

Innst. S. nr. 234

(2003–2004)

**Innstilling til Stortinget
fra forsvarskomiteen**

St.prp. nr. 42 (2003–2004)

**Innstilling fra forsvarskomiteen om den videre moderniseringen av
Forsvaret i perioden 2005-2008**

Innst. S. nr. 234

(2003–2004)

**Innstilling til Stortinget
fra forsvarskomiteen**

St.prp. nr. 42 (2003–2004)

**Innstilling fra forsvarskomiteen om den videre moderniseringen av
Forsvaret i perioden 2005-2008**

INNHold

1.	Innledning	5
1.1	Status i omleggingen 2002-2005	5
1.1.1	Resultater	5
1.1.2	Gjenstående utfordringer 2002-2005	6
2.	Sammendrag	6
2.1	Moderniseringen av Forsvaret må videreføres	6
2.2	Et helhetlig forsvarspolitisk grunnlag og fokus på transformasjon	6
2.3	En tilgjengelig og anvendbar operativ struktur	7
2.4	Hensiktsmessig forvaltning av personell og kompetanse	7
2.5	Effektiv styrkeproduksjon, logistikk- og støttevirksomhet	7
2.6	Forutsigbare rammer, klare mål og riktige virkemidler	7
3.	Norsk sikkerhetspolitikk i en ny tid	11
3.1	Sikkerhet i en globalisert verden	11
3.2	Grunnleggende norske sikkerhetsinteresser	11
3.3	Norges sikkerhetspolitiske handlingsrom	11
3.4	Sikkerhetspolitiske utviklingstrender	11
3.5	Overordnede sikkerhetspolitiske mål	12
3.6	Sikkerhetspolitiske fastpunkter og Norges nære omgivelser	12
3.7	Sikkerhetspolitiske konsekvenser for Norge	13
3.8	Forsvaret som sikkerhetspolitikk virkemiddel og norsk bruk av militærmakt	19
4.	Teknologiske og materiellmessige rammebetingelser for forsvarspolitikken og utformingen av Forsvaret	21
5.	Forsvarets innretning, oppgaver og kapasiteter	23
5.1	Innledning	23
5.2	Hovedelementer i forsvarspolitikken	23
5.2.1	Forsvarspolitiske mål	24
5.2.2	Forsvarets oppgaver	24
5.2.3	Forsvarskonseptet	25
5.3	Betydningen av transformasjon for Forsvarets utvikling	26
5.4	Prinsipper for prioritering av kapasiteter og enheter	26
5.5	Ledelse og kommandostruktur	27
5.5.1	Strategisk ledelse og kommandostruktur	27
5.5.2	Informasjonsinfrastruktur	27
5.5.3	Etterretningstjenesten	27
5.6	Operativ struktur og virksomhet	27
5.6.1	Felleskapasiteter	28
5.6.2	Landstyrker	30
5.6.3	Sjøstyrker	31
5.6.4	Luftstyrker	32
5.6.5	Forutsetninger for realisering av strukturen	33
5.7	Oppsummering	33
5.8	Trening og øving	33
5.8.1	Prioriteringer for trenings- og øvingsvirksomheten	33
5.8.2	Alliert trening og øving i Norge	33
5.9	Skyte- og øvingsfelt	34

6.	Kompetanse og personell	35
6.1	Behov for endring	35
6.2	Rekruttering	35
6.3	Verneplikten: Soldatenes karriereløp	36
6.3.1	Innkallingsstyrkens størrelse	37
6.3.2	Sesjon	37
6.3.3	Statushevende tiltak	37
6.3.4	Verveve	37
6.4	Ny befalsordning	38
6.5	Utdanning: Befalets og offiserenes karriereløp	42
6.6	Sivilt personell	43
6.7	Forsknings- og kompetansesentra	44
6.8	Andre personellrelaterte områder	44
6.8.1	Forsvarets lønnpolicy	44
6.8.2	Arbeid for økt kvinneandel i Forsvaret	44
6.8.3	Forsvaret: en inkluderende og tolerant organisasjon	45
6.8.4	Familiepolitikk	45
7.	Den videre tilpasning av Forsvarets styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet	45
7.1	Overordnede prinsipper og målsettinger for den videre tilpasning av Forsvarets styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet	45
7.2	Faktorer av betydning for tilpasningen av Forsvarets styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet	46
7.3	Nytt logistikk- og støttekonsept for Forsvaret	46
7.4	Forutsetningene for de økonomiske beregninger av enkelttiltak	46
7.5	Organisasjonsendringer og andre tilpasninger i kommandostrukturen, styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomheten	46
7.5.1	Innledning	46
7.5.2	Kommandostrukturen og den øverste strategiske ledelse	47
7.5.3	Endringer i Hæren	48
7.5.4	Endringer i Sjøforsvaret	50
7.5.5	Endringer i Luftforsvaret	52
7.5.6	Endringer i Heimevernet	55
7.5.7	Etablering av fellesfunksjoner	60
7.5.8	Den videre omstilling av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO)	62
7.5.9	Reduksjoner i Forsvaret musikk	66
7.5.10	Videreutvikling av felles og forsvarsgrensvise utdannings- og kompetansesentra	67
7.5.11	Til informasjon: Ytterligere drifts- og årsverkreduksjoner i FMO	67
7.5.12	Forsvarsbygg	67
7.5.13	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)	67
7.5.14	Forslag om nedleggelse av Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV)	68
7.5.15	Forskning og utvikling	68
7.5.16	Effektivisering av støttefunksjonene ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	68
7.5.17	Til informasjon: Forsvarsmuseet	68
7.5.18	Til informasjon: Festningenes fremtid	69
8.	Gjennomføring av den videre omleggingen	69
8.1	Innledning	69
8.2	Overordnede målsettinger	69
8.3	Økonomiske rammer	69
8.3.1	Samlet forsvarsramme	69
8.4	Kostnader ved omleggingen	73
8.5	Sentrale virkemidler i omleggingen	74
9.	Premisser for utviklingen av Forsvaret	75
9.1	Konklusjon	75
10.	Forslag fra mindretall	76
11.	Komiteens tilråding	78

Innst. S. nr. 234

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

St.prp. nr. 42 (2003-2004)

Innstilling fra forsvarskomiteen om den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005-2008

Til Stortinget

1. INNLEDNING

Forsvaret har siden medio 2001 gjennomført en av de mest omfattende omlegginger i norsk offentlig sektors historie. Omleggingen har så langt vært vellykket, og i hovedtrekk gått etter planen. Forsvaret er på vei ut av den alvorlige krisen som utgjorde bakgrunnen for forrige langtidsplan. Det er foretatt en betydelig vridning av ressursstrømmen fra støttevirksomhet til operativ virksomhet. Den operative nasjonale beredskap er styrket.

Forsvaret er ett av norske politiske myndigheters viktigste instrumenter for å sikre og fremme nasjonale interesser, suverenitet og territoriell integritet. Norsk sikkerhet er uløselig knyttet til internasjonal sikkerhet. For Norge er derfor stabilitet, en internasjonal rettsorden basert på prinsippene i FN-pakten og det forpliktende alliansesamarbeidet i NATO av overordnet betydning. En aktiv internasjonal rolle bidrar til å ivareta grunnleggende nasjonale interesser. Samtidig må vi kunne ivareta våre interesser og forpliktelser i egne nærområder, ikke minst i nordområdene.

Det har i de senere år vært en bred enighet i Stortinget om de sikkerhets- og forsvarspolitiske rammer for Forsvarets virksomhet. St.prp. nr. 42 (2003-2004) bygger videre på denne enigheten. I tillegg baserer den seg i stor grad på anbefalingene i Forsvarssjefens Militærfaglige Utredning 2003 (FSJ MFU 03). På denne bakgrunn anbefales konkrete rammer og forslag for den videre omlegging av Forsvaret i perioden 2005-2008. Moderniseringen vil således bli videreført i perioden 2005-2008.

1.1 Status i omleggingen 2002-2005

Målene for omleggingen i perioden 2002-2005 ligger fast. De vedtatte endringene i Forsvarets organisasjon skal gjennomføres snarest mulig og senest innen 31. desember 2005. All virksomhet skal innen denne dato ha opphørt ved de enheter som er vedtatt nedlagt, og nye enheter skal være fullt operative. De økonomisk-administrative hovedmål for pågående omlegging er at:

- Forsvarets driftsutgifter skal reduseres med minimum 2 mrd. kroner pr. år, sammenlignet med et alternativ uten den vedtatte omlegging
- antall årsverk i Forsvaret skal være redusert med minimum 5 000 i forhold til antallet pr. 1. september 2000
- omfanget av bygningsmassen skal være redusert med minimum 2 mill. kvadratmeter. Eiendommer, bygg og anlegg samt materiell som ikke skal benyttes i den nye strukturen, skal være utfaset og i størst mulig grad avhendet, basert på markedsverdi iht. avhendingsinstruksen.

Proposisjonens forslag til nye endringer i operativ struktur og i logistikk- og støttestrukturen, er gitt i proposisjonens kapittel 5 og 7, og etablerer nye omleggingsmål for perioden frem mot 2008. Disse er nærmere beskrevet i proposisjonens kapittel 8. Stortinget har gitt sin tilslutning til at Regjeringen fremmer denne langtidsplanen i 2004, selv om gjeldende langtidsplan har gyldighet til 2005.

1.1.1 Resultater

De mest sentrale økonomiske-administrative målene for omleggingen i perioden 2002-2005, ser ut til å kunne bli nådd. I store trekk er delmålet for 2003 innenfor driftsområdet oppnådd, med en reduksjon på 1 235 mill. kroner i forhold til et alternativ uten omlegging. I 2004 er det planlagt en driftsinnsparing på ca.

1,9 mrd. kroner i forhold til et alternativ uten omlegging. Hovedmålsettingen for 2005 ligger fast, en driftsinnsparing på minimum 2 mrd. kroner i forhold til et alternativ uten omlegging. Planen for reduksjon av bygningsmassen med 2 mill. m² i perioden blir fulgt. Pr. januar 2004 er bygningsmassen redusert med nærmere 1,3 millioner m². De resterende 700 000 m² vil bli tatt ut i 2004 og 2005. Det gjenstår imidlertid utfordringer knyttet til bemanningsreduksjoner, som er et viktig virkemiddel for å nå målene for omleggingen. Dette området vil derfor bli prioritert både i 2004 og i perioden 2005-2008. Forsvaret har pr. januar 2004 oppnådd en netto reduksjon på om lag 2 000 årsverk. Det arbeides aktivt med å iverksette nye tiltak, og den resterende delen av reduksjonen på 5 000 årsverk skal tas ut i 2004 og 2005. Omorganiseringen av Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) er et viktig virkemiddel for å redusere antall årsverk, jf. Innst. S. nr. 93 (2003-2004) og St.prp. nr. 12 (2003-2004).

Den vedtatte omleggingen er i rute med hensyn til gjennomføring av vedtatte endringer i Forsvarets struktur og organisasjon. Unntaket er de justeringer i gjennomføringen av materiellinvesteringer som Regjeringen redegjorde for i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Det integrerte Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben er etablert, og erfaringene fra denne prosessen er så langt positive. I tillegg er ny nasjonal kommandostruktur etablert gjennom opprettelsen av fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i Stavanger, med Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim og Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) i Bodø. NATOs nye *Joint Warfare Centre* (JWC) er etablert ved Stavanger.

For å nå effektiviseringsmålene for Forsvarets omlegging vil de organisasjonsmessige endringer som gjøres i FLO fra og med 2004, være avgjørende. Også en effektivisering av virksomheten ved Forsvarsbygg vil være av sentral betydning med sikte på å redusere både drifts- og investeringskostnader i tilknytning til eiendom, bygg og anlegg.

1.1.2 Gjenstående utfordringer 2002-2005

Mye er oppnådd, men det gjenstår fortsatt utfordringer knyttet til å ta ut full effekt av omleggingen. Arbeidet med å konkretisere og realisere de gjenstående deler av driftsinnsparingsmålet på 2 mrd. kroner i 2005, er fremfor alt rettet mot effektivisering av virksomheten i logistikk- og støttestrukturen. Dette følges opp i lys av Stortingets behandling av Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), og forsterkes gjennom en rekke ytterligere tiltak som foreslås i denne proposisjonen. Særlig gjelder dette FLO, og gjennomføringen av program Golf med et felles integrert forvaltningssystem for styring og kontroll av personell-, materiell- og økonomifunksjoner.

2. SAMMENDRAG

2.1 Moderniseringen av Forsvaret må videreføres

Gjennom den omfattende omleggingen av Forsvaret de senere år, har det vært tatt en rekke viktige grep som har bidratt til å skape et bedre norsk forsvar. En større andel av Forsvarets ressurser har blitt rettet inn mot den operative virksomheten. Den nasjonale operative beredskap er styrket, og norske styrkebidrag til operasjoner i utlandet er relevante og av høy kvalitet. Moderniseringen av Forsvaret er i hovedsak i rute i forhold til de konkrete omleggingsmål som er vedtatt for inneværende langtidperiode.

Endringene i Forsvarets virksomhet har vært betydelige, men endringene i Forsvarets eksterne omgivelser og rammevilkår har vært større. Et variert, sammensatt og mer uforutsigbart risikobilde vil prege Norges sikkerhetspolitiske omgivelser i fremtiden. Dette gjelder også potensielle sikkerhetsutfordringer i Norges egne nærområder, der nordområdenes strategiske betydning og ressursforvaltningen i store havområder fortsatt vil utgjøre sentrale rammebetingelser for norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk.

Norges sikkerhet kan bare trygges gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid, der FN danner den sentrale overordnede rammen og der NATO fortsatt vil utgjøre en hjørnestein for norsk sikkerhet. Flernasjonale løsninger vil bli viktigere som en utviklingsstrategi for Forsvaret. Dette gjelder først og fremst innenfor NATO og gjennom et samarbeid med våre allierte, men også innenfor en bredere internasjonal ramme. Det er intet motsetningsforhold mellom Forsvarets roller hjemme og ute, snarere tvert imot. Forsvaret må derfor videreutvikles innenfor rammen av en helhetlig tilnærming, der den nasjonale og internasjonale virksomheten ses i nær sammenheng og fremstår som gjensidig forsterkende.

I tillegg skaper økonomiske forhold et behov for fortsatt omlegging. Forsvarets ressurstilgang vil ikke øke betydelig i årene fremover. Regjeringen viderefører imidlertid sin betydelige satsning på Forsvaret, og anser det fullt mulig å skape et godt norsk forsvar innenfor de budsjetttrammer som legges til grunn i denne proposisjonen. Dette forutsetter en konsekvent prioritering av kvalitet fremfor kvantitet, en målrettet bruk av investeringsmidlene og ytterligere rasjonaliseringstiltak, fremfor alt i Forsvarets logistikk- og støttestruktur, med sikte på å skape et mer kostnadseffektivt forsvar.

I sum tilsier endringene i de sikkerhetspolitiske omgivelser og i Forsvarets øvrige rammevilkår at omleggingen i retning av et moderne og fleksibelt forsvar, der oppgaver, struktur og ressurstilgang er i balanse, må fortsette. Dette forsvar er i ferd med å ta form, og de forslag og tiltak som fremmes gjennom denne proposisjonen vil i betydelig grad bidra til dette.

2.2 Et helhetlig forsvarspolitisk grunnlag og fokus på transformasjon

Med utgangspunkt i den brede politiske enighet som tidligere er etablert om det sikkerhets- og forsvarspoli-

tiske grunnlaget for Forsvarets utvikling, foreslår derfor Regjeringen enkelte moderate justeringer i de sikkerhets- og forsvarspolitiske mål, i Forsvarets oppgaver og i forsvarskonseptet, for å bedre reflektere den utvikling som har funnet sted i og utenfor Forsvaret. Dette bidrar til å styrke det forsvarspolitiske grunnlaget for å styre moderniseringen av Forsvaret i en ønsket retning.

Forsvarspolitiske mål, Regjeringens nye forsvarskonsept og Forsvarets oppgaver, samt prinsipper for prioritering av kapasiteter og enheter er gitt i kapittel 5.1 til 5.4 til St.prp. nr. 42 (2003-2004).

Transformasjon, som dreier seg om å endre militære styrkers sammensetning, egenskaper og måte å operere på, vil stå sentralt i det videre arbeidet for å modernisere det norske forsvaret. Transformasjon er et satsningsområde i NATO, og Norge vil spille en viktig rolle i alliansens transformasjonsarbeid gjennom Joint Warfare Centre (JWC) i Stavanger. Dette vil også ha positive ringvirkninger for den nasjonale transformasjonsprosessen og utviklingen av et "nettverksbasert forsvar" (NBF).

2.3 En tilgjengelig og anvendbar operativ struktur

Utviklingen av Forsvarets operative struktur må ta utgangspunkt i de kapasiteter Forsvaret trenger for å kunne løse sine oppgaver på en mest mulig effektiv måte, innenfor rammen av det endrede sikkerhetsbildet. I denne forbindelse legger Regjeringen vekt på at Forsvaret skal ha kapasiteter som er fleksible, som underbygger evnen til å ivareta både de nasjonale og de internasjonale oppgavene, som utfyller hverandre, som bidrar til transformasjon, er etterspurt i NATO og som Norge har spesielle forutsetninger for å bidra med. Prioritet er lagt på deployerbare kapasiteter, med høy mobilitet, reaksjonsevne, kvalitet og tilgjengelighet, fremfor på stasjonære styrker med lang reaksjonstid. Det er først og fremst slike kapasiteter Norge og NATO trenger for å kunne møte nye sikkerhetsutfordringer.

Moderne militære operasjoner preges av økt operativt samvirke på tvers av forsvarsgrenene og felles ressursutnyttelse. Forslaget til ny struktur omfatter således en rekke kapasiteter som er plassert i en slik felles ramme. I tillegg foreslår Regjeringen en rekke andre konkrete tiltak for å heve kvaliteten på og relevansen av strukturen, blant annet gjennom materiellinvesteringer og endringer på personellområdet.

2.4 Hensiktsmessig forvaltning av personell og kompetanse

Reformer på personellområdet vil være en av de viktigste forutsetninger for å lykkes i den videre moderniseringen av Forsvaret, og utgjør en meget sentral del av de anbefalinger som fremmes i denne proposisjonen. Personellforvaltningen og Forsvarets utdanningssystem må tilpasses de betydelige endringene som har funnet sted i og utenfor Forsvaret etter den kalde krigens slutt. Det er særlig Forsvarets behov for rett kompetanse, en hensiktsmessig aldersstruktur, stabil og forutsigbar tilgang på personell til alle typer operasjoner,

og behovet for å sikre at verneplikten gir Forsvaret tilgang på de mest motiverte og mest egnede ungdommene, som nødvendigvis endringer på personellområdet. Det overordnede målet er å ha et høyt motivert personellkorps, med relevant kompetanse til å løse Forsvarets oppgaver.

I denne forbindelse foreslår Regjeringen en rekke tiltak. Her er ikke minst den nye befalsordningen og tiltak i tilknytning til denne, samt forslaget om en endret praktisering og kvalitetsheving av verneplikten, avgjørende.

2.5 Effektiv styrkeproduksjon, logistikk- og støttevirksomhet

Det er av grunnleggende betydning for Forsvarets fremtidige operative evne at Forsvaret kontinuerlig fornyes med sikte på å kunne drives på en mest mulig kosteffektiv måte. Det er på denne bakgrunn et behov for å kanalisere en større andel av ressursene mot modernisering og transformasjon av Forsvarets operative styrker. Dette må oppnås gjennom effektivisering, rasjonalisering og tilpasning av styrkeproduksjon, logistikk- og støttevirksomhet.

I denne forbindelse er ytterligere tiltak knyttet til omleggingen av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) av særlig betydning.

2.6 Forutsigbare rammer, klare mål og riktige virkemidler

Det er avgjørende at det videre arbeidet med å modernisere Forsvaret gjennomføres på basis av stabile og forutsigbare rammer, definerte, konkrete målsettinger og ved hjelp av tilpassede virkemidler. Erfaringene fra den pågående omleggingen har gitt viktig kunnskap i denne forbindelse.

Regjeringen anbefaler at Forsvaret tilføres 118 mrd. 2004-kroner i perioden 2005-2008. I gjennomsnitt gir dette en årlig bevilgning på 29,5 mrd. kroner i perioden. Forsvarsbudsjettet for 2004 er på 29,2 mrd. kroner.

Det etableres nye omleggingsmål for perioden 2005-2008, som bygger på de resultater som er oppnådd i inneværende planperiode. Disse knytter seg både til økonomiske innsparinger i drift, logistikk- og støttevirksomheten, omfanget av materiellinvesteringer, årsverktutviklingen og omfanget av eiendom, bygg og anlegg (EBA). Hovedmålsettingen er ved full effekt å forskyve minimum 2 mrd. 2004-kroner fra logistikk- og støttevirksomhet til operativ virksomhet og materiellinvesteringer, relativt til 2004-nivået. Formålet er å gi Forsvaret nødvendig handlefrihet, frigjøre ressurser til den operative virksomheten, til investeringer i nytt materiell og få bedre kontroll over Forsvarets kostnadsutvikling.

Den tyngste utfordringen for Forsvaret på både kort og lengre sikt er å få redusert veksten i driftsutgiftene, prioritere operativ virksomhet og skape rom for nødvendige materiellinvesteringer. Betydelige grep i denne retning tas som nevnt i denne proposisjonen. I tillegg vil det være nødvendig å gjennomføre kontinuerlige rasjonaliseringstiltak i løpet av planperioden.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunnar Halvorsen, lederen Marit Nybakk og Rita Tveiten, fra Høyre, Bjørn Hernæs og Åge Konradsen, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold og Per Ove Width, fra Sosialistisk Venstreparti, Kjetil Bjørklund, fra Kristelig Folkeparti, Åse Wisløff Nilssen, og fra Senterpartiet, Marit Arnstad, viser til Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45, til Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55, til Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002) og til de årlige budsjettinnstillingene fra Stortingets forsvarskomite.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil slutte seg til proposisjonen i å understreke at Forsvaret siden medio 2001 har gjennomført en av de mest omfattende omlegginger i norsk offentlig sektors historie. Flertallet vil vise til bakgrunnen for omstillingsprosessen:

- å lage et forsvar Norge kunne finansiere uten NATO-midler
- å skape samsvar mellom forsvarsstrukturen og finansiering
- å bygge ned den kalde krigens mobiliseringsforsvar for å skape et mer mobilt og fleksibelt innsatsforsvar for å møte nye trusler
- å vri utgiftene fra drift til investeringer ved å kutte driftsutgifter med 2 mrd. kroner, nedbemanne med 5000 årsverk og avhende 2 mill. kvadratmeter bygningsmasse.

Komiteen vil understreke viktigheten av at pengene som bevilges til Forsvaret gir best mulig operativ evne. I denne sammenheng understreker komiteen spesielt behovet for å vri ressurser fra logistikk- og støttevirkksomheten til operativ virksomhet og materiellinvesteringer, i minst den størrelsesorden og med den fremdrift proposisjonen legger opp til.

Komiteen mener i den forbindelse at det må arbeides aktivt med å inngå samarbeid med andre stater om flernasjonale kapasiteter. Dette vil være hensiktsmessig ut fra et kostnadsperspektiv og med tanke på samkjøring av styrker.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at den operative nasjonale beredskapen er styrket, og at Forsvaret er på vei ut av krisen. Flertallet vil peke på at reell operativ evne vil være avhengig av kvalitet og styrkenes kompetanse. Evnen til omstilling og nytenkning skal gjøres til en permanent del av Forsvarets virksomhet og kapasitet, det vil si at evnen til transformasjon må stå sentralt.

Komiteen vil vise til at den samlede forsvarspolitikken må bidra til at den enkelte borgers sikkerhet må settes i sentrum. Det betyr også nye samarbeidsformer

mellom sivilt og militært beredskap og et stadig bredere og dypere samarbeid og gjensidig avhengighet over landegrensene. Det betyr økt vekt på etterretning som en viktig del av arbeidet for å bekjempe terror. Det innebærer også økt vekt på utfordringen i nordområdene og økt internasjonalt samarbeid på flere områder som følge av grenseoverskridende utfordringer.

Komiteen vil slutte seg til proposisjonens understrekning av betydningen av å styrke FN. Et lite land som Norge må bidra til å øke FN's autoritet og styrke den internasjonale rettsorden.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, vil videre understreke betydningen av norsk alliansepolitikk, der medlemskapet i NATO er den sentrale rammen for vår forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, har merket seg at det fortsatt gjenstår utfordringer knyttet til å ta ut full effekt av omleggingen og vil vise til merknader i senere kapitler.

Flertallet understreker imidlertid at målene for omleggingen frem til 2005 må ligge fast, også knyttet til årsverksreduksjonen og den videre omorganiseringen av FLO. Dersom de eksisterende mål for omleggingen ikke nås, vil dette vanskeliggjøre arbeidet med å gjennomføre de nye mål som Regjeringen foreslår i proposisjonen og kunne bidra til å svekke moderniseringen av Forsvaret på sikt. Flertallet understreker i denne sammenheng det ansvaret som påhviler ledere i FLO for å følge opp politiske vedtak i det fastslåtte omfang og med den fastsatte fremdrift, samt departementets rett og plikt til å gripe inn dersom fremdriften ikke er tilfredsstillende.

Flertallet slutter seg til at moderniseringen av Forsvaret videreføres for å tilpasse dette til strategiske rammevilkår og et endret risikobilde, og behovet for å sikre en kostnadseffektiv virksomhet innenfor realistiske budsjettammer. Flertallet har merket seg, og støtter at dette skal oppnås gjennom konsekvent prioritering av kvalitet fremfor kvantitet, en betydelig overføring av ressurser fra logistikk- og støttestrukturen og en større vekt på flernasjonale løsninger i forsvarspolitikken.

Flertallet er enig i den overordnede retningen som skisseres av Regjeringen for den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005-2008, og understreker betydningen av å skape et moderne og fleksibelt norsk forsvar som er av høy kvalitet og som på effektiv måte kan bidra til å ivareta norsk og internasjonal sikkerhet.

Komiteen påpeker at i den videre omorganiseringen vil det være nødvendig å videreutvikle evnen til rask reaksjon med relevante militære enheter og et samspill mellom sivilt og militært beredskap for å takle krise. Komiteen er enig i at Forsvarets enheter og avdelinger må ha høy reaksjonsevne, være tilgjengelige, fleksible og utplasserbare, samt kunne operere

effektivt alene og sammen med styrker fra allierte land, hjemme og ute: Et tidsriktig og moderne forsvar.

Komiteen viser til at et samlet storting i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 11 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 82 (2002-2003), la vekt på behovet for suverenitetshevdelse, særlig knyttet til nordområdene. I innstillingen ble dette understreket blant annet gjennom følgende merknad:

"Komiteen vil peke på at Norge har suverenitetsansvar over havområder som er sju ganger større enn landområdene. Barentshavet og Norskehavet er blant verdens mest produktive havområder. De klimatiske forholdene og mørketida gjør områdene særlig sårbare og risikoen for skipsulykker og havari, økt petroleumsvirksomhet i nordområdene, transport av olje og brukt atombrensel må møtes med offensive tiltak. Dette synliggjør behovet for en full gjennomgang av alle utfordringene i disse havområdene inkludert de sikkerhetspolitiske, samt utarbeidelse av en helhetlig forvaltningsstrategi for disse enorme områdene. Dette må vektlegges i arbeidet med den neste langtidsplanen."

Komiteen har merket seg at det i St.meld. nr. 39 (2003-2004) om samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid, vises til at Kystdirektoratet utarbeider en forvaltningsplan for Barentshavet som skal være ferdig i 2005-2006. Kystverket har ansvar for forebyggende tiltak på sitt område, overvåkning av skipstrafikken, mottak av informasjon om farlig last, og for å aksjonere ved behov. Komiteen understreker behovet for et godt samarbeid mellom Forsvaret og Kystverket. Komiteen viser videre til at Regjeringen har varslet en egen stortingsmelding om nordområdene.

Komiteen vil understreke at ved en omorganiseringsprosess av det omfanget som gjennomføres i Forsvaret, er det nødvendig at de ansattes organisasjoner trekkes med i prosessen i tråd med lov- og avtaleverk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet savner en helhetlig gjennomgang av våre sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene og en prioritering av tiltak i forhold til disse i den framlagte langtidsplanen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet legger til grunn de vedtak som ble fattet i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 45 (2000-2001), Innst. S. nr. 342 (2000-2001), St.prp. nr. 55 (2001-2002), Innst. S. nr. 232 (2001-2002), for den videre utviklingen av Forsvaret. Disse medlemmer ser det som nødvendig å styrke Forsvarets kapasiteter. Dette innebærer at de økonomiske rammer må reguleres i henhold til de oppgaver Forsvaret pålegges. Regjeringen legger opp til en reduksjon i den tidligere vedtatte struktur, dette får alvorlige og dyptgripende konsekvenser for Forsvaret.

Disse medlemmer går derfor inn for å styrke strukturen i forhold til Regjeringens forslag. Budsjettet vil derfor ta dette som utgangspunkt, slik at den totale strukturkostnad for perioden 2005-2008 utgjør 124 mrd. 2004-kroner, en styrking på 6 mrd. kroner i forhold til Regjeringens forslag.

Disse medlemmer ønsker å understreke at den omlegging Forsvaret har vært igjennom de siste fire år ikke er en omlegging disse medlemmer har ønsket. Disse medlemmer vil presisere at den omstilling og styrkenedbygging som har skjedd, og ifølge den fremlagte langtidsproposisjonen vil fortsette å skje, ikke gir Norge et nødvendig og troverdig invasjonforsvar. Disse medlemmer er klar over at Norge ikke kan bygge opp et invasjonforsvar som kan motstå en massiv invasjon alene, men det er viktig at vi har et så stort og robust forsvar at vi kan motstå en invasjon frem til alliert hjelp kommer til unnsetning. NATO er og vil bli vår viktigste garantist for fred og demokrati. Med den nye NATO-utvidelsen er det grunn til å påpeke at Norge må opprettholde fokuset på nordområdene og Norge må ta med seg dette fokus inn i NATO. Forsvaret må få ressurser og mannskaper nok til å kunne ivareta de roller Stortinget pålegger Forsvaret. Når det gjelder Forsvarets rolle i norsk sikkerhetspolitikk, er denne endret de senere år, særlig etter "11. september". Krigen mot terror har endret forutsetningene for bruk av norske styrker i utlandet. Vi tar nå aktivt del i krigshandlinger utenfor NATOs kjerneområder. Bruken av norske styrker på denne måten krever større ressurser og bedre forberedelser enn tidligere, hvor man i hovedsak har forberedt seg på invasjonstrusselen. De norske engasjementene har historisk hatt en helt annen karakter enn hva vi har sett de siste årene. Dette har medført et større behov for profesjonelle styrker, Telemark bataljon er et eksempel på dette. 6. divisjon har øg måttet endre karakter og struktur for å imøtekomme de nye oppdragene som pålegges avdelingene.

Disse medlemmer vil advare mot å gå for langt i å fokusere nærmest utelukkende på utenlandsoppdrag. Forsvarets oppgaver kan raskt endres som følge av politiske endringer i vårt nærområde, men og som følge av endringer andre steder i verden. Globaliserings tidsalder gjelder dessverre og for de som ønsker å bryte ned den vestlige levemåte. Politiske endringer i nå stabile regioner kan medføre et endret sikkerhetspolitisk fokus i våre og NATOs interesseområder.

Disse medlemmer vil fremheve at vårt nabo-skap til Russland må gi føringer for oppgaveprioriteringene til Forsvaret. Russland har ingen demokratisk tradisjon, og vil måtte bevise sin demokratiske forankring over tid. Det har fortsatt ikke vært en situasjon hvor den sittende president har sittet ut en periode, stilt til valg på nytt og tapt til en annen kandidat, og hvor den tapende presidenten overfører presidentskapet videre til den nyvalgte presidenten. Først når det foreligger en tradisjon for en demokratisk maktoverføring gjennom frie valg, vil vi kunne se at den demokratiske tradisjon har satt seg i den tidligere kommuniststaten. Frem til en slik befestning av demokratiet i Russland, må vi ha en kritisk holdning til en eventuell endring av den nåværende politiske linje Russland fører.

Disse medlemmer vil påpeke at en kraftig og langvarig nedbygging av Forsvaret vil få alvorlige konsekvenser for fleksibiliteten til Forsvaret. Det vil være svært vanskelig på kort tid å bygge opp et sterkt forsvar dersom man reduserer grunnstammen i Forsvaret

betraktelig. Et behov for en betydelig styrking av Forsvaret kan bli nødvendig som følge av uventede endringer i den sikkerhetspolitiske hverdag. Disse medlemmer ser store utfordringer i vårt nærrområde i nord med uavklarte fiskerisoner og stadige utfordringer i forbindelse med ressursleting og kartlegging i nordområdene. Sjøforsvaret har og vil få stadig viktige oppgaver med å sørge for norsk tilstedeværelse i disse områdene. Kystvakten er i denne sammenheng en viktig og sterk ressurs. Sjøforsvaret vil i tiden som kommer få behov for mer midler til drift, ettersom de nye fregattene fases inn i Sjøforsvarets flåte. Dette er det viktig at man tar hensyn til i de kommende budsjetter. Luftforsvaret bidrar med suverenitetshevdelse ved overvåkingsflyving og tilstedeværelse med kampfly. Fremtidens utfordringer vil kreve mer av Luftforsvaret, nye oppdrag og nye tider krever en fornyelse av kampfly og transportfly.

Det er etter disse medlemmers oppfatning viktig at det nå tas initiativ til en anskaffelse av transportfly. Anskaffelsen av nye kampfly og transportfly må etter disse medlemmers mening finansieres utenom det ordinære forsvarsbudsjettet. Det er et paradoks når Forsvarets ledelse sier at vi skal være forberedt på det usannsynlige, og at det er usannsynlig at vi står overfor en invasjonstrussel, da burde det jo være en invasjonstrussel vi skulle forberede oss for.

Disse medlemmer ser ingen motsetning mellom å forberede seg for en invasjon og det å utdanne styrker vi kan benytte til utenlandsoppdrag. Slik disse medlemmer ser det, er det av avgjørende betydning å utdanne våre soldater og befal på en slik måte at de har egenskaper som kan nyttes til de oppdrag Forsvaret måtte bli pålagt. Det er derfor og viktig å gi førstegangstjenesten et kvalitativt godt innhold, slik at tjenesten blir interessant, utfordrende og hensiktsmessig. Disse medlemmer deler den oppfatning at det er behov for flere profesjonelle soldater, men dette må ikke skje på en slik måte at det undergraver verneplikten. Det er derimot viktig at motiverte dyktige soldater som er inne til førstegangstjeneste får tilbud om videre utdanning og karrieremuligheter i Forsvaret.

Den sterkere bruken av Forsvaret som sikkerhetspolitisk virkemiddel medfører og at den norske befolknings syn på Forsvaret endrer seg. Disse medlemmer ser det som en utfordring å beholde den folkelige tilknytningen til Forsvaret. Dette sikres gjennom allmenn verneplikt, men dette må og ivaretas gjennom en spredt tilstedeværelse fordelt utover landet. Et sterkt HV vil være med på å sikre en folkelig forankring for Forsvaret. HV er en viktig ressurs også i kampen mot terror. HVs oppgaver er endret som en følge av det nye trusselbildet, men HVs tilknytning til nærområdene er ikke endret, dog skal HV-styrker kunne deployeres ved behov andre steder i landet, men generelt er de tilknyttet sitt nærrområde. Dette er viktig både for å beholde lokalkunnskap og for å sikre en positiv og merkbart tilstedeværelse av Forsvaret i det daglige. En fremmedgjøring av Forsvaret gjennom utelukkende satsning på utenlandstjeneste og profesjonelle styrker, vil virke nedbrytende på forsvarsviljen og forståelsen for For-

svarets oppgaver i tiden som kommer. Det å beholde et HV med en styrke på 70 000 soldater vil sikre at HV fortsatt kan tjene som en viktig deltaker i invasjonforsvaret. HV må sikres ressurser slik at utstyr og opplæring er på et hensiktsmessig nivå. Disse medlemmer er opptatt av at HV-styrkene får øvet i hensiktsmessig form og hyppighet. Krigen mot terror gjenspeiler også oppdragene som gis til HV. HVs spesialavdelinger HV-016 har viktige oppgaver i forbindelse med kampen mot terror. Det er derfor etter disse medlemmers oppfatning viktig at disse avdelingene og de nye dykkeravdelingene får de nødvendige ressurser, slik at disse avdelinger kan holde en hensiktsmessig standard og at de består av et hensiktsmessig antall soldater. Derfor ønsker disse medlemmer å åpne for at de distrikter som har behov for disse avdelinger og andre avdelinger med spesielle oppgaver, får anledning til å styrke disse.

Disse medlemmer ser det som naturlig at mannskaper fra disse avdelinger får mulighet til å søke seg til avdelinger som tjenestegjør i utenlandsoppdrag, der det er hensiktsmessig og ønskelig.

Disse medlemmer ønsker å belaste utenlandsoppdragene og kostnadene i forbindelse med oppdragene på et eget utenlandsbudsjett, slik at det ikke belaster det ordinære forsvarsbudsjettet. Det er etter disse medlemmers oppfatning naturlig å belaste slike kostnader på utenlandsbudsjettet, da dette ikke har noen direkte innvirkning på norsk økonomi.

Disse medlemmer erkjenner at dagens sikkerhetspolitiske situasjon preges av det nye fiendebildet. Det er ikke lenger noen grunn til å frykte en stor krig mellom stater, slik det var under den kalde krigen. Det internasjonale samarbeidet mellom stater og organisasjoner bidrar til stabilitet i vår del av verden. Historisk sett har Europa vært preget av kriger og fiendskap. Gjennom den foretatte EU- og NATO utvidelsen har stater som tidligere sto mot hverandre nå fått felles sikkerhetspolitiske interesser. Demokratiet i medlemslandene får en dypere forankring gjennom tilknytningen til henholdsvis EU og NATO, dette er med på å styrke de nye demokratiene og markerer den endelige slutten på den kalde krigen.

Disse medlemmer er av den oppfatning at reserveoffiserene må ses på som en ressurs. Denne ressursen kan nyttiggjøres ved at det stimuleres til å engasjere reserveoffiserer i forbindelse med lavintensitet oppdrag i utlandet. Denne gruppen representerer tidligere befal som i tillegg til militær erfaring også har alder og erfaring fra andre områder enn Forsvaret, noe som kan være verdifullt i en rekke sammenhenger ved for eksempel demokratibygging og liknende.

Disse medlemmer ønsker å styrke Forsvaret i forhold til den fremlagte langtidsproposisjon. Disse medlemmer ønsker å styrke forsvarsbudsjettet med 1,5 mrd. kroner pr. år i fireårsperioden, til 31 mrd. kroner pr. år, slik at den totale summen for perioden blir 124 mrd. kroner.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at en

omstilling i Forsvaret er viktig og nødvendig. Disse medlemmer er imidlertid av den oppfatning at man gjennom Regjeringens forslag ikke har funnet den riktige balanse mellom internasjonale kapasiteter og nasjonal tilstedeværelse. Mange av oppgavene som prioriteres vil gå på bekostning av Forsvarets tilstedeværelse utover landet, ikke minst i Nord-Norge. Dette er uheldig og unødvendig. Disse medlemmer er høyst usikker på om man i realiteten vil skape noe mer samsvar mellom forsvarsstruktur og finansiering, fordi ambisjonene blant annet når det gjelder materiellinvesteringer er unødige store og fordi man i en del tilfelle insisterer på en sentralisering av oppgaver som må bli fordyrende.

Disse medlemmer vil påpeke at det ensidige fokuset på nedlegging av arbeidsplasser ikke er fulgt opp med en tilsvarende reduksjon i oppgaver. Dette medfører at så langt har faste arbeidsplasser blitt erstattet av eksterne konsulentarbeidskraft og overtid for de gjenværende ansatte, med de kostnader det har for Forsvaret. Disse medlemmer er av den oppfatning at prosessen nå går så raskt at det skapes nye utgifter og merkostnader bare på grunn av dette, samtidig som usikkerheten blant de ansatte er stor. Disse medlemmer vil påpeke at komiteens behandling har avdekket at Forsvaret selv langt fra har oversikten over de reelle innsparingene som ulike tiltak vil få, eller hvor mange arbeidsplasser knyttet til de ulike steder som enten skal nedlegges eller flyttes.

Disse medlemmer deler proposisjonens mål om at pengene som bevilges skal gi best mulig operativ evne. Spørsmålet er hvilken operativ evne man ønsker. Disse medlemmer ønsker en annen balanse mellom nasjonale og internasjonale kapasiteter og avviser at den sentralisering det i flere tilfelle legges opp til, vil gi noe bedre operativ evne. Tvert imot ønsker disse medlemmer å styrke Forsvarets tilstedeværelse i nord, å opprettholde Heimevernet som et landsdekkende element i Forsvaret, og å styrke Sjøforsvaret. Dette innebærer at ambisjonene når det gjelder å oppfylle ønsker fra NATO om å anskaffe bestemte kapasiteter må reduseres og at materiellinvesteringene må gjennomgås med et mer kritisk blikk enn hva som i dag er tilfellet.

Disse medlemmer er av den oppfatning at omstillingen av FLO nå gjennomføres så raskt at man står i fare for å gjøre vesentlige feil underveis. Disse medlemmer viser til at en slik omstilling berører svært mange menneskers arbeidsplass og at det ikke er holdbart å legge fram forslag hvor man på langt nær har oversikt over de faktiske konsekvenser. Disse medlemmer vil advare mot at man bruker OPS (offentlig privat samarbeid) løsninger som en lettvinnt måte å redusere antallet årsverk på og mener Forsvaret burde ta seg tid til å evaluere de pågående utsettinger av oppgaver før man valgte å iverksette dette på flere områder.

3. NORSK SIKKERHETSPOLITIKK I EN NY TID

3.1 Sikkerhet i en globalisert verden

Norges sikkerhetspolitiske situasjon preges av et bredere og mer sammensatt risikobilde, der en omfattende

eksistensiell trussel er erstattet av usikkerhet og uforutsigbarhet med hensyn til de sikkerhetsutfordringer vi kan bli stilt overfor. Dette gjelder også potensielle sikkerhetsutfordringer i Norges egne nærområder, der nordområdenes strategiske betydning og ressursforvaltningen i store havområder fortsatt vil utgjøre sentrale rammebetingelser for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik.

Den tradisjonelle oppfatning av sikkerhetspolitikens formål har vært knyttet til forsvar av statsmakten og dens grunnleggende interesser - *statssikkerhet*, som et helt grunnleggende sikkerhetsbehov for stat når den stilles overfor en eksistensiell trussel. Nye sikkerhetsutfordringer og nye typer væpnede konflikter etter slutten på den kalde krigen har ført til økt vekt på *samfunnssikkerhet*. Samfunnssikkerhet dreier seg om å ivareta sivilbefolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og viktig infrastruktur mot angrep og annen skade i situasjoner der statens eksistens som sådan ikke er truet. Samtidig har utviklingen medført et økt fokus på *menneskelig sikkerhet*, som er en viktig del av samfunnssikkerheten og dreier seg om beskyttelse av enkeltmenneskers rettigheter, der menneskerettighetene og ikke minst retten til liv og personlig trygghet står i sentrum.

3.2 Grunnleggende norske sikkerhetsinteresser

I tillegg til stats-, samfunns- og menneskelig sikkerhet, er det å beskytte velferd, miljø og økonomisk trygghet for det norske folk, grunnleggende norske sikkerhetsinteresser. Dette har også nær sammenheng med kontroll over og forsvarlig utnyttelse og beskyttelse av de store ressurser Norge forvalter på kontinentalsokkelen og i våre store havområder. Disse utgjør en sentral forutsetning for verdiskapningen i Norge, og er dessuten av strategisk betydning for andre stater. Dette knytter viktige norske interesser til den globale utvikling på energisektoren, til andre staters interesser på dette området og til beskyttelse av olje- og gassinstallasjonene. Det samme gjelder internasjonale regler og prinsipper knyttet til havenes frihet og forvaltning av ressursene i havet.

3.3 Norges sikkerhetspolitiske handlingsrom

Norges sikkerhetspolitiske handlingsrom er nært knyttet til vår strategiske posisjon. Denne posisjonen er i stor grad bestemt av en maktpolitisk struktur der NATO, USA, EU og Russland utgjør de viktigste tyngdepunktene. Forholdet mellom tyngdepunktene i dette systemet har forandret seg de senere årene. Russlands posisjon er blitt svekket, mens USA og EU har fått økt betydning. NATOs rolle og oppgaver har også endret seg. Disse endringene har styrket norsk sikkerhet på en helt grunnleggende måte.

3.4 Sikkerhetspolitiske utviklingstrender

Et bredt og sammensatt risikobilde preger Norges sikkerhetspolitiske omgivelser. Utfordringene og de potensielle trusler er mer diffuse enn før, og kjennetegnes av glidende overganger mellom det nasjonale og

det internasjonale, og mellom fred, krise, væpnet konflikt og krig.

Trusler kan oppstå og utvikle seg raskt og uten særlig forvarsel, blant annet fordi også ikke-statlige aktører kan true sikkerheten. Motsetninger mellom stater og ulike grupper kan spre seg i nye og uventede retninger, og forårsake nye konflikter, basert på endringer i den kulturelle, ideologiske, religiøse, informasjonsmessige og politiske sfære. Dette kan føre til angrep fra internasjonal terrorisme, som ofte har direkte kobling til internasjonal organisert kriminalitet. Ikke-statlige aktører råder over et stort spekter av virkemidler, som foruten væpnede anslag kan omfatte undergraving av lokale politiske regimers legitimitet, utpressing, informasjonsangrep, spredning av masseødeleggelsesvåpen osv.

Denne utviklingen øker behovet for samarbeid mellom militære og sivile aktører i kriser og konflikter, men har samtidig ført til endret form for samarbeide. Som beskrevet av Sårbarhetsutvalget (NOU 2000:24), og senere fulgt opp i Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002), er oppgaven med å ivareta samfunnssikkerheten stadig viktigere gitt moderne samfunns sårbarhet.

3.5 Overordnede sikkerhetspolitiske mål

Målene for norsk sikkerhetspolitikk danner grunnlaget for anvendelsen av norske sikkerhetspolitiske virkemidler, og bidrar til å operasjonalisere Norges grunnleggende sikkerhetsinteresser. De sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og rammebetingelser som er oppsummert i det foregående, begrunner enkelte justeringer som bygger videre på den justering og presisering av de overordnede sikkerhetspolitiske mål som Stortinget la til grunn i Innst. S. nr. 342 (2000-2001) og Innst. S. nr. 232 (2001-2002). Det er viktig å fremstille de sikkerhetspolitiske mål på en måte som bedre gjenspeiler de rådende sikkerhetspolitiske utfordringer, ikke minst den økte vekt som tillegges samfunnssikkerhet. På dette grunnlag foreslår Regjeringen at de overordnede mål for norsk sikkerhetspolitikk for perioden 2005-2008 skal være:

- å forebygge krig og fremveksten av ulike trusler mot norsk og kollektiv sikkerhet
- å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av den internasjonale rettsorden
- å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter og interesser og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært og annet press
- sammen med våre allierte å forsvare Norge og NATO mot anslag og angrep
- å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

3.6 Sikkerhetspolitiske fastpunkter og Norges nære omgivelser

FN spiller en nøkkelrolle for norsk sikkerhetspolitikk. Norsk sikkerhet er nært knyttet til eksistensen av velfungerende ordninger for sikkerhetssamarbeid i en global ramme. Samarbeidet innenfor rammen av FN,

som har det primære ansvaret for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet, er av stor betydning for Norge. Norge er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer finner sin løsning innenfor en bred konsensus, basert på prinsippene i FN-pakten og gjennom forankring i folkeretten. Norge legger avgjørende vekt på FN som et globalt og overordnet sikkerhetspolitisk fastpunkt.

Det er Regjeringens mål at Norge skal bidra aktivt til at FN skal kunne være i stand til å løse sine oppgaver på en god måte, inkludert gjennom militære bidrag til FN-operasjoner. FN makter ikke selv å gjennomføre alle de fredsoperasjoner som det har vært nødvendig å etablere i arbeidet for internasjonal fred og sikkerhet. Fra FNs side har det derfor vært ønskelig at regionale organisasjoner som EU og NATO har påtatt seg et større ansvar, og FN har i en rekke tilfelle gitt mandat til operasjoner der medlemsland eller regionale organisasjoner står for den faktiske gjennomføringen, som for eksempel i Irak, i Afghanistan og på Balkan. Gjennom en slik arbeidsdeling kan regionale organisasjoner som NATO og EU avlaste FN, og derved styrke FNs rolle og handlekraft.

Innenfor den overordnede rammen som legges av FN, forblir NATO hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk. NATO virkeliggjør den transatlantiske forbindelse som knytter sikkerheten i Nord-Amerika til europeisk sikkerhet. For Norge er det et overordnet mål å bidra aktivt til at NATO kan utføre sine samlede sikkerhetsoppgaver på en troverdig og effektiv måte. Det eksisterer i dag ingen direkte konvensjonelle militære trusler mot NATOs område, men internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen og missiler med lang rekkevidde, representerer en ny type trussel mot de alliertes samfunn, suverenitet og territoriale integritet. Aktive tiltak mot fortsatt spredning av masseødeleggelsesvåpen, deres leveringsmidler og internasjonal terrorisme, vil derfor forbli et sentralt allianseanliggende.

For at NATO skal ha evnen til å møte de sikkerhetspolitiske utfordringene der det er behov, er det av sentral betydning at NATO-landenes militære styrker er i stand til å handle raskt og effektivt. Styrkene må med andre ord være anvendbare og tilgjengelige. Det er et stort behov både for styrker med rask reaksjonsevne, og for styrker som gir utholdenhet over tid. Vedtakene på toppmøtet i Praha høsten 2002 bidrar til å sikre at NATO får de kapasitetene som trengs for å kunne møte fremtidens utfordringer, men det er medlemslandenes ansvar å gjøre disse styrkene anvendbare og deployerbare. Den sikkerhetspolitiske utvikling og utviklingen i NATO fører til at det blir enda viktigere for Norge å utvikle et tett forsvarspolitisk samarbeid med allierte land for å virkeliggjøre intensjonene om å utvikle relevante militære kapasiteter, slik det ble bestemt på toppmøtet i Praha. Nordsjøstrategien vil stå sentralt i denne forbindelse.

I 2004 ble NATO utvidet med 7 nye land (Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia), til totalt 26 medlemsland. Parallelt har alliansen styrket samarbeidet med både Russland, Ukraina, de

resterende partnerlandene innenfor rammen av Partnerskap for fred, og med landene som er med i NATOs middelhavsdialog. Denne utviklingen er et uttrykk for den inkluderende og stabiliserende rolle alliansen ønsker å spille i en ny tid.

De strukturelle endringene i NATO er betydelige og gjennomgripende, og hovedmålsettingen er å styrke alliansens operative kapasiteter. I den senere tid utgjør etableringen av *NATO Response Force* (NRF), etableringen av en *ny kommando- og styrkestruktur*, og *Prague Capabilities Commitment* (PCC) de viktigste elementer i alliansens arbeid for å endre og tilpasse sine militære styrker.

Parallelt med de gjennomgripende endringene i NATO, er også det europeiske samarbeidet innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken i betydelig utvikling. EU har den siste tiden styrket sin ambisjon om å utøve en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (*Common Foreign and Security Policy - CFSP*) gjennom å vedta en sikkerhetspolitisk strategi (Solana-papiret) som tar til orde for en mer slagkraftig og forent utenrikspolitikk. Denne ambisjonen demonstreres også gjennom at EUs sikkerhets- og forsvarspolitik (European Security and Defence Policy - ESDP) de siste årene har blitt styrket, både på det politiske og praktiske plan.

Den sikkerhetspolitiske rollefordelingen mellom NATO og EU er fortsatt ikke endelig avklart. Risikoen for duplisering og konkurranse med NATO er i den forbindelse til stede, alt avhengig av hvilke konkrete løsninger som utvikles i fremtiden. For Norge er den konkrete praktiseringen av deltakerrettighetene for allierte ikke-EU land i forbindelse med EU-ledede operasjoner meget viktig. Norges evne til å påvirke utviklingen av ESDP er minimal. Det er av grunnleggende betydning for Norge at samarbeidet mellom EU og NATO forblir konstruktivt og baseres på åpenhet, samarbeid og gjensidig koordinering. Det er dessuten vesentlig at de to organisasjonene ikke utvikler konkurrerende strukturer. En aktiv norsk europapolitikk, som søker reell norsk medinnflytelse i EUs militære krisehåndtering, er avgjørende for å ivareta norske interesser i et Europa i endring. Dette er også en forutsetning for at Norge skal kunne bidra til en styrket europeisk krisehåndteringskapasitet.

USAs dominante posisjon i internasjonal politikk, og det faktum at nasjonal sikkerhet har fått økt betydning i amerikansk politikk, har betydelige føringer på USAs politikk på den internasjonale arena og overfor Europa. Det endrede risikobildet har ført til nye internasjonale samarbeidsmønstre, noe som fremfor alt kommer til syne gjennom kampen mot terrorisme. Et annet trekk ved det nye strategiske bildet er større politiske forskjeller mellom USA og enkelte sentrale europeiske allierte, noe som på utvalgte områder har ført til mer markante interessemotsetninger. Slike motsetninger har til dels blitt forsterket ved at den sikkerhetspolitiske rollefordelingen mellom EU og NATO, og med det også mellom EU og USA, er i støpeskjeen. De transatlantiske bånd er fortsatt sterke, og ovennevnte motsetninger bør derfor ikke overdrives. I så henseende er det svært viktig for Norge at NATOs rolle som transatlan-

tisk konsultasjonsorgan styrkes. Samtidig er det viktig å delta aktivt i det fremvoksende europeiske forsvarssamarbeidet.

Dagens Russland utgjør ingen militær trussel mot Norge, men vil fortsatt være en sentral rammefaktor for utformingen av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Våre to land grenser opp mot hverandre i et område av stor ressursmessig og strategisk betydning, hvor det fortsatt eksisterer uavklarte spørsmål. Norsk samfunnssikkerhet berøres direkte av den potensielle forurensningsfaren knyttet til militær eller tidligere militær aktivitet i Nordvest-Russland. Dette gjelder også de russiske sivile kjernekraftverk. Økt olje- og gassutvinning i nordområdene, samt omfattende skipstransport av olje langs vår kyst, vil gi økt risiko for forurensning. Denne utfordringen må håndteres. Flernasjonalt samarbeid og fortsatt felles innsats for å redusere og fjerne potensielle miljøtrusler mot Barentshavets sårbare økologi og mot samfunnssikkerheten, er her avgjørende. På disse felt har Norge og Russland sammenfallende interesser. Norge er tjent med at Russland involveres i et nært politisk og militært samarbeid med NATO så vel som EU og USA.

Norden og Østersjøregionen preges av økende gjensidig samarbeid og stabilitet. De baltiske lands forestående medlemskap i NATO og EU bidrar til å forsterke denne trenden. Det nordiske samarbeidet på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området har fått økt betydning for Norge, ikke minst fordi samarbeidet mellom NATO og EU er i støpeskjeen. Norge har i løpet av 1990-tallet videreutviklet det forsvarspolitiske samarbeidet med de andre nordiske land og med de baltiske land.

3.7 Sikkerhetspolitiske konsekvenser for Norge

De globale utviklingstrendene peker i retning av et uforutsigbart risikobilde, som i hovedsak er knyttet til faktorer utenfor vårt nærrområde. Norges ressurser og Norges strategiske beliggenhet kan likevel medføre anslag og andre direkte konsekvenser som kan true våre nasjonale interesser. Det eksisterer derimot ingen trussel om et større militært angrep fra en annen stat mot norsk territorium på kort og midlere sikt. Dette betyr at de tradisjonelt dimensjonerende faktorene for norsk forsvarspolitik og utformingen av Forsvaret, ikke lenger har sin tidligere betydning. I stedet er det uforutsigbarhet og det dynamiske risikobildet som fremstår som den viktigste faktoren. Norsk sikkerhetspolitikk må ta høyde for dette sammensatte bildet.

Begrensede anslag mot samfunnssikkerheten er i dag mer sannsynlige enn faren for mer tradisjonelle omfattende militære angrep mot Norge. Denne type anslag kan komme både fra statlige og ikke-statlige aktører. Sikkerhetspolitikken må favne om både sannsynlige og mindre sannsynlige trusler, men likevel skille mellom dem. Dette innebærer at samfunnssikkerhet i dag bør få en mer fremtredende rolle i utformingen av sikkerhetspolitikken.

Norge disponerer rike naturressurser i store havområder, og grenser i nord mot en stormakt. Disse to faktorer er langt på vei avgjørende for nærrområ-

dedimensjonen. I tillegg kommer de globale utfordringer og trusler som også kan gi seg direkte utslag eller gi ringvirkninger i vårt nærrområde. På kort og midlere sikt er det svært lite sannsynlig at Norge vil bli utsatt for en direkte territoriell militær trussel. Trusselen om invasjon med påfølgende okkupasjon av Norge kan derfor ikke være dimensjonerende eller styrende for utformingen av Forsvaret. Dette innebærer imidlertid ikke at Norge kan se bort fra utfordringer mot norsk territorium som må kunne møtes med militære virkemidler.

Norges forvaltningsområde til havs er stort for et land med bare 4,5 millioner innbyggere, og inneholder ressurser av strategisk betydning for andre stater. Norge må være i stand til å håndtere politisk press, terroranslag og eventuelle forsøk på militære anslag mot olje- og gassinstallasjonene, og mot nasjonal infrastruktur generelt. Forsvaret har viktige oppgaver knyttet til beskyttelse og forvaltningen av disse ressursene, blant annet gjennom overvåkning, myndighetsutøvelse, suverenitetshevdelse og kriseberedskap. Norsk sikkerhets- og forsvarspolitikken må legge opp til at Forsvaret besitter de rette virkemidler for å opprettholde en nødvendig grad av etterretning, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, gjennom tilstedeværelse og aktiv oppfølging.

Komiteens merknader

Komiteen vil vise til at sikkerhetspolitikken preges av at trusselbildet endrer seg kontinuerlig og alltid vil være påvirket av de utviklingstrekk som til enhver tid kjennetegner vårt eget samfunn, våre nærrområder og i det globale samfunnet.

Komiteen viser til at sikkerhetspolitikken i tillegg har vært preget av uforutsigbare hendelser, som på kort sikt kan endre både den internasjonale situasjonen, maktforholdet og den hjemlige forsvars-, utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Murens fall i Berlin 9. november 1989, massakrene i Srebrenica i 1995 og terroranslaget mot World Trade Center og Pentagon 11. september 2001 representerer hver for seg hendelser som har fått store konsekvenser for sikkerhetspolitikken og internasjonal politikk. I kjølvannet av Sovjetunionens fall, den etniske rensingen på Balkan, den økte spenningen i Midtøsten og den raske globaliseringen har internasjonal kriminalitet, terrorisme, korrupsjon, atomavfall og spredning av smittsomme sykdommer blitt uforutsigbare elementer i trusselbildet.

Komiteen deler proposisjonens vurdering av at globaliseringen har ført til gjensidig avhengighet mellom land og regioner, med redusert betydning av geografisk avstand og omfattende endringer i forholdene innenfor og mellom stater og samfunn som resultat. Utfordringene for norsk og internasjonal sikkerhet er i stor grad endret som følge av det.

Komiteen mener at det viktigste sikkerhetspolitiske arbeidet er gjennom internasjonalt samarbeid, internasjonale organisasjoner og kjøreregler å skape et samfunn tuftet på demokratiske stater der alle mennesker har sosial sikkerhet, basert på menneskerettigheter

og rettferdig fordeling og der alle har rett til arbeid og muligheter til å forsørge seg selv. Komiteen vil videre understreke at alle mennesker har rett til å bli vernet mot overgrep og at elementære menneskeretter må være allmenne og ikke kulturelle.

Komiteen mener at aktivt fredsarbeid også er å bygge en sterkere internasjonal rettsorden med bedre styringsinstrumenter enn det det globale samfunnet har i dag. Komiteen mener at FN må stå helt sentralt i et slikt arbeid, basert på rettsprinsipper, folkerett og målene om fattigdomsbekjempelse.

Komiteen vil vise til at flertallet av de væpnede konfliktene som har utspilt seg etter den kalde krigens slutt, har foregått mellom grupper innenfor et lands grenser. Dette er konflikter som har vist seg å være et internasjonalt sikkerhetsproblem. Slike konflikter kan være destabiliserende i en region, og de utfordrer internasjonale normer og rettsregler. Komiteen vil i den forbindelse vise til blodbadet i Rwanda, overgrepene i Sierra Leone, massakren i Srebrenica og Talibans totalitære regime og kvinneundertrykking. Komiteen har merket seg at proposisjonen legger vekt på at økt vekt på menneskerettigheter har skapt en ny debatt knyttet til spørsmålet om humanitær intervensjon. Komiteen vil i den forbindelse også vise til at da Norge i januar 2001 tok sete i FNs sikkerhetsråd for to år, var konfliktforebygging og konfliktløsning blant våre prioriterte temaer.

Komiteen viser til at internasjonal terrorisme ble definert som en av de nye truslene i NATOs strategiske konsept fra 1999. Komiteen vil vise til sine merknader om terrorisme og tiltak mot terrorisme i Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 og i Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002).

Komiteen vil bemerke at det har vokst fram ulike aktører og utfordringer som truer sikkerheten til det moderne, åpne, demokratiske og teknologiske samfunnet. Et mål for forsvars- og sikkerhetspolitikken er å sikre grunnleggende verdier og normer som demokrati, rettsikkerhet og menneskerettigheter. Den samlede forsvarspolitikken må bidra til at den enkelte borgers sikkerhet settes i sentrum. Komiteen mener utviklingen understreker behovet for nye samarbeidsformer mellom sivilt og militært beredskap og et modernisert totalforsvarskonsept for beredskap og krisehåndtering.

Komiteen vil understreke at nedrustning og ikke-spredning alltid har stått i fokus i Norge, både hos politiske myndigheter og hos det norske folk. Bekjempelse av atomvåpen og andre masseødeleggelsesvåpen er en viktig del både av norsk forsvarspolitikken og arbeidet i NATO-alliansen og andre internasjonale fora. Komiteen vil legge avgjørende vekt på at Norge bidrar til at ikke-spredningsarbeidet fortsetter og at Ikke-spredningsavtalen (NPT) videreføres og styrkes fram mot 2011. NPT er i dag det eneste multinasjonale ikke-spredningsalternativet.

Komiteen vil videre be Regjeringen bidra til å verne om og videreføre de 13 skrittene mot atomnedrustning fra Tilsynskonferansen i 2000. Komiteen vil be Regjeringen fortsette arbeidet med å søke å kanalisere noen av pengene fra G-8-initiativet til oppryd-

ding av atomavfall i Nordvest-Russland. Komiteen vil vise til at atomavfallet i nevnte område trolig er det lettest tilgjengelige materialet for utvikling av såkalte "dirty bombs".

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, er enig med Regjeringen i at NATO forblir hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk. Flertallet mener Prague Capabilities Commitments (PCC), interoperabilitet og arbeidsfordeling i alliansen er viktige og riktige skritt for å videreutvikle NATO til et sikkerhetspolitisk og forsvarspolitisk verktøy, tilpasset nye utfordringer, globalt og regionalt. Flertallet vil gi uttrykk for at en forsvarsallianse må ha militære kapasiteter for å ha politisk autoritet. Flertallet mener at dersom alliansen skal være et slagkraftsikkerhetspolitisk instrument, må alle medlemslandene fungere godt sammen. Det betyr økt alliert samtrening og økt forsvarssamarbeid mellom enkelte NATO-land. Flertallet vil særlig peke på det økende samarbeidet innen alliansen mellom Norge, Danmark og Nederland. Flertallet mener norske sikkerhetsinteresser bare kan ivaretas i nært samvirke med våre allierte.

Flertallet er enige med proposisjonen i at for Norge og mindre land er det av grunnleggende betydning å verne om og styrke NATOs konsultasjonsmekanismer. Dette bl.a. for å hindre en politisk marginalisering av mindre land. Konsensusprinsippet er viktig, men krever fleksibilitet og kompromissvilje for at NATO skal fungere effektivt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet vil peke på at omstillingen av NATO har gitt oss et helt nytt NATO som i stor grad er innrettet på å håndtere trusler i form av terrorisme og masseødeleggelsesvåpen. NATO opptrer nå med en ny geografisk uavhengighet. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre at NATO opprettholder evnen til å forsvare eget territorium gjennom blant annet kunnskap om - og øvelsesaktivitet i eget område. Særlig er det viktig å sørge for at NATO har kapasiteter som kan benyttes i nordområdene, siden Norge er i en helt spesiell sikkerhetspolitisk situasjon knyttet til energi og som randstat til Russland.

Disse medlemmer vil peke på at NATOs reaksjonsstyrke (NRF), opprinnelig et amerikansk initiativ, skal være fullt operativ i oktober 2006. Norge har meldt på kapasitet til NRF, og det må konstateres at det norske bidraget til NRF vil binde opp svært store ressurser.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener tilnærmingen bak Nordsjøstrategien har mange elementer i seg som er illustrerende for en tilnærming som i større grad enn hva Regjeringen legger opp til tar opp i seg Norges faktiske sikkerhetspolitiske utfordringer. Samarbeid med land i vår geografiske nærhet, som i tillegg har det til felles at de har en rekke utfordringer som er felles for Norges utfordringer, er etter dette medlemmets syn både fremtidsrettet og vil kunne medføre økt sikkerhet. Dette vil

være svært positivt. Dette medlem vil i denne sammenhengen peke på faktorer som vakthold langs kyst, kystvernberedskap, beredskap mot store oljeutslipp og andre miljøkatastrofer som noen sentrale oppgaver i denne sammenhengen.

Dette medlem vil samtidig gå mot at Nordsjøstrategien for landene som står bak den og støtter opp om den skal utvikles innenfor rammene av og i relasjon til NATO-samarbeidet eller EUs forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeid. Nordsjøstrategien må etter dette medlems syn forbeholdes defensive forsvars- og sikkerhetspolitiske oppgaver.

1. mai i år ble også EU utvidet med 10 medlemsland. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vektlegge at flere av disse ikke engang var selvstendige stater for 15 år siden. Flertallet mener utvidelsen både av EU og NATO er bidrag til et fredeligere og mer stabilt Europa, og at når NATO nå består av 26 land, er alliansen langt på vei blitt en alleuropeisk, transatlantisk sikkerhetsallianse. Flertallet viser til at Europa endelig er samlet og at den kalde krigen definitivt er over.

Flertallet vil vise til at en stor utfordring for Norge er utviklingen av det europeiske forsvars- og sikkerhetssamarbeidet innenfor EU. Dette samarbeidet ble styrket på EUs toppmøte 12. desember 2003, der EUs medlemmer kom fram til et kompromiss. Hovedpunktene i kompromisset var at for å planlegge bedre for EU-ledede operasjoner med tilgang til NATO-resurser (Berlin Plus), etableres en liten EU-celle i NATO-hovedkvarteret på SHAPE, samtidig med etablering av et NATO liaison element i EUs militære stab.

Flertallet støtter proposisjonen i at den konkrete praktiseringen av deltakerrettighetene for allierte ikke-EU-land i forbindelse med EU-ledede operasjoner er helt avgjørende. Flertallet finner imidlertid grunn til å understreke at Norges muligheter til å påvirke utviklingen av ESDP er liten.

Komiteen mener diktaturenes fall og demokratiets fremvekst i de tidligere sovjetstatene er den viktigste enkeltårsaken til at Europa i dag er mer fredelig og stabilt enn for 15 år siden. Ytterligere stabilisering av de forholdsvis unge demokratiene rent institusjonelt, samt fremvekst av stabile sosiale forhold vil være avgjørende for en fortsatt fredelig utvikling i de nye medlemslandene i EU og NATO. Komiteen ser det imidlertid som naturlig - og vil også understreke betydningen av - at Norge viser respekt for de tidligere diktaturenes beslutninger om å delta i EU og NATO, ikke minst på bakgrunn av disse landenes forhistorie som medlemsland i Sovjetunionen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til den økte militariseringen som synes å være målsetningen for EU-landenes militærpolitiske samarbeid. Dette medlem vil i denne sammenhengen særlig vise til artikkel 40 i forslaget til ny EU-grunnlov, der det slås fast at "Medlemsstatene forplikter seg til gradvis å forbedre deres

militære kapasitet", og mener dette er å se på som en naturlig oppfølging av den utviklingen som har foregått innen det militærpolitiske området i EU de senere årene. Dette medlem registrerer at et EU-medlemskap for Norges vedkommende trolig vil innebære både økt militarisering og påbud om økt bruk av økonomiske midler så vel som andre ressurser på Forsvaret. Dette er en utvikling dette medlem er svært negativ til.

Dette medlem understreker at det for Norge som småstat er avgjørende at internasjonale normer og regler for maktbruk og konflikthåndtering respekteres og videreutvikles på en måte som støtter opp under hensyn til fred, demokrati og menneskerettigheter. Dette medlem viser til den sterke understrekingen av FNs rolle som internasjonalt samarbeidsorgan for fred og sikkerhet i St.prp. nr. 42 (2003-2004) slik det er uttrykt i kapittel 3:

"Det internasjonale samfunnets arbeid for fred og sikkerhet har som mål at konflikter skal løses på annen måte enn gjennom bruk av voldsmakt, først og fremst gjennom bruk av FN og i tråd med folkeretten. Denne tilnærmingen er en bærebjelke i regjeringens utenriks- og sikkerhetspolitikk, der FN er det viktigste globale samarbeidsorganet."

Dette medlem støtter dette, og understreker at Norge som en konsekvens av dette må gå sterkt i rette med våre allierte når disse er ansvarlige for å undergrave FNs rolle og folkeretten, slik tilfellet var under Irak-krigen. Norge må også forhindre at NATO brukes på en måte som undergraver FN og folkeretten ved at NATO tiltar seg en rolle i internasjonale konflikter som tilligger FN. Dette medlem viser til at våren 2003 ble det synliggjort en grunnleggende uenighet mellom sentrale medlemsland i synet på internasjonal konflikthåndtering i forbindelse med Irak-krisen og den påfølgende krigen. USA og Storbritannia satte FN til side da de gikk til krig mot Irak uten mandat fra FN.

Dette medlem mener at de nylige avsløringene av systematiske brudd på Genève-konvensjonene og FNs torturkonvensjon som ble synliggjort gjennom dokumentasjon for godkjente forhørsteknikker framlagt i det amerikanske Senatet i mai 2004, ytterligere understreker uenighet mellom Norge og våre nære allierte når det gjelder sentrale normer og verdier i det internasjonale samfunnet. Dette medlem mener at NATO-alliansens relevans for ivaretagelse av vår sikkerhet er langt fra åpenbar, og at det er behov for en bred debatt om hvilke allianser og typer av samarbeid med andre land som på best mulig måte bidrar til å trygge sikkerheten i vår del av verden. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti er prinsipielt imot Norges medlemskap i NATO, og er kritisk til en rekke sider ved NATO - i første rekke den rollen alliansen fremdeles lar atomvåpen spille i sin strategi, og utvidelsen av NATOs rolle internasjonalt gjennom den såkalte out-of-area-strategien.

Dette medlem mener at vi må basere norsk alliansepolitikk på at våre allierte skal bidra til å styrke FN, og en internasjonal rettsorden skal bidra til å trygge vårt demokrati, vår suverenitet og våre sentrale

sikkerhetsinteresser. Dette medlem mener at Norge er tjent med en mer selvstendig rolle i forhold til USA, særlig i en tid hvor den amerikanske administrasjonen fører en politikk som går i motsatt retning av Norges interesser på en rekke områder. I tillegg til ulike holdning til folkerettslige forpliktelser, vil dette medlem vise til USAs nasjonale sikkerhetsstrategi som bygger på forebyggende angrep. Dette medlem mener at en slik strategi er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, at Norge må ta klart avstand fra denne strategien. Dette medlem tar til etterretning at det er et politisk flertall i Norge for å beholde dagens alliansetilknytning, men peker samtidig på at det er bred enighet om å styrke samarbeidet med enkeltland innen alliansen for eksempel gjennom Nordsjø-samarbeidet.

Dette medlem mener det er naturlig for Norge å videreutvikle et forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid med nærstående land, og at det også burde ligge til rette for å videreutvikle samarbeidet med Sverige selv om landet ikke er med i NATO. Dette medlem er kritisk til at Norge skal bidra til NATOs hurtigreaksjonsstyrker, og at dette kan komme til å gå ut over Norges mulighet til å kunne stille styrker til rådighet for fredsbevarende operasjoner i FN-regi.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil i tillegg vise til økte forskjeller i levekår globalt, større knapphet på livsnødvendige ressurser blant store folkegrupper samt omfattende militær inngripen i områder med historiske konflikter fra Vestens side som årsaker til et mer ustabil og uforutsigbart trusselbilde. Dette er forhold som etter disse medlemmers syn på dramatisk vis har påvirket, og vil komme til å påvirke den sikkerhetspolitiske situasjonen globalt. Ustabilitet, nød, fattigdom og sosial uro skaper etter disse medlemmers syn grobunn for fremvekst av terrorisme, men rettferdiggjør ikke bruk av terrorisme som virkemiddel. Disse forholdene må etter disse medlemmers syn derfor også spille en avgjørende rolle i utformingen av norsk sikkerhetspolitikk. Norsk internasjonal politikk må søke å motvirke terrorisme, men må etter disse medlemmers syn i hovedsak være basert på en ambisjon om å motvirke årsakene til terror.

Disse medlemmer understreker økte forskjeller i levekår og knapphet på livsnødvendige ressurser blant store folkegrupper som kime til alvorlige konflikter. Disse medlemmer mener Norge må bidra sterkere i det internasjonale samfunnet til en erkjennelse av at vår tids felles sikkerhetsutfordringer i liten grad kan løses militært, og at det i dag er en alvorlig ubalanse i forholdet mellom de ressurser som brukes på militære kapasiteter i forhold til hva som brukes til å forebygge konflikter og finne politiske løsninger på de viktigste sikkerhetsutfordringene. Disse medlemmer vil i denne sammenheng peke på følgende trusler og på de alvorlige trusler for fred og sikkerhet som kan oppstå i kombinasjonen av disse:

- Menneskeskapt katastrofer (klimaendringer)
- Landminer

- Velstandskløft, globalt så vel som innenfor nærmere geografiske områder Ekstrem fattigdom
- Fremvekst av sosial uro i våre nærrområder
- Negative effekter av globalisering
- Internasjonal kriminalitet
- Masseødeleggelsesvåpen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser for øvrig til Sosialistisk Venstrepartis syn på NATO-samarbeidet, herunder NATOs atomstrategi. Dette medlem viser til den brede enigheten om at spredning av masseødeleggelsesvåpen er et internasjonalt sikkerhetsproblem, og Norges engasjement på dette området. Dette medlem mener at de store mengdene atomvåpen i en rekke land er en viktig del av dette problemkomplekset, at ikke-spredningsarbeidet og arbeidet for å avskaffe atomvåpen ikke vil lykkes om en ikke får til en svekking av den generelle politiske betydningen av atomvåpen og at NATO må bidra i denne sammenhengen ved å avvikle den rollen atomvåpen i dag spiller for alliansen.

Dette medlem vil advare mot at det legges for stor vekt på mulighetene for å bekjempe terrortrusselen med militære virkemidler, og bruke terrortrusselen som påskudd for nye rustningskappløp. Dette medlem viser til at de mest alvorlige truslene mot internasjonal fred og sikkerhet i dag må løses med politiske, diplomatiske og økonomiske virkemidler. Terrorisme må bekjempes med et bredt spekter av virkemidler og er i første rekke en politimessig oppgave.

Dette medlem er enig i hovedlinjene som trekkes opp i St.prp. nr. 42 (2003-2004), avsnitt 3.1, men vil understreke de konflikter som også forsterkes som følge av globalisering, blant annet i områder i verden hvor mennesker opplever at globaliseringen for dem fører til marginalisering i verdenssamfunnet.

Dette medlem mener at vi må basere norsk alliansepolitikk på at våre allierte skal bidra til å styrke FN, og at en internasjonal rettsorden skal bidra til å trygge vårt demokrati, vår suverenitet og våre sentrale sikkerhetsinteresser.

Dette medlem mener at det også for Norges vedkommende må etableres en bedre balanse mellom de midler som brukes på militært forsvar og de midler som brukes på de bredere sikkerhetsutfordringene og på samfunnsikkerhet. Dette medlem understreker at det er bred enighet om at Norge ikke står overfor noen militære trusler, men at det kan pekes på et sett med utfordringer mot samfunnsikkerheten, blant annet trussel om terroranslag. Dette medlem vil igjen understreke at det er en politimessig oppgave å forebygge og bekjempe terror, og at det er lite hensiktsmessig at det legges opp til at dette skal være en sentral oppgave for Forsvaret. Dette medlem mener at det er behov for en overføring av ressurser fra militært forsvar i Norge, til arbeidet for å redusere samfunnets sårbarhet og til en styrket sivil beredskap. Dette medlem viser til St.meld. nr. 39 (2003-2004) hvor det er naturlig å komme tilbake til dette.

Dette medlem mener den økte militariseringen av EU er svært urovekkende. EU fremstår riktignok

ikke i dag som en egen militær størrelse, men det synes åpenbart at det innenfor Unionens rekker er sterk vilje til å sette foreliggende planer om oppbygging og opptrapping av fellesmilitære innsatser og strukturer ut i livet. Dette medlem er særlig bekymret over at en del av planene som foreligger omfatter bruk av militær-makt langt utenfor EUs geografiske område, altså aktiv bruk av den såkalte "out of area"-strategien. Utviklingen synes motivert av et ønske om at EU i større grad enn i dag på egen hånd både skal ha mulighet og kapasitet til å ordne opp dersom det oppstår ustabile forhold i Unionens nærrområder, som i gitte situasjoner kan true EUs sikkerhet og interesser.

Dette medlem er sterkt kritisk til en slik utvikling, og ser derfor grunn til å understreke til Norge og norsk forsvarspolitikkk ikke må gjøres til en del av denne militariseringen, verken ved at Norge blir EU-medlem eller ved at Norge utenfor EU ukritisk følger opp eller ber om å få bli inkludert i EUs svært offensive militærpolitiske målsetninger. Det vises i denne sammenhengen til at Sosialistisk Venstreparti er mot norsk medlemskap i EU.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil advare mot en sikkerhetspolitisk analyse som tar utgangspunkt i en forestilling om at nasjonalstaten skulle ha utspilt sin betydning i internasjonal politikk. Dette vil igjen kunne svekke betydningen av suverenitetshevdelse, noe disse medlemmer anser som svært viktig, ikke minst for et land med ansvar for store ressurser på kontinentalsokkelen, nærhet til store havområder og omstridte nordområder.

Disse medlemmer vil peke på at Norge med sin utsatte beliggenhet som randstat i forhold til Russland og som kyststat til de strategisk viktige nordlige havområdene, antagelig er i en annen og mer utsatt situasjon enn andre medlemsland i NATO. Selv om mulighetene for en storkonflikt knyttet til våre områder er blitt mindre, er ikke den strategiske betydningen av nordområdene blitt mindre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet mener det er avgjørende for Norge som ikke-medlem av EU, at NATO forblir det sentrale organet for forsvars- og sikkerhetspolitiske konsultasjoner mellom de allierte. EUs utenriks- og forsvarspolitiske ambisjoner kan svekke NATO ved at det oppstår unødvendige konflikter på tvers av Atlanteren. I en tid hvor USA i større grad ser ut til å være innstilt på å gå alene i internasjonale konflikter, er det nødvendig at europeiske NATO-partnere bestreber seg på et tettst mulig samspill med USA. Disse medlemmer har vanskelig for å se at EUs forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeid vil være avgjørende for Norges sikkerhet. EUs forsvarspolitiske samarbeid og forsøk på å bygge opp egen hær er foreløpig i en tidlig fase, og det er høyst usikkert hva utfallet av arbeidet vil bli.

Disse medlemmer er av den oppfatning at denne situasjonen tilsier at man fra norsk side nøye ten-

ker gjennom de "fredstidsoppgaver" det norske forsvaret bør ha. Fredstidsoppgavene har det til felles at det ikke er kampkraft, stridsevne og seier på høyteknologisk mark alene som vil være et nasjonalt forsvars mest relevante kapasitet. Derimot vil vår stilling som randstat forutsette at Norge opprettholder et synlig, troverdig og relevant militært forsvar, som et signal til omverdenen om hvor Norges interesser og prioriteringer ligger, og som en garanti for at vi tar våre forpliktelser for utøvelse av jurisdiksjon og territoriell sikkerhet på alvor.

Disse medlemmer ser det som naturlig å se omleggingen av Forsvaret i sammenheng med den sikkerhetspolitiske utvikling. Norges sikkerhetspolitiske situasjon påvirkes av vår geografiske beliggenhet og tilknytning til NATO. Dersom det oppstår en konflikt som utvikler et øst/vest-perspektiv, vil dette lett føre til en økt spenning og sensitivitet i nordområdene. Det faktum at grense- og ansvarsforholdene er uavklart i nordområdene, øker risikoen for konflikt og kriser. Dersom det skulle oppstå kriser, er det av avgjørende betydning at vi har egne ressurser i form av egnede styrker og materiell til å løse oppgaven. Disse medlemmer mener det er av stor viktighet å opprettholde mobiliseringsbrigaden i Trøndelag (BRIG 12) nettopp for å kunne opprettholde en viss form for invasjonssvar og for å signalisere til Russland og NATO at vi har evne og vilje til å opprettholde vår suverenitet. Det er naturlig å videreføre forsvarskonseptet bygget på følgende pilarer:

- et nasjonalt, moderne og fleksibelt forsvar
- alliert militært samvirke og internasjonalt forsvarsarbeid
- totalforsvaret og annet sivilt/militært samarbeid
- verneplikt.

Komiteens medlem fra Senterpartiet etterlyser en bredere debatt av om vårt bidrag til NRF og vår generelle NATO-tilpasning av det norske Forsvaret, er den beste måten å benytte begrensede militære ressurser på. Dette medlem mener det er behov for en grundig debatt i NATO om spørsmål knyttet til FN-mandat eller mangel på mandat i forhold til fremtidige NATO-operasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at NATOs rolle i forhold til norsk og europeisk sikkerhet er avgjørende i forhold til de oppgaver og krav som stilles til Forsvaret både nasjonalt og internasjonalt. De krav og forpliktelser som stilles av NATO legger grunnleggende prinsipper for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Disse medlemmer erkjenner også at det nye og mer komplekse trusselbildet er med på å legge nye premisser for forsvarspolitikken. Det er gjennom NATOs strategiske konsept og Defence Capabilities Initiative fra 1999 påvist at det er behov for omfattende modernisering av militære kapasiteter for å møte fremtidige sikkerhetspolitiske utfordringer. Situasjonen etter 11. september har vist at det er behov for innovasjon i forhold til militære operasjo-

ner og modernisering av styrker og materiell. Det er av stor viktighet at det teknologiske gapet ikke blir for stort innenfor NATO, slik at alliansen på en mest mulig effektiv måte kan løse de konflikter og kriser som oppstår. NATOs nye styrkemål vil legge premisser for Forsvarets struktur og militære kapasiteter. Dette kommer også tydelig frem ved etableringen av NRF, hvor Norge skal delta med Telemark bataljon.

Disse medlemmer viser til behovet for en styrking av Forsvarets evne til å håndtere terrorisme. I denne forbindelse synes det å være nødvendig å modernisere organisasjonen, slik at den kan møte den nye trusselen på en best mulig måte. Dette bør gjøres ved å styrke HVs utdanning innen denne type konfliktløsning og forebygging. Videre er det naturlig å styrke spesialavdelingene og etterretningstjenesten både i styrke og teknologi, slik at de er best mulig rustet for denne type oppdrag.

Disse medlemmer viser til at den stadig økende organiserte kriminaliteten medfører at det blir glidende overganger mellom det nasjonale og internasjonale samtidig som skillet mellom fred, krise, væpnet konflikt og krig blir vagt. Det er derfor viktig at Norge har kapasiteter innenfor etterretnings- og sikkerhetstjeneste som kan bidra til en bedret kontroll og analyse av de oppdukkende situasjoner og aktiviteter. Heimevernet er også en ressurs i forhold til kriser og krig. Etter 11. september 2001, har man med stort hell benyttet HV i forbindelse med tiltakene mot terror i tillegg til den rolle de er tiltenkt ved en eventuell mobilisering. Det er derfor viktig å opprettholde et sterkt heimevern, strukturen skal omfatte 70 000 soldater.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen i proposisjonen ser det nødvendig å gå tilbake på vedtatt struktur. Den vedtatte struktur er et minimums forsvar, dette innebærer at man i utgangspunktet har knappe ressurser for å løse de oppdrag Forsvaret er pålagt. En ytterligere svekkelse av strukturen vil medføre usikkerhet i organisasjonen og det vil også gi signaler til NATO om at det ikke er vilje til å opprettholde den vedtatte minimumsstrukturen. Disse medlemmer ønsker med tanke på norsk sikkerhetspolitikk, forsvarsevne og hensyn til de som jobber i Forsvaret, å videreføre den tidligere vedtatte strukturen og at budsjettet tar dette som et utgangspunkt.

Disse medlemmer presiserer at det inngåtte forsvarsforliket skulle sikre nettopp en økonomisk fremtidig trygghet for Forsvarets virksomhet. Det er påfallende at det så kort tid etter behandlingen av Innst. S. nr. 232 (2001-2002) jf. St.prp. nr. 55 nå skulle ha skjedd så store endringer i den sikkerhetspolitiske situasjon at man finner det forsvarlig å fortsette en sterk nedbygging av Forsvaret.

Komiteen vil vise til behovet for en aktiv nærområdepolitikk. Norge disponerer rike naturressurser i store havområder og grensen i nord til en stormakt, der Norge også har et Schengen-ansvar. Komiteen er enig med proposisjonen i at dette er to faktorer som langt på vei er avgjørende for nærområdedimensjonen. I tillegg kommer de globale utfordringer og trusler som

også kan gi seg direkte utslag eller gi ringvirkninger i vårt nærområde. Komiteen vil understreke at Norge har jurisdiksjon over et havområde som er syv ganger større enn vårt landterritorium, og at dette er blant verdens mest ressursrike og produktive havområder. Det er derfor behov for omfattende kystovervåking, i et samarbeid mellom sivile og militære myndigheter. Det vises i den forbindelse til de militære anleggene på Reitan og Sørreisa og på Stortingets beslutninger om å anskaffe nye fregatter og missiltorpedobåter. Det vises også til det arbeid som utføres av Kystvakten, og arbeidet for å overvåke oljetankfarten langs norskekysten.

3.8 Forsvaret som sikkerhetspolitisk virkemiddel og norsk bruk av militær makt

Under den kalde krigen spilte militær makt en helt dominerende rolle for å kunne møte den reelle eksistensielle trussel som Sovjetunionen representerte. I dag står Norge overfor et langt bredere og mer uoversiktlig spekter av sikkerhetspolitiske utfordringer. Forsvaret vil fortsatt utgjøre et sentralt sikkerhetspolitisk virkemiddel. Militær makt har en rekke egenskaper som også kan nyttes til å løse oppgaver som i utgangspunktet ikke er rent militære og som normalt vil bli ivarettatt med andre virkemidler. Risikoen er stor for at det i fremtiden vil oppstå konflikter, kriser og nød-situasjoner der bruk av væpnet makt inngår. I de innledende faser kan det hende at militære styrker også må bidra til å løse oppgaver som normalt krever andre sikkerhetspolitiske virkemidler, inntil situasjonen er stabilisert og andre virkemidler kan settes inn. Det er altså påkrevet at militære styrker evner å påta seg flere typer oppdrag enn tradisjonell krigføring.

Når det gjelder bruk av militær makt kan det i utgangspunktet være nyttig å skille mellom *legalitet* og *legitimitet*. Militær maktbruk er legal når den har basis i folkeretten. Den er legitim når den kan begrunnes politisk og moralsk. I internasjonal politikk kan det imidlertid ofte være vanskelig å skille klart mellom politikk, juss og moral.

Behovet for legalitet og politisk legitimitet - både innenrikspolitisk og internasjonalt - vil være avgjørende for Norges bruk av militær makt. Anvendelse av militær makt skal forankres folkerettslig, enten gjennom samtykke fra partene, gjennom retten til selvforsvar etter FN-paktens artikkel 51, eller gjennom mandat fra FNs sikkerhetsråd i henhold til FN-paktens kapittel VI eller VII. Retten til selvforsvar innebærer også rett til å støtte en stat som er angrepet militært, uten et konkret mandat fra FNs sikkerhetsråd.

Det er bred enighet i Norge om at norsk deltakelse i militære operasjoner utenfor Norge må ha en solid folkerettslig forankring. Skulle det i en situasjon som utgjør en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, vise seg å være umulig å oppnå en uttrykkelig autorisasjon av maktbruk fra FNs sikkerhetsråd (jf. de faste medlemmers vetorett), må det om nødvendig foretas en vurdering av om det likevel kan foreligge et folkerettslig grunnlag for aktiv anvendelse av militære virkemidler. I en slik vurdering vil den politiske og moralske legitimitet veie tungt. Bare i unntakstilfeller bør norske

styrker delta i operasjoner som ikke har mandat fra FN, og da bare når dette er velbegrunnet ut fra folkerettslige betraktninger.

For Norge er det primært bare aktuelt å benytte militære maktmidler rent nasjonalt i visse og begrensede situasjoner, i første rekke knyttet til suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og krise- og episodehåndtering. I alle andre situasjoner vil Forsvaret delta innenfor en flernasjonalt ramme - i eller utenfor Norge. For Norge er det av avgjørende betydning at slike internasjonale operasjoner har tilstrekkelig folkerettslig forankring, bred internasjonal oppslutning og bidrar til å øke internasjonal sikkerhet og stabilitet.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at departementet i proposisjonen skiller mellom legalitet og legitimitet ved bruk av militær makt. Proposisjonen mener at militær maktbruk er legal når den har basis i folkeretten, mens den er legitim når den kan begrunnes politisk og moralsk.

Flertallet er enig i at norsk deltagelse i internasjonale operasjoner må baseres både på legalitet og legitimitet. Flertallet er av den oppfatning at norsk deltakelse i internasjonale operasjoner må være folkerettslig forankret. I tillegg er politisk og moralsk legitimitet nødvendig. For øvrig er det viktig at militære engasjement i utlandet er gjenstand for en bred og åpen debatt. Dette er avgjørende for å forankre norsk utenrikspolitikk i folket. Flertallet vil videre vise til at Norge dermed fortsatt må avstå fra deltakelse i preventiv krigføring og forkjøpsangrep som ikke har en klar forankring i folkeretten.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at deltakelse i internasjonale operasjoner må bygge på et utvetydig og konkret FN-mandat og alle politiske og diplomatiske ikke-militære virkemidler må være prøvd ut, deriblant ulike økonomiske sanksjoner, våpen- og oljeembargo. Det er nødvendig med folkerettslig forankring, i tillegg er politisk og moralsk legitimitet nødvendig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er først og fremst opptatt av at operasjoner har mandat fra FN, men at det er opp til FN å ta stilling til hvem som skal utøve kommandoen over styrker i internasjonal tjeneste. Flertallet vil i den forbindelse vise til at FN ba EU ta kommandoen over styrker i Kongo. Flertallet vil videre vise til at NATO nå har kommandoen over ISAF-styrkene i Afghanistan, dette med klart FN-mandat.

Komiteen erkjenner at dagens internasjonale operasjoner krever styrker som er robuste og veltrente, både fysisk, mentalt, etisk og moralsk. De styrkene Norge deltar med i internasjonale operasjoner må videre være samtrente. Norge har begrensede militære ressurser og vil ikke delta i alle typer operasjoner eller oppdrag, og heller ikke under alle forhold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet vil påpeke at Norge ikke alltid har mulighet til å yte store bidrag når det gjelder tradisjonell stridsevne. Hvilke krav vi ønsker å stille til våre styrker internasjonalt må derfor også sees i lys av de oppgavene styrken er forutsatt å løse. Disse medlemmer mener de operasjoner som en i dag deltar i, illustrerer at det alltid vil være behov for enheter med lettere utrustning og spesiell kompetanse og vil hevde at mer av våre bidrag bør rettes inn mot de store behov som alltid vil være til stede i en fase etter at de regulære kamphandlingene er over. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at norsk deltakelse i internasjonale operasjoner i større grad bør konsentreres til de områder der vi har særlige fortrinn som for eksempel ingeniører, sanitetsavdelinger, MTBer, mineryddere, undervannsbåter og spesialstyrker, framfor oppsetting av regulært infanteri, jagerfly eller fre-gatter.

Komiteen påpeker at internasjonal solidaritet, FN-mandat, øvrige internasjonale forpliktelser og allianse-solidaritet vil måtte gi sterke føringer for deltakelse i operasjoner som bør ha bred politisk støtte. FN er mandatløst, mens det varierer hvem som er utføreren. Et FN-mandat for bruk av militærmakt er verdiløst med mindre noen setter maktmidler til FNs disposisjon, eller en annen organisasjon er villig til å ta på seg utførerrollen. NATO er i den siste tiden blitt en stadig viktigere utførerorganisasjon. Komiteen mener videre at innenfor de kapasitetsbegrensninger Norge har, så bør deltakelse i FN-operasjoner øke.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil videre understreke betydningen av at Norge har relevante styrker som på kort varsel kan gå inn i fredsbevarende styrker og andre internasjonale operasjoner. På denne bakgrunn vil flertallet støtte antallet vervede soldater øker. Flertallet er enig i at kontraktsbetingelsene for vervede bør gjennomgås i lys av aldersstruktur og tjenestemønster, og at et system basert på fastlønn er hensiktsmessig. Lønssystemet for vervede bør innrettes slik at de gradvis opparbeider seg bedre lønnsbetingelser, og at gjennomført tjeneste i internasjonale operasjoner belønnes.

Komiteen vil vise til at Norge har lange tradisjoner for deltakelse i internasjonale operasjoner. Det er nå mer enn 50 år siden vår første utenlandskontingent forlot Schleswig, der de i Tysklandsbrigaden under britisk kommando hadde bidratt til stabilisering etter Hitler-regimet og sikret demokratiet mot den framrykkende kommunismen fra øst. Siden den gang har Norge hatt rundt 100 000 menn og kvinner med i internasjonale operasjoner.

Komiteen er av den oppfatning at stressmestring er en stor utfordring i forbindelse med internasjonale operasjoner og ber om at den enkelte soldat får tett oppfølging på dette området. Komiteen viser til Dokument nr. 5 (2003-2004) der det sies følgende:

"Ombudsmannsnemnda er av den oppfatning at det har klare fordeler, ikke minst for dem som har fått psykiske senskader at Forsvaret samler sine ressurser på dette felt i en nasjonal poliklinikk som også kan gi råd innen juridiske spørsmål og i trygdespørsmål [...] Nemnda er opptatt av at det ikke settes noen absolutt tidsavgrensning for Forsvarets ansvar. Det bør derfor, etter nemndas mening, gis mulighet for krav overfor Forsvaret uten noen spesiell tidsavgrensning."

Komiteen mener at personellens mestringsevne i forhold til egne helseproblemer vil bli svekket ved manglende oppfølging, og ber Regjeringen vurdere hvordan Ombudsmannsnemndas forslag best kan følges opp.

Komiteen vil videre vise til at deltakelse i internasjonale operasjoner er en del av vår utenrikspolitikk, der Norge legger vekt på å fremme de verdiene vårt eget samfunn er tuftet på: demokrati, velferd, likestilling, menneskerettigheter og folkelig deltakelse.

Komiteen er opptatt av å se på sammenhengen mellom fattigdom, kriger og konflikter og at norsk deltakelse i stabiliseringsstyrker kombineres med tiltak for utvikling, institusjonsbygging og bistand. Komiteen vil i den forbindelse vise til at Afghanistan er blitt et samarbeidsland for norsk bistand, som i tillegg til å bidra til demokrati, institusjonsbygging og lov og orden, særlig må rettes inn mot å styrke kvinnes situasjon.

Komiteen er opptatt av at Norge har et ansvar for å sikre at Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet, blir overholdt ved gjenoppbygging etter konflikter, når freden skal vinnes. Resolusjon 1325 påbyr medlemslandene å inkludere kvinner i all institusjonsbygging og alle fredsforhandlinger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, vil vise til at deltakelse i internasjonale operasjoner også har en forsvarspolitisk dimensjon. Forsvarspolitikken dreier seg i dag primært om å sikre norske borgere og norske interesser mye mer enn å sikre landets grenser. Kampen mot terror må skje både hjemme og ute. Flertallet er enig med departementet når det i proposisjonen sies at:

"Fraværet av én enkelt dimensjonerende trussel gjør at Forsvaret i fremtiden må ivareta flere ulike sikkerhetspolitiske roller. Ivaretagelse av disse rollene påvirker hvilke kapasiteter og hvilken kompetanse Forsvaret må ha, samt hvilke oppgaver det må være i stand til å løse."

Komiteen vil vise til at en statisk og endimensjonal trussel er erstattet av et sikkerhetsbilde som preges av uforutsigbarhet, ustabilitet og usikkerhet. Det er derfor ikke mulig å forutsi eksakt hvilke konkrete sikkerhetsutfordringer Norge vil kunne bli stilt overfor i fremtiden. Derfor vil Forsvaret ha behov for høy fleksibilitet, tilgjengelighet og tilpasningsevne. Komiteen vil derfor understreke behovet for militær transformasjon for å ligge i forkant av utviklingen og ikke stivne i etablerte tankemønstre. Komiteen vil også vise til, slik proposisjonen understreker, at norsk sikkerhet bare kan ivaretas i fellesskap med andre.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, vil i den forbindelse peke på Nordsjøstrategien, samarbeidet med Danmark og Nederland, NATOs Prague Capabilities Commitment og samarbeidsorganer som Arctic Council, Barentsrådet og NATO-Russia Council.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil påpeke at selv om Forsvaret ikke lenger preges av en enkelt trussel som bør være dimensjonerende for Forsvarets virksomhet, så er det sider ved vår forsvarspolitiske situasjon som ikke er endret. Det faktum at Norge ligger ved et strategisk viktig havområde, at vi er en randstat til en stormakt og at den politiske oppmerksomheten omkring nordområdene øker, må få konsekvenser for vår trusselvurdering og våre forsvarspolitiske prioriteringer. Disse medlemmer viser til at dette sammen med de brede sikkerhetspolitiske vurderingene tilsier at Forsvaret kan og bør gi viktige bidrag i forhold til stabilitet i egen region og at dette må reflekteres i framtidig forsvarsplanlegging og tilstedeværelse av Forsvarets enheter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil advare mot å tro at våre nære allierte uten videre vil ha sammenfallende sikkerhetspolitiske interesser med Norge. Norge må derfor til enhver tid være forberedt på at våre interesser som kyststat må ivaretas av eget forsvar. Dette krever en permanent eller regelmessig tilstedeværelse i viktige eller strategisk utsatte områder. Disse medlemmer vil også understreke at et godt "fredstidsforsvar" innebærer at vi har et ansvar overfor våre naboland for å føre en politikk som bidrar til å styrke stabilitet og fred lokalt og regionalt. Dette er en krevende oppgave som vanskelig lar seg forene med store ambisjoner i form av stridsevne, utvikling av krevende nisjekapasiteter og produksjon av innsatsstyrker som på kort varsel skal rykke ut til internasjonale oppdrag.

Komiteen vil også peke på sivilt samarbeid mellom folk og stater som en viktig strategi som må være en del av norsk sikkerhetspolitikk og norsk utenrikspolitikk. Komiteen vil understreke betydningen av en helhetlig sikkerhetspolitisk tenkning. Et totalkonsept må styrke samarbeid mellom sivil og militær beredskap, og de samlede ressurser skal sikre at samfunnet er rustet til å møte utfordringene som det nye trusselbildet og moderne terrorisme representerer. Forsvaret er et sentralt sikkerhetspolitisk virkemiddel. Innenfor rammen av totalforsvarskonseptet skal Forsvaret, som en av sine oppgaver, bidra til samfunnssikkerhet. Et helhetlig og moderne konsept for totalforsvaret vil dermed bestå av gjensidig støtte mellom Forsvaret og det sivile samfunn i hele krisespekteret.

Komiteen vil bemerke at situasjonen i dag, hvor militærmakt er aktuelt i begrensede kriser med tiknytning til norsk territorium, samt i norske bidrag til internasjonale operasjoner, stiller nye krav både til samarbeidet mellom militær og politisk ledelse og til evnen

til å bringe retningslinjene nedover i den militære kommandokjeden. Politiske myndigheter må legge klare føringer på og styring av bruk av militærmakt. Dette er enda viktigere i dag enn under den kalde krigen.

4. TEKNOLOGISKE OG MATERIELLMESSIGE RAMMEBETINGELSER FOR FORSVARSPOLITIKKEN OG UTFORMINGEN AV FORSVARET

Den teknologiske utviklingen har avgjørende betydning for hvordan militære styrker settes sammen og for hvordan militære operasjoner ledes og gjennomføres. Anvendelse av moderne teknologi skaper både nye trusler og sårbarheter, og nye muligheter for å løse militære oppgaver på mer effektive måter. Spredningen av avansert teknologi og moderne samfunns kritiske avhengighet av teknologi for å kunne fungere, har skapt grobunn for nye sikkerhetsutfordringer. Faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen og moderne våpenteknologi står sentralt i dette bildet. Teknologiu utviklingen har også skapt nye muligheter for å ramme både det sivile samfunn og militære motstandere ved hjelp av nye virkemidler og asymmetriske strategier.

Samtidig har den teknologiske utviklingen skapt nye muligheter og større fleksibilitet i arbeidet med å møte sikkerhetsutfordringene. Utviklingen av nye presisjonsstyrte våpen, systemer for overvåkning og nye informasjons- og kommunikasjonssystemer, er eksempler på dette. På lengre sikt vil utviklingen innen informasjonsteknologien trolig komme til å ha enda større konsekvenser for utviklingen av det norske forsvaret, og vil stå sentralt i utviklingen av Forsvaret i perioden 2005-2008.

Utviklingen i retning av et nettverksbasert forsvar (NBF) er et resultat av de nye muligheter informasjonsteknologien gir. Dette er et konsept som fokuserer på hvordan militære operasjoner kan gjennomføres på en mer effektiv måte, gjennom å knytte sammen enheter, på tvers av forsvarsgrenene og på ulike nivåer i organisasjonen i et nettverk ved bruk av informasjonsteknologi.

Den teknologiske utviklingen har også viktige konsekvenser for kostnadsutviklingen. Prisstigningen på militært materiell og utstyr skaper både press på Forsvarets økonomi og usikkerhet i forsvarsplanleggingen. Teknologisk fordyrelse er dermed et sentralt element i den langsiktige forsvarsplanleggingen. Takten og omfanget av denne type kostnadsvekst er vanskelig å forutsi nøyaktig, ikke minst i et lengre tidsperspektiv.

Forsvarsmarkedet er ett av de minst åpne og frie markedet i internasjonal økonomi. Videre knytter det seg sterke nasjonale industripolitiske interesser til forsvarets markedet. Proteksjonisme og eksportrestriksjoner er fortsatt fremtredende trekk i dette bildet. Spesielt har USA innført strenge restriksjoner på eksport av en rekke typer forsvarsteknologi.

Norge har en strategisk interesse i å bidra til utvikling av nytt forsvarsmateriell innenfor så vel en europeisk som en bredere internasjonal ramme. Dette ikke minst av hensyn til Forsvarets operative behov, herunder

evnen til å kunne operere effektivt sammen med allierte og for å kunne utvikle og vedlikeholde nødvendig kompetanse, men også ut i fra kravet til kostnadseffektivitet, for å kunne påvirke utviklingen i det internasjonale materiellsamarbeidet og av hensyn til egen forsvarsindustri. Norge deltar derfor i det internasjonale materiellsamarbeidet, både innenfor en bilateral og en multilateral ramme. For Norge er det viktig at det finnes reelle industripolitiske alternativer i både USA og Europa, og at vi fritt kan velge mellom alternativene. I NATO deltar Norge i *Conference of National Armaments Directors* (CNAD). Norge deltar også i WEAG (*Western European Armaments Group*) og i *Nordic Armaments Cooperation* (NORDAC). I tillegg har Norge inngått avtaler og etablert materiellprosjekter med utvalgte samarbeidsland. Dette gjelder først og fremst landene som er en del av Nordsjøstrategien, men også med andre viktige samarbeidspartnere, fremfor alt USA.

Fra norsk side er særlig utviklingen med hensyn til WEAG bekymringsfull. EU har tatt initiativ til opprettelsen av et nytt samarbeidsorgan for utvikling og anskaffelse av forsvarsmateriell, som vil inneha mange av de funksjonene som i dag ligger under WEAG, særlig på områder som harmonisering av materiellanskaffelser, samt forskning og utvikling. Som et resultat av dette er det forventet at WEAG legges ned. Dette gjør at Norge vil miste den påvirkningsmulighet vi har hatt der, og det knytter seg stor usikkerhet til hvilken rolle og innflytelse et Norge utenfor EU vil kunne oppnå i det nye samarbeidsorganet. Opprettelsen av denne nye organisasjonen representerer således en betydelig utfordring for Norge. Det er derfor viktig å følge utviklingen nøye med henblikk på å oppnå gode samarbeidsrelasjoner så tidlig som mulig med den nye organisasjonen.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at moderne samfunn generelt er i et kritisk avhengighetsforhold knyttet til teknologi for å kunne fungere. Denne avhengigheten bidrar til nye utfordringer.

Komiteen forstår at den teknologiske utviklingen har avgjørende betydning for hvordan militære operasjoner ledes og gjennomføres. Moderne teknologi kan bidra til å skape nye løsninger på militære oppgaver, men kan også skape sårbarhet ved at den nye teknologien blir et mål for fiendtlige handlinger. Slik kan sivile og militære mål rammes ved hjelp av ny teknologi og asymmetriske virkemidler. Komiteen registrerer at den teknologiske utviklingen går raskt, og at teknologi kan være av betydning for evnen til å beskytte egne styrker og egen befolkning.

Komiteen vil også understreke at det kan være utfordrende å samvirke med allierte styrker på en god måte, og at dette ikke blir lettere dersom det er teknologisk forskjell mellom de styrker som skal operere sammen. Dette kan for eksempel vise seg ved utvikling av nye våpen- og kommunikasjonssystemer.

Komiteen deler også oppfatningen om at den teknologiske utviklingen ikke kan erstatte behovet for

militært personell, men at teknologi kan være ett virkemiddel som kan bidra til å beskytte våre interesser på en bedre måte. Komiteen forutsetter at den teknologiske utviklingen vil fortsette, og at dette på sikt kan komme til å endre det operasjonsmønster som militære avdelinger har vært vant til å følge.

Komiteen har også merket seg at teknologi og kostnader henger tett sammen. Heller ikke denne sammenhengen er reversibel, og teknologiske nyvinninger vil trolig i årene framover skape et press på Forsvarets økonomi. Komiteen har registrert at kostnadsutviklingen på militært utstyr har en kostnadsvekst som ligger over andre materiellområder, og at denne kostnadsveksten er vanskelig å forutsi nøyaktig.

Komiteen ser at teknologiutviklingen heftet til militær virksomhet stadig knyttes tettere sammen med teknologi til et sivilt marked. Dette skyldes ikke minst utviklingen innenfor informasjonsteknologi, som igjen kan bidra til at denne teknologien kan framstilles for et større marked, og at dette kan gi lavere produksjons- og utviklingskostnader. På den annen side kan tilrettelegging for forsvarsformål innebære omformingskostnader.

Komiteen deler proposisjonens oppfatning om at et relevant forsvar må ha en teknologisk standard som gjør det mulig å operere effektivt. Komiteen ser at dette målet vil gi press på moderniseringen av vårt nasjonale forsvar.

Komiteen har merket seg at det er de store nasjonenes forsvar som på mange måter er motoren for utviklingen av ny teknologi for militære formål. Små nasjoner som Norge har i denne sammenheng vanskelig for å ha teknologiutvikling utover smale felt. Dette kan fremskynde flernasjonalt materiellsamarbeid, ettersom kostnadsutviklingen berører flere nasjoner.

Komiteen er enig i at Norge har en strategisk interesse i å bidra til utviklingen av nytt forsvarsmateriell. Dette ikke minst ut fra krav til kostnadseffektivitet, for å kunne påvirke utviklingen i det internasjonale materiellsamarbeidet og av hensyn til egen forsvarsindustri. Forsvarsindustri er fremtidsrettet innovasjon som har sivil og militær nytte. Komiteen ser de utfordringer som ligger innenfor næringen.

Komiteen understreker at det er en rekke viktige hensyn som må tas før Forsvaret går til materiellanskaffelser. Ikke minst må operative behov være styrende. Dessuten er sikkerhetspolitisk relevans, alliansetilpasning og kostnadseffektivitet viktig i forbindelse med større materiellkjøp. I tillegg er norske forsknings- og utviklingsmuligheter og industrielle vilkår av betydning. Når større innkjøp eller utviklingsavtaler gjøres internasjonalt, vil gjenkjøpsregimer, eller annen ivaretagelse av en rettferdig industriell tilbakeføring, være avgjørende.

For å legge til rette for positiv utvikling for norsk forsvarsindustri mener komiteen det er behov for en fornyet vurdering av de teknologiske satsingsområder, slik at innsatsen fokuseres på områder der Forsvaret har spesielle behov og hvor norsk industri har spisskompetanse eller spesielle forutsetninger. Komiteen ber derfor Forsvarsdepartementet i samarbeid med for-

svarsindustrien og berørte departementer ta initiativ til en slik gjennomgang. Komiteen registrerer at informasjonsteknologi er en viktig motor for utviklingen av næringsvirksomhet i et høykostland som Norge.

Komiteen mener at forsvarsindustrien er en viktig teknologisk drivkraft både for Forsvaret og for det sivile samfunn. Forsvarsindustrien skaper høyteknologiske arbeidsplasser i deler av landet som ellers er svakt næringsmessig utviklet.

Komiteen registrerer og støtter at Forsvaret ønsker å frigjøre driftsmidler til investeringer. I utgangspunktet kan dette gi store muligheter for norsk forsvarsindustri, og det er verdt å merke seg den historiske rolle Forsvaret og Forsvarets Forskningsinstitutt har hatt med tanke på utviklingen av norsk høyteknologisk industri. Et konkurransedyktig næringsliv er viktig også for Forsvaret. Et levedyktig næringsliv kan være en forutsetning for at Forsvaret har gode rammevilkår, og Forsvaret kan gi positive ringvirkninger til utviklingen av en høyteknologisk industripolitikk.

Komiteen har registrert at Norge deltar i materiell-samarbeidet i NATO, Conference of National Armaments Directors (CNAD). Komiteen har også registrert at Norge deltar i Western European Armaments Group (WEAG) og i Nordic Armaments Cooperation (NORDAC), og de avtaler som er knyttet til Nordsjøstrategien.

Komiteen mener at mangel på åpenhet og internasjonal konkurranse er en utfordring for både Forsvarets mulighet til å gjøre prisriktige anskaffelser, en god koordinering av utnyttelsen av forskningsressurser og for norsk forsvarsindustriens mulighet til å delta i internasjonale anbudsrunder.

Komiteen har merket seg at en av utfordringene for forsvarsindustrien ligger i spenningen mellom nasjonal kontroll og et økende behov for internasjonalt samarbeid. Komiteen har også merket seg at denne utfordringen reflekteres i fremdriften for å oppnå et mer effektivt internasjonalt samarbeid, og komiteen vil understreke betydningen av at en innenfor alliansen arbeider i fellesskap for å finne felles synergieffekter.

Komiteen registrerer at utviklingen i forsvarsindustrien preges av konsolidering, restrukturering og alliansebygging, ikke minst i Europa hvor utviklingen understøtter EUs utvikling av en selvstendig europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har med interesse merket seg at EU har tatt initiativ til et nytt samarbeidsorgan for utvikling og anskaffelse av forsvarsmateriell, og at dette organet har arbeidstittelen Agency in the field of Defence Capabilities Development, Research, Aquisition and Armament. Flertallet har notert at dette nye organet kan overta mange av de funksjonene WEAG har i dag, spesielt emner knyttet til harmonisering av materiellanskaffelser, forskning og utvikling. Flertallet mener det er viktig at Norge forblir en seriøs og kompetent samarbeidspartner innen det europeiske forsvarsmateriellsamarbeidet. Flertallet vil derfor understreke at Norge i den

videre prosessen bør arbeide aktivt for å sikre norske interesser og påvirkningsmuligheter i det nye samarbeidsorganet i EU med sikte på i størst mulig grad å beholde de rettigheter og plikter som vi i dag har i WEAG.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet konstaterer at det globale forsvarsmarked i særlig grad er et myndighetsstyrt marked hvor mulighetene for å markere seg og sikre markedsandeler er meget små med mindre man samarbeider nært med egne lands myndigheter når det gjennomføres våpenanskaffelser. I tillegg er utvikling av moderne våpensystemer et meget høyteknologisk område slik at industribedrifter som vil delta må ha et nært samarbeid med myndighetene. Krav om gjenkjøp og samarbeid om teknologiutvikling er således en forutsetning for å sikre en avansert høyteknologisk våpenindustri.

Disse medlemmer ser det som en nødvendighet at Regjeringen øker sin innsats på dette området.

5. FORSVARETS INNRETNING, OPPGAVER OG KAPASITETER

5.1 Innledning

Forsvaret må innrettes og videreutvikles innenfor rammen av en helhetlig tilnærming. Det må tas høyde for *summen* av de mest sentrale strategiske utviklings-trekk og utfordringer som preger Forsvarets rammebetingelser, slik disse er beskrevet i de foregående kapitler. Disse trekker alle i samme retning, og tilsier et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset forsvar, som kan settes inn der og når behov oppstår, enten oppgavene skal løses hjemme eller ute, alene eller sammen med andre.

5.2 Hovedelementer i forsvarspolitikken

Forsvaret må innrettes på en slik måte at det skapes et størst mulig samsvar mellom hva Forsvaret forutsettes å kunne gjøre, og hva Forsvaret i praksis kan gjøre. Dette samsvaret må tilstrebes gjennom formuleringen av hovedelementene i forsvarspolitikken - de *forsvarspolitiske mål, Forsvarets oppgaver og forsvarskonseptet*. Forsvarspolitikken binder således sammen de overordnede politiske ambisjoner for Forsvarets rolle og funksjon som et sentralt virkemiddel i norsk sikkerhetspolitikk, med den konkrete utformingen av Forsvarets struktur, organisasjon og virksomhet.

Gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000-2001) og Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001) og St.prp. nr. 55 (2001-2002), vedtok Stortinget et sett med forsvarspolitiske mål, et forsvarskonsept og et sett med oppgaver for Forsvaret. Regjeringen anser at det grunnleggende innholdet i forsvarspolitikken bør ligge fast. Det er likevel behov for justeringer, presiseringer og forenklinger i tråd med utviklingen i og utenfor Forsvaret, slik at det etableres en helhetlig og logisk sammenheng mellom sikkerhetspolitikken, forsvarspolitikken og utviklingen i Forsvarets struktur og organisasjon

5.2.1 Forsvarspolitiske mål

Regjeringen foreslår nye forsvarspolitiske mål, som er mer direkte utledet av de overordnede sikkerhetspolitiske målsettinger, og som dermed skaper en bedre sammenheng mellom sikkerhets- og forsvarspolitikken. De forsvarspolitiske målene for neste langtidsperiode bør etter Regjeringens syn være at Forsvaret, innenfor sitt ansvarsområde og gjennom et samarbeid med andre nasjonale myndigheter der dette er naturlig, skal kunne:

- alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter og interesser, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press
- sammen med allierte, gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner og internasjonalt forsvarssamarbeid bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot Norge og NATO
- sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte i henhold til våre allianseforpliktelser, og til å møte ulike typer anslag og angrep med tvangsmakt for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet
- bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Oppsummert innebærer de endrede forsvarspolitiske mål et større fokus på *hva* Forsvaret skal oppnå, fremfor *hvordan* dette skal oppnås.

Den påfølgende beskrivelsen av Forsvarets oppgaver og de grunnleggende prinsippene i forsvarskonseptet utgjør en operasjonalisering av de ovennevnte forsvarspolitiske mål, og av hvordan Forsvaret skal innrettes for å oppnå disse. I forlengelsen av dette danner oppgavene grunnlaget for den konkrete utformingen av Forsvarets kapasiteter og struktur.

5.2.2 Forsvarets oppgaver

Fraværet av én enkelt dimensjonerende trussel gjør at Forsvaret i fremtiden må ivareta flere ulike roller, både hjemme og ute. For å kunne ivareta disse rollene må Forsvaret kunne løse sine konkrete oppgaver på en effektiv måte. Forsvarets oppgaver deles inn i "nasjonale oppgaver", «oppgaver som løses i samarbeid med allierte og eventuelt andre» og «andre oppgaver». De to første kategoriene skal - som en balansert helhet - være styrende for Forsvarets strukturutvikling. Dette innebærer at de nasjonale og internasjonale oppgavene ikke står i et motsetnings- eller konkurranseforhold, men tvert imot skal utfylle hverandre slik at det skapes gjensidig forsterkende synergier mellom de forskjellige aspekter ved Forsvarets virksomhet. Forsvarets kapasiteter skal i hovedsak kunne brukes både hjemme og ute, og i prinsippet vil det ikke eksistere noe skille mellom personell/kapasiteter for henholdsvis nasjonale og

internasjonale oppdrag. «Andre oppgaver» skal ikke i seg selv være dimensjonerende for styrkestrukturen, men løses i den grad det er mulig med den strukturen som etableres for å ivareta de to første kategoriene av oppgaver. Imidlertid er også den tredje kategorien oppgaver av en slik karakter at den på enkelte, klart avgrensede områder kan kreve utvikling og vedlikehold av en særskilt operativ evne.

5.2.2.1 NASJONALE OPPGAVER

En rekke av Forsvarets oppgaver springer ut av et norsk ansvar i Norge og norske nærområder. De må derfor løses nasjonalt, og i utgangspunktet uten alliert medvirkning. Disse oppgavene krever en permanent høy tilgjengelighet på, og tilstedeværelse av, operative militære kapasiteter under norsk kontroll. Forsvarets nasjonale oppgaver vil være:

- å sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning
- å håndheve norsk suverenitet
- å ivareta norsk myndighetsutøvelse på avgrensede områder
- å forebygge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser i Norge og norske områder.

Forsvaret skal bidra til å sikre norsk suverenitet og til å bevare nasjonal integritet, ivareta myndighetsutøvelse knyttet til beskyttelse av norske suverene rettigheter. Videre bidra til håndhevelse av norsk lov på de områder der Forsvaret er tildelt slik myndighet og bidra til å håndtere nasjonale sikkerhetspolitiske episoder og kriser som i sin helhet ledes av norske politiske myndigheter, og som ikke er av et slikt omfang at Regjeringen vil ønske å involvere alliansen. Slike episoder og kriser - inkludert terrorangrep - må hurtig, og med et minimum av negative konsekvenser, kunne bringes under kontroll på norske premisser.

5.2.2.2 OPPGAVER SOM LØSES I SAMARBEID MED ALLIERTE OG EVENTUELT ANDRE

De mest krevende oppgavene knyttet til forsvaret av Norge og NATO, samt oppgaver relatert til internasjonalt stabiliserende og fredsskapende arbeid, må Forsvaret løse i samarbeid med andre. Her vil Norge kun stille med en begrenset andel av de militære kapasiteter det er behov for. Disse oppgavene vil være:

- å bidra til kollektivt forsvar av Norge og øvrige deler av NATO mot trusler, anslag og angrep, inkludert bruk av masseødeleggelsesvåpen
- å bidra til flernasjonal krisehåndtering, herunder flernasjonale fredsoperasjoner.

Forsvaret skal, sammen med våre allierte, møte trusler, anslag og angrep på Norge og øvrige deler av NATO som omfattes av Atlanterhavspaktens artikkel 5 og 6, og innenfor rammen av folkeretten, kunne bidra med militære kapasiteter i den hensikt å skape kontroll over ulike situasjoner som enten truer felles sikkerhet og vitale interesser, eller som har andre uakseptable

konsekvenser. Slik krisehåndtering vil kunne omfatte alle typer sikkerhetspolitiske utfordringer, i prinsippet kunne foregå over hele verden, være ledet av etablerte organisasjoner som FN, NATO og EU, eller gjennomføres som del av tidsbegrensede koalisjoner.

5.2.2.3 ANDRE OPPGAVER

Dette er oppgaver der andre myndigheter har primæransvaret. Disse oppgavene skal ikke være dimensjonerende for Forsvarets innretning, og må derfor i hovedsak løses med de kapasiteter og den kompetanse som er tilgjengelig med basis i evnen til å løse oppgavene som er beskrevet ovenfor. Disse oppgavene er:

- å bidra med militær støtte til diplomati og til å forhindre spredning av masseødelegelsesvåpen
- å bidra til ivaretagelse av samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver.

Forsvaret skal bidra med støtte til norsk og flernasjonalt diplomati som et ledd i arbeidet med å skape internasjonal fred og stabilitet, og innenfor rammen av tilgjengelige ressurser og kompetanse, bidra til det samlede samfunnsikkerhetsarbeidet. Forsvaret skal kunne bidra til å forebygge og bekjempe anslag og angrep mot landets befolkning, infrastruktur og ledelseskapasitet, herunder anslag og angrep av en asymmetrisk karakter. Bekjempelse og forebygging av terror er en politioppgave, i de tilfelle der det etter omstendighetene ikke er grunnlag for å hevde at det foreligger en sikkerhetspolitisk situasjon eller at situasjonen for øvrig antas å ha en sikkerhetspolitisk dimensjon. I slike tilfelle vil Forsvaret bistå etter anmodning og til støtte for politiet.

5.2.3 Forsvarskonseptet

Forsvarskonseptet definerer hvordan Forsvaret skal innrettes for på best mulig måte å kunne løse de oppgaver det er tildelt, og derigjennom bidra til å realisere de overordnede sikkerhets- og forsvarspolitiske mål. Regjeringen vil derfor formulere forsvarskonseptet i en mer normativ retning, som gir en kortfattet og samlet beskrivelse av de mest sentrale prinsipper som skal legges til grunn for Forsvarets fremtidige utvikling og virksomhet:

"Forsvaret skal utvikles som et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel, der det tilstrebes en balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Virksomheten skal baseres på et nært samarbeid med relevante sivile myndigheter og på en verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov. Fokus skal være på å sikre og fremme norske interesser, gjennom å kunne håndtere et bredt spekter av utfordringer både nasjonalt og internasjonalt."

Dette innebærer at de sentrale prinsipper som ligger til grunn for det eksisterende forsvarskonseptet videreføres. Samtidig reflekteres en nødvendig tilpasning og videreutvikling av disse, i lys av utviklingen i og utenfor Forsvaret. For at Forsvaret skal være *moderne og fleksibelt*, må alle enhetene i Forsvarets styrkestruktur

holde et høyt nivå hva angår kompetanse, utrustning og evne til å operere i et helhetlig nettverk, både i en nasjonal og i en internasjonal ramme. Styrkene må kunne operere i et moderne stridsmiljø, og være innrettet mot å kunne håndtere et bredere og mer sammensatt risikobilde. Dette krever tilgjengelige militære enheter med stor mobilitet og høy reaksjonsevne, hvilket forutsetter at kvalitet prioriteres over kvantitet.

Effektiv ivaretagelse av Norges sikkerhetsinteresser krever et *alliansetilpasset* forsvar, som møter kravet til både mental og materiellmessig interoperabilitet. Forsvaret må være i stand til å operere effektivt sammen med allierte styrker både hjemme og ute, og kunne bidra aktivt til å løse hele spekteret av NATOs oppgaver. Et forsvar der *oppgaver, struktur og ressurstilgang skal være i balanse*, må drives og fornyes slik at dets kompetanse og kapasitet kan opprettholdes over tid innenfor gitte økonomiske rammer.

Det endrede risikobildet, med en økt relativ vekt på samfunnsikkerhet, har skapt et behov for *endringer i samarbeidet mellom militære og sivile myndigheter* i håndteringen av sikkerhetsutfordringene. Det må legges vekt på å styrke og utvide et gjensidig sivilmilitært samarbeid for å kunne møte endrede sikkerhetsutfordringer, fremfor alt knyttet til samfunnsikkerheten, på en mest mulig effektiv måte.

Verneplikten vil fortsatt utgjøre en bærebjelke for Forsvarets virksomhet. Verneplikten bidrar til å gi Forsvaret en forankring i samfunnet og utgjør en viktig ressurs for Forsvaret hva gjelder rekruttering av personell og kompetanse. I lys av endringene i risikobildet og den gjennomgripende omleggingen av Forsvaret, er det imidlertid behov for en betydelig fleksibilitet i den konkrete praktiseringen av verneplikten. Forsvarets behov må være styrende for innretningen av verneplikten.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen mener Forsvarets videre utvikling må skje i en overordnet og helhetlig tilnærming, der de sikkerhetspolitiske føringer blir styrende for Forsvarets innretning og virksomhet. Komiteen mener at de omliggende strategiske utviklingstrekk i stor grad trekker i samme retning. Forsvaret bør som et svar på disse utfordringer fortsette sin utvikling mot å bli moderne, fleksibelt og alliansetilpasset.

Komiteen understreker at Forsvarets evne til å takle relevante utfordringer i norske nærrområder må opprettholdes. Det kan blant annet gjøres gjennom flernasjonalt samarbeid. Et nært samarbeid med våre allierte kan bidra til å skape et moderne og fleksibelt forsvar, noe som også bidrar til høyere ressursutnyttelse.

Komiteen mener at Forsvaret må innrettes slik at det skapes samsvar mellom Forsvarets oppgaver og hva Forsvaret i praksis kan gjøre.

Komiteen noterer seg at de forsvarspolitiske mål skal utgjøre et bindeledd mellom forsvarspolitikken og sikkerhetspolitikken, gjennom å angi hva Forsvaret skal bidra med for å sikre størst mulig oppnåelse av de overordnede sikkerhetspolitiske mål. Komiteen deler derfor de foreslåtte endringer i de forsvarspoli-

tiske mål, mot mer overordnede sikkerhetspolitiske målsettinger for Forsvaret, ettersom de eksisterende forsvarspolitiske mål i stor grad fokuserer på evne og kapasiteter. Forsvaret må i fremtiden ha kapasitet til å dekke flere ulike trusler og komiteen mener derfor at Forsvarets operative evne må innrettes etter dette.

Komiteen ser at Forsvarets endrede oppgaver har skapt nye store utfordringer. Likevel er det etter komiteen mening viktig at Forsvarets bilde av seg selv ikke henger fast i de oppgaver som var knyttet til tidligere trusler. Her ligger en utfordring, og den samme utfordring ligger i relasjonen mellom Forsvaret og den folkelige forankring som Forsvaret har.

Komiteen vil videre fokusere på de nasjonale oppgaver Forsvaret har. Forsvarets innretning og oppgaver springer opprinnelig ut av et nasjonalt ansvar for norsk territorium og norske nærrområder. Disse oppgavene må i størst mulig grad også kunne løses nasjonalt. Komiteen ser Forsvarets oppgaver i denne sammenheng som svært viktig, og har en oppfatning om at norske styrker selv bør kunne fylle dette behovet i utgangspunktet uten alliert medvirkning. Komiteen ser også at det her ligger en oppgave i å sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning, som kun kan utføres av norske styrker.

Komiteen mener imidlertid også at Forsvarets evne til å sikre og analysere et riktig situasjonsbilde er av mindre verdi dersom Forsvaret selv i fredssituasjoner ikke kan sikre og håndheve norsk suverenitet på land, i territorialfarvannet og i norsk luftterritorium. Disse oppgavene kan også etter komiteens mening omfatte forebyggende tiltak, eksempelvis grense- og kystvakt. Forebygging er ikke minst viktig ettersom Norges nærrområder i hovedsak er de samme som under den kalde krigen, selv om den internasjonale oppmerksomhet ikke er like sterk på våre nærrområder som den gang. Komiteen ser det derfor som svært viktig å ha evne til å forebygge og unngå situasjoner som kan vokse til å bli uhåndterbare for norske myndigheter alene.

Komiteen vil vise til at tilstedeværelse i norske havområder både av Kystvakten og Sjøforsvaret er av stor betydning for Norges troverdighet som sjønasjon. Det kan påpekes at 90 pst. av Norges havområde ligger nord for Brønnøysund og at i dette området befinner det seg naturressurser som fisk og olje/gass. Her er også problematikken rundt den norsk/russiske gråsonen, Smutthullet, Smutthavet, samt sokkelen rundt Svalbard. Et sterkt sjøforsvar med flest mulig fartøyer i kontinuerlig drift vil være viktig for norsk suverenitetshevdelse - og kanskje avgjørende for en god og endelig avtale med Russland om delelinjen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at en viktig side ved et troverdig norsk forsvar må være en tydelig tilstedeværelse i Nord-Norge. Dette er vesentlig både ut ifra norske sikkerhetspolitiske interesser, vårt ansvar for stabilitet i egen region og vår stilling som kyststat. På denne bakgrunn er disse medlemmer bekymret

over at forsvarsoppgaver trekkes ut av landsdelen og at det skjer en klar sentralisering av tilstedeværelse innen regionen. Disse medlemmer ønsker å styrke den viktige funksjon Forsvaret har gjennom en aktiv tilstedeværelse i nord og vil fremme forslag som kan underbygge dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil også i forbindelse med proposisjonens utkast til Forsvarskonsept, gi sin støtte til de formuleringer som står i utdypningen, og viser til innstillingens merknader om verneplikt og sivil-militært samarbeid.

5.3 Betydningen av transformasjon for Forsvarets utvikling

For at Forsvaret effektivt skal kunne løse summen av de oppgaver som er beskrevet i det foregående, er det nødvendig å foreta ytterligere tilpasninger av Forsvarets operative struktur. Behovet for transformasjon, strenge prioriteringer, og nødvendigheten av å skape en klar sammenheng mellom de oppgaver Forsvaret er satt til å løse og de kapasiteter Forsvaret skal prioritere, er sentrale forutsetninger som må legges til grunn i denne sammenheng.

Et sentralt aspekt ved transformasjon er den *teknologiske utvikling*. Denne vil påvirke organisasjon, ledelsesformer, operasjonskonsepter og kompetansebehov. Teknologiens muligheter og begrensninger må reflekteres i Forsvarets doktriner. Evnen til å utnytte eksisterende og ny teknologi mest mulig effektivt, skal være et satsingsområde for Forsvaret. Der sivile institusjoner og forsvarsindustrien besitter relevant kompetanse og teknologi relatert til utviklingen av forsvarsprodukter og -konsepter, vil også disse kunne være verdifulle partnere i transformasjonsarbeidet.

Samtidig må trening og øving rette fokus mot *konseptutvikling og eksperimentering*. Dette vil være en viktig forutsetning for å utvikle relevante styrker både nasjonalt og i NATO. Dette øker betydningen av alliert eksperimentering, og vil bli lagt til grunn for fremtidens øvelser og trening. Derfor har NATOs transformasjonskommando (*Allied Command Transformation, ACT*), og NATOs senter på Jätta (JWC), økt fokus nettopp på dette aspektet, og det vil bli lagt til rette for høy alliert øvingsvirksomhet i Norge.

5.4 Prinsipper for prioritering av kapasiteter og enheter

Den overordnede føring for utformingen av Forsvarets styrkestruktur er at Forsvaret skal kunne håndtere et bredt spekter av mulige utfordringer på en fleksibel måte. De fleste kapasiteter gis både en nasjonal og en internasjonal rolle - og norske kapasiteter får sin relevante plass i NATOs styrkestruktur. Det er derfor lite hensiktsmessig å utvikle strukturelementer som kun er relevante og anvendbare i forhold til et smalt segment av oppgavespekteret.

Utvikling av strukturen må ta utgangspunkt i de kapasiteter som er nødvendige for å løse oppgavene. Med kapasitet forstås i denne sammenheng evne til å

løse en avgrenset del av Forsvarets samlede oppgaver¹. Et strukturelement er en enhet eller en avdeling som bidrar til å fremskaffe en slik kapasitet. Med bakgrunn i en prioritering basert på Forsvarets prioriterte oppgaver og ovennevnte prinsipper, anbefaler Regjeringen en justering av operativ struktur som beskrevet i proposisjonens pkt. 5.5 til 5.7. Målbildet dekker ambisjonen for 2008. Forslaget er i hovedsak basert på anbefalingene i forsvarssjefens militærfaglige utredning, med enkelte justeringer.

5.5 Ledelse og kommandostruktur

5.5.1 Strategisk ledelse og kommandostruktur

Forsvarets øverste ledelse ble 1. august 2003 omorganisert i henhold til Stortingets vedtak. Forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner ble integrert i Forsvarsdepartementet, Forsvarets overkommando nedlagt og Forsvarsstaben opprettet.

I henhold til Stortingets beslutning våren 2001 har Forsvaret også gjennomført en omfattende omorganisering av Forsvarets operative ledelse. Kommandostrukturen består av Fellesoperativt hovedkvarter i Stavanger med to underlagte hovedkvarter, Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) i Bodø og Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim.

NATOs nye *Joint Warfare Center* (JWC), samlokalisert med Fellesoperativt hovedkvarter i Stavanger og underlagt *Allied Command Transformation* (ACT), ble opprettet da det tidligere *Joint Headquarters North* ble nedlagt i oktober 2003. Forsvarets ledelses- og kommandostruktur må, som resten av Forsvaret, ha kontinuerlig evne til å tilpasse sin struktur og arbeidsform til rådende rammebetingelser, og det vektlegges at utviklingen av en fremtidig ledelsesstruktur må bygge på et nettverksbasert operativt konsept og være tilpasset styrkestrukturen.

Med bakgrunn i ovennevnte anbefales kommandostrukturen justert ytterligere som en tilpasning blant annet til de muligheter som ligger i et nettverksbasert ledelseskonsept, og LDKS i Trondheim anbefales nedlagt. LDKN på Reitan videreføres under FOHK som en krisestyringskommando. Antall HV distriktsstaber justeres fra 18 til 12. En divisjonskommando i Hæren (6. divisjonskommando) og et maritimt ledelselement (CNOTG) i Sjøforsvaret, videreføres for taktisk ledelse. Dette er nærmere omtalt i proposisjonen i kapitlene 5.6.2, 5.6.3, 7.5.2 og 7.5.6. FOHK vil, som i dag, kunne delegere kommandomyndighet for aktuelle HV-distrikter og andre aktuelle ressurser til kommandoen på Reitan.

For det andre vil den strategiske ledelse bli gjenstand for ytterligere strømlinjeforming. Departementet vil vurdere en videre strukturell utvikling av den integrerte sivil-militære strategiske ledelsen med bakgrunn

1. Det er en viktig distinksjon mellom kapasitet og kapabilitet. Kapasitet er først og fremst knyttet til volum, mens kapabilitet er knyttet til evne til å gjøre noe (av engelsk, «to be capable of . . .»). I NATO brukes kapabiliteter i større grad. På norsk er kapasiteter - definert som ovenfor - et etablert begrep, også i fagmilitær terminologi. For enkelhets skyld brukes derfor kapasiteter i en slik betydning gjennomgående i denne langtidsplanen.

i rammebetingelsene for Forsvarets videre utvikling. Et slikt arbeid vil også kunne ha konsekvenser for Forsvarets militære organisasjon og etatsstyringen av denne.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, har merket seg at departementet vil vurdere en videre strukturell utvikling av den integrerte sivil-militære ledelsen i departementet med bakgrunn i rammebetingelsene for Forsvarets videre utvikling.

5.5.2 Informasjonsinfrastruktur

I tråd med forsvarssjefens anbefaling vil Regjeringen fremme et investeringsprogram for informasjonsinfrastrukturen for perioden 2005-2008. Ambisjonen er at det i 2008 er lagt et godt grunnlag for en felles infrastruktur for kommunikasjon og informasjonsutveksling i Forsvarets operative organisasjon, for å tilpasse kommandostrukturen til kravet om økt deployerings- evne, mobilitet og fleksibilitet. Satsningen vil kunne medføre at investerings- og driftskostnadene for dette området kan øke. Deler av Forsvarets informasjonsinfrastruktur, etablert for å ivareta Forsvarets primær oppgaver, bør kunne brukes av utvalgte instanser og brukersteder i en totalforsvarssammenheng, for å forsterke samfunnssikkerhetsarbeidet.

5.5.3 Etterretningstjenesten

Etterretningstjenesten må videreutvikle sitt flernasjonale samarbeid og kunne bidra til informasjonsinnhenting og analyse både i Norges nærområder og i områder hvor det er aktuelt å sette inn norske styrker i flernasjonale operasjoner. Etterretningsressursene må, som Forsvaret for øvrig, ha et større innslag av deployerbare ressurser, og ulike sensor kapasiteter bør videreutvikles og knyttes til informasjonsinfrastrukturen.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen mener det er viktig å sikre samarbeidet mellom Etterretningstjenesten, Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) og Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM) som komiteen sluttet seg til i Innst. S. nr. 9. (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002). Komiteen vil understreke både avgrensingene mellom tjenestene og samarbeidet i anti-terrorberedskap. Komiteen vil også fremheve betydningen av internasjonalt etterretningssamarbeid i arbeidet for å forebygge terrorhandlinger. Komiteen har for øvrig merket seg at etterretningstjenesten bidrar aktivt for å trygge sikkerheten til norske styrker i utlandet.

5.6 Operativ struktur og virksomhet

Nedenfor beskrives strukturen med utgangspunkt i hvilken kapasitet, eller operativ evne, de ulike elementer representerer. Fremstillingen er delt inn i felles-, land-, sjø- og luftkapasiteter, og tar primært utgangspunkt i ansvar for styrkeproduksjon. Strukturen som helhet forutsetter et tett samvirke mellom de ulike forsvarsgrener og Heimevernet, og det er flere områder hvor ansvarslinjer for styrkeproduksjon ikke nødven-

digvis er sammenfallende med ansvarsforhold for den operative bruken.

5.6.1 Felleskapasiteter

For en oppsummering av felleskapasiteter og tilhørende strukturelementer, se tabell 5.1 i St.prp. nr. 42 (2003-2004).

5.6.1.1 SPESIALSTYRKER

Forsvarets spesialstyrker er strategiske styrker som gir en fleksibel kapasitet til å møte skiftende utfordringer, både nasjonalt i forbindelse med suverenitetshevdelse og krisehåndtering, i forebygging og bekjempelse av terrorisme. Spesialstyrkene kan også gi bistand for å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere.

En økt kapasitet for spesialstyrkene er viktig, først og fremst for å bedre vår nasjonale handlefrihet, fleksibilitet og utholdenhet. Videre vil beredskapen bli forbedret. Det er behov for å styrke kapasiteter knyttet til overordnet ledelse og å øke bemanning ved spesialstyrkescellen i Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK).

Norske spesialstyrker organiseres innledningsvis i tre avdelinger: Hærens jegerkommando/Forsvarets spesialkommando (HJK/FSK), Marinejegerkommandoen (MJK) og en integrert helikopterving som skal støtte disse. De skal også være i stand til å operere som en samlet enhet eller sammen med styrker fra andre forsvarsgrener. Avdelingene er underlagt sine respektive forsvarsgrener i styrkeproduksjonslinjen.

Spesialstyrkene er avhengig av støtte fra andre forsvarsgrener, og det er behov for å etablere en integrert luftving som en øremerket ressurs for spesialstyrkene. Regjeringen foreslår at behovet dekkes ved å reorganisere 720 skvadronen og etablere et tilpasset ledelselement. Innledningsvis vil denne være utrustet med Bell 412 SP. Disse helikoptrene har begrensede kapasiteter for spesialoperasjoner, men det planlegges med en viss kapasitetsbedring i perioden. Anskaffelse av helikopter for spesialstyrker vurderes for perioden etter 2008.

Operative hensyn taler for å videreføre dagens virksomhet (HJK/FSK) ved Rena. Luftenheten lokaliseres til Rygge. MJK er lokalisert ved Ramsund.

5.6.1.2 FELLES KKIS-ENHET (KOMMANDO-, KONTROLL- OG INFORMASJONSSYSTEMER)

Det er behov for å styrke styringen av Forsvarets operative informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)-ressurser og -miljøer. For å samle all operativ IKT-virksomhet og oppnå anvendbarhet samt helhetlige, effektive og koordinerte løsninger for deployeringer av norske styrker nasjonalt og internasjonalt, foreslår Regjeringen å etablere én felles, operativ og modulbasert KKIS-enhet. Ansvar for styrkeproduksjon tillegges sjef Forsvarets kompetansesenter for kommando-, kontroll- og informasjonssystemer. Samlingen av disse ressursene vil være en videreføring av Stortinget vedtak i Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), om iverksetting av fase tre i omstillingen av FLO.

5.6.1.3 ISTAR-ENHET

ISTAR (Intelligence, surveillance, target acquisition and reconnaissance) er et satsingsområde i NATO, med bakgrunn i behovet for innsamling av informasjon, overvåking, rekognosering og målangivelsesdata. Enheten forutsetter samvirke på tvers av forsvarsgrener og nettverksorganisering, og vil kunne gjøres flernasjonal.

Regjeringen foreslår at det etableres én modulbasert ISTAR-enhet av inntil bataljons størrelse. Enheten opprettes i hovedsak med basis i allerede eksisterende oppklarings-, jeger- og elektronisk krigføring-avdelinger og -enheter. Kystjegerkommandoen tilpasses for å kunne operere sammen med enheter fra 6. divisjonskommando integrert i denne felles ISTAR-enheten.

5.6.1.4 UAV - UBEMANNEDE LUFTFARTØYER (UNMANNED AERIAL VEHICLE)

Ubemannede luftfartøyer er en ny type kapasitet som anbefales anskaffet. Ambisjonen er å etablere en taktisk UAV-kapasitet innenfor planperioden. Enheten består av et antall UAVer med sensorer eller annen nytetlast, og et antall mobile bakkestasjoner med tilknytning til informasjonsinfrastrukturen. UAV-kapasiteten integreres i ISTAR-enheten, men vil også kunne nyttes utenfor rammen av ISTAR. Det tas sikte på raskt å kunne anskaffe en slik kapasitet i perioden 2005-2008, ikke minst for å høste erfaringer fra trening, øving og operasjoner så tidlig som mulig. Dette vil gi verdifull kompetanse, som kan brukes til eventuell utvidelse av kapasitetsområdet etter 2008.

5.6.1.5 NATO LUFT-TIL-BAKKE OVERVÅKINGSSYSTEM (ALLIANCE GROUND SURVEILLANCE)

Alliance Ground Surveillance (AGS) er et NATO-prosjekt for anskaffelse av en kapasitet for luftbåren bakkeovervåking, som skal eies og opereres av NATO.

AGS er erklært av NATOs Råd som den høyest prioriterte anskaffelse i NATO, og er et vesentlig element i PCC. Prosjektet er i definisjonsfasen, og mer konkrete krav til ytelse og organisering av denne kapasiteten gjenstår å beslutte i NATO. Norge avsetter inntil 75 mill. kroner pr. år i perioden 2004-2008. Omfanget av eventuell norsk deltakelse i senere anskaffelses- og driftsfaser må vurderes nærmere i lys av utviklingen i prosjektet.

5.6.1.6 OVERVÅKINGSSATELLITT

Forsvaret har behov for satellittkapasitet for blant annet overvåking av norske havområder. Slik kapasitet, brukt sammen med Kystvakten og de maritime overvåkingsflyene (Orion), vil gi en sterkt forbedret evne til overvåking gjennom mer effektiv bruk av de samlede overvåkingsressursene. Norge vil fortsatt kjøpe slik informasjon kommersielt og det vil følgelig ikke bli utviklet nasjonal militær satellittkapasitet.

5.6.1.7 MILITÆRE INFORMASJONSOPERASJONER

Militære informasjonsoperasjoner er koordinerte militære tiltak, iverksatt for å utnytte og beskytte egne

beslutningstakere og egen IKT-infrastruktur, samt for å påvirke andre parters beslutningstakere i operasjonsområdet gjennom bruk eller kontroll av informasjon, eller forstyrrelse og ødeleggelse av deres IKT-infrastruktur.

Evne til elektronisk krigføring (EK) er en del av militære informasjonsoperasjoner. Forsvaret har flere komponenter i dagens struktur som har slik evne, for eksempel i EK-kompaniet i Hæren og EK-fly i Luftforsvaret. Disse kapasitetene må moderniseres videre som følge av utviklingen i risikobildet. For å øke effektiviteten og legge grunnlaget for helhetlig utvikling av slike kapasiteter, samles de faglige miljøene i et felles EK-kompetansesenter med overordnet faglig ansvar for EK-tjeneste i Forsvaret.

5.6.1.8 FORSVARETS SANITET

Endringene i Forsvarets innretning, organisasjon og oppgaver har konsekvenser for innholdet i og organiseringen av Forsvarets sanitetstjeneste, blant annet fordi totalforsvarets ressurser ikke kan påregnes å være tilgjengelige i hele Forsvarets oppgavespekter. Forsvarssjefen anbefaler at den militære sanitetstjenesten rettes inn mot områder av operativ betydning, og organiseres og videreutvikles som modulbaserte sanitetssystemer med deployerbar hospitaliserings- og behandlingsskapasitet.

For å styrke sanitetets evne til å løse sine oppgaver, er en større konsentrasjon av virksomheten en mulighet. I denne sammenheng foreligger et forslag om etablering av et Forsvarets medisinske senter (FMS) ved Ullevål universitetssykehus i Oslo. Prosjektet har potensial til å gi faglige og driftsmessige fordeler, men innebærer meget betydelige investeringskostnader. Regjeringen foreslår derfor at et forprosjekt av begrenset omfang iverksettes for å avklare kostnadsbildet og gi ytterligere beslutningsgrunnlag for en eventuell videreføring av prosjektet. Som en del av dette forprosjektet skal ulike modeller for offentlig-privat samarbeid/partnerskap vurderes. Nødvendige avklaringer av prinsipielle spørsmål knyttet til ansvar, finansiering og oppgaver skal foretas i samråd med Helsedepartementet. Det er ikke avsatt midler i perioden utover det som er nødvendig for gjennomføring av forprosjektet.

5.6.1.9 HEIMEVERNET (HV)

Det endrede risikobildet fører til at Heimevernets tradisjonelle oppgaver ikke lenger alene kan være dimensjonerende for HVs struktur. Et *modernisert* HV vil imidlertid være svært relevant for oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse, krisehåndtering og bistand til ivaretagelse av samfunnssikkerhet. Herunder må HV kunne forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder, og ivareta andre typer spesielle oppdrag som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. I tillegg kan HV etter anmodning yte bistand for å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere og gi støtte til andre sivile myndigheter. HVs oppgaver opp mot det sivile behov

beskrives nærmere i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid som fremlegges våren 2004.

Regjeringen foreslår å gjennomføre en kvalitetsreform i HV. HV skal utvikle en kjerne av styrker på høy beredskap - innsatsstyrker. Disse vil bestå av frivillige på kontrakt i hvert HV-distrikt, gis fra 6 til 20 dager årlig trening, og spesielt ivareta behovet for evne til raskt å kunne konsentrere styrker. De mer tradisjonelle oppgavene lokalt ivaretas av forsterkningsstyrker og oppfølgingsstyrker med 5 dagers trening hvert år (i tillegg til 3 dager for befalet). For styrker med utelukkende statiske sikringsoppdrag gis slik trening annen hvert år. Forsterknings- og oppfølgingsstyrkene vil også ha en viktig funksjon i å stille mannskaper ved katastrofer og ulykker i fredstid, jf. HV-lovens § 13. I tillegg skal HV ha en reserve på 33 000 personell, for å sikre at 50 000 personell er operativt tilgjengelige. Reserven rulleføres, har bekledning, men ikke våpen, og øves ikke.

HV skal fremdeles organiseres i distrikter, avsnitt og områder. Antall HV-distrikter justeres fra 18 til 12, jf. proposisjonens kapittel 7.5.6.

Gitt den budsjettprofil som denne proposisjon legger opp til, vil HV få en viss økning i sine budsjetter, slik at det skapes rom for heving av kvaliteten. Allerede i 2005 vil ca. 150 mill. kroner settes av til materiellinvesteringer for HV, en sum som øker til ca. 250 mill. kroner i 2008. Dette er en betydelig økning fra dagens nivå på i underkant av 100 mill. kroner.

Forsvarsdepartementet skal foreta en gjennomgang av oppbevaring av våpen og eventuell differensiering av våpentyper i den nye strukturen. Det er ikke aktuelt å bygge ut nye våpenlagre for Heimevernet, men behovet for at soldatene til enhver tid oppbevarer våpenet i hjemmet vil bli vurdert ut fra kravet til reaksjonstid. GIHV har, støttet av Landsrådet for Heimevernet anbefalt at anskaffelsen av kammerlås utsettes, i det sikkerheten synes tilfredsstillende som følge av at tennstemplene er inndratt. Anskaffelsen bør, hvis kvalitetsreformen vedtas, forskyves til slutten av planperioden, da HVs eventuelle nye organisasjon vil være på plass. Dette for å unngå feilinvesteringer. Inntil da skal allerede anskaffede kammerlåser omfordeles på en mest mulig hensiktsmessig måte.

5.6.1.10 ARBC-VERN ENHETER

Det nye risikobildet omfatter fare for bruk av masseødeleggelsesvåpen fra statlige eller ikke-statlige aktører, også rettet direkte mot det sivile samfunn. Dette risikobildet omfatter også farer relatert til utilsiktede utslipp fra infrastruktur og industri. Det er planlagt med oppgradering av beskyttelsesutrustning for personellet, samt en omfattende innføring av beskyttelsessystemer på avdelingsnivå. I tillegg opprettes det egne ARBC-vern enheter. Enhetene vil inneha deployerbar deteksjons-, analyse- og renskapasitet, kunne løse nasjonale oppgaver, herunder også gi støtte til samfunnssikkerhet, samt inngå i flernasjonale styrker og operasjoner.

5.6.1.11 SIVIL-MILITÆR KOORDINERINGSENHET

I konflikter som foregår innenfor rammen av det sivile samfunn, hvor målet er å dempe negative konsekvenser av konflikt eller gjenoppbygging og stabilisering i konfliktområder, er sivil-militært samarbeid en kritisk ressurs. Slikt samarbeid omfatter samvirke og koordinering mellom militære og et bredt spekter av sivile aktører, herunder internasjonale og nasjonale frivillige institusjoner og organisasjoner, samt sivile myndigheter og andre lokale institusjoner. Slik kapasitet er en viktig ressurs i alle former for fredsoperasjoner. Den eksisterende kapasitet videreføres.

5.6.1.12 OPERATIV LOGISTIKK- OG STØTTESTRUKTUR

Forsvarssjefen har anbefalt en videreføring og ytterligere modernisering av logistikk- og støttestrukturen, som en følge av endrede behov i den operative strukturen. Hovedtrekkene i videreutviklingen av Forsvarets operative logistikkressurser frem mot 2008 vil være i samsvar med Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2002-2003), om FLOs fremtidige organisering. Målet er økt fleksibilitet, tilgjengelighet og deployeringsevne for operative logistikk- og støtteenheter. FLO vil kunne trekke på transportkontrollavdelinger, militærpolitivdelinger, transport og ingeniøravdelinger, lufttransportkapasitet, samt avdelinger for understøttelse av allierte styrker i tråd med nasjonalt ansvar (*Host Nation Support*). Nevnte kapasiteter vil både kunne nyttes til å understøtte nasjonale styrkebidrag og som selvstendige styrkebidrag internasjonalt, og ikke minst understøtte operasjoner innenfor nasjonal krisehåndtering.

5.6.2 Landstyrker

For en oppsummering av kapasiteter og tilhørende strukturelementer, se tabell 5.2. i St.prp. nr. 42 (2003-2004).

Allerede i inneværende planperiode vil det bli lagt økt vekt på mekanisert infanteri i Hæren. Det er et mål på sikt å gjøre Hærens avdelinger lettere, blant annet ved satsing på nye og lettere stridskjøretøy utrustet med moderne sensorer og IKT-løsninger. I løpet av planperioden må det vurderes hvilke typer av Hærens stridskjøretøy som bør skiftes ut eller oppgraderes etter 2008, og det vil være et omfattende investeringsbehov i Hæren etter 2008.

Hæren løser operative oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse og overvåking gjennom kontinuerlig grensevakt og vakthold og sikring for Hans Majestet Kongen. Disse oppgavene krever hver seg en avdeling spesialtilpasset disse oppdragene, som videreføres i ny struktur.

Den dimensjonerende ambisjon for Hæren, utover disse to permanente oppdragene, er at Norge skal kunne stille én deployerbar brigade (Brigade Nord) for alle typer operasjoner, nasjonalt og internasjonalt. Den mekaniserte infanteribrigaden vil i denne planperioden bestå av tre bataljoner med i hovedsak dagens CV 90 og M 113 pansrede kjøretøyer og Leopard 2 stridsvogn som hovedmateriell. Innenfor denne brigaderammen vil en rekke komponenter ha en høy beredskap, mens

brigaden som helhet vil ha en noe lavere beredskap. Telemark bataljon videreføres innenfor brigaderammen. Beredskapsnivået og oppdrag vil kunne rulleres mellom brigadens underavdelinger. Brigaden vil inneholde et bredere spekter av kapasiteter med bedre kvalitet og reaksjonsevne enn tidligere. Disse kapasitetene kan også utgjøre norske styrkebidrag i en flernasjonalt ramme.

Felles ISTAR-enhet etableres med hovedtyngden i Hæren, jf. kapittel 5.6.1 i proposisjonen. Denne skal bidra med en underenhet til Brigade Nord.

For å kunne stille én brigade må Hæren ha minimum to brigademateriellsett totalt. Sammen med utdannet personell utgjør det ekstra materiellsettet rammen for en mobiliseringsbrigade (Brigade 6). Hæren skal kunne stille én mobil taktisk landkommando (6. divisjonskommando). Denne kommandoen vil danne rammen for et ledelsesnivå over brigade for operasjoner i Norge, samt kunne utgjøre en kjerne for et divisjonshovedkvarter for operasjoner sammen med våre allierte utenfor Norges grenser.

Hæren må kunne stille en brigade med en reaksjonstid på maksimalt 180 dager. I presserende situasjoner gir en brigade med delvis stående elementer evne til å redusere reaksjonstiden betydelig. Deler av brigaden vil ha langt høyere beredskap, og Hæren skal raskt kunne deployere en styrke på bataljonsstørrelse for internasjonale operasjoner og vedlikeholde et engasjement over en periode på tentativt 3-5 år, forutsatt at situasjonen stabiliseres. Samtidig skal Hæren kunne opprettholde en styrke på høy beredskap hjemme for nasjonale oppdrag, eller for ytterligere deployeringer internasjonalt.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg at Regjeringen foreslår å opprette en deployerbar ISTAR-kapasitet, med bakgrunn i behovet for innsamling av informasjon, overvåking, rekognosering, og målangivelsesdata. Etableringen er tilpasset NATOs satsingsområder. Dette medlem er kritisk til at Norge skal videreutvikle denne typen kapasiteter, som er en kapasitet som i hovedsak er egnet for internasjonale operasjoner, og vil gå imot denne kapasiteten etableres.

Dette medlem vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"ISTAR-enheten opprettes ikke."

Komiteens medlem fra Senterpartiet er av den oppfatning at behovet for å opprettholde mer av forsvarsstrukturen i Norge tilsier at man må redusere ambisjonene når det gjelder anskaffelse av kapasiteter som NATO anbefaler å utvikle. På denne bakgrunn vil dette medlem gå imot anskaffelse av UAV - ubemannede luftfartøyer. Dette er en kapasitet som dette medlem ikke kan se at man fra norsk side kan se seg råd til å anskaffe dersom man samtidig skal investere i nye fregatter, kampfly, etablere en ISTAR-enhet og for øvrig investere på en rekke områder knyttet til informa-

sjon og teknologi. Dette medlem er også usikker på om ambisjonene når det gjelder oppsettet av en ISTAR-enhet lett kan bli noe overdrevet i forhold til andre områder i Forsvaret.

Dette medlem viser til at man i dag har en velfungerende sanitetsenhet stasjonert i indre Troms som igjen har et godt utviklet samarbeid med regionsykehuset i Tromsø. På denne bakgrunn har dette medlem svært vanskelig for å forstå at det skal være nødvendig å etablere noe eget Forsvarets medisinske senter ved universitetssykehuset i Oslo. Dette medlem registrerer at dette ansees som en "større konsentrasjon av virksomheten" og er redd for at det kun betyr at oppgaver skal flyttes og sentraliseres med de kostnader det vil medføre å bygge opp noe helt nytt. Regjeringen sier også selv at et slikt prosjekt vil ha betydelige investeringskostnader.

Dette medlem vil på denne bakgrunn gå imot at det etableres noe forprosjekt for et slikt medisinsk senter og mener at dersom man vil utvikle de sanitetsmessige oppgavene, kan dette best skje gjennom det samarbeid som allerede er etablert mellom sanitetsenheten på Bardufoss og sykehuset i Tromsø. Dette medlem er overbevist om at det vil være kostnadsbesparende å ta utgangspunkt i en utvikling av eksisterende virksomhet på dette området.

5.6.2.1 AVTALER OM MATERIELLBYTTE

Materiellbytte vil være et prioritert område for å skaffe kapasiteter raskere og til lavere utgifter enn hva man vil kunne ved en vanlig anskaffelsesprosess. I St.prp. nr. 1 (2003-2004) er bytte av forsvarsmateriell mellom Norge og Nederland foreløpig presentert. Forsvarsdepartementet har arbeidet videre med denne saken, men fremdeles gjenstår avklaringer knyttet til omfang og type materiell. Stortingets behandling av forslag til operativ struktur i denne proposisjonen vil kunne skape grunnlag for å videreføre arbeidet med slike avtaler, fordi norsk materiell frigjøres på grunn av justeringer i den operative strukturen. Med basis i Stortingets beslutning vedrørende denne, kan det således inngås forpliktende avtaler.

Anskaffelse gjennom en byttehandel skal innpasses i normale vurderinger og prosedyrer knyttet til anskaffelsesprosesser. Regjeringen foreslår i første omgang å inngå en avtale mellom Norge og Nederland vedrørende materiellbytte i løpet av annet halvår 2004. Stortinget vil bli orientert nærmere om omfang og innhold av slike avtaler.

5.6.3 Sjøstyrker

For en oppsummering av kapasiteter og tilhørende strukturelementer, se tabell 5.3. i St.prp. nr. 42 (2003-2004).

Sjøforsvaret bidrar i stor grad til løsning av nasjonale fredstidsoppgaver gjennom evne til kontinuerlig tilstedeværelse i norske havområder. Suverenitetshevdelse i havområdene krever selvstendig norsk innsats med relevante operative kapasiteter, i fred så vel som i kriser, dersom Norges evne på dette området skal være troverdig.

Fridtjof Nansen-fregattene med NH 90 helikopter vil representere en fleksibel kapasitet som er relevant innenfor alle former for operasjoner til havs, nasjonalt og internasjonalt. De har evne til både antioverflate- og antiubåtoperasjoner.

MTB Hauk vil bli utfaset parallelt med at Skjold-klassen fartøy fases inn, senest i 2010. Skjold-klassen fartøy skal i fremtidig struktur bidra til aktiv tilstedeværelse, suverenitetshevdelse og overvåking i norske kystnære farvann.

Undervannsbåtene (Ula) videreføres med seks fartøy og begrenset oppdatering gjennomføres. Nødvendig oppgradering for å tilfredsstille NATO-krav gjennomføres på et mindre antall fartøy.

Mineryddekapasiteten videreføres med 6 fartøyer. På sikt må fartøyenes kapasitet videreutvikles gjennom anskaffelse av fjernstyrte sensorer og våpen som opererer under vann. Minedykkerkommandoen videreføres som i dag. KNM Tyr tilpasses rollen som støttefartøy.

Oppbygging og videreføring av kompetanse på maritim, taktisk ledelse er en vesentlig forutsetning for at Norge skal kunne lede multinasjonale maritime styrker, fortrinnsvis NATOs stående atlantehavsstyrke (STANAVFORLANT). De nye fregattene vil bli utrustet deretter. Et ledelselement videreføres som en kadrestab med base på Haakonsværn (CNOTG).

Kystjegerkommandoen (KJK) videreføres i redusert omfang, og tilpasses for også å kunne operere integrert innenfor felles taktisk ISTAR-enhet, jf. proposisjonens kapittel 5.6.1, spesialtrent for ISTAR-relaterte oppdrag i kystsonen.

Kystvakten videreføres og strukturen opprettholdes. Kystvaktens fartøy i den såkalte Indre Kystvakt vurderes i nær fremtid.

Stortinget har tidligere blitt orientert om problemene knyttet til de nye luftvarslingsradarene for Kystvaktens fartøy, jf. vedlegg 1 i Innst. S. nr. 232 (2002-2003) og i St.prp. nr. 1 (2003-2004). Det er essensielt at Kystvaktens fire helikopterbærende fartøy er utrustet med tilstrekkelig helikopterkontrollsystemer. Dagens radar-system fungerer ikke tilfredsstillende og må erstattes snarest. En midlertidig løsning er nå under utprøving på KV Senja. Denne utprøvingen har avdekket et behov for å anskaffe et annet radarsystem som tilfredsstiller de operative kravene til sikker kontroll med helikopteroperasjoner fra Kystvaktens fartøyer. Konkret prosjektforslag vil foreligge i løpet av sommeren 2004. Prosjektet har høy prioritet, og det er avsatt midler, i størrelsesorden 200 mill. kroner, til dette. Det planlegges med at alle fire fartøy skal være fullt operative med helikopterkapasitet innen høsten 2006. Kystvaktens tilstedeværelse kan forsterkes ved å anvende fartøy og ressurser i Sjøforsvarets resterende struktur.

Sjøheimvernets nye kapasiteter består av hurtiggående fartøy, bordingslag, kontrolldykkere og mobile kystmeldeposter. Dette gir Sjøheimvernet økt kapasitet og relevans ift. overvåking og håndtering av utfordringene langs kysten i fredstid, som støtte til sivile myndigheter etter anmodning, og i episode- og krisehåndtering.

Logistikkfartøy er vesentlige for utholdenhet i maritime operasjoner, både nasjonalt og internasjonalt. Det planlegges å skaffe tilgang på logistikkfartøykapasitet basert på eie/leie/lease for fregattene fra 2010. I denne forbindelse skal kommersielle løsninger vurderes.

Den rekvirerte fartøysstrukturen skal nedskaleres betydelig, da denne har vært knyttet først og fremst til invasjonforsvaret, og legger unødige begrensninger på private fartøy. Imidlertid er sanitetsfartøyene viktige for Forsvarets totale behov for felles sanitetsstøtte også i fremtiden. I tillegg har disse fartøyene relevans også for sivil katastrofeberedskap. Et antall slike fartøy videreføres gjennom inngåtte kontrakter.

5.6.4 Luftstyrker

For en oppsummering av kapasiteter og tilhørende strukturelementer, se tabell 5.4. i St.prp. nr. 42 (2003-2004).

Luftstyrker har oppgaver spesielt knyttet til operasjoner rettet mot andre luftstyrker, overvåking og patruljering, støtte til operasjoner på bakken og til sjøs med ildkraft og logistikk, samt bidra til beskyttelse mot luftstridskrefter fra bakken. Luftforsvarets kapasiteter utnyttes av spesialstyrkene, både gjennom ivaretagelse av transportbehov og gjennom samvirke med eksempelvis kampfly og overvåkningsressurser. Luftforsvaret skal også bidra til ressurs- og miljøoppsyn samt søk- og redningsoperasjoner.

Operativ ledelse av luftstyrker er sentralisert og utøves gjennom FOHK nasjonalt og gjennom NATOs kommandokjede i flernasjonale operasjoner. Luftovervåking og stridsledelse (LOS) bidrar til NATOs strategiske luftromsovervåking, og er en viktig del av den nasjonale og NATOs kommandokjede. 2 statiske luftkontrollsentre (ARS) anbefales videreført, begge innmeldt til NATO, men med ulike driftsmønstre.

Luftforsvarets prioriterte oppgave er å stille kampfly og kompetanse for ledelse av kampflyoperasjoner, nasjonalt og internasjonalt. For sistnevnte type oppdrag er ambisjonen å kunne stille én operativ enhet kampfly for alle typer operasjoner for en tentativ periode på 3 måneder. På sikt må det investeres i nye våpen, samt løpende oppgradering av kampflyene. Strukturforslaget omfatter 48 F-16 kampfly i operativ struktur. Restende 9 kampfly videreføres inntil videre.

På sikt må det investeres i en tilsvarende ny kampflykapasitet, som må være operativ senest 2018. Beslutning om valg av type kampfly tas senest tidlig i neste planperiode (2009-2013).

Foruten kampfly er det behov for kapasiteter som bidrar til overvåking, suverenitetshevdelse og har kapasitet til å anvende elektronisk krigføring. De 6 maritime overvåkningsflyene videreføres. Oppgradering av 4 av disse påbegynnes mot slutten av perioden med en forbedret sensorkapasitet for maritim overvåking og for overvåking mot bakken. EK-flyene videreføres.

For å kunne transportere spesielt landstyrker og ivareta forsyningsbehovene til alle norske deployerte styrker nasjonalt og internasjonalt, må det sikres en til-

fredsstillende tilgang på transportflykapasitet med høy lasteevne og lang rekkevidde.

Strategisk lufttransport og luft-til-luft-tanking er kapasiteter det foreløpig er hensiktsmessig å anskaffe gjennom flernasjonale prosjekter. C-130 Hercules-kapasitet videreføres som en interimsløsning gjennom leie/eie/lease.

Økt kapasitet til luft-til-luft-tanking vil bli videreført som en prioritering av flernasjonale PCC-tiltak på dette området.

Eksisterende 18 Bell 412 SP videreføres, hvorav 6 øremerkes for spesialstyrkene. Fremtidig behov for taktiske transporthelikoptre bør vurderes ut fra Forsvarets helhetlige behov. Det tas sikte på begrenset oppgradering av eksisterende Bell 412 for å dekke spesialstyrkenes behov, jf. kapittel 5.6.1.

Det foreslås at det foretas en reduksjon av luftvernets omfang som vil skape rom for oppgradering av kvaliteten. NASAMS II vil ivareta krav blant annet til mobilitet, og gi en viss missilforsvarskapasitet. Målet er å kunne stille ett fullt oppsatt batteri på høy beredskap for alle typer operasjoner, nasjonalt og internasjonalt. Dette batteriet skal også dekke luftvernbehovet for Hærens deployerbare brigade. Dette medfører et behov for minimum 2 materiellsett totalt. Ett mobiliseringsbatteri videreføres.

Tilpasset basestøtte i form av egnet forsynings- og ledelsesapparat for norske styrker skal dimensjoneres slik at den møter de krav ambisjonene om deployerbare luftforsvarsstyrker stiller. For understøttelse av styrkebidrag i operasjoner utenfor Norge, vil flernasjonale løsninger være hensiktsmessige.

Det innføres NH-90 helikoptre for fregattene og kystvakten i perioden.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er bekymret over at Forsvarets transportfly er 30 til 35 år gamle. Dersom ingenting gjøres, frykter vi at disse må settes permanent på bakken i 2006. Flyene er meget dyre i drift, på grunn av alder generelt og at deler i stadig større grad må spesiallages. I fjor hadde Luftforsvaret en kapasitet på i snitt 1,2 C130H Hercules klare til enhver tid. Basert på at vi har 6 maskiner, blir timeprisen da meget høy. Dette er problemstillinger disse medlemmer mener vi må ta på alvor.

Norges behov for militær lufttransport har vært presentert for Stortinget ved en rekke anledninger de siste årene, senest i St.prp. nr. 42 (2003-2004) og i Forsvarssjefens FMU fra desember 2003. Behovsspesifikasjonen har ligget fast lenge og er som følger:

- behov for taktisk lufttransport
- behov for strategisk lufttransport
- lufttanker kapasitet.

Disse medlemmer etterlyser initiativ til å anskaffe de nevnte kapasiteter. Det er etter disse medlemmers erfaringer fremlagt ulike modeller og tilbud for slike anskaffelser, deriblant et tilbud fra Airbus Military. Disse medlemmer anbefaler Regje-

ringen å vurdere de innkomne tilbud og med bakgrunn i de militærfaglige råd Forsvaret kommer med, foreta en vurdering om anskaffelse så snart som mulig.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Nye transportfly til erstatning for dagens C-130-flåte anskaffes utenfor og som tillegg til den ordinære budsjetttramme for Forsvaret."

"Stortinget ber Regjeringen sikre norsk deltakelse i prosjekter om utviklingen av nye transportfly."

5.6.5 Forutsetninger for realisering av strukturen

Innenfor de økonomiske rammer som anbefales i denne proposisjonen, skal det utvikles et anvendbart, moderne og fleksibelt forsvar tilpasset de fastsatte oppgaver. Dette betinger imidlertid at prioriteringsprinsippene beskrevet tidligere følges opp i praksis. Kvalitet må prioriteres fremfor kvantitet, og tilgjengelige avdelinger må prioriteres fremfor mobiliseringsavdelinger.

Dette betyr ikke at kvantitet er uten verdi. Kvantitet vil blant annet påvirke utholdenhet, og det finnes en nedre kvantitativ terskel for hva som er meningsfullt å videreføre av elementer i strukturen. Går man under denne terskel, kan det være vel så hensiktsmessig å fjerne kapasiteten helt, fordi den ikke gir ønsket effekt, og samtidig er kostnadsdrivende ved at den nødvendiggjør kompetanseoppbygging og infrastruktur. I slike tilfeller kan det være mer formålstjenlig å satse på andre typer kapasiteter, eller på flernasjonalt samarbeid. Det er ikke hensiktsmessig å videreføre elementer som det ikke finnes ressurser til å modernisere.

Videreføring av en større struktur enn anbefalt i denne proposisjonen, eksempelvis gjennom å beholde ekstra mobiliseringsstyrker som en reserve, vil imidlertid skape en negativ spiraleffekt, og vil forhindre modernisering av de enheter som er ment å skulle ha høyere prioritet. Å beholde strukturelementer som allerede er, eller er i ferd med å bli, umoderne, med basis i ønsket om regenereringskapasitet, vil derfor være svært lite hensiktsmessig, og utgjøre en feil bruk av Forsvarets totale ressurser. Prioriteringen av kvalitet er derfor et avgjørende strukturelt grep også i et mulig fremtidig regenereringsperspektiv.

Tabell 5.5 i St.prp. nr. 42 (2003-2004) gir en oversikt over Forsvarets operative struktur 2008, og en samlet vurdering av strukturen er gitt i pkt. 5.6.6.

5.7 Oppsummering

Det helt sentrale premiss i utformingen av den operative struktur og virksomhet er at Forsvarets evne skal tilpasses summen av oppgavene i det nye sikkerhetsbildet. Uansett ressurnivå, krever dette en endret innretning av Forsvaret. De generelle kravene til militær evne i en ny tid krever modernisering, nytenkning og fleksible løsninger. Dette er en utvikling som gjelder uavhengig av vårt NATO-medlemskap, og er uavhengig av deltakelse i utenlandsoperasjoner. Tilpasningene i den operative strukturen som anbefales i denne proposisjonen, forutsatt at de planlagte investeringene gjennom-

føres, innebærer en betydelig kvalitetsforbedring og øker i hele Forsvaret. Dette, sett i sammenheng med endringene i personellforvaltningen, vil styrke Forsvarets relevans og effektivitet for nasjonale så vel som internasjonale oppgaver.

5.8 Trening og øving

5.8.1 Prioriteringer for trenings- og øvingsvirksomheten

Øvingsvirksomheten må tilpasses nye krav og målsettinger som følge av omleggingen av Forsvaret og innføringen av alliansens nye kommando- og styrkestruktur. Det er avgjørende at Forsvarets operative struktur øves i et realistisk operativt miljø og innenfor de organisasjonsstrukturer de er tenkt brukt. Det fokuseres på håndtering av krisesituasjoner, terroranslag og masseødeleggelsesvåpen i tillegg til mer tradisjonelle oppgaver. Etter at flere PfP-land nå vil gå inn som medlemmer i NATO, samt at flere NATO-øvelser åpnes for partnerdeltakelse, vil de gjenværende øvelsene av denne typen være mindre relevante.

5.8.2 Alliert trening og øving i Norge

Utenlandsk trening i Norge skal gis høy prioritet og nødvendige rammebetingelser gjennom fastsatt øvingsprogram. Dette gjelder spesielt øvelser og tilstedeværelse i Nord-Norge. Tilstedeværelse av norske militære styrker må ses i sammenheng med den samtrening som finner sted med allierte enheter i Norge og norske farvann.

Ett av virkemidlene for å understøtte denne målsettingen er Alliert treningssenter nord (ATS/N) i Harstad og Alliert treningssenter sør (ATS/S) på Voss. Det er også ønskelig å tilby utenlandske styrker treningsfasiliteter i Porsanger. I Sør-Norge skal trening for landstridskrefter primært legges til ATS/S fasiliteter på Voss.

Utenlandske landstridskrefter og marineinfanteri fra bataljons- og opp til brigadestørrelse vil ha et meget godt utbytte av å samvirke, trene og øve sammen med avdelinger under 6. divisjonskommando. Dette skal ATS/N støtte med infrastruktur og kompetanse. Senteret forblir i Åsegarden. Britiske Royal Marines og Royal Netherlands Marines benytter ATS/N blant annet på grunn av umiddelbar nærhet til kysten og ideelle treningsforhold for deres operasjoner. I tillegg legger de vekt på samarbeidet med Marinejegerkommandoen og treningsfasilitetene for spesialstyrker som er tilgjengelige på Ramsund, forholdene på Evenes flystasjon og samarbeidet med allierte fartøy som bruker Olavsværn.

Bardufoss flystasjon skal tilbys som vertsavdeling for utenlandsk helikopteraktivitet. Forholdene skal legges best mulig til rette for samvirke mellom nasjonale og utenlandske helikopteravdelinger og 6. divisjonskommando.

Ørland hovedflystasjon skal markedsføres som vertsavdeling for *Composite Air Operations (COMAO)* og som fast arrangør av *NATO AIR MEET* og *NORDIC AIR MEET* når disse aktivitetene er lagt til Norge. Her utgjør Værnes en viktig tilleggskapasitet. Samtidig kan

Ørlandet nyttes som treningsbase for deler av NRF (*NATO Response Force*).

Utenlandsk fartøyaktivitet skal i størst mulig grad ha Haakonsværn (Bergen) i Sør-Norge og Olavsværn (Tromsø) i Nord-Norge som utgangspunkt. Allierte og andre enheter skal søkes involvert i trening og øving sammen med våre enheter langs norskekysten.

Forholdene i Finnmark er meget godt egnet til trening av spesialstyrker, og det er en målsetting å legge utenlandske spesialstyrkers trening til Garnisonen i Porsanger/Banak når treningen ikke foregår på Rena og Ramsund. Flystyrker som understøtter spesialstyrkers trening ved Garnisonen i Porsanger skal søkes lagt til Banak.

5.9 Skyte- og øvingsfelt

Forsvaret disponerer og inventarfører i dag ca. 80 små og store landbaserte skyte-, øvings- og regionfelt (SØR) over hele landet, med et samlet areal på ca. 1 800 kvadratkilometer. I forbindelse med pågående modernisering av Forsvaret antas det at omtrent halvparten av feltene vil bli tatt ut av bruk i løpet av de nærmeste 8-10 år.

Fleksible og hensiktsmessige SØR-felt beliggende nær den militære bruker, er en klar forutsetning for en god og effektiv soldatutdanning med sikte på å forbedre norsk personell på forskjellige typer oppdrag. For å kunne samtrene avdelinger er det behov for flere større felt med tilliggende lavflygningsområder. Disse må gi mulighet for gjennomføring av skyteøvelser med tyngre våpen i hensiktsmessige forband. Videre vil det være behov for et antall mindre øvingsfelt for øvelsesvåpen.

Forsvaret disponerer i dag seks store skyte- og øvingsfelt på land hvorav ett, Hjerkin, vil utfases i takt med innfasing av Regionfelt Østlandet. Dette gir Forsvaret fem gjenværende skyte- og øvingsfelt av en viss størrelse, basert på at sammenbindingen av Mauken og Blåtind forutsettes gjennomført.

Porsangmoen og Halkavarre skyte- og øvingsfelt kan i dag understøtte manøvrering og skarpskyting i bataljonsgruppe forband støttet av alle Hærens våpen. I tillegg kan feltet benyttes av fly, dog med visse begrensninger, spesielt ved bruk av presisjonsvåpen levert fra høyder over 15 000 fot. Kamphelikoptre kan drive skarpskyting, og feltet har programmerbart målmateriell. Forband større enn bataljonsgruppe kan manøvrere i tilknytning til feltet. Dersom Banak og Porsangmoen sees under ett, er forlegnings- og forpleiningskapasitet for brukende avdelinger god. Departementet vil følge opp aktiviteten knyttet til Halkavarre, for å sikre at bruk av skytefeltet også reflekteres gjennom tilstedeværelse på Banak og Porsangermoen.

Mauken/Blåtind er primært et skyte- og øvingsfelt for Hærens avdelinger i Troms, med kapasitet for bataljonsgruppe støttet av alle Hærens våpen. Større forband kan manøvrere utenfor feltet. I feltet er det anlagt trasèer for stridskjøretøyer, og det har programmerbart målmateriell. Et anlegg for strid i bebygd område (SIBO) er bygget i Mauken-delen av feltet. Kamphelikoptre kan til en viss grad støtte manøvreravdelingen.

Setermoen skytefelt har kapasitet for manøvrering og skarpskyting med bataljonsgruppe støttet av alle Hærens tyngre våpen, samt fly og kamphelikoptre. Trening med fly er begrenset ved at levering av skarpe våpen må skje fra høyde under 15 000 fot. Også her kan større forband manøvrere utenfor feltet. Feltet er arealmessig lite og det er små variasjonsmuligheter i innflygingsprofil ved levering av skarpe våpen. Skyting med rørartilleri på avstander ut til over 30 km kan gjennomføres.

Mjølfjell har kapasitet for manøver og skarpskyting med kompanigruppe støttet av alle Hærens støttvåpen og saktegående fly. Større forband kan manøvrere i tilknytning til skarpskytingen. Fordelt på tre leire kan en avdeling på ca. 500 befal/mannskaper forlegges og forpleies i tilknytning til feltet.

Regionfelt Østlandet er et moderne felt med kapasitet for skarpskyting og manøvrering med to bataljonsgrupper støttet av alle Hærens våpen samt fly (kun øvingsvåpen), og kamphelikoptre. Større forband kan manøvrere utenfor feltet. Feltet er under utbygging og skal etter planen kunne tas i bruk i 2005.

De senere års utvikling innen våpenteknologi og konsepter har resultert i at allerede etablerte skyte- og øvingsfelt ikke gir tilstrekkelige rammebetingelser for gjennomføring av nødvendig virksomhet. Dette er forhold som departementet har under utredning og søker konkrete løsninger for, for snarest mulig fremleggelse for Stortinget.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at alliert trening og øving koordineres fra FOHK. Flertallet vil imidlertid understreke at ikke bare ved de Allierte treningssettene (ATS), men også ved Østerdal Garnison er gode fasiliteter for trening og øving. Flertallet vil spesielt vise til Regionfelt Østlandet og Hærens taktiske treningssetter, samt muligheten for simulatorentrening, og mener at også disse må tilbys våre allierte og samarbeidspartnere for øvings- og treningsformål.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til at Regionfelt Østlandet er under utbygging, og etter planen skal kunne tas i bruk i 2005.

Disse medlemmer mener at Regionfelt Østlandet ikke burde vært igangsatt. Utbyggingen av skyte- og øvingsfeltet vil koste nærmere 2 mrd. kroner, og er således svært kostnadskrevenende. Det er store negative miljøkonsekvenser knyttet til utbyggingen. Utbyggingen av regionfeltet må i tillegg sees i sammenheng med Regjeringens ønske om å utvikle Forsvaret til et reaksjonsforsvar, som like gjerne skal kunne brukes i internasjonale operasjoner som til nasjonale oppgaver, og utbyggingen må termineres.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen mener at de senere års utvikling innen våpenteknologi og konsepter har resultert i at allerede etablerte skytefelt ikke gir tilstrekkelige rammebetingelser for

gjennomføring av nødvendig virksomhet, og at det er satt i gang utredninger for å avhjelpe dette. Disse medlemmer imøteser dette, og har samtidig merket seg at det arbeides aktivt for å øke interessen for å trene i Norge hos våre allierte. Disse medlemmer vil peke på at aktiviteten i mange skytefelt skaper store negative, miljømessige konsekvenser og er til betydelig sjenanse for befolkningen i mange områder. Disse problemene kan øke ved større og endret øvingsomfang. Halkavarre skytefelt er et av de områdene der dette er en aktuell problemstilling. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede omfanget og konsekvensene av planlagt framtidig bruk i alle norske skytefelt, og fremme en sak om dette for Stortinget på egnet måte."

"Stortinget ber Regjeringen utrede bruken av Halkavarre skytefelt, og aktuelle konsekvenser av økt bruk, og fremme en sak om dette for Stortinget på egnet måte."

Disse medlemmer vil videre peke på at omfanget av forurensning i skytefeltene kan være vesentlig, og at det kan medføre vesentlige kostnader å restaurere landskap og naturmiljø i slike områder når de skal fases ut. Hjerkinnskytefelt er et av disse feltene som skal tilbakeføres til opprinnelig tilstand. Disse medlemmer vil presisere at kostnadene ved slik tilbakeføring må bæres av Forsvaret, slik stortingsflertallet tidligere har lagt til grunn.

6. KOMPETANSE OG PERSONELL

6.1 Behov for endring

Det overordnede målet for personellpolitikken er å ha et høyt motivert personellkorps med kompetanse til å løse Forsvarets oppgaver. Mangelen på reformer har hatt uheldige konsekvenser, både med hensyn til operativitet, sikkerhet for personellet, styring av virksomheten og kostnadseffektivitet. For å få en balansert personellstruktur i tider hvor Forsvarets behov er i stadig utvikling, foreslås derfor et sett med reformer som vil gi fleksible løsninger tilpasset fremtidige utfordringer.

Hovedelementene i de foreslåtte reformene, både når det gjelder befalsordningen og praktiseringen av verneplikten, er en oppfølging av signaler gitt i Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), og i Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-2002), samt i forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003. Regjeringen støtter hovedtrekkene og retningen på forsvarssjefens anbefalinger, men fremmer også enkelte tilgrensende forslag for å supplere disse.

Detaljert beskrivelse av behovet og de foreslåtte reformene, samt rekrutteringsgrunnlaget er gitt i proposisjonene kapittel 6.1 og 6.2.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt representantene for Fremskrittspartiet og Senterpartiet, anerkjen-

ner de utfordringer som personellstrukturen i Forsvaret står overfor. Forsvarets struktur og innretning har med rette endret seg siden den kalde krigens slutt. Likevel har personellstrukturen ikke tilpasset seg en hensiktsmessig organisering i forhold til den struktur og de oppgaver som flertallet mener Forsvaret bør innrette seg mot. Flertallet ser at den nåværende struktur på mange områder er lite hensiktsmessig og medfører kostnader som ikke kan ansees som god ressursutnyttelse.

Flertallet mener forslagene til endringer i stor grad er en oppfølging av Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), og Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-2002).

Komiteen viser til at i motsetning til det som gjelder for statens tjenestemenn for øvrig, har man ikke lovmessig hjemmel til å si opp yrkesbefal som følge av at arbeidet faller bort eller dersom tjenestemannen er varig uskikket til tjenesten. Komiteen legger vekt på at dette særegne oppsigelsesvernet hindrer Forsvaret i å tilpasse personellstrukturen til Forsvarets fastsatte oppgaver, styrkestruktur og organisasjon, og dermed begrenser muligheten for en vellykket omstilling av Forsvaret, samtidig som det påfører Forsvaret urimelig store kostnader til avgangsstimulerende tiltak. Etter komiteens oppfatning er dette ugunstig for en sektor som løpende vil måtte tilpasses endrede rammebetingelser. En ytterligere uheldig konsekvens av det særegne stillingsvernet, er slik komiteen ser det at overtallige tjenestemenn tilhørende yrkesbefalet, og som det etter omstendighetene ikke vil være fornuftig beskjefligelse for i fremtiden, uten videre har rett til å fortsette sitt tilsetningsforhold.

Komiteen er på bakgrunn av ovennevnte av den oppfatning at stillingsvernet for yrkesbefal bør harmoniseres med det stillingsvern som gjelder for øvrige tilsatte i staten. Komiteen anser ikke en slik endring i stillingsvernet å være i strid med Grunnloven § 97.

Komiteen viser på denne bakgrunn til Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 60 (2003-2004), der departementets lovforslag endres ved at unntaket fra tjenestemannslovens oppsigelsesregler i § 8 andre ledd, fjernes.

6.2 Rekruttering

Rekruttering vil være avgjørende for at det nye Forsvaret skal kunne løse sine oppgaver på en tilfredsstillende måte. Det er et mål at Forsvaret skal rekruttere de mest motiverte og best egnede av begge kjønn til Forsvarets mangeartede virksomhet.

Sesjonen skal utvikles til å bli et sentralt rekrutterings- og seleksjonsverktøy. Det skal legges vekt på riktig klassifisering og fordeling, slik at frafallet under tjenesten blir minst mulig. Videre er det et mål at det går kort tid mellom sesjon og innkalling. Forsvaret er opptatt av å rekruttere kvinner. For å oppnå dette foreslår Regjeringen at alle kvinner innkalles til sesjon - uten at fremmøte er lovpålagt. Statushevede tiltak for vernepliktige vil være et viktig element i rekruttering til, og motivering for, førstegangstjeneste.

Det er viktig at den nye befalsordningen fremstår som attraktiv for å sikre god rekruttering til alle kategorier befals- og offisersstillinger. Rekruttering til befalsskolene skal sikres ved at ungdommene skal kunne søke befalsskoler forut for innkalling til førstegangstjeneste, på samme måte som i dagens ordning. Dette vil også være viktig for å rekruttere kvinner. De moderniserte befalsskolene og krigsskolene vil også kunne rekruttere fra de vernepliktige som er inne til førstegangstjeneste. Det skal gjennomføres en tidlig og foreløpig seleksjon av aktuelle kandidater, slik at motivasjonen opprettholdes.

For den nye kategorien avdelingsbefal, dvs. personell med minimum befalsskole, vil det inngå bonusordninger, basert på lengden på tjenestetiden, begrenset oppad til maksimalt to årslønner ved fratredelsen. Yrkesoffiserene, dvs. personell med krigsskole eller tilsvarende utdanning, vil få lønn under utdanningen, bred ledererfaring, samt gode utsikter til fast yrkestilsetting og utfordrende tjeneste i Forsvaret. De skal først og fremst gis kompetanse som militære ledere. Yrkesoffiserene vil få en sivil godkjent bachelorgrad og mulighet for mastergrad, først og fremst innenfor militære fag, som man vil kunne bygge på også i det sivile utdanningssystem.

6.3 Verneplikten: Soldatenes karriereløp

Verneplikten er - og vil fortsatt være - en bærebjelke i det norske forsvaret. Verneplikten sikrer at Forsvaret får tilgang på de best egnede og mest motiverte ungdommene, og er derfor svært viktig i rekrutteringsøyemed. Forsvarssjefen har i sin militærfaglige utredning anbefalt at verneplikten videreføres i et differensiert og fleksibelt system, med førstegangstjeneste, lærlingordning, kontraktstjeneste og rekrutteringsordninger tilpasset Forsvarets oppgaver og organisasjon.

Følgende momenter må tillegges spesiell vekt hva angår praktisering av verneplikten:

- Forsvarets operative behov må være styrende for antall vernepliktige. Økning i antall vernepliktige utover Forsvarets behov vil tilsvarende redusere rammene som kan nyttes til å dekke de operative behov. En slik utvikling vil svekke vernepliktens status
- førstegangstjenesten må være meningsfull for den enkelte
- sesjon, og rekruttering blir viktigere for riktig seleksjon
- førstegangstjenesten i Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og operative fellesinstitusjoner skal normalt være 12 måneder og for HV minimum 4 måneder (3 innkallinger pr. år) for å gi den enkelte en forsvarlig utdanning
- en betydelig andel vernepliktige mannskaper må i løpet av førstegangstjenesten motiveres til å tegne kontrakter for tjeneste i den operative strukturen, herunder tjeneste i utenlandsoperasjoner
- førstegangstjenesten kan inngå som en del av en lærlingordning eller lengre tekniske fagskoler/til-

svarende, hvor tjenestetiden er lengre enn 12 måneder

- statushevende tiltak skal være et viktig element i rekruttering og motivering for førstegangstjeneste, og de vernepliktige skal godtgjøres økonomisk på en god måte.
- under førstegangstjeneste skal Forsvaret aktivt rekruttere befal og vervede.

Voksenopplæringen vil bli opprettholdt på omtrent samme nivå som i dag for den enkelte soldat. Kursvirksomheten videreutvikles i tråd med mannskapenes behov for yrkes- og studierelatert opplæring. Vernepliktige som avtjener førstegangstjeneste, skal fortsatt være Voksenopplæringens primærgruppe. I tillegg skal de vervede ha et godt opplæringstilbud i hele kontraktperioden. Dette forutsetter et tett samarbeid mellom Forsvarets fjernundervisning og Voksenopplæringen. Forsvarsdepartementet vil i løpet av 2004 se på muligheten for en sammenslåing av disse tjenestene, for å gjøre tilbudet mer kostnadseffektivt og helhetlig ut fra et brukerperspektiv.

Komiteens merknader

Komiteen mener at Voksenopplæringen i Forsvaret bør opprettholdes på et nivå som fortsatt sikrer at VO-tilbudet oppleves som en virkelig kompensasjon for det året førstegangstjenesten avtjenes. Komiteen vil påpeke at VO skal heve den sivile kompetansen hos vernepliktige mannskaper, vervede, kontraktbefal og avdelingsbefal, og at tilbudet bør være meningsfullt for alle disse gruppene.

Komiteen mener at Forsvaret må ta et ansvar for at personell i internasjonale operasjoner også gis sivil kompetanse som kan komme til nytte etter at deres militære engasjement er over. I forbindelse med behandling av Innst. O. nr. 87 (2003-2004) jf. Ot.prp. nr. 59 (2003-2004), har justiskomiteen understreket at kompetanseoppbygging er avgjørende for å forebygge uønsket adferd for bl.a. nordmenn i internasjonale operasjoner.

Komiteen mener det er avgjørende at det bygges ut gode undervisningsopplegg knyttet til bl.a. internasjonal politikk, folkerett, flerkulturell forståelse og krisehåndtering. Komiteen er kjent med at det i forbindelse med utdanningen av Telemark bataljon på Rena, er etablert et studium på Høgskolen i Hedmark som fanger opp dette. Studiet er nytt og unikt, og det er mulig å skreddersy kortere kurs for andre målgrupper både i Forsvaret og ellers innen disse temaene. Et utviklingsarbeid er nå i gang for å tilby nettstudier, fordi noen av gruppene oppholder seg så lenge i utlandet.

Komiteen viser til det utdanningsopplegg som i dag forefinnes for våre internasjonale mannskaper innen internasjonal rett og politikk, krisehåndtering og flerkulturell forståelse, og ber Regjeringen om mulig gjøre et slikt undervisningsopplegg obligatorisk for de som bl.a. deltar i internasjonale operasjoner.

Komiteen slutter seg til denne merknaden, og vil samtidig understreke at det er viktig med en grundig og

gjennomgripende gjennomgang av Voksenopplæringen, med sikte på å avklare målgruppe, formål og økonomiske rammer.

6.3.1 *Innkallingsstyrkens størrelse*

Det er etablert en bred politisk aksept for at Forsvarets behov må være styrende for dimensjoneringen av innkallingsstyrken. En slik praktisering sikrer tilfredsstillende bemanning av den operative strukturen, samtidig som det sikrer at de som avtjener førstegangstjenesten, får en meningsfull tjeneste og at de godtgjøres på en god måte.

Dersom antall vernepliktige økes utover Forsvarets faktiske behov, vil betydelige ressurser måtte avsettes til å utdanne og trene dette personellet. Beregninger viser at dette beløper seg til ca. 390 mill. kroner pr. 1 000 vernepliktige årsverk, uten at dette tilfører forsvarsevne. Ressursene bør heller brukes til å styrke Forsvarets reelle operative evne, skape en meningsfull tjeneste, samt godtgjøre de vernepliktige som tjenestegjør i 12 måneder med en betydelig høyere dimisjonsgodtgjørelse.

6.3.2 *Sesjon*

Sesjonen skal utvikles til å bli et bedre rekrutterings- og seleksjonsverktøy. Det må sikres at det går kort tid mellom sesjon og innkalling. Internettløsninger bør tas i bruk for å sikre god forhåndsinformasjon og til innsending av egenerklæringer.

Regjeringen ønsker ikke å innføre sesjonsplikt for kvinner, blant annet fordi kvinner ikke er omfattet av verneplikt og det således ikke finnes hjemler eller sanksjonsmidler som kan anvendes for å sikre fremmøte på sesjon. Regjeringen vil derfor heller satse på positive tiltak, og det skal legges vekt på å gjøre sesjon til et positivt møte med Forsvaret for både kvinner og menn. Det foreslås derfor at alle kvinner innkalles til å delta på sesjon. Kvinner vil bli kontaktet av Forsvaret på samme måten som den mannlige befolkning. Det skal gis informasjon om hvilke gode muligheter tjeneste i Forsvaret gir for videre utdannings- og karrieremuligheter. På den måten vil kvinner og menn få tilnærmet like muligheter til informasjon om Forsvaret generelt og utdanningsordningene spesielt, selv om deltakelsen for kvinner vil være frivillig.

6.3.3 *Statushevende tiltak*

De som fullfører førstegangstjenesten skal belønnes for dette i form av statushevende tiltak, herunder en ytterligere og gradvis økning av dimisjongodtgjørelse. Med den økningen som er lagt inn i St.prp. nr. 1 (2003-2004), er godtgjøringen pr. nå på kr 8 900 for en vernepliktig som gjennomfører 12 måneders førstegangstjeneste. Regjeringen legger opp til en opptrappingsplan som allerede i 2005 vil gi disse vernepliktige en dimisjongodtgjøring på opp til kr 15 000, noe som overstiger et halvt års stipend fra Statens lånekasse for utdanning etter gjeldende satser. Det er et mål å øke dimisjongodtgjørelsen ytterligere i perioden. Tjenestetillegget økes i takt med de årlige lønnsoppgjørene.

Forsvarsdepartementet har dessuten nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på konkrete løsninger for hvordan førstegangstjeneste i Forsvaret kan gi utdanningspoeng ved universiteter og høyskoler. Dette arbeidet vil foregå i samråd med Utdannings- og forskningsdepartementet.

6.3.4 *Vervede*

Det legges opp til å øke innslaget av vervede, da dette er nødvendig for å øke anvendbarheten, reaksjonsevnen og kvaliteten i Forsvarets operative avdelinger. Vervede er midlertidige tjenestemenn med militær status, og omfattes av gjeldende lover, avtaler og bestemmelser for tjenestemenn i Forsvaret.

Dagens ordninger med lønn og kontrakter for de vervede må gjennomgås i lys av fremtidig aldersstruktur og tjenestemønster i den operative strukturen. Videre skal en arbeidsgruppe i FD se på ulike tiltak som kan gi personellet økt status og gjøre tjenesten som vervet meritterende i forhold til det sivile, f.eks. i form av utdanningspoeng, fagbrev og yrkesrelatert praksis.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen er enig med proposisjonen i at verneplikten er en bærebjelke i det norske forsvaret. For det første fører den allmenne verneplikten til at Forsvaret beholder sin brede forankring i det norske folk. Dermed sikrer sesjon og førstegangstjenesten at ungdom blir eksponert for hva Forsvaret har å by på, hvilket gir en unik rekrutteringsbase. Dette gjør at Forsvaret kan rekruttere de dyktigste og mest skikkede. Rekruttering videre til befall og vervede skjer primært på basis av gjennomført førstegangstjeneste. Komiteen er videre opptatt av at førstegangstjenesten oppfattes som meningsfull og lærerik.

Komiteen er videre opptatt av at førstegangstjenesten må oppleves som meningsfull og lærerik. Det er først og fremst tjenestens karakter som avgjør tjenestens status. Bruk av vernepliktige i støttefunksjoner bør minimeres, og den utstyrsmessige opprustningen må fortsette. Tidsriktig og utfordrende tjeneste er imidlertid ikke nok. For å sikre at de best skikkede søker seg til Forsvaret må en, i tillegg til å tilby en interessant tjeneste, fortsette opptrappingen av dimisjongodtgjørelsen.

Komiteen mener at det må stilles krav til at troppsbefal må ha den nødvendige erfaring og modenhet for å lede unge vernepliktige. Komiteen mener også at evne til refleksjon og intellektuell kapasitet er nødvendig, og at befalsutdanningen må ta høyde for at slike egenskaper er viktige.

Komiteen viser videre til at når under 50 pst. av årskullene blir kalt inn til førstegangstjeneste, må tjenesten være kvalitetsmessig god og sikkerhetsbestemmelsene strenge. Komiteen mener at når Forsvarets sanitet i fjor registrerte 707 skader på vernepliktige, og det i tillegg var tre tragiske dødsulykker, må sikkerhetsrutinene gjennomgås og skjerpes.

Komiteen vil for øvrig vise til interpellasjonsdebatt om økt sikkerhet under førstegangstjeneste 20. november 2003.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, har merket seg at verneplikten skal videreføres i et differensiert og fleksibelt system, med førstegangstjeneste, lærlingeordning og rekrutteringsordninger tilpasset Forsvarets oppgaver og organisasjon.

Flertallet er enig i at Forsvarets operative behov må være styrende for antall vernepliktige. Flertallet vil imidlertid be om at uttaket fra sesjon til førstegangstjeneste blir mer selektiv og treffsikker og vil på den bakgrunn at hele kriteriesystemet for uttak gås gjennom med tanke på revisjon.

Komiteen vil videre be om at de skisserte forslagene til statushevende tiltak utvides, slik at vernepliktige i førstegangstjeneste gis mulighet til å studere i tjenesten for å ta noen vektall som del av den nye bachelorgraden ved universiteter og høyskoler, eller tilsvarende deleksamener til yrkesopplæring.

Komiteen mener at slik Forsvaret nå omstilles, vil vi i økende grad ha behov for spesialisering, interoperabilitet, samarbeid mellom våpengrenene og en arbeidsdeling mellom allierte land. Da trenger vi de beste ungdommene også til førstegangstjeneste. Det er viktig at arbeidslivet anerkjenner og legger vekt på det kvalitetsstempel det er å ha avtjent militær verneplikt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil gå inn for sesjon for jenter. Flertallet viser til at flere kvinner i Forsvaret og flere jenter som gjennomfører førstegangstjeneste vil kunne endre på strukturer, metoder, opplæring og holdninger. Flertallet vil videre vise til at flere kvinner i Forsvaret også vil bidra til å opprettholde den legitimiteten som verneplikten har i folket og styrke båndene mellom kvinnene og Forsvaret. Flertallet mener det vil bety en styrking av Forsvaret i lokalsamfunnet, noe som er avgjørende med både et mindre arbeidsintensivt forsvar, færre militærleire og færre vernepliktige. Forsvaret skal og må være en avspeiling av samfunnet for øvrig, slik at Forsvaret ikke blir distansert fra folk flest. Flertallet er innforstått med at det ikke vil bli iverksatt straffetiltak mot kvinner som, til tross for innkallingen, unnlater å møte til sesjon. Flertallet mener det må være en målsetting om totalt 15 pst. kvinner i Forsvaret i løpet av langtidspanoden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at verneplikten er en viktig bærebjelke i det norske forsvaret. Ordningen med verneplikt sikrer Forsvaret tilgang på godt egnede og motiverte ungdommer.

Disse medlemmer viser til at prinsippet om allmenn verneplikt er nedfelt i Grunnloven. Med et forsvar som kvantitativt blir stadig mindre, og med et stadig større innslag av vervede soldater, uthules dette prinsippet. Disse medlemmer vil også stille spørsmål ved om en tredjedel av årskullene er et godt nok rekrutteringsgrunnlag til å sikre et tilstrekkelig antall soldater for deltagelse i internasjonale operasjoner.

Disse medlemmer mener at gode kompensasjonsordninger og en meningsfylt og lærerik førstegangstjeneste til en viss grad kan kompensere for den skjevhet i belastning som den enkelte vernepliktige blir del i, men ikke nødvendigvis på en slik måte at Grunnlovens bokstav og intensjon fullt ut blir ivaretatt. Disse medlemmer mener at utthulingen av prinsippet om allmenn verneplikt har skjedd gradvis, og uten en overordnet debatt i det norske samfunnet om ønsket om - eller konsekvensene av en slik utvikling. Disse medlemmer understreker at prinsippet om allmenn verneplikt også bærer i seg viktige samfunnsverdier, som likhet, fellesskapsfølelse og nasjonsbygging.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn be om at det i etterkant av Stortingets vedtak om ny langtidspanoposisjon for Forsvaret blir reist en omfattende debatt om den allmenne verneplikten. Dette kan skje i form av en offentlig utredning. Formålet må være å belyse de prinsipielle sidene av den utvikling vi har sett når det gjelder verneplikten. Det må videre på bred basis bli vurdert hvilke militære og sivile formål som kan være aktuelle å knytte en modernisert verneplikt til, og hvilke konsekvenser dette vil ha. Disse medlemmer understreker at en slik utredning både må være mer prinsipiell og være bredere enn tidligere vurderinger som er gjort når det gjelder bruk av vernepliktsmassen og prinsippet om allmenn verneplikt. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å sette i gang arbeidet med en offentlig utredning om verneplikten. Formålet er å belyse de prinsipielle sidene ved verneplikten, og på bred basis vurdere hvilke militære og sivile formål som kan være aktuelle å knytte en modernisert verneplikt til."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Regjeringens forslag om at førstegangstjenesten i HV skal være på minimum 4 måneder med 3 innkallinger pr. år. Dette medlem er bekymret over at innkalling tre ganger i året i realiteten betyr at førstegangstjenesten kan bli på nærmere 3 måneder. Dette medlem mener det ikke er forsvarlig å kutte førstegangstjenesten i tråd med Regjeringens forslag. En kvalitetsreform i HV forutsetter en førstegangstjeneste på 100 operative dager, og vil fremme forslag i tråd med dette.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

"Førstegangstjenesten i Heimevernet skal være på minimum 100 operative dager."

6.4 Ny befalsordning

Forsvarssjefen har anbefalt flere endringer i forhold til gjeldende befalsordning. Regjeringens forslag til ny befalsordning, som i hovedsak er basert på forsvarssjefens forslag er gitt i St.prp. nr. 42 (2003-2004) kapittel 6.4.

Komiteens merknad til innføring av avdelingsbefal

Komiteen mener det er nødvendig å øke erfaring og relevant kompetanse hos befall på de lavere gradsnivåer i Forsvaret. Komiteen merker seg også behovet for å endre alders- og kompetansestrukturen i Forsvaret, og understreker behovet for tiltak som hurtig vil bidra til å dreie dette i en riktig retning. Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås å løse dette med å innføre en ordning med avdelingsbefal, og at alternativet til dette er å utvide dagens kontraktsbefalsordning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at kontraktsbefalsordningen er en dårligere løsning enn en avdelingsbefalsordning, både for Forsvaret og det enkelte befall.

Flertallet støtter derfor anbefalingen om at det opprettes en egen ordning med avdelingsbefal.

Flertallet viser til at det i proposisjonen anbefales at avdelingsbefalet gis fast tilsetning frem til fylte 35 år, og at det for å lette overgangen til en karriere utenfor Forsvaret innføres en etablerings- og utdanningsbonus ved avslutning av tjenestetiden, begrenset oppad til 2 års lønn. Flertallet støtter innføringen av denne etablerings- og utdanningsbonusen, og dens øvre begrensning. Flertallet vil imidlertid be om at det utvises fleksibilitet slik at personell som ønsker det får mulighet til å stå inntil ytterligere for eksempel 3 år i stilling. Dette må ikke medføre ytterligere økte ytelser ved overgangen til annen karriere, og være i tråd med Forsvarets behov og Forsvarets krav. Flertallet viser til at avdelingsbefalsordningen vil være attraktiv for dyktig og motivert ungdom som ønsker en utfordrende arbeidsplass, og understreker viktigheten av at Forsvaret prioriterer å arbeide aktivt med rekruttering til denne.

Flertallet mener det må gis gode muligheter til utdanning underveis i ansettelsesperioden. Flertallet ber derfor om at Forsvaret i samarbeid med sivile utdanningsinstitusjoner legger til rette for at avdelingsbefalet har mulighet for å følge organiserte utdanningsopplegg som kan munne ut for eksempel i en bachelorgrad. Flertallet mener også det må vurderes om deler av den utdanning avdelingsbefalet gjennomgår i sin stilling kan inngå i slik sivil utdanning. Flertallet viser i tillegg til at avdelingsbefalet vil ha mulighet til å søke krigsskoleutdanning, basert på de til enhver tid gjeldende opptakskrav og vil også vise til merkningene om utdanning der følgende fremgår:

"Flertallet mener at ved søknad for opptak til krigsskole skal prinsippet om gjennomført og bestått utdanningstrinn gi rett til å søke på neste trinn. Rekruttering til krigsskole skal primært skje blant befall som har gjennomført og bestått grunnleggende befalsutdanning og fra avdelingsbefalet. Erfaring som avdelingsbefal etter befalsutdanning bør gi ekstra opptakspoeng til krigsskole."

Flertallet legger også stor vekt på proposisjonens føringer om at yrkestilsetning skal kunne tilbys perso-

nell i funksjoner som er aldersuavhengige, i tråd med Forsvarets behov. Flertallet legger til grunn at ordningen ikke vil få tilbakevirkende kraft, slik at personell som allerede har oppnådd yrkestilsetning vil beholde denne.

Flertallet vil vise til at i tråd med forsvarssjefens anbefaling, vil avdelingsbefalet bekle stillinger i gradsjiktet fra sersjant til løytnant. Opprykk til fenrik og løytnant gis ved at befalet konkurrerer seg til fast stilling med høyere grad.

For yrkesoffiserene vil flertallet vise til at ordningen med lønn under utdanning videreføres og at tilsetning som yrkesbefal skjer etter endt pliktjeneste etter krigsskole. Flertallet vil videre understreke at slik tilsetning vil være basert på Forsvarets behov. Flertallet vil videre vise til at avansement til stillinger fra fenrik og oppover vil skje ved at yrkesoffiserer konkurrerer seg til stilling med høyere grad.

Flertallet registrerer at det er et sentralt prinsipp i forslaget til ny lov om personell i Forsvaret, at avdelingsbefal skal ha de samme rettigheter og plikter som yrkesbefalet, og flertallet slutter seg til dette prinsippet. Flertallet vil på denne bakgrunn understreke at tilsetning som og disponering av avdelingsbefal skal skje etter de samme prosedyrer som gjelder for yrkesbefal, og at denne likebehandlingen garanteres. Dette gjelder også mht. personellorganisasjonenes involvering. Dette innebærer også at partssammensatte råd skal spille en sentral rolle i å vurdere tilsetning og disponering av befall. Eventuelle endringer i ordningen for tilsetning av yrkesbefal gjøres også automatisk gjeldende for avdelingsbefalet.

Flertallet vil videre understreke betydningen av at befalsordningen, basert på Stortingets vedtak, utarbeides og fastsettes med involvering av personellorganisasjonene i tråd med hovedavtalens bestemmelser. Med denne forutsetning slutter flertallet seg til at befalsordningen kan justeres med virkning fra 1. januar 2005, innenfor de overordnede regler, rammer og retningslinjer Stortinget har fastsatt.

Flertallet mener at ordningen med avdelingsbefal skal evalueres i langtidspano, og at befalsorganisasjonene skal involveres i denne evalueringen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringen foreslår innført en ny kategori befall, avdelingsbefal. Bakgrunnen for lovforslaget er behovet for å øke erfaringsnivået hos befall som utøver ledelse på grunnplanet, samt å sikre at alderssammensetningen blant yrkesbefal samlet sett blir noe yngre. Den nye kategorien avdelingsbefal gis derfor kun tilsetning frem til fylte 35 år.

Dette medlem mener det er av vesentlig betydning at Forsvarets personell har en ønsket aldersmessig topografi. For å oppnå et personellmessig mål fremmer imidlertid Regjeringen et lovforslag som vil vesentlig forringe en sentral side ved enhver arbeidstakers ansettelsesforhold; spørsmål relatert til ansettelsesforholdets lengde. Et såpass sentralt forhold i arbeidslivet bør det etter dette medlems syn ikke endres på med mindre særlig viktige hensyn taler for dette. Slike sær-

lig viktige hensyn foreligger etter dette medlems syn ikke. Det finnes tvert imot en rekke eksempler på bedrifter, institusjoner, instanser og andre virksomheter som har svært spesifikke personellmessige mål med hensyn til alderssammensetning, men uten at dette av den grunn medfører ønske eller forsøk på å svekke ansattes lovbestemte rettigheter i tilknytning til selve ansettelsesforholdet.

Dette medlem vil også peke på at det må være mulig å iverksette andre personellmessige strategier ut fra klarlagte ønsker når det gjelder alderssammensetning av befalskorpset, som ikke trenger å innebære vesentlig forskjellige ansettelsesvilkår for en type befal sammenlignet med øvrig befal. De svært høye summene som allerede i dagens situasjon brukes for å oppnå en ønsket alderssammensetning er i så måte illustrerende for det økonomiske handlingsrommet som eksisterer i Forsvaret på dette området. I denne sammenheng vil dette medlem påpeke at det både innenfor annen offentlig virksomhet og i privat virksomhet gjøres et til dels omfattende arbeid med å nå målsetninger når det gjelder å oppnå bestemte karakteristika ved personalets sammensetning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at Regjeringen foreslår en innføring av en ny type befal, avdelingsbefal, som gis samme rettigheter og plikter som yrkesbefalet, men med en kortere tidshorisont på ansettelsesforholdet. Avdelingsbefalet skal gis fast tilsetning til fylte 35 år, det vil si at de kan være ansatt inntil 15 år totalt. Deretter må de slutte i Forsvaret.

Regjeringen påpeker at det finnes to grunnleggende problemer ved Forsvarets personellstruktur. Dette er skjev alderssammensetning av befalskorpset og manglende erfaring hos det lavere befalet som ikke er forenlig med den overordnede målsettingen for Forsvaret om å sikre en balansert personellstruktur med hensyn til antall, kompetanse og alderssammensetning.

Disse medlemmer ønsker å understreke at det er behov for en form for fleksibilitet med hensyn til ansettelse av befal i Forsvaret.

Disse medlemmer er uenig med Regjeringen i at det er behov for en ny befalsordning, slik det er skissert i proposisjonen. Disse medlemmer ønsker en utvidet løsning med kontraktsbefal, slik at det enkelte befal kan tegne kontrakter på henholdsvis 1, 3 og 5 år med en total kontraktstid på maksimalt 15 år. På den måten er både Forsvaret og det enkelte befal i en friere stilling til å fortsette kontraktsløpet. Dette vil gi Forsvaret en bedre fleksibilitet når det gjelder å ansette befal i en viss aldersgruppe, tilpasset det til enhver tid gjeldende behov.

Komiteens merknader til beordning til internasjonal tjeneste

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til den argumentasjon som proposisjonen gir, og vil gi sin støtte til at militært personell ansatt i Forsvaret skal kunne beordres til internasjonal tjeneste.

I dag er deltakelse i internasjonale operasjoner basert på frivillighet, NATO artikkel 5-operasjoner er unntatt, og det samme gjelder muligheten til å beordre befal som begynte på krigsskoleutdannelse etter at fredstjenesteloven trådte i kraft 1. januar 1999, men kun om det viser seg at frivillighet ikke rekrutterer tilstrekkelig personell.

Flertallet viser til at beordringsplikten til internasjonale operasjoner følger opp forsvarskomiteens Innst. S. nr. 152 (1999-2000) jf. St.meld. nr. 38 (1998-1999), der det heter:

"Komiteen understreker at tilstrekkelig kvalitet, kvantitet og forutsigbarhet i personelltilgangen er en absolutt forutsetning for at Forsvaret skal kunne bidra effektivt internasjonalt.

Komiteen peker på at deltakelse i internasjonale operasjoner nå er en integrert del av Forsvarets løpende oppgaver og at Norge har påtatt seg bestemte forpliktelser i så måte.

Det kan etter komiteens mening reises spørsmålsteget ved rimeligheten i at folk som er yrkesmessig ansatt i Forsvaret skal kunne vegre seg mot å utføre oppdrag som er en integrert del av Forsvarets løpende oppgaver og som Norge gjennom internasjonale avtaler har forpliktet seg til å utføre.

Komiteen mener at en beordringsordning for befal, bl.a. bygd på erfaringer fra Danmark, bør vurderes innført og forelegges Stortinget som egen sak så snart som mulig.

Komiteen vil i denne sammenheng peke på at deltakelse i internasjonale operasjoner likevel kan søkes basert på frivillighet, men at det bør være generell adgang til beordring av yrkesmessig ansatte i Forsvaret.

Komiteen vil i denne sammenheng peke på at det vil ta altfor lang tid før bestemmelsene om beordring i den nåværende fredstjenesteloven får praktisk effekt."

Flertallet har merket seg at beordringsplikt til internasjonale operasjoner er standard i alle NATO-land, med unntak av Polen, Tsjekkia, Portugal og Norge.

Flertallet er også av den oppfatning at dagens internasjonale operasjoner krever en større grad av samtrening av de mannskaper som sendes ut til internasjonale operasjoner. Forsvarets rekrutteringsbase er kraftig minsket. Samtidig er det sikrest for personellet som tjenestegjør ute, å bruke samtrente militære enheter til nasjonale og internasjonale operasjoner. Flertallet mener også at tidsaspektet er et relevant argument for beordringsplikt, ettersom betydningen av rask reaksjonsevne er mer relevant mot dagens sikkerhetspolitiske utfordringer.

Flertallet vil imidlertid at frivillig rekruttering skal kunne benyttes når dette er hensiktsmessig, ikke minst for å kunne holde militære enheter i internasjonale oppdrag over en lengre periode. Flertallet viser her til den rolle reservebefalet kan utgjøre, og at samme tankebaner også må gjelde soldater som nettopp har gjennomført førstegangstjeneste.

Flertallet støtter som en konsekvens av beordringsplikt for offiserer, også beordringsplikt for visse kategorier sivilt personell som er ansatt i Forsvaret. Relevante kategorier sivilt ansatte er ansatte som er viktig for den militære enhetens evne til å fungere.

Flertallet tar her for gitt at sivilt ansatte inngår i de regler som folkeretten har på dette området.

Flertallet understreker at beordringsplikten for alle ansatte involvert skal utøves så fleksibelt som mulig. Enkeltpersoner og deres familier skal ha rimelig oversikt over hva som kan ventes av denne lovendringen.

Flertallet viser til de grunner som proposisjonen nevner, og ønsker å understreke de helsemessige, velferdsmessige, familiemessige og eventuelle sosiale grunner som kan tilsi at beordringsplikten skal utøves på en hensiktsmessig måte.

Flertallet vil også understreke Forsvarets ansvar overfor det personell som har tjenestegjort ved internasjonale operasjoner. Dette er personell som har tjenestegjort etter ordre fra norske myndigheter, og som derfor har krav på tilstrekkelig oppfølging ved hjemkomst.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringen foreslår å endre disponeringsplikten og innføre beordringsplikt til internasjonale operasjoner slik at denne omfatter alt befal, samt vervede og enkelte grupper sivilt tilsatte. For yrkesbefal ansatt etter 1. januar 1999 er det langt på vei beordringsplikt allerede i dag. Dagens regelverk for denne gruppen skiller seg imidlertid vesentlig fra Regjeringens forslag på ett vesentlig punkt, ved at beordring vil kunne skje uavhengig av om tilfredsstillende deltakelse i internasjonale oppgaver kan skje ved frivillighet. I dag kan beordring av yrkesbefal ansatt etter 1. januar 1999 kun gjøres dersom deltakelse i internasjonale oppgaver ikke vil kunne skje med tilfredsstillende personellmessig bemanning ved frivillighet.

Dette medlem mener det er naturlig å se forslaget om beordringsplikt i sammenheng med Regjeringens uttrykte ønske om å i økt grad gjøre bruk av Forsvarets personellmessige og øvrige ressurser til internasjonale oppgaver. Dette medlem er negativ til en slik utvikling i norsk sikkerhetspolitikk og i bruken av Forsvarets personell. Det sterke fokuset på utenlandsoperasjoner er etter dette medlems syn galt, og det er ikke nødvendigvis egnet til å fremme norsk sikkerhet at Norge i større grad blir involvert i internasjonale militære operasjoner med uklare eller mangelfulle FN-mandat, og der det er til dels sterk motstand i geografiske områder der militær inngripen skjer.

Dette medlem mener økt bruk av Forsvarets personell til internasjonale oppgaver vil måtte gå på bekostning av et hovedfokus på ivaretagelse av den nasjonale sikkerhet i Norge. Ivaretagelsen av Norges nasjonale sikkerhet må etter dette medlemmets syn være Forsvarets hovedoppgave, og regelverk for Forsvarets personell må derfor også i hovedsak være utformet med dette som utgangspunkt.

Dette medlem vil vise til at Regjeringen tidligere har vist vilje til å sende norske soldater til kontroversielle operasjoner, som i forbindelse med krigen i Irak. Det er etter dette medlems syn ikke rimelig å pålegge plikt til å delta i slike operasjoner, som det i høyeste grad er grunn til å anta at det også blant militært personell vil være kritiske synspunkter på.

Dette medlem mener rekruttering til utenlandstjeneste fortsatt i hovedsak bør være basert på frivillighet. Videre eksisterer det en noe begrenset adgang til beordring i dagens fredstjenestelov. Disse to faktorene må være tilstrekkelig til å sikre at omfanget av personell ved deltakelse i internasjonale oppgaver er tilstrekkelig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet går imot å innføre en beordringsplikt for alt befal, samt vervede og enkelte grupper sivilt tilsatte. Dagens lovgivning i lov nr. 9 av 23. februar 1996 er fullt ut dekkende for å stille alle typer norske avdelinger til internasjonale operasjoner. Dagens ordning har i hovedsak fungert godt og bidratt til at Norge har greid å håndtere store oppgaver i forbindelse med internasjonale operasjoner. Disse medlemmer mener beordring til tjenestegjøring i internasjonale operasjoner må reguleres gjennom et lovmessig nedfelt frivillighetsprinsipp, slik det er gjort i fredstjenesteloven.

Erfaringene viser at befalet anser internasjonal tjeneste som en naturlig del av sin karriere. Det finnes ingen nevneverdige problemer knyttet til rekruttering til internasjonale operasjoner i dag, men man synes her å være opptatt av at de hypotetisk kan oppstå dersom ingen stiller seg til rådighet i fremtiden. Disse medlemmer mener det vil være en klart bedre løsning å gjøre fredstjenesteloven gjeldende for alle yrkesoffiserer, evt. følge den danske modellen hvor man ber de som ikke er underlagt loven om å frivillig slutte seg til den. For å unngå for sterk belastning på enkeltpersoner og grupper, vil det være naturlig at de som inngår i avdelinger som skal være klare til innsats, i den perioden de har den tjenestestillingen, må stille seg til rådighet for internasjonale operasjoner ved å tegne kontrakt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til en representativ undersøkelse utført av Befalets Fellesorganisasjon (BFO) i mars 2004 som viser at det er en bred støtte i offiserskorpset for innføring av fredstjenesteloven til å omfatte alt personell, også de som er utdannet før 1. januar 1999, som et fullverdig alternativ til beordringsplikt. Det er verdt å merke seg at undersøkelsen også viser at kun 27 pst. av offiserene tror at Forsvaret som organisasjon er i stand til å ivareta offiserenes behov for støtte og helsemessig oppfølging etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Videre er det kun 17 pst. som tror at Forsvarets ledelse kan ta de nødvendige hensyn til de sosiale behov offiserene og deres familier har dersom de skulle få anledning til å beordre offiserer til internasjonale operasjoner. Disse medlemmer mener det er grunn til å legge vekt på funnene i BFOs undersøkelse.

Disse medlemmer viser til at andre land i Europa har valgt ulike modeller for rekruttering av personell til utenlandsoperasjoner. NATO-landene Polen, Tsjekkia og Portugal har ikke beordringsplikt. Finland har en begrenset beordringsplikt der offiseren på bakgrunn av en vurdering om det er fare for eget liv ikke

kan beordres til internasjonale operasjoner. Sverige har en ordning som ligger tett opp til fredstjenestelovens bestemmelser, men denne ordningen er ikke fullstendig utredet. Sveits har heller ingen beordringsplikt.

Dagens situasjon representerer en fundamental endring når det gjelder det å utøve et militært yrke. I dag brukes norsk militærmakt i prinsippet "i hele verden", på bakgrunn av løpende politiske vurderinger. Det å stå til tjeneste for slik internasjonal innsats innebærer med andre ord en grunnleggende tillit til de politiske prosesser og til politisk ledelse. Det argumenteres med at beordringsplikt vil synliggjøre det moralske ansvaret det fører med seg å sende styrker ut i internasjonal tjeneste og hindre at det moralske ansvaret blir individualisert. Disse medlemmer mener at de politiske myndigheters ansvar er klart og tydelig, og at det blir feil å innføre beordringsplikt for å minne politiske myndigheter på dette ansvaret. Det er et paradoks at man her ønsker å bidra til å minimalisere det individuelle ansvaret for hver enkelt offiser. Det vil - og skal alltid hvile et tungt individuelt ansvar på offiseren i utøvelsen av yrket.

Forsvaret har hatt et relativt bredt spekter av kvinner og menn i sine rekker, med holdninger og en etisk refleksjon som Forsvaret er helt avhengig av for å forankre sin virksomhet i folket som en legitim og viktig virksomhet. Disse medlemmer er bekymret for at beordringsplikt kan gi et snevrere rekrutteringsgrunnlag som på sikt vil være svært uheldig for Forsvaret. Også for å sikre høy motivasjon blant offiserene som deltar i utenlandsoperasjoner, er Forsvaret best tjent med å basere rekrutteringen på et frivillighetsprinsipp.

6.5 Utdanning: Befalens og offiserenes karriereløp

Nye oppgaver og kompetansekrav krever en styrking av utdanningen i Forsvaret. Utdanningsordningen foreslås derfor endret for å nå målet om rett type kompetanse på rett sted i organisasjonen, og for å bidra til kostnadseffektivitet. Regjeringen har lagt stor vekt på forsvarssjefens anbefalinger i så henseende.

Utdanningsordningen i Forsvaret foreslås endret i retning av et system som i større grad er kompatibelt med og fleksibelt i forhold til det sivile utdanningssystem, som i større grad reduserer fravær fra og avbrudd i aktiv tjeneste på grunn av utdanning, og som bidrar til å fylle Forsvarets fremtidige kompetansebehov. Et overordnet prinsipp er at rett type utdanning gis på rett tidspunkt i karrieren og er tilpasset de krav tjenesten stiller. Dette gjenspeiler også at deler av befalskorpset i økende grad spesialiseres. En harmonisering med det sivile gradssystemet vil gjøre det enklere for Forsvaret å benytte seg av det sivile utdanningssystem i de tilfeller dette er hensiktsmessig. En slik harmonisering vil ikke påvirke Forsvarets frihet til selv å definere innholdet i utdanningen. Kvalitetskravene til bachelor- og masterutdanning skal være de samme som i det sivile universitets- og høyskolesystemet.

Befal og offiserers utdannings og karriereløpet er nærmere behandlet i proposisjonens kapittel 6.5.

Se også Ot.prp. nr. 60 (2003-2005), om lov om personell i Forsvaret.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at en omlegging av utdanningssystemet er riktig og nødvendig. Flertallet understreker spesielt at det er et skritt i riktig retning at høyere utdanning i Forsvaret gjøres kompatibelt med det sivile utdanningssystemet. En slik tilnærming vil trolig gjøre bruk av sivil utdanning lettere på områder der det er mulig og kan bidra til at unge mennesker kan kombinere sivil og militær utdannelse.

Flertallet understreker at Forsvarets utdanningssystem må gi personellet rett type kompetanse på rett tidspunkt i karrieren. Det understrekes også at utdanningen i Forsvaret må drives kostnadseffektivt, og at unødig duplisering av kompetansemiljøer må unngås. Flertallet legger vekt på at effektiviseringen av utdanningssystemet skal bidra til å frigjøre ressurser til materiellinvesteringer og operativ virksomhet.

Flertallet vil også understreke at den moderniserte befalsutdanningen skal ta hensyn til rekruttering av kvinner, og at kvinneandelen på befalskolene må bli høyere dersom kvinneandelen i Forsvaret skal økes. Flertallet mener målet må være 25 pst. ved alle tre befalskoler ved periodens utløp.

Et annet flertall, alle unntatt Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener en omlegging av befalskolene er et riktig tiltak for en mer hensiktsmessig grunnleggende befalsutdanning. Dette flertallet vil likevel presisere at befal under utdanning ikke på noen måte skal ha en dårligere utdanning enn det som dagens befalskoler kan tilby. Dette flertallet anerkjenner at grunnleggende befalsutdanning skal oppnås gjennom befalskole og tjeneste ved avdeling. Dette flertallet vil bemerke at utdanningen ikke må svekke det fokus som skal være på sikkerhet. Ungt befal har ofte et stort ansvar, og dette ansvaret må den enkelte og utdanningsinstitusjonen være seg bevisst.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til proposisjonens forslag om å innføre en treårig krigsskole i alle forsvarsgrener, og at denne utdanningen skal tilfredsstillende kravene til en bachelorgrad. Dette innebærer en endring fra dagens ordning med Krigsskole 1 og 2, og flertallet støtter denne omleggingen. Flertallet anerkjenner at krigsskolene skal gi en utdanning som er tilpasset de tre forsvarsgrenenes behov for framtidige yrkesoffiserer.

Flertallet mener at ved søknad for opptak til krigsskole skal prinsippet om gjennomført og bestått utdanningstrinn gi rett til å søke på neste trinn. Rekruttering til krigsskole skal primært skje blant befal som har gjennomført og bestått grunnleggende befalsutdanning og fra avdelingsbefalet. Erfaring som avdelingsbefal etter befalsutdanningen bør gi ekstra opptakspoenng til krigsskole.

Flertallet viser til proposisjonens forslag om at videregående offiserutdanning vil være en ett- til toårig stabs- og lederutdanning på masternivå, og at fullført toårig utdanning gir mastergrad. Flertallet

støtter de framlagte forslag. Likevel kan det etter flertallets mening være mulig å benytte den kapasitet og kompetanse krigsskolene besitter, for å styrke masterutdanningen ved Forsvarets skolesenter. Tett samarbeid mellom de forskjellige utdanningsinstitusjonene i Forsvaret vil være spesielt viktig, gitt at driftsinnsparinger også må hentes inn på dette felt, hvilket flertallet støtter.

Flertallet vil påpeke nødvendigheten av solide fagmiljøer ved krigsskolene for å ivareta de forsvarsgrenvise og spesifikke kompetansebehov i utdanningen. Flertallet vil understreke at det ikke skal bygges opp dublerende kompetansemiljøer. Samtidig skal derfor kompetansen ved krigsskolene utnyttes i forbindelse med gjennomføring av masterutdanning, på en hensiktsmessig og effektiv måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til proposisjonens omtale av at nye oppgaver og kompetansekrav krever en styrking av utdanning i Forsvaret. Det er særlig viktig at yngre befal har kunnskaper som gjør at de kan håndtere et bredt spekter av oppgaver på en god måte. Det er disse medlemmer enig i. Av den grunn anser disse medlemmer det derfor som et skritt i feil retning å redusere den ettårige befalsskolen til et kortere befalskurs. Dette vil bringe oss tilbake i retning av UB-ordningen som ble avvirket nettopp fordi den var for kortvarig og ikke tilfredsstilte behovene for opplæring. Disse medlemmer mener det er tvilsomt om Regjeringens forslag bidrar til ønsket om å øke sikkerheten i tjenesten ute i avdelingene. For å øke sikkerheten vil det være mer hensiktsmessig å beholde en befalsskole som i dag og å øke andelen som rekrutteres inn etter endt førstegangstjeneste. Den foreslåtte befalsutdanningen vil også virke negativt for rekrutteringen av kvinner.

Disse medlemmer har merket seg at dagens befalsskole etter hvert er innarbeidet og ansees som en "merkevarer" for Forsvaret. Dette er av stor betydning for rekrutteringen, viser en undersøkelse gjennomført av Norsk Gallup og Norsk institutt for studier av forskning og utvikling. Undersøkelsen viste for eksempel at BS Kamp kom på totalt andre plass i Norge av studentbefalte skoler.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer gå imot den foreslåtte omleggingen av befalsskolen, og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde befalskolene som i dag."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker ikke å endre dagens krigsskole. Disse medlemmer mener dagens høyere befalsutdanning er tilpasset de behov Forsvaret har og ønsker derfor en videre satsning på denne type høyere utdanning. Disse medlemmer ønsker en videreføring med KS 1 og KS 2.

Disse medlemmer ønsker ikke å endre dagens stabsskole. Disse medlemmer mener dagens høyeste befalsutdanning er tilpasset de behov Forsvaret har

og ønsker derfor en videre satsning på denne utdanningsformen. Disse medlemmer ønsker en videreføring med stabsskole 1 og 2 og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen videreføre dagens krigsskole og utdanningsløp."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at Regjeringen foreslår at masterutdanningen skal gis i regi av skolesenteret på Akershus (FSS). Det vil svekke den samlede utdanningen i Forsvaret at bachelorgrad tilbys ved én institusjon og mastergraden tilbys ved en annen institusjon som ikke tilbyr bachelorgrader. Denne konstruksjonen finner man ingen parallell til i det sivile utdanningssystemet. Dette medlem mener det er naturlig at utdanningen for offiserene sees over ett og at bachelor- og masterutdanningen oppfattes som en helhet. Da er det også naturlig at masterutdanningen legges til krigsskolene.

Dette medlem viser til at høyere utdanning på høyskolenivå forutsetter et høyt kompetansenivå på undervisningsstaben og at undervisningen skal være FoU-basert. Krigsskolene vil over tid få problemer med å levere forskningsbasert undervisning dersom de ikke også får anledning til å utvikle mastergradsprogram innenfor sine spesialområder. Ved institusjoner som bare skal levere bachelorgrader, vil det faglige miljøet stå i fare for å tørke inn. Det kan også bli vanskelig for skolemiljøet ved Akershus å makte å levere utdanning på tilstrekkelig høyt faglig nivå, uten dyp involvering fra andre høyskolemiljø, og da i særlig grad krigsskolene. Det er også verdt å merke seg at krigsskolene allerede oppfyller de fleste av betingelsene som stilles til institusjoner som skal masterakkrediteres, både hva angår personellkompetanse, studiekvalitet og lokaliteter.

Dette medlem mener det er lite som tyder på at det er noen økonomisk gevinst knyttet til å bygge opp masterutdanningen ved Akershus når utgangspunktet allerede finnes ved krigsskolene. Bakgrunnen for forslaget om å legge masterutdanningen til Oslo ser kun ut til å være ønsket om å sentralisere Forsvarets virksomhet. Forslaget vil føre til at man taper både tids- og kvalitetsmessig, i tillegg til at kostnadene øker.

6.6 Sivilt personell

Forsvaret rekrutterer sivilt personell som i utgangspunktet har den nødvendige formalkompetansen til å løse sine arbeidsoppgaver. Personellet vil imidlertid i løpet av sin yrkeskarriere i Forsvaret ha behov for å videreutvikle seg faglig. Det vil skje både gjennom erfaring og gjennom ulike former for etter- og videreutdanning. Ansvar for etter- og videreutdanning for sivile, og permisjonsordninger i forbindelse med dette, skal ligge hos Forsvarets skolesenter og de lokale sjefer.

Komiteens merknader

Komiteen vil understreke betydningen av arbeidet til de sivilt ansatte, og mener det er positivt at faglig utvikling vil skje gjennom ulike former for etterutdanning.

6.7 Forsknings- og kompetansesentra

Forsvarets forskning og utvikling (FoU) er helt sentral for å kunne videreutvikle og effektivisere Forsvarets operative organisasjon, og for å oppnå transformasjon av de militære styrker. FoU som finansieres over forsvarsbudsjettet beløper seg i dag til ca. 1,2 mrd. kroner årlig. I størrelsesorden fordeler dette beløpet seg i hovedsak på en drøy tredjedel til FFI, og halvparten til større utviklingsprosjekter og utvikling innenfor større eller mindre anskaffelsesprosjekter. Resten går til finansiering av mindre prosjekter i industrien og ved andre forskningsinstitusjoner, herunder høyskoler og universiteter.

Forsvarets utdanningsinstitusjoner skal primært fokusere på områder som har direkte relevans for Forsvarets kjernevirksomhet. Tatt i betraktning tilgjengelige ressurser, herunder personell, som vil være en kritisk faktor, er det behov for økt konsentrasjon av utdanningsvirksomheten for å etablere slagkraftige enheter på enkelte områder.

En nærmere beskrivelse av Forsknings- og kompetansesentra er gitt i proposisjonens kapittel 6.7.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at Forsvaret og forsvarsindustrien er og har vært en viktig teknologisk drivkraft. Kapittel 4 i proposisjonen beskriver betydningen av å ikke henge med på det teknologiske området:

"Konsekvensen av å sakke akterut i den teknologiske utviklingen vil i enkelte tilfelle kunne være av avgjørende betydning i negativ retning."

Komiteen tror at dette i vid utstrekning gjelder flere områder enn de rent teknologiske. Komiteen mener også at ikke minst utviklingen innen informasjonsteknologien kan vise seg å være den største endringsfaktoren for måten moderne militære organisasjoner opererer på. Komiteen vil også understreke at informasjonsteknologi er en drivkraft for kunnskapssamfunnet, og ikke minst for næringsvirksomhet i et høykostland som Norge.

Komiteen vil peke på at Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), som har vært en viktig samarbeidspartner mellom industri og Forsvaret har bidratt med å utdanne fagfolk på ulike områder. Selv om FFIs ressurser reduseres, er det i denne sammenheng viktig å peke på at den kompetanse FFI har må spisses for at Forsvarets FOU-virksomhet skal rettes mot kompetanse få andre institusjoner innehar. Når det gjelder Forsvarets Forskningsinstitutt, viser komiteen for øvrig til proposisjonens gjennomgang.

Komiteen deler for øvrig proposisjonens skissering av den utfordring som det er å identifisere hvilke områder Forsvaret skal ha egen FoU-kapasitet på, og hvilke fagområder det er nødvendig å opprettholde kompetanse på i forbindelse med anskaffelse av varer og tjenester til Forsvaret.

6.8 Andre personellrelaterte områder

6.8.1 Forsvarets lønnspolicy

De personellrelaterte kostnader i Forsvaret er i hovedsak knyttet til lønn, etablisementer, bygg og

anlegg (EBA), reisevirksomhet og beordringer. I dag utgjør de personellrelaterte kostnader om lag 2/3 av driftskostnadene i Forsvaret. De lønnsrelaterte kostnadene har de siste årene vist en noe høyere vekst enn i samfunnet for øvrig. Denne veksten vanskeliggjør gevinstrealisering i omstillingen. Det er derfor nødvendig å fokusere på ulike tiltak, i dialog med arbeidstakerorganisasjonene, for å redusere disse kostnadene i kommende planperiode.

I perioden 1994-2003 har ca. 1/3 av Forsvarets lønnsutgifter til militært ansatte vært knyttet til ulike variable lønsmessige tillegg. Forsvarets lønnsystem inneholder et uforholdsmessig stort antall særavtaler. Disse er omfattende, og genererer en vesentlig del av de totale personellrelaterte kostnader i form av lønn, tillegg og andre godtgjøringer.

Det er på bakgrunn av disse forhold igangsatt et arbeid med en helhetlig gjennomgang av Forsvarets lønnsystem. Målsettingen er å avdekke mulige tiltak som vil redusere de totale personellrelaterte kostnader og bedre styringen av disse mot Forsvarets kjernevirksomhet. Leveranser fra Golf-programmet, samt etableringen av Forsvarets lønnsadministrasjon (FLA) i Harstad, vil i økt grad synliggjøre personellrelaterte kostnader, samt skape et styringsverktøy for en bedre utnyttelse av de totale lønnsmidler.

Utviklingen av en overordnet lønnsstrategi for Forsvaret i forbindelse med sentrale og lokale tariffoppgjør samt revisjon av særavtaler, skal styrkes. Revisjon av avtaleverket gjennomføres i forhandlinger med de ansattes organisasjoner. I forbindelse med hovedoppgjøret i 2004 og mellomoppgjøret i 2005 vil en slik gjennomgang, med klare mål om endringer, være et hovedspørsmål fra arbeidsgivers side. Forslagene til tiltak vil bli presentert for arbeidstakerorganisasjonene, og være gjenstand for forhandlinger i tråd med normale prosedyrer.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen merker seg at Forsvaret har store personellrelaterte kostnader, og at veksten i lønnsrelaterte kostnader har vært sterkere i Forsvaret enn i staten for øvrig. Komiteen anser det som avgjørende at Forsvarets lønnsystem understøtter Forsvarets virksomhet på en hensiktsmessig og helhetlig måte. På bakgrunn av endringer i Forsvarets innretning og oppgaver de siste år, med en økt vekt på deltakelse i internasjonale operasjoner, beredskap og rask reaksjonsevne til fordel for trening og øving for et stort mobiliseringsforsvar, anser komiteen det som nødvendig at ordningen med det store antall kompensasjonstillegg gjennomgås og endres. I denne forbindelse vil komiteen uttrykke bekymring over veksten i de personellrelaterte kostnader i Forsvaret, og understreker at det er avgjørende at en slik revisjon også bidrar til å bringe denne utviklingen under kontroll.

6.8.2 Arbeid for økt kvinneandel i Forsvaret

Andelen kvinner i Forsvaret har vist en viss økning gjennom de siste år, også ved Forsvarets skoler. Det antas at denne utviklingen skyldes innsatsen for å rekruttere flere kvinner til Forsvaret. Disse målrettede virkemidlene vil bli videreført.

I den kommende perioden skal Forsvaret fokusere ytterligere på å øke rekrutteringen av, samt å beholde kvinner i organisasjonen. Tiltak rettet inn mot dette målet skal innarbeides i forsvarssjefens nye handlingsplanen for økt kvinneandel i Forsvaret. Den nye handlingsplanen skal utarbeides i løpet av 2004.

Komiteen viser til merknader under verneplikten og befalsutdanningen.

6.8.3 Forsvaret: en inkluderende og tolerant organisasjon

Forsvaret skal verne om de verdier og prinsipper samfunnet er tuftet på, og skal i størst mulig grad gjenspeile samfunnet. Forsvaret skal gi alle likeverdig behandling, uavhengig av bakgrunn, livssyn, etnisk eller kulturell tilhørighet, eller seksuell legning. Forsvaret skal være en organisasjon som gjennomføres av toleranse og respekt for enkeltmennesket. Det er et mål å rekruttere bredest mulig til hele Forsvarets personellkorps. Det er derfor spesielt viktig å rekruttere ytterligere fra ulike minoritetsgrupper til befalsutdanning. Videre må Forsvarets verdier, uttrykt i Forsvarets verdigrunnlag, baseres på samfunnets verdier og vies oppmerksomhet i all utdanning, samt i tjenesten ved de ulike avdelinger og institusjoner i Forsvaret.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen støtter proposisjonens vektlegging av Forsvarets verdigrunnlag, og er enig i at "Forsvarets verdier må baseres på samfunnets verdier og vies oppmerksomhet i all utdanning, samt i tjenesten ved de ulike avdelinger og institusjoner i Forsvaret".

Komiteen vil videre understreke betydningen av feltprestenes rolle i forhold til utdanning i religions- og kulturkunnskap for soldater og befal som skal ut i utenlandsoperasjoner. Egenforståelse og fremmedforståelse står i klar sammenheng i møte med de utfordringer som utenlandstjeneste stiller. Kunnskap og bevissthet om egne kulturelle og religiøse røtter gjør forståelsen av andres religion og kultur enklere. I stor grad vil de moralske kvaliteter hos mennskaper og befal avgjøre utfallet av Forsvarets ulike oppdrag i årene som kommer. Komiteen ber Regjeringen på å holdnings- skapende arbeid følges opp kontinuerlig på alle nivå i Forsvaret.

6.8.4 Familiepolitikk

I 2002 nedsatte Forsvarets overkommando en partsammensatt gruppe med mandat å utrede og fremme forslag til familiepolitiske tiltak for personell som tjenestegjør i utenlandsoperasjoner. Rapporten konkluderte med at det viktigste for Forsvarets personell er at det skapes en mulighet for å opprettholde relasjonen mellom familien og den tjenestegjørende i forbindelse med utenlandsoperasjoner.

Beordringsplikten til operasjoner i utlandet vil, i tillegg til å sikre økt kompetanse til flere, også ha gunstige familiepolitiske effekter, ved å bidra til å fordele belastningen slik tjeneste medfører, og fordi den vil kunne bidra til å skape økt forutsigbarhet. Videre vil økt geografisk konsentrasjon av Forsvaret til færre og

større enheter være et viktig familiepolitisk tiltak, fordi det gjør det enklere å følge opp personellens familier ved tjenestegjøring i utlandet, og bidrar til å redusere flyttefrekvensen. Både personell i internasjonal tjeneste og arbeidstakerorganisasjonene har gitt uttrykk for at familiepolitiske tiltak er av helt sentral betydning.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen viser til at Forsvaret etter hvert er konsentrert til noen områder i landet. Både for Forsvaret, forsvarsfamiliene og lokalmiljøet er det viktig at Forsvaret engasjerer seg sammen med lokale myndigheter for å sørge for god infrastruktur og gode tjenester i nærmiljøet. Komiteen ønsker at Forsvaret samarbeider med lokale og regionale myndigheter om å utvikle en lokal infrastruktur som i best mulig grad kan gi støtte til Forsvarets virksomhet og til beste for den lokale befolkningen.

Komiteen understreker betydningen av familiepolitiske tiltak. Komiteen mener Forsvarets familiepolitikk må reflektere det faktum at stadig flere offiserer er kvinner, og viser til at komiteen i denne innstillingen også gir klare mål for økt andel kvinner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet viser til at beordringsplikt til operasjoner i utlandet også vil ha gunstige familiepolitiske konsekvenser ved å bidra til å fordele belastningen slik tjeneste medfører og fordi den vil kunne bidra til å skape økt forutsigbarhet.

7. DEN VIDERE TILPASNING AV FORSVARETS STYRKEPRODUKSJON OG LOGISTIKK- OG STØTTEVIRKSOMHET¹

7.1 Overordnede prinsipper og målsettinger for den videre tilpasning av Forsvarets styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet

Det er av grunnleggende betydning for fremtidig operativ evne at Forsvaret drives på en kostnadseffektiv måte. En målsetting med denne langtidsplanen er derfor å skissere forbedringer i form av et sett klare mål og konkrete tiltak innenfor styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet. Virksomheten skal først og fremst tjene Forsvarets operative behov. Derfor danner den operative struktur, som beskrevet i tidligere kapitler,

1. Uttrykket "logistikk- og støttevirksomhet" er hensiktsmessig for å beskrive den delen av Forsvaret som berøres i dette kapittel. Begrepet bidrar til å rette fokus mot at denne virksomheten omfatter *all* aktivitet i Forsvaret som støtter opp om den operative struktur. Virksomheten omfatter organisasjonsledd og aktiviteter innenfor FMO og forsvarssektoren for øvrig som leverer tjenester og produkter som bidrar til at den operative virksomheten når sine mål. Logistikk- og støttevirksomheten skal primært få sine oppdrag og midler gjennom horisontal samhandel med operativ virksomhet, i et strukturert kunde-leverandørforhold. Logistikk- og støttevirksomhet er - i tillegg til all logistikk som ikke direkte understøtter operasjoner - eiendomsforvaltning, forskning og utvikling (FoU) samt administrative og forvaltningsmessige tjenester.

utgangspunktet for hvordan logistikk- og støttestrukturen skal videreutvikles.

Som helhet vil de anbefalte tiltakene vri ressursbruken med om lag 2 mrd. kroner pr. år bort fra logistikk- og støttevirksomhet over til operativ virksomhet, herunder internasjonale operasjoner og materiellinvesteringer. Dette er et avgjørende bidrag til å sikre en struktur i balanse.

Følgende grupper av tiltak anbefales gjennomført:

- *Økt tilgjengelighet og relevans i støtten til den operative virksomheten:* Logistikk- og støttevirksomhetens anvendbarhet skal økes betydelig. Dette vil øke relevansen av, og kvaliteten på, støtten som ytes.
- *Mer effektiv organisering av styrkeproduksjonen:* Mer effektive modeller for styrkeproduksjon legges til grunn. Særlig to hensyn vektlegges: Først og fremst en utvikling i retning av å integrere større deler av dagens utdannings- og kompetansesentre i styrkeproduksjonsavdelingene. Dette er en vesentlig forutsetning for å skape nødvendig personellmessig rom for å kunne realisere den operative ambisjon.
- Dessuten er det nødvendig å hente ut ytterligere kompetansemessige og økonomiske gevinster ved å etablere nye, grenovergripende styrkeproduksjonsaktiviteter, f.eks. gjennom forslaget om å etablere Forsvarets kompetansesenter for logistikk på Sessvollmoen og et felles kompetansesenter for kommando-, kontroll- og informasjonssystemer (KKIS) på Jørstadmoen (Lillehammer).

7.2 Faktorer av betydning for tilpasningen av Forsvarets styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomhet

I arbeidet med å tilpasse styrkeproduksjonen og logistikk- og støttevirksomheten, har det vært en målsetting å skape operative, kompetansemessige og økonomiske synergieffekter gjennom samling av virksomheter, samt å legge forholdene til rette for økonomisk rasjonell drift. Både behovet for å skape synergieffekter, og kravet til en mer økonomisk rasjonell drift i Forsvaret, betinger på sikt *større geografisk konsentrasjon* av Forsvarets aktiviteter til et begrenset antall hovedområder, fordelt på landsdeler og regioner.

7.3 Nytt logistikk- og støttekonsept for Forsvaret

Den pågående transformasjonsprosess setter fokus på kapasiteter med fleksibilitet, reaksjonsevne, tettere alliansetilpasning og større deployeringsevne. Dette, i kombinasjon med stadig strengere krav til rasjonell drift og effektiv ressursutnyttelse, tilsier at det er behov for en ny tilnærming til Forsvarets logistikk- og støttevirksomhet. Forsvarets virksomhet skal på sikt utvikles i retning av en struktur med et begrenset antall hovedbaser med underliggende filialer, understøttet av et mobilt basekonsept. Det skal etableres helhetlige fellesløsninger på tvers av forsvarsgrenene. Dublering av kompetanse og strukturer skal unngås, og komplementære miljøer må skapes og utnyttes.

7.4 Forutsetningene for de økonomiske beregninger av enkelttiltak

Metode og forutsetninger for de helhetlig økonomiske konsekvensene av Regjeringens anbefalinger presenteres i kapittel 8. Her skisseres kun metodikken som er benyttet for å sammenlikne alternativene.

Alle vurderinger av organisasjonsendringer er foretatt i et totaløkonomiperspektiv og lønnsomheten i de ulike alternativene som er vurdert, er beregnet ved hjelp av nåverdimodellen. Nåverdimodellen gir grunnlag for å sammenlikne alternative løsninger med ulike fremtidige inn- og utbetalinger, gjennom å vise hvordan disse fremtidige kontantstrømmene verdsettes i dag. Fremtidige kontantstrømmer diskonteres med et avkastningskrav. Det er nyttet et 4 pst. reelt avkastningskrav i lønnsomhetsberegningene, basert på at interne omorganiseringer anses å ha lav risiko, og en 20 års tidshorisont. Kun tiltak som er lønnsomme på kortere sikt (fortrinnsvis innenfor et 4-årsperspektiv) er prioritert. Prisuutviklingen for Forsvarets driftskostnader er forventet å følge inflasjonen, med unntak av lønnsrelaterte kostnader, der det er forutsatt 2 pst. reallønnsvekst pr. år.

Kontantstrømmene omfatter i hovedsak inn- og utbetalinger for personell og infrastruktur. Personellrelaterte kostnader er kategorisert i Forsvarets ulike personellkategorier. Infrastrukturutgifter er inndelt i investeringer, salg og avhending, oppgradering og driftskostnader. I de tilfelle der alternativer antas å medføre betydelige forskjeller i materiellkostnader eller andre driftskostnader, er dette beregnet særskilt. Ellers er materiellrelaterte kostnader for totalstrukturen fanget opp i totalberegningene, jf. kapittel 8.

På to områder er det anslått et overordnet potensial for årsverksnedtrekk og driftsinnsparinger, uten at dette er ytterligere konkretisert. For å kunne realisere den operative strukturen denne proposisjonen anbefaler, er det avgjørende å ta inn disse årsverkene. Dette gjelder ledelse, kommandostruktur og utenlandsstillinger på den ene siden, og utdannings-, kompetanse- og skolesektoren på den andre. I disse sektorene er det forutsatt et samlet nedtrekk på netto 750 årsverk, hvorav minimum netto 200 utenlandsstillinger, eller grep som gir tilsvarende innsparinger. Den presise fordeling av disse nedtrekkene/innsparingene, vil bli klargjort gjennom departementets oppfølging av Stortingets behandling av denne proposisjonen.

7.5 Organisasjonsendringer og andre tilpasninger i kommandostrukturen, styrkeproduksjon og logistikk- og støttevirksomheten

7.5.1 Innledning

Det legges opp til en forbedring av de prosesser og aktiviteter som skal bidra til å stille styrker klare til innsats. Den modell for styrkeproduksjon og basestruktur som anbefales, er tilpasset logistikk- og støttekonseptet. Det legges opp til en forskyvning i retning av felles styrkeproduksjon på felles baser.

7.5.2 *Kommandostrukturen og den øverste strategiske ledelse*

Det vises til omtalen av ledelses- og kommandostrukturen i proposisjonens kapittel 5.5. Forsvarsdepartementet har startet opp et arbeid med sikte på effektivisering og rasjonalisering av den nasjonale strategiske ledelsen (departementet og Forsvarsstaben), kommandostrukturen og antallet utenlandsstillinger. Dette vil medføre en betydelig innsparing, bl.a. gjennom en netto reduksjon på mellom 350 og 520 årsverk i forhold til desember 2003, eller tiltak som gir tilsvarende netto driftsinnsparinger.

Som et ledd i omleggingen anbefales det at Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim legges ned, mens Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) på Reitan rendyrkes som en fremskutt krisestyringskommando for nordområdene, jf. Innst. S. nr. 232 (2000-2001) og St.prp. nr. 45 (2000-2001). Disse tiltakene beskrives nærmere i kapittel 7.5.2.1 og 7.5.2.2 nedenfor.

Reduksjonene i Forsvarets øverste ledelse og kommandostrukturen inkluderer en innsparing gjennom å samle Forsvarets informasjonstjeneste under én felles sjef i en sentral informasjonsavdeling, direkte underlagt forsvarssjefen. Dette tiltaket begrunnes i et stadig voksende behov for en helhetlig og strategisk tilnærming til informasjonsarbeidet.

7.5.2.1 FORSLAG OM AVVIKLING AV VIRKSOMHETEN VED LANDSDELSKOMMANDO SØR-NORGE

Som en del av omleggingen av kommandostrukturen og den øverste strategiske ledelse, foreslås det å avvikle virksomheten ved Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim.

Dette grepet er hensiktsmessig av tre årsaker: For det første er det nødvendig å gjennomføre en ytterligere rasjonalisering av kommandostrukturen, med det formål å overføre ressurser og ansvar til de operative enhetene. For det andre gjør utviklingen innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi, at hvert enkelt ledd i kommandokjeden kan håndtere et bredere kontrollspenn. Dette muliggjør en mer strømlinjeformet kommandostruktur. For det tredje har overgangen fra et mobiliseringsforsvar til et reaksjonsforsvar gjort at behovet for Landsdelskommandoer er redusert, og at oppgavene delvis kan overføres til Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) og delvis til HV-distriktene. Sistnevnte er mulig fordi kvalitetsreformen i HV gjør at hvert enkelt HV-distrikt i større grad vil være i stand til selv å ta kontroll over de territoriale oppgavene.

Opgaver knyttet til de fremskutte lagrene i Trøndelag ivaretas av FOHK, i samarbeid med det nye sammenslåtte HV-distriktet i Nord- og Sør-Trøndelag, med distriktsledelse på Værnes. Dette innebærer en konsentrasjon av Forsvarets virksomhet i Trøndelag til Værnes, med HV-utdanning og ledelsen for det nye HV-distriktet, jf. kapittel 7.5.6. Aktiviteten i Trondheim konsentreres om utdanningsvirksomheten ved Luftkrigsskolen, mens Ørland videreføres som operativ base for Luftforsvaret.

Tiltaket medfører en reduksjon på om lag 50 årsverk og en gjennomsnittlig årlig innsparing på ca. 50 mill. kroner i perioden, totalt ca. 200 mill. kroner

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at det i proposisjonen understrekes at det er nødvendig å tilpasse omfanget av ledelses- og kommandostrukturen til en redusert operativ struktur. Som et ledd i omleggingen foreslås Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim nedlagt. Disse medlemmer har ingen innvendinger mot dette, men understreker viktigheten av at de fremskutte amerikanske lagrene i Trondheim blir ivaretatt på en skikkelig måte. Disse medlemmer registrerer at departementet mener at lagrene kan ivaretas av Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i samarbeid med HV-distriktet på Værnes.

Disse medlemmer vil støtte dette, men vil i tillegg be om at en høyere offiser enten på Værnes eller på Ørland hovedflystasjon har et spesielt medansvar for de amerikanske lagrene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at forsvarssjefen i sin militærfaglige utredning ikke foreslo å nedlegge Landsdelskommando Sør-Norge. Det synes altså ikke å være operative grunner til at denne delen av kommandostrukturen bør legges ned. Disse medlemmer viser til at det er framkommet betydelig uenighet om hvorvidt de oppgavene LDKS i dag utfører kan fjernes eller om de må videreføres andre steder. Disse medlemmer viser i den sammenheng til at man fra departementets side forutsetter at oppgaver enten vil bli fjernet eller videreført ved HV eller i FHOK. Med de oppgaver LDKS har gjennomført de to siste år og med den innretning Forsvaret får i framtiden har disse medlemmer vanskelig for å se at alle oppgaver kan ivaretas uten at mange av de stillinger som i dag ligger til LDKS må videreføres et annet sted. Disse medlemmer vil påpeke at i den grad stillinger skulle bli videreført ved FHOK vil dette innebære en ren sentralisering av personell. Disse medlemmer viser til at Forsvarets operative ledelse utgjør en svært liten andel av Forsvarets totale militære organisasjon og at innsparingspotensialet av den grunn må anees som liten, særlig dersom man for framtiden kan samlokalisere LDKS med annen forsvarsvirksomhet i Trondheim og på den måten frigjøre eiendommer i Trondheim sentrum. Disse medlemmer er av den oppfatning at det av hensyn til lagring av alliert materiell vil være klokt av Forsvaret å opprettholde LDKS. Disse medlemmer vil understreke at et land som Sverige som bør kunne være sammenlignbar geografisk og som har gjennomført betydelige reduksjoner i sitt forsvar, har valgt å opprettholde tre militærdistrikter i tillegg til en fellesoperativ ledelse i sin kommandostruktur. Disse medlemmer vil peke på at LDKS i dag har en liten, men godt tilpasset stab som siden starten i 2002 har utviklet en god kompetanse. På

denne bakgrunn vil disse medlemmer gå imot den foreslåtte nedleggelse av LDKS og fremmer forslag i tråd med dette:

"Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim opprettholdes."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at uavhengig av om en er for eller imot, bør spørsmålet om en mulig nedlegging av Landsdelskommando Sør-Norge utsettes slik at man kan få gjennomført den evaluering av kommandostrukturen som Forsvarssjefen varslet i sin militærfaglige utredning. Disse medlemmer vil påpeke at dette også vil være mest ryddig i forhold til de ansatte og når det gjelder avklaring av oppgavefordeling.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Avgjørelse om nedlegging av LDKS utsettes inntil en evaluering av nåværende kommandostruktur foreligger."

7.5.2.2 RENDYRKING AV LANDSDELSKOMMANDO NORD-NORGE SOM KRISESTYRINGSKOMMANDO FOR NORDOMRÅDENE

Regjeringen legger stor vekt på Forsvarets evne til situasjonsoversikt, kontinuerlig overvåkning og evne til kommando og kontroll, spesielt i nordområdene. I tråd med ovennevnte anbefales det derfor at Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) på Reitan rendyrkes på permanent basis som en krisestyringskommando. Kommandoen på Reitan vil som i dag spille rollen som et fremskutt ledelselement for FOHK, og evnen til å overvåke situasjonsbildet i norske havområder og havområder under norsk jurisdiksjon, skal opprettholdes og forbedres gjennom omleggingsperioden. FOHK vil, som i dag, kunne delegerer kommandomyndighet for aktuelle HV-distrikter og andre aktuelle ressurser til kommandoen på Reitan.

Tiltaket vil ikke ha signifikante økonomisk-administrative konsekvenser. Det vil kunne bli foretatt marginale justeringer i personelloppsettet ved LDKN.

Komiteens merknad

Komiteen viser til proposisjonens omtale av Krisestyringskommandoen på Reitan og slutter seg til dette. Komiteen understreker at det må utarbeides konkrete planer og oppgaver og et budsjett for Krisestyringskommandoen på Reitan.

7.5.3 Endringer i Hæren

7.5.3.1 HOVEDTREKK VED NY ORGANISASJON

Hæren foreslås omorganisert. Formålet med omorganiseringen er en styrking av den operative evne. Hærens operative styrkeproduksjons- og kompetansevirksomhet vil bli organisert i to deler, Hærens styrker (HSTY) og Hærens transformasjons- og doktrinekommando (TRADOK).

Utdanning og trening av Hærens operative kapasiteter vil foregå i de operative avdelingene. Denne delen av Hæren vil videreføres og utvikles i HSTY. Omorganiseringen innebærer at hoveddelen av de våpenvise utdannings- og kompetansesentrene blir videreført i HSTY. I tillegg vil Hæren omfatte Hærens jegerkommando (HJK)/Forsvarets spesialkommando (FSK).

Det etableres en organisasjon som skal kunne utvikle og tilpasse Hæren. Hovedoppgaven vil være innenfor de strategier og rammer som legges av strategisk ledelse, å forestå utvikling, tilpasning og implementering av nye konsepter for Hæren innen doktrine, strukturelementer, operative kapasiteter og materiell. Denne organisasjonen videreføres og utvikles i TRADOK. TRADOK lokaliseres til Linderud og Base Østerdalen, med mindre elementer i Base Troms. Ledelsen lokaliseres sammen med Krigsskolen på Linderud, som inngår i TRADOK.

Endringene i Hærens struktur fra organisering i utdannings- og kompetansesentre, utdanningsavdelinger, og innsatsstyrker til, HSTY og TRADOK, medfører at hoveddelen av Hærens personell gjøres tilgjengelig som en del av den operative strukturen. Denne organisasjonsendringen gjør også at Hæren er i stand til å øke andelen deployerbare styrker med kort reaksjonstid. Disse effektene oppnås først og fremst ved at utdanningen foregår i styrkestrukturen, og ved at vesentlige deler av den grunnleggende kompetanseorganisasjonen vil inngå i den operative strukturen. Endringene i Hærens operative ambisjon krever en økning i antall årsverk, spesielt avdelingsbefal og vervede mannskaper.

I det følgende redegjøres det for de avdelinger som formelt legges ned, og som erstattes av ny virksomhet.

7.5.3.2 ENDRINGER I HÆRSTRUKTUREN

For å legge til rette for den omorganisering av Hæren som beskrives i proposisjonens kapittel 5, er det behov for formelt å nedlegge avdelinger, samtidig som virksomhet videreføres i den nye strukturen.

Virksomheten i staben i Brigade Nord med underavdelinger, Forsvarets innsatsstyrke/Hær (FIST/H) og Hærens utdannings- og kompetansesentra, samt virksomheten i Høybuktmoen/Sør-Varanger og Porsanger, videreføres i HSTY. Unntaket er noen elementer fra utdannings- og kompetansesentrene, som videreføres i TRADOK.

Hærens fremtidige lokaliseringen vil fortsatt være sentrert rundt to geografiske tyngdepunkt: Base Østerdalen, inkludert aktiviteten i gardeleiren på Huseby, og Base Troms, inkludert aktivitetene i Finnmark ved Porsangmoen og Høybuktmoen/Sør-Varanger.

For å etablere mer tilgjengelige og fleksible hærstyrker med evne til rask deployering, vil antallet stadig tjenestegjørende personell i hærstrukturen øke. Dette er først og fremst dimensjonert av avdelinger med høye krav til reaksjonsevne, men ambisjonen om en deployerbar brigade krever i seg selv et høyt antall stadig tjenestegjørende personell. Omfanget av økningen må vurderes i lys av utviklingen i Forsvarets totale rammevilkår, da særlig budsjettutviklingen, samt fremdriften

i arbeidet med å nå de driftsinnsparinger som denne proposisjonen legger opp til.

7.5.3.3 HÆRENS UTDANNINGS- OG KOMPETANSE- SENTRA FORESLÅS NEDLAGT

På bakgrunn av den nye organiseringen av Hæren, foreslås Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens Samband (SBUKS), Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens kamptropper (KAMPUKS) og Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens trenvåpen (LOGUKS) nedlagt. Oppgavene videreføres hovedsakelig innenfor HSTY, Forsvarets kompetansesenter for logistikk på Base Sessvollmoen og Forsvarets kompetansesenter for KKIS på Base Jørstadmoen.

7.5.3.4 BEFALSSKOLER I HÆREN - ENDRINGER

Hoveddelen av virksomheten ved Befalsskolen for Hærens kampvåpen, Befalsskolen for Hærens samband og Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen foreslås overført til en nyetablert Hærens befalsskole underlagt HSTY. Hærens befalsskole skal ivareta og forstå praktiseringen av den nye grunnleggende befalsutdanningen. Befalsskolens faglige ansvar for utdannelsens innhold utelukker likevel ikke at gjennomføringen kan skje ute ved Hærens avdelinger, der forholdene ligger til rette for det. Som en følge av dette samt nedleggelsen av utdannings- og kompetansesentrene i Hæren, legges Befalsskolen for Hærens kampvåpen, Befalsskolen for Hærens samband, og Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen ned. Hovedvirksomheten ved Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen videreføres ved Forsvarets våpentekniske befalsskole (FVTS) i Base Sessvollmoen.

Ingeniørutdannelsen innen telematikk var tidligere en del av Befalsskolen for Hærens samband. Denne videreføres i hovedsak inntil videre som en del av Forsvarets kompetansesenter for KKIS på Base Jørstadmoen. Tiltaket reduserer personellbehovet for instruktører og støtteapparat med om lag 55 årsverk. Årlig driftsbehov reduseres med ca. 40 mill. kroner

7.5.3.5 AVVIKLING AV HÆRENS VIRKSOMHET I HEISTADMOEN LEIR

Grunnleggende utdanning for HMKG foregår i dag primært i Heistadmoen leir i Kongsberg. HMKGs oppgaver og dimensjonering tilsier at fremtidig mottak og utdanning av mannskaper i utgangspunktet kan gjennomføres i Gardeleiren på Huseby. Hærens behov for Heistadmoen leir bortfaller. Dette innebærer en årlig innsparing på ca. 10 mill. kroner i husleiekostnader.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at Hæren foreslås organisert i to deler: Hærens styrker og Hærens transformasjons- og doktrinekommando (TRADOK). Utdanning og trening av Hærens operative kapasiteter vil foregå i de operative avdelingene. Det vil si at hoveddelen av de våpengrenvise utdannings- og kompetansesentrene vil bli videreført innenfor Hærens styrker. Hærens styrker skal ha sitt

tyngdepunkt i Indre Troms, mens Telemark bataljon videreføres på Rena. Disse medlemmer har videre merket seg at utvikling, tilpasning og implementering av nye konsepter for Hæren gjøres i TRADOK.

Disse medlemmer registrerer at TRADOK lokaliseres til Linderud og Østerdal garnison, med mindre elementer i Base Troms.

Disse medlemmer viser til at aktivitetsnivået i Østerdalen Garnison vil øke vesentlig i perioden, og mener dette må gi seg utslag også i form av økning på stillinger fra major og oppover, slik at antallet blir om lag på samme nivå som i 2001. Dette f.eks. innenfor TRADOK, Hærens styrker og Telemark Bataljon. Disse medlemmer anser at de meget gode trenings- og øvingsfasilitetene i garnisonen gjør den godt egnet for lokalisering av hæravdelinger og andre enheter, også i fremtiden.

Disse medlemmer er enige i at det er viktig for Norge å trekke alliert trening og øving til Norge, og viser i denne sammenhengen også til etableringen av et Center of Excellence for vinter trening.

Disse medlemmer registrerer at det er en ambisjon at Hæren på sikt skal gjøres lettere og mer deployerbar, og at det skal satses på mekanisert infanteri allerede innenfor planperioden. Disse medlemmer støtter en slik utvikling, men vil påpeke at sikkerheten til personellet må vektlegges, og at løsninger må finnes i nært samarbeid med våre allierte. Disse medlemmer understreker at det i løpet av planperioden utarbeides et mer konkret forslag til hvordan dette kan gjøres, herunder konsepter for operativ bruk, samt hvilke lettere stridskjøretøy som er aktuelle.

Disse medlemmer slutter seg på bakgrunn av ovenstående til omorganiseringen av Hæren.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Regjeringens forslag om lokalisering av TRADOK til Linderud og Østerdal Garnison, med mindre elementer i Base Troms. Disse medlemmer mener det vil være naturlig og kostnadsmessig mest rasjonelt at hele TRADOK, med unntak av Krigsskolen, samles i base Østerdal Garnison og ikke splittes i ulike deler. Disse medlemmer mener at alle stillingshjemplene som på sikt skal knyttes til TRADOK, med unntak av de som er knyttet til Krigsskolen, må konsentreres til Østerdal Garnison og vil gå imot en overføring av stillingshjempler innen TRADOK til Linderud i Oslo. Særlig viktig er det at ledelselementene legges til Østerdalen Garnison.

Disse medlemmer viser til at St.prp. nr. 45 la grunnlaget for utvikling av Østerdal garnison (ØG) som kjerneområde for Hæren i Sør-Norge. I ettertid er det uttalt at ØG og Indre Troms skal være Hærens to kjerneområder i fremtiden. For mange "Forsvarsfamilier" var dette også grunnlaget for at de valgte å etablere seg i ØG fra høsten 2002. Disse medlemmer vil påpeke at Regjeringen nå i realiteten foreslår at Hæren skal få tre kjerneområder, hvor Linderud i Oslo blir det tredje. Dette får konsekvenser for rekruttering

og det får økonomiske konsekvenser, bl.a. ved at det blir økte kostnader knyttet til bygninger på Linderud.

Disse medlemmer mener de stillingshjemplene som nå overføres til TRADOK på Linderud må beholdes i Østerdal garnison, bl.a. fordi dette er karrierestillinger og vil sørge for at Forsvarspersonell bosetter seg i ØG. Det må finnes jobber på flere nivåer i karrieren i ØG. Slik bildet nå tegner seg er muligheter for karriere begrenset til de lavere gradsnivå i Hæren. Disse medlemmer vil peke på at konsekvensen av dette vil være mange pendlere og lite bosetting i kommunen, som igjen er dårlig familiepolitikk med stor slitasje på familiene i forhold til de oppgaver Hæren skal løse i fremtiden. Det er viktig å legge til rette for at familien kan etablere fast bosted i den landsdelen der de har sitt sosiale nettverk, og det er viktig med gode skole- og jobbmuligheter for den øvrige familien.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Alle stillinger knyttet til TRADOK, med unntak av Krigsskolen, lokaliseres til Østerdal Garnison."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet vil understreke betydningen av å opprettholde Hærens virksomhet i Finnmark. Garnison Porsanger og Garnison i Sør-Varanger bør styrkes og jegerutdanning ved GP og garnisonskompaniet på GSV må videreføres.

7.5.4 *Endringer i Sjøforsvaret*

7.5.4.1 HOVEDTREKK I ORGANISASJONEN

Det legges ikke opp til nye og omfattende endringer av Sjøforsvarets virksomhet i kommende planperiode. Imidlertid tas det til orde for en videre tilpasning og effektivisering av kompetanse- og styrkeproduksjonsmiljøene.

7.5.4.2 SJØFORSVARETS BASESTRUKTUR

Sjøforsvarets virksomhet er i dag lokalisert til Base Bergen (Haakonvern Orlogsstasjon, Sjøkrigsskolen), Base Ramsund, Base Olavsvern, Base Sortland (Kystvakten), Base Horten (Befalsskolen for Sjøforsvaret), Base Trondenes (KJK) og Base Stavanger (KNM Harald Haarfagre, Avmagnetiserings- og kalibreringsanlegg - FORACS).

7.5.4.3 KYSTJEGERKOMMANDOEN (KJK) FORESLÅS FLYTTET FRA TRONDENES TIL OLAVSVERN

Avdelingens ambisjon er endret og vil bestå av i underkant av 90 årsverk. Som en følge av dette vil Base Olavsvern, med mindre justeringer, tilfredsstillende KJKs behov for en kompakt base. KJK vil være en mobil kapasitet, som vil trene med norske og allierte styrker fra så vel Olavsvern som 6. divisjon i indre Troms, Ramsund og Åsegarden (Harstad).

KJK er etablert på Trondenes. Dersom KJK skal få tilfredsstillende baseforhold ved Trondenes, vil dette kreve betydelige EBA-investeringer, i størrelsesorden 250-350 mill. kr, først og fremst knyttet til kai- og vedlikeholdsfasiliteter for KJKs fartøyer. Dette vil ikke

være nødvendig ved Olavsvern, som i dag oppfyller kravene til en kompakt base, hvor kai- og vedlikeholdsfasiliteter for avdelingens fartøyer er i umiddelbar nærhet til KJKs øvrige underavdelinger. Olavsvern er dessuten base for allierte fartøyer som oppholder seg eller trener i Nord-Norge. Det er et investeringsbehov opp mot 70 mill. kroner ved Olavsvern for å bringe infrastrukturen opp på et nivå som tilfredsstillende KJKs behov. Dette vil bli søkt redusert til et minimum. Eventuelle EBA-investeringer på Olavsvern må, som andre EBA-prosjekter, nå opp i prioriteringen innenfor de årlige rammer. Flytting er mulig umiddelbart, slik at investeringen kan innføres i forhold til øvrige prioriteringer.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, legger til grunn at Kystjegerkommandoen (KJK) allerede er etablert på Trondenes i Harstad. Flertallet mener at KJK sin virksomhet bør videreføres innenfor rammen av en fleksibel løsning på Trondenes, som ikke innebærer ytterligere EBA-investeringer. Flertallet understreker videre at KJK må sikres den nødvendige fleksibilitet med hensyn til avdelingens operative virksomhet og øvelsesmønster, uavhengig av om virksomheten videreføres på Trondenes.

Flertallet viser til at kystjegerkommandoen ble etablert med base på Trondenes i desember 2001. Trondenes/Harstad har en moderne bygningsmasse til å huse og å undervise soldater og befal. Når det gjelder øving og trening har Trondenes/Harstad/Ramsund nærhet til øvingsområder, skytebaner og simulatorbygg. På Trondeneshalvøya er det i dag 7 forskjellige skytebaner som lett kan tilpasses Kystjegerkommandoens behov for skoleskyting.

Flertallet vil understreke at det er blitt foretatt store investeringene på Trondenes og ved kaianlegget i Harstadbotn de siste årene. Det må videre understrekes at Kystjegerkommandoen ikke er en båtavdeling, men en avdeling som skal operere i kystsonen og hvor fartøyene primært er et transportmiddel.

Flertallet vil peke på at med unntak av en eventuell kaiutbygging viser beregninger fra Forsvarsbygg at det er et større investeringsbehov ved Olavsvern enn i Harstad. Dette viser også beregninger som er gjort i forbindelse med MFU. Flertallet vil understreke at det nylig er investert 1,8 mill. kroner i plathall, kontorbygg og lager ved anlegget i Harstadbotn. Havneanlegget i Harstadbotn har i dag kapasitet til 14 stridsbåter av dagens type. På denne bakgrunn vil flertallet gå inn for å opprettholde Kystjegerkommandoen på Trondenes og fremmer følgende forslag:

"Kystjegerkommandoen opprettholdes på Trondenes."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at Stortinget gjennom behandlingen av St.prp. nr. 45 (2000-2001) og St.prp. 55 (2001-2002) vedtok som målsetting å øke

marinens tilstedeværelse av fartøyer i Nord-Norge. Bakgrunnen var det forsterkede potensialet for konflikter, inklusive terrortrussel, knyttet til maritime ressurser i nordområdene. Det har vært bred enighet om behovet for økt sikkerhetspolitisk fokus på hav- og kystområdene i nord. Målsetningen om økt tilstedeværelse er ikke nådd. Tvert imot er marinefartøyers tilstedeværelse i Nord-Norge redusert siden 2003. En vesentlig årsak til dette er at den eneste MTB-skvadronen og de eneste operative marinefartøyer som hadde hjemmebase i Nord-Norge, ble flyttet til Haakonsvern i 2003. Det er MTB-våpenet som har utgjort grunnstammen hva gjelder marinefartøyers tilstedeværelse i nordområdene. Den tidligere tilnærmet kontinuerlige tilstedeværelsen av ordinære marinefartøyer i Nord-Norge er, etter flyttingen av MTB-skvadronen til Bergen, erstattet med tung deltakelse i 2 årlige øvelser og kun sporadisk tilstedeværelse utenom disse. Disse medlemmer har merket seg at det er en dramatisk reduksjon i antall døgn med marinefartøy til stede i Nord-Norge. Disse medlemmer mener bruk av begrepet "tilstedeværelsesdøgn" gir et misvisende bilde av marinens tilstedeværelse i nord. Disse medlemmer har også merket seg at generalinspektøren for Sjøforsvaret har tatt til orde for å legge de store øvelsene til Vestlandet i stedet for i nord.

Disse medlemmer har merket seg at de 14 moderniserte "Hauk-klasse" MTB-ene er foreslått utfaset parallelt med at 6 "Skjold-klasse" MTB-er fases inn, senest i 2010. Fordi antallet fartøyer reduseres, samt at verken "Skjold-klasse" MTB-er eller fregattene er fullt ut operative på dette tidspunktet, vil evnen til tilstedeværelse i nord bli vesentlig redusert. Forholdet forsterkes av at "Hauk-klasse"-fartøyene hovedsakelig vil bli benyttet for styrkeproduksjon for nye fregatter og "Skjold klasse" MTB-er. På denne bakgrunn vil dette medlem foreslå at "Hauk-klasse" MTB-er videreføres.

"Hauk-klasse MTB-er videreføres og benyttes ut den tekniske levetiden"

7.5.4.4 FORSLAG OM JUSTERING AV VIRKSOMHETEN VED BEFALSSKOLEN FOR SJØFORSVARET (BSS)

Det er ønskelig å opprettholde Horten som en rekrutteringsportal på Østlandet. Den grunnleggende befalsutdanningen i Sjøforsvaret vil derfor bli utført i Horten, med bruk av skoleskipene, mens spesialisering og fagutdanning vil finne sted ved Sjøforsvarets skoler og utdanningsavdelinger. Dette vil bli en kosteffektiv løsning, som sikrer kompetansesamling i Bergen og viktig tilstedeværelse i Horten, samtidig som det frigjør en del bygningsmasse som det ikke lenger er bruk for og som kan videreutvikles til andre formål i samarbeid med Horten kommune. Løsningen vil også muliggjøre en mer synlig bruk av seilskutene, en bruk som så langt har vært meget vellykket.

Samlet sett gir endringene i den grunnleggende befalsutdanningen og den foreslåtte virksomhetsendringen ved Befalsskolen, en reduksjon på 40 årsverk.

Det vil være potensial for å redusere driftskostnadene for EBA. Frigjøringen av familieboliger på Karljohansvern forventes å kunne gi betydelige avhendingsinntekter. Annen overflødig infrastruktur vil bli utfaset og avhendet. Base Horten vil med denne løsningen fungere administrativt som i dag, med tanke på andre avdelinger ved Karljohansvern.

7.5.4.5 BRUK AV ULIKE FORMER FOR OFFENTLIG-PRIVATE LØSNINGER VED OMBYGGING OG UTVIDELSE AV FREGATTDOKK VED HAAKONSVERN

Det vises til Stortingets beslutning om at det skal investeres i ny og utvidet fregattdokk ved Haakonsvern med en samlet kostnad på 235 mill. 2002-kroner (252 mill. 2004-kroner), jf. Innst. S. nr. 232 (2001-2002). Arbeidet med prosjektering er i gang i henhold til og innenfor rammene av Stortingets vedtak.

I St.prp. nr. 12 (2003-2004) og i St.prp. nr. 1 (2003-2004), informerte Regjeringen om at det kan være aktuelt å vurdere offentlig privat samarbeid (OPS) på en rekke områder for å realisere viktige kapasiteter i Forsvaret. Innenfor rammen av dette arbeidet, og som en del av den pågående prosjekteringen, vurderes det nå alternative muligheter for fregattdokken.

Fregattdokken skal tilfredsstillende behovet for vedlikehold av skrog og installasjoner under vannlinjen for de nye fregattene som er under anskaffelse. Etter initiativ fra verftsindustrien i Bergen, er det foreslått mulige løsninger som både kan ivareta Forsvarets og industriens behov ved en felles utnyttelse av dokkkapasiteten. En vurdering er under utarbeidelse for å se om de foreslåtte løsninger er realiserbare. Vurderingen vil omfatte mulige samarbeidsløsninger både på Haakonsvern og utenfor. Dette betyr at det er tre mulige alternativer: to OPS-alternativer henholdsvis innenfor og utenfor Haakonsvern, i tillegg til det opprinnelige alternativet ved å bygge i Forsvarets regi på Haakonsvern.

Den vedtatte rammen på 235 mill. kroner gjør det kun mulig å realisere en minimumsløsning dersom en dokk skal bygges tradisjonelt med Forsvaret som eneste finansieringskilde. En rekke fartøyer fra NATO-allierte kan ikke dokkes ved en slik løsning. Dette begrenser kundemassen, og vil kunne øke kostnadene for kunden som følge av redusert utnyttelsesgrad, og dokken er ikke sikret oppdrag for Sjøforsvaret dersom andre verft kan tilby billigere løsninger enn FLO.

Sjøforsvaret er ikke forpliktet til å kjøpe vedlikeholdstjenester utelukkende fra FLO. Å bidra til en OPS-løsning som kan sikre et bredere kundegrunnlag, der kundemassen vil omfatte flere enn Sjøforsvarets kunder, vil kunne bidra til tryggere arbeidsplasser. I tillegg vil arbeidskraft og øvrige ressurser kunne utnyttes til felles verdiskapning i regionen.

Som en følge av den generelt pressede situasjon Forsvaret er i på investeringssiden, vil det i det pågående arbeidet bli søkt å redusere ressursbruken på fregattdokken fra ca. 250 til ca. 150 mill. kroner, hvilket antagelig bare vil være mulig gjennom en OPS-løsning. Utover de økonomiske gevinster man kan oppnå ved en OPS-løsning, vil det samtidig være mulig å beholde

nødvendig systemkompetanse internt i Forsvaret. I tillegg vil kapasiteten ved fregattdokken utnyttes bedre enn ved en løsning for Forsvaret isolert sett, og det er også åpenbare gevinstmuligheter for industrien. Ulike OPS-løsninger kan være aktuelle, både vedrørende finansieringsordninger og driftsløsninger, og departementet vil arbeide videre med dette.

Ingen konklusjoner er trukket på det nåværende tidspunkt. Dersom konklusjonene for en alternativ løsning er av en slik art at de vil bidra til en mer lønnsom løsning med større oppdragsmuligheter, og dermed være til beste for både industrien og Forsvaret, vil disse bli fremlagt for Stortinget.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til vedtak i Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-2002), der det ble vedtatt at det skal legges en tørrdokk til Haakonssvern. Flertallet mener at det må etableres dokk på Haakonssvern, primært i offentlig regi, subsidiært som OPS på Haakonssvern.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det i proposisjonen redegjøres for at ressursbruken i det pågående arbeidet tilknyttet tørrdokken ved Haakonssvern vil bli søkt redusert fra 250 mill. til 150 mill., en reduksjon som ifølge proposisjonen trolig kun vil la seg realisere gjennom ulike former for OPS.

Dette medlem vil vise til at SV tidligere har gått inn for avvikling av fregattprosjektet, med henvisning til at dette vil være et svært kostbart prosjekt, som vil innebære store driftskostnader etter at det eventuelt er realisert. Dette medlem har tidligere gått imot utvidelsen av dokken ved Haakonssvern, og mener at selv om innkjøpet av fregattene gjennomføres som vedtatt, vil det være fullt mulig å sikre det nødvendige vedlikeholdet av de nye fartøyene gjennom eksisterende dokk-fasiliteter langs norskekysten. Dette medlem mener Regjeringens forslag bryter med tidligere vedtak i saken, og er økonomisk motivert.

Dette medlem mener videre at dersom det skal åpnes for økt kjøp av private tjenester, må dette være grunnlagt i en helhetlig vurdering av alle konsekvenser, grunnlagt i reelle behov, og ikke at det opprinnelige vedtatte prosjektet blir for kostbart å realisere. Dette medlem vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen terminere byggingen av fregattdokken ved Haakonssvern."

7.5.5 Endringer i Luftforsvaret

7.5.5.1 HOVEDTREKK I ORGANISASJONEN

Det legges ikke opp til omfattende endringer i Luftforsvarets virksomhet i kommende planperiode. Imidlertid anbefales en videre tilpasning og effektivisering av kompetanse- og styrkeproduksjonsmiljøene.

7.5.5.2 LUFTFORSVARETS BASESTRUKTUR

Luftforsvaret er i dag lokalisert på følgende baser: Base Bardufoss, Base Andøya, Base Sørreisa, Base Bodø (hovedflystasjon) herunder Banak deployeringsbase, Base Ørland (hovedflystasjon), Trondheim (Luftkrigsskolen), Base Sola, Base Kjevik (Luftforsvarets skolesenter), Mågerø, Base Rygge og Base Gardermoen. Grunnet endringer i aktivitet, anbefales det nedenfor enkelte endringer i basestrukturen.

7.5.5.3 TIL INFORMASJON: VURDERING AV VIRKSOMHETENE VED BASE GARDERMOEN, BASE RYGGE OG LUFTFORSVARETS HOVEDVERKSTED (FLO/TV/LHK) PÅ KJELLER

Forsvarsdepartementet har igangsatt et arbeid med å finne frem til en hensiktsmessig fordeling av Luftforsvarets virksomheter ved Base Gardermoen, Rygge og Kjeller. I den forbindelse vil en relokalisering av virksomhetene ved de tre stedene bli vurdert. Operative hensyn være styrende for eventuelle anbefalinger.

Det tas sikte på å flytte 335-skvadronen til Base Rygge. Det er sterke fagmilitære og operative argumenter for en slik flytting. Nærheten til Oslo lufthavn Gardermoen - og den økte sivile flytrafikken som kan forventes i fremtiden - tilsier at flystasjonen i stadig mindre grad er egnet for militære operasjoner. Øvelser, evalueringer og trening med militære flyskvadroner foregår derfor allerede i stor grad på Rygge. En flytting vil frigjøre EBA på Gardermoen som kan utnyttes av FLOs øvrige virksomhet på Base Gardermoen. Gardermoen militære flyplass vil beholdes, og forsterker sin betydning for Forsvaret. Videre utredes en flytting av flyverkstedene ved FLO/TV/LHK til Base Gardermoen. Dette vil kunne frigjøre EBA, særlig knyttet til flystripa på Kjeller, som kan avhendes og selges til markedspris.

Departementet vil komme tilbake med konkrete forslag i forbindelse med St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ønsker å påpeke at virksomheten ved Rygge, Gardermoen og Kjeller over lang tid har vært vurdert omorganisert. Disse medlemmer anser at det nå er på tide at det fattes beslutninger i disse sakene, slik at organisasjonen kan gå videre og gode løsninger kan etableres.

På denne bakgrunn mener disse medlemmer at 335-skvadronen bør flyttes til Rygge, men at EBA-kostnadene knyttet til flyttingen må holdes på et lavest mulig nivå. Dersom det skal drives sivil luftfartsvirksomhet på Rygge, må dette ikke gå på bekostning av Forsvarets behov.

Samtidig er det disse medlemmers syn at FLO/TVs virksomhet, og eventuell annen virksomhet som er avhengig av flystripa ved Kjeller, bør flyttes til Gardermoen, og at overflødige områder på Kjeller - inkludert flystripa - avhendes. Disse medlemmer understreker imidlertid at Forsvaret må ta ut en størst mulig gevinst av avhendingen av områdene, og at tiltaket vil måtte revurderes dersom kommunens reguleringspla-

ner fører til at avhendingsgevinsten blir redusert i forhold til det optimale.

Disse medlemmer ber Forsvaret bidra til at flyklubben på Kjeller kan finne seg alternativ lokalisering.

Disse medlemmer vil vise til at flyttingen av ovennevnte aktivitet til Gardermoen innebærer, når den ses i sammenheng med all den aktivitet som vil ligge der knyttet til FLOs øvrige virksomhet, at aktiviteten på Gardermoen totalt sett vil økes i forhold til dagens nivå, til tross for flyttingen av 335-skvadronen.

Disse medlemmer vil også peke på at bl.a. transport av styrker og VIP-transport vil skje fra Gardermoen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at forholdet Gardermoen - Kjeller - Rygge har vært utredet helt siden St.prp. nr. 45 (2000-2001) uten at det har blitt synliggjort noen økonomisk eller operativ gevinst ved å flytte transportflyene fra Gardermoen. Det har snarere blitt dokumentert at en flytting vil gi store merkostnader, i tillegg til at man vil få en dårligere logistisk løsning for Forsvaret.

Disse medlemmer vil peke på at Gardermoen flystasjon er Norges mest moderne flystasjon. Flystasjonen sto ferdig i 1996 etter en investering på om lag 1 mrd. En etablering av transportflyene på Base Rygge, vil medføre betydelige investeringer på infrastruktur og bygningsmasse. Det er skissert en kostnadsramme på en halv milliard kroner dersom Moelvenbrakker og Plasthaller benyttes. Dette vil gi et betydelig dårligere driftsgrunnlag. For å kunne videreføre det spesialtilpassede anlegget Gardermoen har etablert kreves ytterligere investeringene. Gardermoen flystasjon benytter i dag OSL (Oslo Lufthavn) sine fasiliteter med hensyn til tjenester som f.eks. brann, tårntjenester og snørydding. Dette har vært en svært kostnadseffektiv løsning for Forsvaret. Ved en eventuell flytting til Rygge forutsettes det at de samme tjenestene er tilgjengelige hele døgnet for å kunne betjene avganger og anløp utover normal arbeidstid. Disse medlemmer kan vanskelig se at det på noen måte vil være mulig for Forsvaret å selv kunne besørge disse tjenestene til en tilsvarende lav kostnad.

Disse medlemmer vil også peke på den økonomiske og miljømessige usikkerheten i forbindelse med grunnforholdene på Rygge når en skal utbedre rullebane og hangarer og drive avising.

Disse medlemmer har merket seg at flyttingen av 335-skvadronen også begrunnes med at man vil oppnå treningsmuligheter i forbindelse med spesialoperasjoner og elektronisk krigføring. Disse medlemmer vil stille spørsmål ved hvorvidt dette er riktig. 335-skvadronens øvingsaktivitet tilsier at øvingen må foregå der kunden er lokalisert. For eksempel vil øvingen med spesialstyrkene (SOF) i stor grad foregå på Rena, mens øving med jagerfly vil kunne foregå på Ørland eller Bodø som i dag. Etter disse medlemmers syn vil det fortsatt være hensiktsmessig for 335-skvadronen å være lokalisert sentralt i forhold til sine

kunders kjerneområder. På denne bakgrunn er disse medlemmer av den oppfatning at bruk av ressurser på videre utredninger om flytting av 335-skvadronen burde være unødvendig og vil fremme følgende forslag:

"335-skvadronen videreføres på Gardermoen."

7.5.5.4 VIRKSOMHETEN VED LUFTFORSVARETS STASJON MÅGERØ FORESLÅS FLYTTET TIL BASE RYGGE. LUFTFORSVARETS STASJON MÅGERØ FORESLÅS NEDLAGT

Programmeringssenteret og Luftforsvarets kontroll- og varslingsskole (LKVS) er underlagt Luftforsvarets utdannings- og kompetansesenter (LUKS), men er lokalisert til Mågerø. Disse, samt Kontroll- og varslingssenteret (CRC), foreslås flyttet til Base Rygge i 2007. Dette tiltaket innebærer en ytterligere samling av fagkompetanse, samtidig som det gir muligheter for bedre å utnytte synergier mellom skolemiljøene i Luftforsvaret, de luftoperative miljøene samt utviklings- og eksperimenteringsmiljøene.

Tiltaket innebærer redusert behov for ansatte og mannskaper tilknyttet støttevirksomheten. Investeringsbehovet i EBA på Rygge er beregnet til om lag 70 mill. kroner i perioden 2005-2007. Flyttekostnadene er beregnet til ca. 20 mill. kroner. Samtidig bortfaller et betydelig oppgraderings- og investeringsbehov på Mågerø i samme tidsperiode. Når flyttingen er gjennomført, påregnes en årlig driftbesparelse på ca. 15 mill. kroner tilknyttet personell og redusert infrastruktur.

Komiteens merknader

Komiteen kan ikke se at den foreslåtte flyttingen av Luftforsvarets stasjon på Mågerø kan forsvares ut fra de anslåtte begrensede innsparinger. Komiteen går derfor inn for at Luftforsvarets stasjon forblir lokalisert på Mågerø, og at driften baseres på eksisterende EBA.

7.5.5.5 FORSVARETS AMMUNISJONSSKOLE (FASK) FORESLÅS FLYTTET TIL BASE SESSVOLLMOEN

Forsvarets ammunisjonsskole (FASK) foreslås flyttet fra Luftforsvarets skolesenter Kjevik (LSK) til Base Sessvollmoen i forbindelse med etableringen av Forsvarets ammunisjons- og EOD-skole (FAES). Denne flyttingen er en del av prosessen med å konsentrere en rekke grenvise kompetansmiljø sammen i fellesmiljøer som kan produsere tjenester til hele Forsvaret.

Tiltaket innebærer at syv årsverk overføres til Base Sessvollmoen.

7.5.5.6 FORSLAG OM NEDLEGGELSE AV EVENES, TORP, LANGNES, VÆRNES OG FLESLAND SOM MOBILISERINGSFLYPLASSER

Evenes, Torp, Langnes, Flesland og Værnes foreslås nedlagt som mobiliseringsflyplasser. Overgangen fra et mobiliseringsforsvar til et innsatsforsvar tilsier at det ikke lenger er behov for mobiliseringsflyplasser.

Det vil imidlertid fortsatt være allierte forpliktelser knyttet til Værnes, både knyttet til de fremskutte lagre og som tilleggs kapasitet for aktiviteten på Ørland. Derfor beholdes og vedlikeholdes noe bygningsmasse på denne flyplassen. Det vil ikke være behov for personell fra Luftforsvaret i denne forbindelse.

Tiltaket gir en årlig innsparing på ca. 25 mill. kroner i driftsutgifter tilknyttet EBA.

7.5.5.7 STYRKEPRODUKSJON TIL LUFTVERN (NASAMS) VED BASE BODØ OG BASE ØRLAND FORESLÅS SAMLET VED BASE ØRLAND. TILSVARENDE VIRKSOMHET VED BASE BODØ LEGGES NED

I forslaget til styrkestruktur er det lagt opp til en volumreduksjon på luftvernssiden. En konsentrasjon av luftvern styrkeproduksjon til Ørland vil innebære en nødvendig samling av all NASAMS-aktivitet til én kampflybase. Dette er en operativt og økonomisk gunstig løsning, som gir gode og realistiske treningsforhold for luftvernutdanningen. Tilsvarende virksomhet i Bodø legges ned.

Tiltaket innebærer reduksjon av ca. 20 årsverk i ledelsesapparatet og FLO, men krever noe investeringer til bygningsmessige tilpasninger på Ørland. Salg av Bodin Leir i Bodø vil gi inntekter. Forventede driftsbesparelser i forhold til dagens løsning i Bodin Leir utgjør om lag 20 mill. kroner pr. år, hovedsakelig gjennom redusert personellbehov og reduserte EBA-kostnader.

Tiltaket er også en del av den oppfølging departementet ble bedt om å foreta i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), der det ble bedt om at den totale arbeidsfordelingen mellom Ørland og Bodø, herunder spørsmålet om teknisk vedlikehold, plassering av luftvern, arbeidsplasser, kompetanse og lærlinger blir nærmere utredet, jf. også nedenstående punkt.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg proposisjonens forslag om å flytte styrkeproduksjon av luftvern fra Bodø til Ørland. Komiteen ønsker imidlertid at det opprettholdes en delt løsning, der styrkeproduksjon for luftvern gjennomføres både ved Ørland og ved Bodø hovedflystasjon. Komiteen mener at dette bør gjennomføres innenfor rammen av den strukturelle endringen i luftvernet som proposisjonen foreskriver, der også omfanget av EBA-investeringer søkes begrenset til et minimum og personellmessige nedtrekk gjennomføres, og videre at Bodin leir avhendes til markedspris med sikte på å generere inntekter. Midlertidige bygningsløsninger bør benyttes ved Bodø Hovedflystasjon

7.5.5.8 MELLOMNVÅ ETTERSYN AV F-16

Det anbefales at mellomnivå ettersyn av F-16 sentraliseres til Base Bodø i tråd med tidligere vedtak.

Ved behandling av Innst. S. nr. 244 (1997-1998), jf. St.prp. nr. 45 (1997-1998), besluttet Stortinget at mellomnivå ettersyn av F-16 sentraliseres ved Bodø hovedflystasjon innen utløpet av 2000. I påvente av innfasing av nye kampfly, ble det lagt opp til en mel-

lomløsning ved at både Bodø og Ørland i en periode skulle utføre dette vedlikeholdet, jf. også St.prp. nr. 1 (2001-2002).

Det er en målsetting å øke den operative flytimeproduksjonen ved Base Ørland gjennom en bedre utnyttelse av FLOs personell der. Sentralisering av mellomnivå ettersyn til Bodø fører til at Ørland kan øke sin flytimeproduksjon med ca. 15 pst. uten økning i bemanningen, mens dagens reservekapasitet for mellomnivå ettersyn ved Bodø kan utnyttes fullt ut.

Tiltaket vil gi økt effektivitet og styrket kompetanse i Bodø og på Ørland og vil ikke kreve investeringer eller medføre endringer i personellstrukturen.

Sentraliseringen av vedlikeholdsressursene til Base Bodø vil ikke ha store konsekvenser for lærlingordningen. Det vil bli etablert flere opplæringsmoduler for lærlinger i Bodø.

7.5.5.9 TIL INFORMASJON: LUFTVING TIL STØTTE FOR SPESIALSTYRKENE OPPRETTES PÅ BASE RYGGE

Det etableres en integrert luftving med øremerkede helikoptre (seks Bell) og et ledelselement med kapasitet til å lede annen luftstøtte, innledningsvis basert på 720-skvadronen. Avdelingen opprettes innen utgangen av 2005. Dette vil innebære at en luftving vil bli en integrert del av spesialstyrkene, med utgangspunkt i ressurser fra dagens struktur.

Komiteens merknader

Komiteen viser til behandling av Innst. S. nr. 244 (1997-1998), jf. St.prp. nr. 45 (1997-1998), der det ble besluttet at mellomnivå ettersyn av F-16 skulle sentraliseres ved Bodø hovedflystasjon, og til at det i påvente av innfasningen av nye kampfly, har vært lagt opp til en mellomløsning med delt vedlikehold mellom Ørland og Bodø. Komiteen viser til betydningen av å videreføre kompetanse og kapasitet til å gjennomføre mellomnivå ettersyn av F-16-flyene både ved Bodø og Ørland også i fremtiden. Komiteen legger derfor til grunn at dagens fordeling av vedlikehold bør videreføres, slik at mellomnivå vedlikehold også opprettholdes på Ørlandet. Komiteen forutsetter imidlertid at dette skal gjennomføres uten bemannings- eller kostnadsøkninger.

7.5.5.10 TIL INFORMASJON: OMORGANISERING AV LUFTFORSVARET BEFALSSKOLE

Som en følge av innføringen av ny grunnleggende befalsutdanning, jf. kapittel 6.5.2, vil Luftforsvarets befalsskole bli omorganisert for å gjennomføre nytt grunnleggende befalskurs på Kjevik og ved Luftforsvarets avdelinger. Tiltaket reduserer personellbehovet innen instruktører og støtteapparat med ca. 25 årsverk. Årlige driftskostnader reduseres med ca. 15 mill. kroner.

7.5.5.11 TIL INFORMASJON: KONSENTRASJON AV FREMTIDIG HELIKOPTERVIRKSOMHET PÅ SOLA

Ved behandling av Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), besluttet Stortinget bl.a. å benytte Sola som base for maritime helikoptre i 330-

skvadron (redningstjenesten), 334-skvadron (fregatt) og 337-skvadron (kystvakt) i forbindelse med innføring av NH-90 for fregatter og kystvakt. Disse helikoptrene vil bli innfaset fra 2005. Etableringen på Sola medfører et investeringsbehov i hangarplass, verksteder, lager og kontorer.

På Sola eksisterer det et sivilt helikoptermiljø som Forsvaret vil søke å oppnå synergieffekter med gjennom ulike former for offentlig privat partnerskap (OPP). Gjennom ulike alternativer som leie, bortsetning, partnering eller offentlig privat samarbeid, kan man oppnå effektiviseringsgevinster og samtidig redusere behovet for egne investeringer. Rammen for kostnader ved en konsentrasjon av virksomheten på Sola er satt til totalt 165 mill. kroner.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, erkjenner at en viktig motivasjon bak innføring av enhetshelikopter NH90 til Forsvaret, var kostnadsbesparelser ved felles vedlikehold, opplæring og trening for hele Forsvarets helikoptertjeneste, herunder 334-skvadronen (Fregatt), 337-skvadronen (Kystvakt) og 330-skvadronen (Redningstjenesten)

Flertallet understreker også behovet for kostnadsbesparelser ved felles vedlikehold/trening/opplæring med andre stater som også har NH90, herunder Tyskland, Nederland, Sverige og Finland (Nordsjøstrategien).

Flertallet er kjent med at de nye enhetshelikoptrene NH90 skal vedlikeholdes av leverandøren de fem første årene. Leverandøren avgjør hvem som får vedlikeholdskontrakt og hvor dette skjer. Komiteen er også kjent med at Forsvaret selv vil forestå daglig vedlikehold av NH90 om bord på Kystvaktens fartøy.

Flertallet påpeker at dagens helikopter til Kystvakten (Lynx) er stasjonert på Bardufoss. Bardufoss er en sentral plassering i forhold til Kystvaktens oppgaver i nord. Det er derfor viktig at helikoptre tilknyttet Kystvaktens tjeneste i nord kan bruke Bardufoss når de ikke er på fartøy eller er til vedlikehold/opplæring.

Flertallet mener det er viktig å ta ut synergieffekter for ledelsen av henholdsvis 330, 334 og 337-skvadronene. Dette er vedtatt lagt til Sola. Samtidig er det viktig med kort avstand fra patruljeområde til base.

Flertallet ønsker derfor at de nye enhetshelikoptrene som skal operere på Kystvakten i nord stasjoneres på Bardufoss, når disse ikke er under opptrening, eller vedlikehold i regi av leverandør. Forsvardepartementet bes derfor påse at slik stasjonering kan skje på Bardufoss, og at et nødvendig ledelselement legges til Bardufoss for å sikre dette.

Flertallet forutsetter at dette kan skje innenfor gjeldende hangarkapasitet/ bygningsfasiliteter på Bardufoss. Følgende forslag fremmes:

"Stortinget ber Regjeringen lokalisere de nye enhetshelikoptrene for Kystvakten i nord, når disse ikke er på fartøy eller under vedlikehold av leverandør, til Bardu-

foss. Regjeringen bes fremme konkrete forslag innen innfasing av de nye enhetshelikoptrene skjer."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at 337-skvadronen ble vedtatt flyttet fra Bardufoss til Sola fore fire år siden, jf. Innst.S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001). Disse medlemmer har merket seg at vedtaket så langt ikke er gjennomført og det ikke skal ha vært gjennomført forberedelser av betydning på Sola i forbindelse med eventuell flytting. Så godt som alle oppdrag 337-skvadronen utfører er i den nordlige landsdelen. Bardufoss har et stort både sivilt og militært flymiljø som er viktig. Dette tilsier at 337-skvadronen fortsatt bør være i Bardufoss, og disse medlemmer vil fremme forslag om dette:

"337-skvadronen lokaliseres til Bardufoss."

7.5.5.12 OMORGANISERING AV LUFTFORSVARETS UTDANNINGS- OG KOMPETANSESENTER (LUKS)

Luftforsvarets utdannings- og kompetansesenter (LUKS) er en samlebetegnelse for Luftforsvarets utdannings- og kompetansevirksomhet på Base Rygge, som består av Luftoperativt inspektorat (LOI), Luftkommando- og kontrollinspektorat (LKKI), Bakkebasert støtteinspektorat (BBSI) og Luftvernets utdannings- og kompetansesenter (FLVUKS), jf. Innst. S. nr. 342 (2000-2001). For å skape større likhet mellom utdannings- og kompetansemiljøene i forsvarsgrenene, foreslås inspektoratene nedlagt som selvstendige enheter, og virksomheten videreføres under LUKS på Base Rygge.

Den endelige organiseringen av LUKS på Rygge vil bli sett i sammenheng med den pågående effektivisering og videre tilpasning av kompetanse- og styrkeproduksjonsmiljøene.

7.5.6 *Endringer i Heimevernet*

7.5.6.1 HOVEDTREKK VED FORESLÅTT ORGANISASJON

Kvalitetsreformen i Heimevernet muliggjøres i stor grad gjennom endringer i HVs ledelse og styrkeproduksjon, samt støtte og basestruktur. Sistnevnte skal hovedsakelig fylle to funksjoner: Territoriell kommando og styrkeproduksjon. Den overordnede endring i HVs struktur er at 18 distrikter foreslås redusert til 12. De anbefalte tiltakene innebærer en endring av basestrukturen i HV, noe som vil muliggjøre en løsning av oppgavene med en begrenset vekst i budsjettene. Det tas sikte på at HV, gitt at denne proposisjonens forutsetninger for øvrig realiseres, innen 2008 skal tilføres betydelig mer ressurser enn i 2004. Økningen er hovedsakelig tenkt fordelt til materiellinvesteringer, men også noe til drift. Når det gjelder distriktenes navn, vil departementet gi oppdrag til forsvarssjefen om å utrede dette nærmere.

Den anbefalte omleggingen av basestrukturen er nødvendig for å finansiere kvalitetsreformen i HV. For å synliggjøre det forventede økonomiske bidraget fra baseendringene, er det foretatt en sammenligning med et alternativ der kvalitetsreformen gjennomføres, mao. at alle HV-distrikter styrkes sammenlignet med dagens situasjon, men uten å gjøre endringer i dagens distrikstruktur i HV. I anbefalingene nedenfor anbefales det tilsvarende at antall årsverk på de 12 gjenværende HV-distriktsbaser øker noe sammenlignet med dagens struktur, for bedre å kunne løse økte territorielle oppgaver og styrkeproduksjonsoppgaver.

HV viderefører dagens grunnleggende befalsutdanning ved Porsangmoen og på Værnes, og tilpasser gjennomføringen til de endringer som foretas i forbindelse med grunnleggende befalsutdanning. HVs egen befalsutdanning vil fortsette som før, og vil komplettere ordningen med overføring av vernepliktig befall fra forsvarsgrenene. Heimevernsmannskapenes sivile kompetanse legges til grunn ved utvelgelse av ledere og utdanning av disse til befall i HVs operative struktur. Denne utdanningen gjennomføres ved en rekke korte, målrettede kurs. Volumet på utdanningen må ses i sammenheng med tilførselen på vernepliktige befall, slik at HVs behov blir dekket.

7.5.6.2 KRITERIER FOR ETABLERING AV DISTRIKTER OG LOKALISERING AV BASER

Det er først og fremst demografiske forhold, geografisk plassering i distriktet og i forhold til spesielt viktige områder, nærhet til skyte- og øvingsfelt samt økonomi som er tillagt vekt ved lokalisering av baser. Der det oppnås økonomiske gevinster og faglige synergiefekter, er basene lokalisert i tilknytning til øvrige baser i Forsvaret. Det har også vært en intensjon å samlokalisere distriktsstabene og distriktenes treningsentra i den grad dette er hensiktsmessig og økonomisk lønnsomt. Videre er det lagt vekt på at basen skal være "kompakt" og tilfredsstillende fremtidige EBA-behov, først og fremst ved å utnytte allerede eksisterende bygningsmasse. Ved etablering av nye distrikter har spesielt hensynet til sammenfall med sivile administrative grenser (fylker og politidistrikt) vært lagt til grunn.

Basene skal også dekke behov for å kunne ivareta den nødvendige styrkeproduksjon til Luftheimervernet (LUHV) og Sjøheimervernet (SHV). Dette innebærer et samarbeid med forsvarsgrenenes utdannings- og kompetansesentra.

7.5.6.3 ENDRINGER I BASESTRUKTUREN

Følgende baser vil inngå i ny heimevernstruktur: Lutvann (Oslo), Rygge (Moss, distriktsstab samt Luftheimervernets treningsaktivitet underlagt Heimevernets kompetansesenter), Kongsberg, Terningmoen (med underlagt kommandantskap på Kongsvinger festning), Kjevik (Kristiansand), Vatneleiren (Sandnes), Bergenhus med treningscenter Ulven (Bergen), Setnesmoen (Åndalsnes), Værnes (Stjørdal), Drevjamoen (i Vefsn kommune, flyttes fra Mosjøen sentrum), Setermoen (Indre Troms), Høybukta (Kirkenes) og Dombås (Heimevernets kompetansesenter). Det vil være hei-

mevernsaktivitet ved Porsangmoen (Laksely, utdanningsvirksomhet), Haakonsvern (Bergen, Sjøheimervernets treningsaktivitet underlagt Heimevernets kompetansesenter) og Olavsværn (Tromsø, Sjøheimervernets treningsaktivitet underlagt Heimevernets kompetansesenter).

Følgende baser foreslås avvirket i løpet av perioden: HVs distriktsstaber ved Eggemoen (Hønefoss), Ravneberget (Sarpsborg), Skei (Jølster), Persaunet (Trondheim), Steinkjer, Elvegårdsmoen/Bjerkvik (Narvik kommune) og Altagård (Alta).

7.5.6.4 NEDLEGGELSE - OG OPPRETTELSE AV NYE HV-DISTRIKT

HV-distriktene 01, 02, 03, 04, 05 og 06 foreslås nedlagt. Fire nye HV-distrikt med distriktsstaber på Lutvann, Rygge, Kongsberg og Terningmoen foreslås opprettet innen 1. januar 2006.

Et nytt HV-distrikt som omfatter Oslo og hele Akershus fylke foreslås opprettet med distriktsstab på *Lutvann i Oslo*. Distriktets geografiske og befolkningsmessige tyngdepunkt, i tillegg til økonomiske vurderinger, tilsier at distriktsstaben bør være lokalisert til Lutvann. Tiltaket medfører en vesentlig forenkling og avstemming mellom distriktsgrenser og sivile administrasjonsgrenser. Tiltaket har begrensede økonomiske konsekvenser.

Et nytt HV-distrikt med distriktsstab på *Rygge ved Moss* foreslås opprettet. Distriktet vil omfatte Østfold og Vestfold fylker. Dette forslaget medfører at Oslofjordområdet omfattes av ett HV-distrikt som sammenfaller med fylkesgrenser, noe som er operativt gunstig. I tillegg vil dette forenkle samarbeidet i forhold til sivile myndigheter. Dette vil være spesielt viktig relatert til de operative utfordringene som finnes i området. Distriktsstaben lokaliseres på Rygge, samlokalisert med Luftforsvarets virksomhet. En slik lokalisering vil sikre distriktet gode skyte- og øvingsfasiliteter, i tillegg til gode muligheter for samhandling med Forsvarets øvrige virksomheter i området. Rygge har tilfredstillende EBA. Tiltaket krever marginale investeringer.

Et nytt distrikt med ny distriktsstab opprettes i *Kongsberg* innen 2006. Distriktet tilpasses sivile administrasjonsgrenser og vil omfatte Telemark og Buskerud fylker. Kongsberg er geografisk sentralt plassert i distriktet. Distriktsstaben med tilhørende øvingscenter søkes inntil videre lokalisert i en avgrenset del av Heistadmoen leir i Kongsberg. Tiltaket krever kun marginale tilpasningskostnader. Heistadmoen leir foreslås lagt ned og eventuelt avhendet når endelig lokalisering er besluttet. Skyte- og øvingsfeltene i tilknytning til Heistadmoen og på Hengsvann vil dekke HVs fremtidige behov.

Et nytt distrikt med ny distriktsstab foreslås opprettet på *Terningmoen i Elverum*, med et underlagt kommandantskap på *Kongsvinger festning*. Distriktet vil omfatte Hedmark og Oppland fylker. En slik lokalisering vil sikre distriktet gode skyte- og øvingsfelt. Terningmoen ligger gunstig til i distriktet. Samarbeidspartnerne på sivil side er i hovedsak lokalisert i Mjøsa-regionen. På Terningmoen oppnås betydelige synergier

gjennom bl.a. felles forvaltning, personell disponering og faglig samarbeid innenfor Base Østerdalen.

På *Kongsvinger festning* opprettes det et kommandoskap underlagt den nye distriktsstaben på Terningmoen, for å ivareta Forsvarets forpliktelser ovenfor festningsanlegget. Bruk og forvaltning av Kongsvinger festning i fremtiden vil bli vurdert innenfor rammen av en arbeidsgruppe ledet av Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD), jf. kapittel 7.5.18.

Tiltakene medfører samlet sett en vesentlig forenkling av grenser og ansvarsforhold mellom sivile og militære myndigheter. Ravneberget leir og eventuelt Grøn vad avhendes, noe som gir vesentlige økonomiske innsparinger. HVs virksomhet ved Eggemoen leir opphører. Tiltaket krever kun marginale investeringer. Når tiltaket er implementert i 2005, forventes årlig reduserte driftskostnader på ca. 70 mill. kroner relativt til en situasjon der kvalitetsreformen gjennomføres uten at det gjøres endringer i distriktsstrukturen.

7.5.6.4.1 *HV-07 med distriktsstab på Kjevik foreslås formelt lagt ned. Nytt distrikt foreslås opprettet samme sted*

Distriktet vil som tidligere omfatte Aust-Agder og Vest-Agder fylker. Distriktsstaben videreføres på *Kjevik i Kristiansand*. Dette er fortsatt den mest hensiktsmessige lokalisering sett i forhold til øvrig forsvarsaktivitet i regionen.

7.5.6.4.2 *HV-08 med distriktsstab i Vatneleiren foreslås formelt lagt ned. Nytt distrikt foreslås opprettet samme sted*

Distriktet vil som tidligere omfatte Rogaland fylke. Distriktsstaben videreføres i *Vatneleiren i Sandnes*. Dette er den mest hensiktsmessige lokalisering sett i forhold til øvrig forsvarsaktivitet i regionen, bl.a. skyte- og øvingsfelt. Videre er nærheten til Stavanger, med utstrakt olje- og gassvirksomhet, av stor betydning. Distriktsstaben er i dag lokalisert i nye og hensiktsmessige lokaler.

7.5.4.6.3 *HV-distriktene 09, 10 og 11 foreslås lagt ned.*

HV-09, med distriktsstab i Åsane i Bergen, HV-10, med distriktsstab på Skei i Jølster, og HV-11, med distriktsstab på Setnesmoen, foreslås lagt ned. To nye distrikter med distriktsstaber på Setnesmoen og Bergenhus foreslås opprettet innen 1. januar 2006.

Et nytt distrikt med ny distriktsstab opprettes på *Berghus i Bergen*. Distriktet omfatter hele Hordaland fylke og søndre del av Sogn og Fjordane. Basen er lokalisert til Bergenhus Festning med treningscenter Ulven, hovedsakelig ut i fra geografiske og demografiske forhold.

Et nytt distrikt med ny distriktsstab opprettes på *Setnesmoen, Åndalsnes*. Distriktet har ansvar for hele Møre og Romsdal fylke og nordre del av Sogn og Fjordane. Basen legges til Setnesmoen. Dette er begrunnet ut fra en vurdering av tilgjengelige EBA og treningsfasiliteter, samt geografisk plassering i distriktet. De øko-

nomiske beregningene som er foretatt, viser at en slik organisering også er økonomisk fordelaktig.

Tiltakene krever ingen investeringer. Når tiltaket er implementert, forventes årlige reduserte driftskostnader på ca. 15 mill. kroner, relativt til en situasjon der kvalitetsreformen gjennomføres uten at det gjøres endringer i distriktsstrukturen.

7.5.6.4.4 *HV-12 og HV-13 foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på Værnes*

HV-12 med distriktsstab på Persaunet og HV-13 i Steinkjer foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på Værnes i Stjørdal innen 1. januar 2006.

Distriktet omfatter Sør- og Nord-Trøndelag fylker. Ansvarsområdet for ett HV-distrikt i Trøndelag vil ikke bli større i utstrekning enn andre tilsvarende distrikt. De viktigste oppdragene til distriktet vil i stor grad være konsentrert rundt Trondheimsfjorden. EBA vil bli frigjort og avhendet.

Hensyn til militær tilstedeværelse av et visst omfang på Værnes grunnet allierte forpliktelser, har vært avgjørende for valg av Værnes. Det vil være hensiktsmessig å plassere distriktsstaben på Værnes snarest. Værnes ligger gunstig til i forhold til distriktets utstrekning. Leksdal og Frigård skytefelt har kapasitet til å dekke det totale behov for førstegangstjeneste og skyte- og treningsfelt for distriktet. Tiltaket krever kun marginale investeringer. Når tiltaket er implementert, forventes årlige reduserte driftskostnader på ca. 35 mill. kroner, relativt til en situasjon der kvalitetsreformen gjennomføres uten at det gjøres endringer i distriktsstrukturen.

7.5.6.4.5 *HV-14 med distriktsstab i Mosjøen foreslås formelt lagt ned. Nytt distrikt foreslås opprettet på Drevjamoen i Vefsn kommune*

HV-14 ble i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), vedtatt lokalisert til Mosjøen i Vefsn kommune. Departementet orienterte i St.prp. nr. 1 (2003-2004) om at man søkte en løsning med samling av all virksomhet på ett sted i kommunen. Virksomheten er i dag spredt på fire steder, både i leide og eide bygningsarealer, noe som gir uforholdsmessig store driftsutgifter. Drevjamoen ble vurdert som den mest økonomisk fordelaktige løsning for lokalisering og samling av HV-14s aktiviteter.

Distriktet vil i ny organisasjon som tidligere omfatte Nordland fylke, unntatt den nordlige delen.

7.5.6.4.6 *HV-15 og HV-16 foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på Setermoen*

HV-15, med distriktsstab på Elvegårdsmoen/Bjerkvik i Narvik kommune, og HV-16, med distriktsstab på Setermoen, foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på *Setermoen, Indre Troms* innen 1. januar 2006.

Distriktet vil få sammenfallende grenser med Troms og Midtre Hålogaland politidistrikter. Distriktsstaben legges til Setermoen. Dette er den mest hensiktsmessige lokalisering sett i forhold til forsvarsgrenenes lokalisering, samt at det ligger innenfor et av de definerte kjerneområder. Her oppnås betydelige synergieffekter gjennom bl.a. å kunne benytte eksisterende skyte- og øvingsfelt og felles forvaltning.

Tiltaket krever investeringer på ca. 10 mill. kroner i EBA. Når tiltaket er implementert i 2005, forventes årlige reduserte driftskostnader på ca. 30 mill. kroner, relativt til en situasjon der kvalitetsreformen gjennomføres uten at det gjøres endringer i distriktsstrukturen.

7.5.6.4.7 HV-17 og HV-18 foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på Høybukta

HV-17 med distriktsstab i Alta og HV-18 med distriktsstab på Høybukta foreslås lagt ned. Nytt distrikt med distriktsstab foreslås opprettet på Høybukta, Kirkenes innen 1. januar 2006.

Ett sammenslått distrikt vil få samsvarende grenser med Vest- og Øst-Finnmark politidistrikter og Finnmark fylke. Ved en lokalisering til Høybukta oppnås vesentlige synergieffekter ved å være samlokalisert med annen militær virksomhet i distriktet. Nærheten til riksgrensen er også tillagt vekt. Tiltaket krever kun marginale investeringer. Når tiltaket er implementert, forventes årlige reduserte driftskostnader på ca. 25 mill. kroner, relativt til en situasjon der kvalitetsreformen gjennomføres uten at det gjøres endringer i distriktsstrukturen.

7.5.6.4.8 Til informasjon: Heimevernets skole på Dombås

Heimevernets skole på Dombås videreføres.

Komiteens merknader

Komiteen viser til de føringer som ligger i Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-2002) og til Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002) når det gjelder Heimevernets (HV) virksomhet og framtidige organisering.

I Innst. S. nr. 232 (2001-2002) sier en enstemmig komité bl.a. om Heimevernets struktur og organisering:

"I forbindelse med tiltak mot terror viser komiteen til at Heimevernet har spesielle kvaliteter, ikke minst lokalkunnskap og tilstedeværelse over hele landet, som gjør at heimevernsavdelinger har potensial i seg til å være en viktig ressurs innenfor Norges sikkerhets- og beredskapsarbeid. Komiteen mener imidlertid at dersom potensialet som ligger i Heimevernet skal bli realisert, krever dette at heimevernsavdelinger og mannskaper gis en trening og et utstyr som gjør dem i stand til å håndtere forskjellige typer oppgaver. Dersom Heimevernet skal ha evne til mer fleksibelt å samarbeide med andre militære og sivile aktører i en antiterrorberedskap, må det innebære en kvalitetsheving med enda større vekt enn i dag på spesialstyrker innenfor det totale Heimevernet."

Om distriktsstrukturen heter det i Innst. S. nr. 232 (2001-2002):

"Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det bør vurderes en omstrukturering som bl.a. innebærer at distrikter deler funksjoner eller slås helt sammen. Dette under forutsetning av at de økonomiske gevinstene som oppnås går uavkortet til å styrke heimevernsområdene og avsnittene i de aktuelle distriktene."

Videre heter det:

"På bakgrunn av at Heimevernet utgjør det territorielle landforsvar, ber komiteen om at Heimevernets oppgaver, organisering og struktur gjennomgås. Resultatet av dette arbeidet legges frem for Stortinget på egnet måte i løpet av planperioden."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti slutter seg i hovedsak til den anbefalte distriktsstabsstruktur for Heimevernet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, er også enige i at HV-distriktene 15 og 16 slås sammen. Flertallet er imidlertid uenige i hensiktsmessigheten av å etablere den nye distriktsstaben på Setermoen, da det allerede finnes fullt ut tilfredsstillende bygg på Elvegårdsmoen i Bjerkvik. I denne situasjonen kan det ikke forsvares å bruke ressurser på EBA-investeringer på Setermoen. Flertallet mener derfor at det nye HV-distriktet etableres på Elvegårdsmoen i Bjerkvik.

Imidlertid anser flertallet at det anbefalte distriktet i Finnmark vil bli av en slik utstrekning at det operativt sett vil bli svært vanskelig å håndtere. Flertallet mener derfor at det bør opprettes 2 HV-distrikt i Finnmark.

Flertallet ber Regjeringen om å komme tilbake til Stortinget i St.prp. nr. 1 (2003-2004) med forslag om hvorvidt det ekstra distriktet i Vest-Finnmark lokaliseres til Alta eller Garnisonen i Porsanger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser også til proposisjonens tekst knyttet til en modernisering av HV for å gjøre det til et modernisert verktøy mot de trusler som dagens sikkerhetspolitiske situasjon medfører. Disse medlemmer anser at det framlagte forslaget langt på vei imøtekommer Stortingets anmodninger.

Disse medlemmer understreker at HV må være i stand til å konsentrere styrker der behovet måtte oppstå, og at en differensiering av HVs styrker anses for å være hensiktsmessig i denne sammenheng, ettersom det vil gjøre HV mer relevant.

Disse medlemmer noterer også at Forsvarsdepartementet skal foreta en gjennomgang av oppbevaring av våpen og eventuell framtidig differensiering av våpentyper i den nye HV-strukturen. Disse medlemmer vil vise til at dette ble tatt opp i Innst. S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002) og finner det riktig at departementet foretar en slik gjennomgang, og ber om at resultatene av vurderingene fremmes for Stortinget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at Heimevernet skal ha en reserve på 33 000 mann. Flertallet vil understreke at Vernepliktsverket får en nøkkelrolle i å etablere en kompetansedatabase og forestå kontakt med personellet samt utvikle et samarbeid mellom Heimevernet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Politidirektoratet. I utviklingen av et nytt totalforsvarskonsept bør alle reserveordninger sees i sammenheng.

Flertallet vil videre vise til St.meld. nr. 39 (2003-2004) som ligger til behandling i Stortinget nå. I den sammenheng vil bl.a. samarbeid mellom politi og Heimevernet bli drøftet. HV er et viktig bindeledd mellom Forsvaret og det sivile samfunn

Flertallet vil videre vise til at Fylkesmannen skal arbeide for sivilt-militært samarbeid lokalt og regionalt, ivareta god kontakt med HV og ta initiativ til arbeid for å samordne planer og øvelser innenfor totalforsvaret. Etter den nye distriktsinndelingen er det viktig å se på de områder der sårbarhet/samfunnssikkerhet går på tvers av fylkesgrenser, f.eks. Kongsvinger-regionen. Det er mange grenseoverganger samt vei og jernbane som går gjennom distriktet og mot Oslo og Gardermoen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener en nedbygging av Heimevernet fra 83 000 til 50 000 soldater vil svekke Heimevernets evne og muligheter til å løse sine oppgaver i krigs- og terrorberedskap, samt i bistand til det sivile samfunn i krisesituasjoner. Disse medlemmer er heller ikke enig i en 3-delning av HV-styrkene samt en reserve på 33 000 mann. Denne inndelingen vil føre til en ujevn fordeling av verneplikten avhengig av hvilken del soldaten blir plassert i. Disse medlemmer ser også vanskeligheten med å kunne frigjøre inntil 5000 mann fra det sivile liv som skal kunne øve så mange dager hvert år for de som blir plassert i den såkalte innsatsstyrken. Dette vil også bidra til at de øvrige styrkene får forholdsvis lite å øve for da innsatsstyrken vil måtte få mye av HVs budsjett. Disse medlemmer ser heller ingen stor gevinst i å ha en såkalt reservestyrke (33 000 mann) som skal ha en del utstyr og være registrert, men ikke øves. Disse vil derfor ha ingen eller svært lite relevans for Heimevernets oppdrag og at denne disponeringen er uten betydning for så vel forsvarsevnen som forsvarsviljen.

Disse medlemmer mener at 70 000 godt utrustede og trente soldater er hva HV trenger og foreslår dette.

Disse medlemmer er svært skeptiske til å redusere dagens 18 HV distrikter ned til 12. Det vil etter disse medlemmers oppfatning bli alt for store distrikter, lokalkunnskap og tilhørighet vil kunne gå tapt. Områdene vil bli så store at samarbeidet med lokale krefter enten med privat eller offentlige vil kunne gå tapt. Disse medlemmer vil derfor foreslå å opprettholde dagens 18 distrikter.

Disse medlemmer er opptatt av å gi HV en kvalitetsheving. Derfor må utstyr, trening og motivasjon

økes slik at HV ikke bare blir noe man har, men skal være i stand til å løse sine oppdrag overalt alltid.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringen foreslår en kraftig redusert heimevernsstruktur, med kun 12 distriktsstaber mot dagens 18, samt en dimensjonering på 50 000 mann med en reserve på 33 000 soldater som ikke skal trenes. Det foreslås i tillegg opprettet en egen innsatsstyrke, på 5 000 soldater. Dette medlem mener at en så kraftig nedbygging av Heimevernet som foreslått, vil svekke Heimevernets evne og muligheter til å løse sine militære oppgaver, samt svekke bistanden til det sivile samfunn i krisesituasjoner.

Dette medlem er imot forslaget om en egen reserve på 33 000 soldater i Heimevernet, som ikke skal trenes. En god begrunnelse for å opprette en slik reserve i Heimevernet er det vanskelig å få tak i. Dette medlem mener i tillegg til forslaget om 5 000 soldater i en egen innsatsstyrke innenfor Heimevernet er for dårlig begrunnet, og bør reduseres til 2000, og at det samlede antall soldater i Heimevernet bør være 65 000.

Dette medlem mener i tillegg at den foreslåtte heimevernsstrukturen vil gi manglende militær tilstedeværelse i viktige geografiske områder, og vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Heimevernet dimensjoneres til 65 000 mann, samt 2 000 innsatssoldater.

Det gjøres følgende endringer i den geografiske Heimevernsstrukturen som er foreslått fra Regjeringens side:

- HV 17, med distriktsstab i Alta opprettholdes.
- HV 10, med distriktsstab i Jølster opprettholdes.
- HV 06 med distriktsstab på Eggemoen opprettholdes.
- HV 04 med distriktsstab på Kongsvinger Festning opprettholdes. Distriktsstab på Terningmoen etableres."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at proposisjonens forslag går for langt i forhold til de intensjoner som ble nedfelt fra Stortingets side særlig når det gjelder det faktum at Heimevernet i dag utgjør det territorielle landforsvar. Dette medlem vil peke på at de rene økonomiske innsparingene gjennom de foreslåtte endringene i Heimevernet er ubetydelige i forhold til andre kostnader knyttet til Forsvaret. Dette medlem ser det som fullt mulig å gjennomføre en kvalitetsreform i Heimevernet slik Stortinget ba om, uten å gjennomføre den sentralisering og reduksjon i Heimevernet som Regjeringen nå legger opp til. Dette medlem er av den oppfatning at en innsatsstyrke på 2000 mann er tilstrekkelig i forhold til de mer spisse oppgavene i Heimevernet. Dette vil igjen gi rom for å beholde en styrke på 70 000 mann og opprettholde 18 distrikter.

Dette medlem kan ikke se annet enn at et forslag om en innsatsstyrke på 5 000 mann er et antall tatt ut av

løse luften og at oppsettet av en slik styrke ikke synes godtgjort i forhold til konkrete oppgaver og i forhold til samarbeidet med sivile myndigheter. Tvert imot er dette medlem redd for at man her bygger opp kapasiteter som Politidirektoratet ikke nødvendigvis etterspør. Dette medlem er av den oppfatning at det også ut fra en forventet kapasitet av personer som kan forplikte seg på den måten det her legges opp til, bør være tilstrekkelig å sette opp en spesialstyrke på 2000 mann.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at en slik prioritering gir rom for å opprettholde en styrke på 70 000 mann som alle bør trenes årlig. Disse medlemmer kan ikke se at det vil styrke Heimevernet å differensiere denne styrken. Disse medlemmer anser den oppsatte reserve på 33 000 mann som en ren formalitet og ønsker denne gruppen overført til Sivilforsvaret.

7.5.7 Etablering av fellesfunksjoner

Det foreslås en ytterligere konsentrasjon av virksomhet rundt eksisterende leire på Base Sessvollmoen - spesielt innenfor fagmiljøet logistikk. Dessuten foreslås det å opprette et felles KKIS-kompetansesenter på Base Jørstadmoen, Lillehammer. Opprettelsen av disse fellesbasene vil være i tråd med det nye logistikk- og støttekonseptet som foreslås, samt med målsettingen om større tilgjengelighet, mer robuste kompetansemiljøer og mer økonomisk rasjonell drift.

7.5.7.1 BASE SESSVOLLMOEN

Base Sessvollmoen vil omfatte leirene Sessvollmoen med filial Hauer seter, FLO/Forsyningslager Sør-Norge og Romerike tekniske verksted. Forsvarets kompetansesenter Logistikk (FKL) foreslås etablert. FKL vil omfatte Forsvarets logistikkskole (FLSK), Forsvarets våpentekniske befalsskole (FVTS), Forsvarets kompetansesenter for vognføreropplæring (FKV), Forsvarets militærpoliti skole (FMPS), Forsvarets hundeskole (FHSK), Forsvarets ammunisjons/EOD skole (FAES), Transportkompani FKL og Forsvarets ARBC-skole (FARBC). Medisinsk utdannings- og kompetansesenter (MUKS) videreføres uten vesentlige endringer.

Basen vil bli et kompetansesenter innen logistikk, forvaltning, sanitet og ARBC for Forsvaret. Dette er kapasiteter som er nødvendige for å understøtte deployering og drift av operativ struktur. Underavdelingene etableres med bidrag til deployerbare styrker.

7.5.7.1.1 Forslag om opprettelse av Forsvarets kompetansesenter Logistikk (FKL)

Forsvarets kompetansesenter logistikk (FKL) foreslås etablert. Senteret forutsettes å videreføre hoveddelen av aktiviteten i følgende eksisterende avdelinger: Utdannings- og kompetansesenter for Hærens trenvåpen (LOGUKS), som foreslås nedlagt, Hærens logistikkskole, Forsvarets kompetansesenter for vognføreropplæring, Forsvarets hundeskole, Forsvarets militærpolitiskole og Forsvarets ammunisjons-/EOD-skole og deler av virksomheten ved Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen.

7.5.7.1.2 Til informasjon

På side 103 og 104 i St.prp. nr. 42 (2003-2004) er det gitt nærmere informasjon om viderutviklingen av:

- Forsvarets logistikkskole (FLSK)
- Forsvarets våpentekniske befalsskole (FVTS)
- Forsvarets kompetansesenter for vognføreropplæring (FKV) og Transportkompani
- Forsvarets militærpolitiskole (FMPS)
- Videreutvikling av Forsvarets hundeskole (FHSK)

7.5.7.1.3 Forslag om opprettelse av Forsvarets ammunisjons- og EOD-skole (FAES)

Skolen etableres på Base Sessvollmoen, og Forsvarets ammunisjons-skole i Kjevik (FASK) legges ned. Ammunisjonsutdanningen ved LOGUKS er vedtatt flyttet fra Helgelandsmoen til Sessvollmoen sommeren 2004, og nye, funksjonelle lokaliteter og treningsanlegg for ammunisjonsopplæring, "Explosive Ordnance Disposal" (EOD) og "Improvised Explosive Device Disposal" (IEDD) er under bygging på Sessvollmoen.

Fagmiljøet er lite og spesialisert, og for å levere denne kapasiteten trengs personell fra alle forsvarsgrener. Miljøet må derfor videreutvikles som en felleskapasitet, og konsentrasjon av kompetansemiljøet er en nødvendighet. Dette vil gi faglig synergi og nødvendig robusthet. FAES vil utgjøre grunnstammen i et fleksibelt, deployerbart EOD-kompani, til nasjonal og internasjonal anvendelse.

Den nye skolen får ansvaret for overordnet styring av all ammunisjons- og eksplosivryddeutdanning i Forsvaret, samt fagmyndighet for EOD/IEDD i Forsvaret. Det forutsettes fortsatt et tett samarbeid med tilsvarende miljø i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Årsverkrammen for enheten vil økes etter flyttingen, slik at kapasiteten blir tilgjengelig, og dette vil kunne bidra til et behov for ekstra forlegningskapasitet. Utover dette er det ingen økonomiske konsekvenser som følge av tiltaket.

7.5.7.1.4 Forslag om relokalisering av Forsvarets ARBC-Skole (FARBCS)

FARBCS foreslås lagt til Base Sessvollmoen. Planlagt flytting fra Hvalsmoen til Rena sommeren 2004 som en del av opprettelsen av KAMPUKS, jf. Innst. S. nr. 342 (2000-2001), foreslås kansellert.

FARBCS skal være Forsvarets kompetansesenter for beskyttelse mot masseødelegelsesvåpen. I tillegg har FARBCS en sentral rolle knyttet til totalforsvaret og den sivile nasjonale beredskap. Skolens virksomhet er også rettet mot å støtte forsvarsgrenene kompetansemessig innen ARBC-vern. Det er på dette grunnlaget vurdert som mest hensiktsmessig å lokalisere FARBCS til et større fellesmiljø i Forsvaret, for å oppnå tettere samarbeid med fagmiljøer, særlig sanitets- og veterinærtjenestene. FARBCS har også behov for et tett samarbeid med militære og sivile forskningsmiljøer og sivile myndigheter lokalisert i Oslo og på Kjeller, særlig FFI.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Regjeringens forslag om at ARBC-skolen skal legges til Sessvollmoen i Ullensaker innebærer at flyttingen av skolen fra Hvalsmoen nord for Hønefoss til Rena vedtatt i St.prp. nr. 45 (2000-2001) Innst. S. nr. 342 (2000-2001) ikke realiseres. Begrunnelsen for dette fra Regjeringens side er at det er mer hensiktsmessig å lokalisere denne skolen, som skal være Forsvarets kompetansesenter for beskyttelse mot masseødeleggelsesvåpen, til et større fellesmiljø i Forsvaret, for å oppnå tettere samarbeid med fagmiljøer. Dette gjelder særlig på sanitets- og veterinærområdet. Det er foreslått en ytterligere konsentrasjon av en rekke virksomheter på Sessvollmoen. Det kan synes naturlig å samle en del relaterte utdannelsesløp i samme miljø, men dette er ikke en forutsetning, og disse medlemmer vil legge stor vekt på at det på Rena, i tillegg til Forsvarets virksomhet, også er god nærhet til sivile fagmiljøer på helseområdet og godt samarbeid med høyskolen i Hedmark. Disse medlemmer mener derfor at det opprinnelige vedtaket om lokalisering på Rena bør gjennomføres og fremmer følgende forslag:

"Forsvarets ARBC-skole etableres på Rena."

7.5.7.2 OPPSUMMERING AV TILTAK KNYTTET TIL BASE SESSVOLLMOEN

Etablering av Base Sessvollmoen vil innebære endringer i personellstrukturen for å skape tilgjengelige innsatselementer ved flere av avdelingene som ligger på basen. Nye EBA-investeringer på Base Sessvollmoen er foreløpig beregnet til om lag 50 mill. kroner. Dette beløpet skal dekke tilrettelegging av virksomheten, eksempelvis forlegninger, kontorer, undervisningsfasiliteter, forpleining og servicefunksjoner.

7.5.7.3 FORSLAG OM ETABLERING AV FORSVARETS KOMPETANSESENTER FOR KKIS (KOMMANDO- KONTROLL- OG INFORMASJONSSYSTEMER) PÅ BASE JØRSTADMOEN, LILLEHAMMER

Det foreslås opprettet et kompetansesenter for KKIS, herunder en operativ KKIS-enhet, på Jørstadmoen. Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens samband på Jørstadmoen nedlegges. Det nye senteret vil bestå av ledelse/stab, felles styrkeproduksjon, Forsvarets kompetansesenter for informasjonsforvaltning og sikkerhet (FOKIS) og en operativ KKIS-enhet.

Organiseringen og virksomheten innenfor KKIS-området i Forsvaret i dag kjennetegnes ved små, høykompetente fagmiljøer som er spredt, delvis fragmentert og dermed sårbare. Etablering av et felles kompetansesenter vil bidra til å legge grunnlaget for en felles informasjonsstruktur, noe som er viktig i forbindelse med utviklingen i retning av et nettverksbasert forsvar (NBF). Sted for utøvelse av felles styrkeproduksjon innenfor KKIS i Forsvaret må inneha et kompetanse-

miljø som representerer Forsvarets KKIS på tvers av alle forsvarsgrener. Det må videre være egnet infrastruktur og EBA, som på Jørstadmoen, samt egnet og utfordrende topografi til trening og klargjøring av strategiske og taktiske strukturelementer innen KKIS.

Opprettelse av en felles operativ KKIS-enhet innebærer endringer fra nåværende virksomhet gjennom en justering i personellsammensetning for å skape tilgjengelige innsatselementer. Tiltaket innebærer også opprettelse av et antall stillinger for vervede mannskaper.

Opprettelsen av kompetansesenteret forutsettes gjennomført uten EBA-investeringer.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at det foreslås opprettet et kompetansesenter for Forsvarets kommandokontroll- og informasjonssystemer på Base Jørstadmoen på Lillehammer. Komiteen vil støtte dette, og er enig i proposisjonens vurdering av at etablering av et felles kompetansesenter vil bidra til å legge grunnlaget for en felles informasjonsstruktur, noe som er viktig i forbindelse med utviklingen av nettverksbasert forsvar.

7.5.7.4 FORSLAG OM SAMLING AV FORSVARETS FORVALTNINGSSKOLES (FFS) VIRKSOMHET TIL BASE SESSVOLLMOEN OG FORSVARETS STABSSKOLE, AKERSHUS FESTNING

Forsvarets egen utdanningsvirksomhet knyttet til forvaltning og logistikk vil i fremtiden i hovedsak bli innrettet mot logistikk og understøttelse av operasjoner. Fokuset vil i mindre grad bli rettet inn mot administrativ forvaltning. Det eksisterer et omfattende siviltilbud på dette området, og Forsvaret vil søke å utnytte dette for å ivareta sitt kompetansebehov. Den akademiske del av utdanningen vil i tillegg bli knyttet nærmere til Forsvarets stabsskole på Akershus festning.

Forslaget innebærer at Forvaltningsskolens virksomhet i Halden, i første rekke kursvirksomheten, avvikles eller bortsettes. Gjenværende forvaltningsutdanning videreføres ved Base Sessvollmoen, og ved Forsvarets stabsskole, Akershus festning.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er kritisk til forslaget om å flytte Forsvarets forvaltningsskole (FFS) fra Halden til Sessvollmoen og Oslo. FFS-Halden ble vedtatt opprettet etter Innst. S. nr. 342 (2000-2001) og etablert i 2002. I forbindelse med etableringen er det gjennomført store investeringer. Disse medlemmer viser til at FFS-Halden har etablert kompetanse, nettverk og undervisningsfasiliteter for å utvikle en utdanning på et høyt nivå og har etablert et godt samarbeid med både Høyskolen i Østfold og Institutt for Energiteknikk. Disse medlemmer viser til at Fredriksten Festning er av historisk og kulturell stor verdi, og bør brukes aktivt av Forsvaret. På denne bakgrunn vil disse medlemmer gå imot den foreslåtte nedleggelsen av FFS-Halden og fremmer forslag i tråd med dette:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde Forsvarets forvaltningsskole Halden."

7.5.8 Den videre omstilling av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO)

7.5.8.1 INNLEDNING

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), vedtok Stortinget at Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) skulle videreutvikles i fase 3 ved opprettelse av en prosessbasert internstruktur med fire divisjoner. Vedtaket var bl.a. en oppfølging av tidligere stortingsvedtak, jf. Innst. S. nr. 25 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 55 (1999-2000) og Innst. S. nr. 232 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002-2003). Pågående omstilling av FLO er rettet mot å samordne tjenester og etablere felles prosesser mellom forsvargrenene. Forsvarets operative behov må i enda større grad være avgjørende for hvilke tjenester og produkter FLO skal være ansvarlig for. Dette krever en ny og radikal tilnærming til det fremtidige FLO, gjennom å vurdere andre drifts- og eierformer, styringsprinsipper og konsepter, deriblant offentlig-privat partnerskap (OPP), jf. kapittel 8.5.6.

Den videre omstilling av FLO frem til 2008 bør skje med utgangspunkt i en målsetting om at FLO senest i 2009 kun skal være ansvarlig og dimensjonert for tjenester og produkter som av operative eller kostnadsmessige hensyn må produseres i Forsvaret. Dette tilsier at FLO må ha en minimumskapasitet av personell og tjenester som kan rykke ut ved operative oppdrag.

I den videre tilpasning av FLO vil det bli vurdert en videreføring og mer målrettet bruk av et vidt spekter av virkemidler, slik at FLO i fremtiden i større grad kan fokusere på kjernevirksomheten. Et sentralt virkemiddel i denne sammenheng er offentlig-privat partnerskap (OPP). Flere områder innenfor FLOs virksomhet egner seg for konkurranseutsetting. Av den konkurranseutsatte virksomheten vil en del funksjoner kunne egne seg for bortsetting, eller bli gitt ny tilknytningsform.

På bakgrunn av ovenstående, anbefales nedenstående nye tiltak og innsparingsmål for FLO, utover de målsettinger som ble fastsatt i Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), fordelt på de enkelte divisjoner.

7.5.8.2 FLO/DRIFTSDIVISJONEN

Driftsdivisjonen skal ved utgangen av 2005 bestå av maksimalt 2 750 årsverk, jf. Innst. S. nr. 93 (2003-2004) og St.prp. nr. 12 (2003-2004). Dette inkluderer 850 årsverk fra FLO/IKT som er overført til Driftsdivisjonen.

Driftsdivisjonen skal ha ansvaret for daglig drift, vedlikehold og forsyningstjeneste ved basene. Hovedtyngden av personell og tjeneste som skal understøtte den operative struktur, vil måtte hentes fra Driftsdivisjonen. Dette tilsier at det må være en klar grenseopp- gang mellom virksomhet som settes bort eller avvikles, og den kapasitet og kompetanse som opprettholdes i Driftsdivisjonen.

Det er potensial for en betydelig reduksjon av driftsutgifter og årsverk i Driftsdivisjonen, som skal søkes realisert i perioden frem til utgangen av 2008.

Virksomheter som kan være aktuelle for konkurranseutsetting og bortsetting, vil bli vurdert i henhold til konseptet for OPP i forsvarssektoren.

7.5.8.3 FLO/MATERIELLDIVISJONEN OG FLO/IKT-DIVISJONEN

Materielldivisjonen innehar, koordinerer og utøver forvaltnings- og fagmyndighet for Forsvarets materiell. Divisjonen har i tillegg ansvaret for gjennomføring av anskaffelsesprosjekter. Materielldivisjonen skal ved utgangen av 2005 bestå av maksimalt 1 000 årsverk, jf. Innst. S. nr. 93 (2003-2004) og St.prp. nr. 12 (2003-2004).

IKT-divisjonen har fagmyndighet og forvaltningsmyndighet for IKT-materiell og IKT-tjenester. I tillegg er divisjonen leverandør av tekniske ingeniørtjenester til Driftsdivisjonens produksjon. IKT-divisjonen skal ved utgangen av 2005 bestå av maksimalt 300 årsverk, jf. Innst. S. nr. 93 (2003-2004) og St.prp. nr. 12 (2003-2004).

FLO/IKT-divisjonen vil i perioden bli integrert i Materielldivisjonen. Dette vil sikre en best mulig utnyttelse av den totale kompetanse hva angår anskaffelser og fagmyndighet, samt redusere administrasjonskostnadene. Satsningen på nettverksbasert forsvar (NBF) og nye data- og kommunikasjonssystemer tilsier et økt kvalitativt fokus på IKT i Forsvaret.

Flere funksjoner i Materielldivisjonen vil kunne effektiviseres betydelig. Videre vil flere funksjoner i Materielldivisjonen kunne konkurranseutsettes, eventuelt bortsettes. Dette gjelder bl.a. ingeniørtjenester, som i større grad enn i dag vil kunne kjøpes fra private kompetansemiljøer.

Et sentralt virkemiddel i fremtiden vil bli at de fleste materiellanskaffelser i Forsvaret rutinemessige skal vurderes gjennomført innenfor en flernasjonalt ramme, eller på annen måte gjennom internasjonalt samarbeid. I prinsippet skal det anskaffes "hylleware" der dette er mulig. Anskaffelsene skal dessuten rutinemessig vurderes for ulike løsninger innenfor OPP. Kun unntaksvis - og basert på en strategisk beslutning - kan det utvikles egne nasjonale materielløsninger.

Det er for den nye Materielldivisjonens vedkommende potensial for en meget betydelig reduksjon av driftsutgifter og årsverk innen utgangen av 2008.

Komiteens merknader

Komiteen understreker at FLOs lager på Hovemoen fungerer godt ift. forutsetningene. Det er et av de mest moderne i sitt slag, og har gitt betydelige effektiviseringsgevinster for Forsvaret. Denne typen effektivisering er ekstremt viktig for Forsvaret, og de prinsipper som er anvendt ved Hovemoen bør også anvendes bredt i andre deler av Forsvaret der det er hensiktsmessig. Komiteen mener at Hovemoen opprettholdes som lager, på en størrelse tilpasset dagens forsvar.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på at når integreringen av FLO/M og FLO/IKT gjennomføres må denne virksomheten organiseres slik at den har forutsetning for å etablere og videreutvikle Forsvarets perspektiv på hvordan IKT skal utnyttes for å styrke operativ evne og sikre en helhetlig og sammenhengende utvikling av IKT i Forsvaret.

Disse medlemmer ser det som viktig med helhetlig gjennomgående linjeledelse for å få til styrings- og ansvarliggjøring, herunder mulighet for måling og oppfølging av resultater innen IKT/CIS, og vil fremme følgende forslag:

"Den samlede IKT-virksomheten i FLO/M forutsettes organisert under én faglig ledelse hvor også styring av den samlede IKT-verdikjede i FLO blir ivarettatt, slik at sikkerheten ivaretas og leveranseevnen styrkes."

Komiteen forutsetter at Forsvaret samordner med andre samfunnssektorer for å møte dagens trusselbilde og redusere samfunnets samlede kostnader.

Komiteens medlem fra Senterpartiet merker seg proposisjonens presisering av målsetting om at FLO kun skal være ansvarlig og dimensjonert for produksjon av varer og tjenester som av operative eller kostnadmessige hensyn må produseres av Forsvaret. Dette medlem viser til Innst. S. nr. 342 (2001-2002) samt Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004). Et flertall i komiteen har ved flere anledninger understreket at bruk av konkurranseutsetting, bortsetting og Offentlig privat partnerskap (OPP) ikke må resultere i økte kostnader for Forsvarets militære organisasjon (FMO).

Dette medlem understreker at Forsvaret vil måtte betale merverdiavgift til sivile leverandører på lik linje med andre aktører i næringslivet. Dette medlem stiller seg undrende til at FLO på en rekke områder skal være så lite konkurransedyktige at Forsvarssjefen får større effekt ved bruk av sine midler hos private aktører, enn gjennom egen produksjon i FLO. Proposisjonens fokus på dimensjonering kun for utøvelse av kjernevirksomhet gjør at dette medlem er bekymret for at omstillingen av FLO ikke gjennomføres i tråd med komiteens tidligere presisering. Dette medlem frykter at det, som en følge av fokus på konkurranseutsetting og bortsetting, vil bli avvirket støttevirksomhet i FLO som påviselig er konkurransedyktig og som umiddelbart, eller på sikt, medfører at Forsvarets driftskostnader øker.

Dette medlem er innforstått med at konkurranseutsetting og bruk av markedsmekanismer kan bidra til effektivisering i Forsvaret, både gjennom interne forbedringer i FLO og gjennom økt kostnadsbevissthet i operativ virksomhet.

Dette medlem viser til Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), der komiteen følger opp tidligere vedtak om at FLO i fremtiden skal være kundefinansiert, med øvrig del av FMO som viktigste kunde. Dette medlem er usikker på om prak-

sis for inntektsfinansiering er tilfredsstillende etablert i FMO. Dette medlem er av den oppfatning at snarere enn å sette produksjonen ut i markeder med svært få tilbydere er det avgjørende å få den vedtatte praksis, om inntektsfinansiering og horisontal samhandel, på plass i FMO. Dette medlem vil hevde at reell kobling mellom beslutninger og faktiske kostnader på operativ side, og prosesskvalitet og konkurransekraft på leverandørsiden (FLO), vil gi langt bedre mulighet for oppnåelse av vedtatte innsparinger enn de tiltak som er gitt hovedfokus i proposisjonen.

7.5.8.4 FLO/TUNGT VEDLIKEHOLDSDIVISJONEN (FLO/TV)

Det tas sikte på at FLO/TV snarest mulig og senest innen utgangen av perioden blir omorganisert til et statlig/privat eid aksjeselskap, og skilt ut fra Forsvarets organisasjon. Dersom det ikke er hensiktsmessig å etablere selskapet som privat-eid i første omgang, bør det - etter at det er forsvarlig etablert - overføres til Nærings- og handelsdepartementet, og forvaltes derfra ut fra ordinære krav til avkastning inntil selskapet kan privatiseres.

Som en forberedelse til dette, vil departementet arbeide videre med å utdype og konkretisere grunnlaget for drift av FLO/TV på kommersiell basis, og med de økonomiske konsekvensene av en utskilling, herunder behovet for kapitaltilførsel. Finansdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet vil bli trukket aktivt inn i denne prosessen.

Virksomhetene innenfor FLO/TV dreier seg i stor grad om tyngre/industrielt vedlikehold av kjøretøy, fly og marinefartøyer. Dette er en type virksomhet som Forsvaret ikke selv må utføre, men som kan kjøpes inn fra nasjonale og/eller internasjonale aktører. Ved en utskillelse vil dessuten FLO/TV få muligheten til å konkurrere om oppdrag i markedet for øvrig, både nasjonalt og internasjonalt.

Endringen i tilknytningsform er først og fremst begrunnet i målsettingen om å skape bedre overensstemmelse mellom faktisk vedlikeholdsbehov og eksisterende produksjonskapasitet i Forsvaret, for dermed å skape større fleksibilitet ved svingninger i markedet og i oppdragporteføljen.

Omorganiseringen vil innebære at årsverksomfanget i FLO/TV på utsettingstidspunktet, omfattende maksimalt 1 250 årsverk ved etableringen, tas ut av FMO, jf. Innst. S. nr. 93 (2003-2004) og St.prp. nr. 12 (2003-2004).

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Regjeringens forslag om å omorganisere FLO/TV til et statlig/privat eid aksjeselskap. Disse medlemmer er kritisk til forslaget om å omorganisere FLO/TV til et statlig/privat eid aksjeselskap.

Disse medlemmer vil peke på at det er ved FLO/TVs fasiliteter man over tid har vært i stand til å opprettholde sterke, konkurransedyktige fagmiljøer innenfor vedlikehold, og ved støtte til system og artikkelfor-

valtning/ingeniørtjenester. De enheter som i dag utgjør FLO/TV har på de fleste områder vært premissgiver og leverandør av kompetanse til de deler av vedlikeholdsorganisasjonen som ligger i FLO/D. Det er videre ved FLO/TVs enheter at man i størst grad har kunnet stille mannskaper til deployerbare styrker, uten samtidig å svekke nasjonal, daglig virksomhet. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at proposisjonen ikke på en fyllestgjørende måte behandler de kritiske utfordringene som Forsvaret påføres i gjennomføringen av de omstillingstiltak som initieres i FLO/TV.

7.5.8.5 REGIONALE STØTTEFUNKSJONER (RSF) OG BASEDRIFT

Alle administrative støttefunksjoner tilknyttet RSF og andre støttefunksjoner under basevirksomheten overføres til FLO snarest mulig og senest innen 1. januar 2006. Virksomheten blir i første omgang direkte underlagt sjef FLO. Det vil være nødvendig å se virksomheten i RSF, forsvarsgrenenes øvrige basetjenester og støttefunksjoner i FLO i sammenheng. Dette vil sikre helhetlige løsninger og gi størst potensial for gevinstuttak. FLO vil utrede en hensiktsmessig struktur og organisasjon for RSF som del av FLO, under hensyntagen til krav om tilgjengelighet på personell direkte knyttet til støtte av operativ virksomhet. Det er en målsetting at den endelige organiseringen av RSF skal være iverksatt snarest mulig og senest innen utgangen av 2006.

Departementets målsetting er at RSFs andel av den samlede personelloppsetning ved en base (inkludert basedrift) bør reduseres til maksimalt 8 pst. Dette er på linje med beste praksis i Forsvaret i dag, og for sivile virksomheter ligger tilsvarende tall mellom 5 og 8 pst., selv om denne virksomheten erfaringsmessig har et noe lavere omfang enn Forsvarets RSF-er.

Administrative støttefunksjoner, med unntak av et minstemål av bestillerkompetanse, er ikke definert som en kjernevirksomhet i Forsvaret. I prinsippet kan alle virksomheter innenfor RSF konkurransesettes, eventuelt også settes bort, med unntak for det personell som må være tilgjengelig til enhver tid. RSF skal i størst mulig grad bemannes av sivilt personell.

Bortsetting av basedrift vil resultere i ytterligere nedbemanning. Det er igangsatt arbeid med et pilotprosjekt for eventuell bortsetting av basedriften på Haakonvern.

Komiteens merknader

Komiteen merker seg proposisjonens stadfesting av overføring av RSF og andres støttefunksjoner til FLO. Dette synes som en naturlig samling av virksomhet som skal understøtte operativ virksomhet. Komiteen stiller imidlertid spørsmål til bruk av tilsvarende sivil støttevirksomhet som referanse i denne sammenheng. Komiteen noterer seg at det er påpekt en erfaringsmessig forskjell i sivil og militær støttevirksomhet, men komiteen ser klart behovet for å understreke at også de faktiske forskjellene som ligger i en slik støttevirksomhet beskrives. Med økt krav til deltagelse i internasjonale operasjoner vil tjenester knyttet til fami-

lieoppfølging, feltprestjeneste, psykisk- og fysisk helservern, samt en rekke andre funksjoner være en sentral del av støttefunksjonene til Forsvarets operative virksomhet. Om disse funksjonene er bortsatt, og FLO således har redusert egen bemanning, spiller etter komiteens oppfatning mindre rolle, hvis Forsvaret like fullt må bruke betydelige ressurser på disse feltene. Komiteen mener derfor at andelen ressurser brukt på RSF-tjenester og Basedrift ikke uten videre kan sammenlignes med sivil virksomhet med tilsvarende krav til prosentvis andel av bemanning.

7.5.8.6 SAMLOKALISERING AV DIVISJONER OG INTEGRERING AV FLOS LEDELSE

FLOs ledelse består av konsernstab, divisjonenes ledelsesstab og tilhørende fagstab, som etter etableringen 1. januar 2004 utgjør om lag 350 årsverk.

Det tas sikte på å samlokalisere og integrere FLOs samlede ledelse på Kolsås innen utgangen av 2006. Dette vil skape synergieffekter gjennom utnyttelse av felles ledelsesfunksjoner og administrative støttefunksjoner, samt gi grunnlag for bedre samordning. Det vil også gi en mer enhetlig og målrettet ledelse, og vil legge forholdene bedre til rette for horisontal samhandling. Innsparingspotensialet på interndrift i FLO anslås til minimum 20 pst. i forhold til dagens organisering.

For å oppnå størst mulig styrings-, kompetanse- og kostnadssynergier vil det, i tillegg til ovenstående organisatoriske grep, bli foretatt en samlokalisering av alle hovedfunksjoner i den nye Materielldivisjonen til Kolsås.

7.5.8.7 OPPSUMMERING

Departementet anser det realistisk, gjennom et bredt spekter av effektiviserings- og rasjonaliseringstiltak, å oppnå årlige, reelle innsparinger på om lag 15 pst. i forhold til et alternativ uten omlegging av FLO, dvs. driftsreduksjoner samlet sett på minimum 600 mill. kroner årlig fra 2008, inkludert de samlede driftsreduksjoner tilknyttet RSF, i forhold til reduksjonskravet som er nedfelt i Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004). Dette forutsetter at det potensial som ligger i forslagene til bruk av nye virkemidler, i første rekke OPP, (herunder konkurransesetting og bortsetting), samt samlokalisering av ledelse og virksomheter, kan utnyttes fullt ut, samt at det i perioden tas i bruk og utnyttes nye løsninger knyttet til informasjonsteknologi. Potensialet for årsverksreduksjoner i FLO er meget betydelig. En gjennomgang av investeringsporteføljen for større investeringer frem til og med 2014, viser at de aller fleste prosjektene kan utføres i samarbeid med ett eller flere andre land. Innsparingspotensialet på lengre sikt ved et slikt samarbeid er anslått til å være i størrelsesorden opp til 10 pst. på investeringsrammen innenfor utvalgte systemer. Dette tilsvarer 1-3 mrd. kroner i perioden frem til 2014. I tillegg kommer et betydelig innsparingspotensial når det gjelder driftskostnadene, anslagsvis 20 pst. Videre vil OPP-anskaffelser gjennomgående bli vurdert som alternativ til tradisjonell anskaffelse.

Komiteens merknader

Komiteen understreker at en videre effektivisering av virksomheten i FLO vil være av avgjørende betydning i det videre moderniseringsarbeidet i Forsvaret, fremfor alt med tanke på å få til den vridning av ressursstrømmen fra logistikk- og støttestrukturen til operativ virksomhet og materiellinvesteringer som proposisjonen legger til grunn.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, anser at det er av overordnet betydning raskt å nå de omstillingsmål som er satt for FLO i inneværende langtidsperiode, bl.a. i Innst. S. nr. 93 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), også for å kunne lykkes med den videre moderniseringen i kommende periode. Flertallet viser til behovet for en aktiv oppfølging på dette området.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, slutter seg til proposisjonens anbefalinger knyttet til virksomheten i FLO/TV og FLO/M. Hva gjelder FLO/Driftsdivisjonen, finner dette flertallet at divisjonsledelsen bør videreføres på Kjeller og Gardermoen, men viser til at de målsettinger som knytter seg til reduksjoner i driftsutgifter og årsverk må ligge fast uavhengig av fremtidig lokalisering.

Dette flertallet vil peke på behovet for sterk strategisk styring med Forsvarets materiellinvesteringer, og på at det er store ulikheter mellom FLOs ulike oppgaver. Komiteen mener derfor det kan være hensiktsmessig å opprette en ny etat under Forsvarsdepartementet som skal ha det helhetlige ansvaret for den utøvende delen av Forsvarets materiellinvesteringsvirksomhet, slik at dette ikke lengre vil være en del av FLOs virksomhet.

Komiteen ber Forsvarsdepartementet vurdere dette og komme tilbake til Stortinget med en sak om FLO der innkjøps- og materiellanskaffelser ikke lengre er en del av FLO og det etableres en egen etat for å ivareta dette, direkte underlagt Forsvarsdepartementet.

Komiteen viser til behovet for å frigjøre ressurser i logistikk- og støttevirksomheten, med det formål å sikre transformasjon og modernisering av Forsvarets operative styrker. Komiteen er enig i at støttevirksomheten først og fremst må tjene Forsvarets operative behov, og at Forsvarets grunnleggende rasjonale er å kunne trygge norsk sikkerhet gjennom å være i stand til å løse sine oppgaver på en effektiv måte.

Komiteen viser derfor til at det må tilstrebes en mest mulig kostnadseffektiv organisering av logistikk- og støttestrukturen og av Forsvarets styrkeproduksjon, med sikte på å øke relevansen og kvaliteten på den støtten som ytes, utnyttelse av synergieffekter internt i og mellom forsvarsgrenene, samt tilpasninger til de endrede krav og behov som gjør seg gjeldende i understøttelsen av de operative styrkene.

Komiteen legger til grunn at en vridning av ressursstrømmen over mot operativ virksomhet og materiellinvesteringer er avgjørende for å kunne nå de

målsettinger for Forsvarets utvikling som proposisjonen skisserer, og for å kunne sikre en forsvarstruktur som er i balanse også på lengre sikt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Regjeringen fremmer forslag vedrørende FLO som i hovedsak innebærer en flytting av virksomhet fra Kjeller og Akershus. Disse medlemmer vil vise til at dagens lokalisering ble vedtatt i St.prp. nr. 12 (2003-2004), da FLOs fire divisjonsledelser ble vedtatt etablert på henholdsvis Kjeller (FLO-tungt vedlikehold og FLO-Drift) og Kolsås (FLO-Materiell og FLO-IKT). Dette vedtaket er nå under implementering. Komiteen ba i samme sak om en utredning av samlokalisering av alle divisjonsledelsene på ett sted. Denne utredningen har ikke kommet. Regjeringen foreslår imidlertid like fullt en samlokalisering, på Kolsås.

Disse medlemmer vil påpeke at antallet stillinger som må flyttes som en følge av Regjeringens forslag er uavklart. Ved en lokalisering ved Kjeller er det imidlertid på det rene at det vil være nødvendig med bygging av nytt administrasjonsbygg, et behov som kan dekkes innenfor eksisterende bygg ved Kolsås. Disse medlemmer er innforstått med at det er lagt inn som en forutsetning i proposisjonen at eksisterende bygningsmasse skal benyttes og at nybygg ikke skal etableres. Denne saken reiser prinsipielle problemstillinger om Forsvaret skal gå bort fra prinsippet om å eie egen bygningsmasse og åpne for å leie fra private utbyggere. Dette vil i så fall være en ny praksis, som disse medlemmer vil advare mot, ikke minst fordi det må sees på som enda et steg på veien mot privatisering, offentlig privat samarbeid, offentlig privat partnerskap og konkurranseutsetting/bortsetting.

Disse medlemmer går derfor inn for å opprettholde vedtaket i St.prp. nr. 12 (2003-04), om delt lokalisering av divisjonsledelsene på henholdsvis Kjeller og Kolsås, og fremme følgende forslag:

"FLO lokaliseres med delt divisjonsledelse på henholdsvis Kjeller og Kolsås, som vedtatt i forbindelse med St.prp. nr. 12 (2003-2004), Innst. S. nr. 93 (2003-04)."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil videre vise til at ledelseelementet i PRE/Landsdekkende, er foreslått lokalisert til Gardermoen til tross for at flertall i komiteen i forbindelse med St.prp. nr. 12 (2003-2004), Innst. S. nr. 93 (2003-04), ba om en utredning av flere lokaliseringalternativer, herunder Hovemoen på Lillehammer. Disse medlemmer vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge ledelseelementet i PRE/landsdekkende til Hovemoen på Lillehammer."

7.5.8.8 TIL INFORMASJON: FREMTIDIG VEDLIKEHOLD AV FORSVARETS MARITIME HELIKOPTRE

Gjennom behandling av Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), sluttet Stortinget

seg til at 337-skvadron skulle overføres til Sola flystasjon i forbindelse med innføring av NH-90, at 334-skvadron skulle opprettes på samme sted og at 339-skvadron skulle videreføres på Bardufoss. Dette gjennomføres som vedtatt.

Et endret drifts- og operasjonsmønster for Sjøforsvaret og Kystvakten medfører at det fremtidige NH-90 skal operere fra fartøy og være stasjonert på Sola i perioder for tyngre vedlikehold. Samtidig har Forsvarets logistikk- og støttekonsept endret seg vesentlig siden Stortinget behandlet Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001). Det legges opp til at FLO utnytter potensialet som ligger i OPP hva angår infrastruktur, logistikk og støtte.

Brukervedlikehold av de maritime helikoptrene vil bli ivarettatt om bord på fartøyene helikoptrene skal operere fra. Fasevedlikeholdet, som er større periodiske ettersyn, skal utføres ved helikopterbasen på Sola. Det er derfor ikke behov for delt vedlikehold for de maritime helikoptrene mellom Bardufoss og Sola.

7.5.8.9 LOKALISERING AV PRODUKSJONSENHET LANDSDEKKENDE I FLO/DRIFTSDIVISJONEN

Det anbefales at Produksjonsenhet Landsdekkende (PRE L) samlokaliseres med Produksjonsenhet Øst-Norge (PRE Ø), og at disse lokaliseres til Base Gardermoen.

Ved behandling av Innst. S. nr. 93 (2002-2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003-2004), ba Stortinget Regjeringen utrede alternative lokaliseringer av Produksjonsenhet Landsdekkende (PRE L) i FLO/Driftsdivisjonen, herunder bl.a. Hovemoen ved Lillehammer, og komme tilbake med resultatet våren 2004.

I tillegg til de lokaliseringer som ble vurdert i utarbeidelsen av St.prp. nr. 12 (2003-2004), har departementet vurdert mulig lokalisering til FLO/Hovedarsenalet på Hovemoen. Det vises til Innst. S. nr. 93 (2003-2004), vedlegg 3, der de logistikkfaglige og personellmessige kriterier for lokalisering er beskrevet. Kostnader knyttet til etablering på Hovemoen eller Gardermoen er anslått til i underkant av 1 mill. kroner. Når det gjelder driftskostnader knyttet til EBA, anslås disse å være tilnærmet like ved en etablering av PRE L på Gardermoen eller Hovemoen. Derimot vurderes en samlokalisering av PRE L med PRE Ø til Gardermoen sammenlignet med Hovemoen, bl.a. som følge av muligheter for synergier, å gi en årlig innsparing på anslagsvis 4 mill. kroner. Imidlertid vil det foreslått nyopprettede kompetansesenter på Jørstadmoen innebære høyteknologiske og interessante arbeidsplasser til Lillehammerområdet.

7.5.9 Reduksjoner i Forsvaret musikk

Det foreslås i tråd med forsvarssjefens anbefaling å videreføre en struktur med tre korps, bestående av Forsvarets stabsmusikkorps (Oslo), Forsvarets distriktsmusikkorps Vestlandet (Bergen) og Forsvarets distriktsmusikkorps Nord-Norge (Harstad), i tillegg til Gardens musikkorps. Dette innebærer at Kongelige norske marines musikkorps (Horten) og Forsvarets distriktsmusikkorps Trøndelag (Trondheim) legges ned.

Forsvarets musikk utgjøres i dag av fem profesjonelle korps, i tillegg til Hans Majestet Kongens Gardes musikkorps, to heimevernkorps og et vernepliktig korps ved KNM Harald Haarfagre. Hovedoppgaven til Forsvarets musikk skal først og fremst være å profilere Forsvaret, bidra til bedre rekruttering samt skape forståelse for Forsvarets rolle og oppgaver i samfunnet. I tillegg har Forsvarets musikk seremonielle oppgaver for Kongehus, Storting og Regjering.

I lys av de betydelige strukturendringer og reduksjoner i Forsvarets øvrige virksomhet og operative enheter som bl.a. følger av Stortingets vedtak knyttet til behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000-2001), Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-2002), anbefales det å videreføre en struktur med tre profesjonelle korps, i tillegg til Gardens musikkorps og amatørkorpsene.

Gjenværende profesjonelle korps bør primært lokaliseres til steder med betydelig innslag av annen militær virksomhet. I den fremtidige forsvarsstrukturen vil Bergensområdet utgjøre tyngdepunktet for Sjøforsvares virksomhet. Det anses derfor naturlig å videreføre et korps med utgangspunkt i Bergen. Korpset vil være Marinens primærkorps, og ha uniformsett fra så vel Sjøforsvaret som Hæren.

I tillegg vil Østlandet og Nord-Norge være blant kjerneområdene for den fremtidige forsvarsaktiviteten. En videreføring av Forsvarets stabsmusikkorps (FSMK), Oslo og Forsvarets distriktsmusikkorps Nord-Norge (FMKN), Harstad, anses derfor som den beste løsningen fordelt mellom landsdeler og tilpasset Forsvarets operative struktur.

FSMK (Stabsmusikken) skal i hovedsak utføre oppdrag for Slottet, Stortinget og regjeringen. Disse representasjonsoppgavene er betydelige og det er derfor nødvendig med ett korps i Oslo. Korpset videreføres med Hærens uniformer.

FMKN i Harstad ligger sentralt i det militære kjerneområdet i nord og vil dekke Forsvarets behov for musikk i landsdelen, eksempelvis Bodø, Ørland og 6. divisjon. Korpset vil ha uniformsett fra så vel Luftforsvaret som Hæren.

Anbefalingen innebærer at Forsvarets musikk kraftsamles der Forsvaret for øvrig har hoveddelen av sin virksomhet, med ett korps i Nord-Norge, ett på Østlandet og ett på Vestlandet. Sammen med amatørkorpsene vil dette gi en god geografisk fordeling av korpsene.

Forsvarets musikk vil med dette forslaget bestå av Forsvarets stabsmusikkorps, lokalisert til Oslo, Forsvarets distriktsmusikkorps Nord-Norge lokalisert til Harstad, og Forsvarets distriktsmusikkorps Vestlandet lokalisert til Bergen.

Det vil bli lagt vekt på å utnytte de gjenværende korps best mulig, slik at de på en effektiv måte støtter opp under den operative virksomheten. Korpsene forutsettes å ha stor grad av mobilitet for å løse oppdrag i hele landet, og koordineres av Forsvarsstaben og musikkinspektøren. Tiltaket har et innsparingspotensial på om lag 65 årsværk og årlige driftskostnadsreduksjoner på ca. 35 mill. kroner.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen viser til forslaget om å nedlegge Kongelige norske marines musikkorps i Horten og Forsvarets distriktsmusikkorps Trøndelag. Komiteen viser til at spørsmålet har vært behandlet en rekke ganger. Forsvarets musikk er en viktig del av Forsvarets ansikt utad. Det er viktig at Forsvaret er synlig også i det kulturelle og sivile miljøet. Forsvarets musikk er også viktig for å sikre bredden i det norske kulturlivet.

Komiteen mener at også korpsene må bidra til innsparinger i Forsvaret, og foreslår at det spares inn 10 pst. i den totale korpsvirksomheten.

På denne bakgrunn vil komiteen gå imot den foreslåtte nedleggningen av Kongelige norske marines musikkorps i Horten og Forsvarets distriktsmusikkorps Trøndelag, og fremmer forslag i tråd med dette:

"Kongelige norske marines musikkorps i Horten og Forsvarets distriktsmusikkorps Trøndelag opprettholdes."

7.5.10 Videreutvikling av felles og forsvarsgrens-vise utdannings- og kompetansesentra

En redusert operativ struktur bestående av avdelinger med en høyere grad av kontinuitet på befal og mannskaper, vil endre det økonomiske og funksjonsmessige rasjonale for hvordan Forsvarets utdannings- og kompetansemiljøer er organisert, samt hvilke behov de skal dekke. For å tilpasse denne virksomheten og for å frigjøre ressurser til den operative virksomheten, er en videreutvikling av disse miljøene nødvendig, både i form av effektivisering av virksomheten og en ytterligere integrering av utdannings- og kompetansesentra i styrkeproduksjonsavdelingene. Det forutsettes en innsparing på minimum netto 150 mill. kroner årlig, bl.a. gjennom en netto reduksjon på mellom 200 og 450 årsverk, eller tiltak som gir tilsvarende netto driftsinnsparinger.

7.5.11 Til informasjon: Ytterligere drifts- og årsverkreduksjoner i FMO

Det er departementets målsetting kontinuerlig å identifisere og gjennomføre tiltak i perioden for å effektivisere logistikk- og støttefunksjonene ytterligere.

Det er identifisert et potensial for å redusere reiseutgiftene i Forsvaret, bl.a. som en konsekvens av etableringen av nye fellesbaser. På årsbasis dreier dette seg om ca. 120 mill. kroner. Også denne gevinsten vil bli realisert i løpet av perioden.

7.5.12 Forsvarsbygg

Forsvarsbygg er forvalter av all bygningsmasse i Forsvaret. Samhandlingen gjennomføres som et kundeleverandør-forhold med fastsettelse av husleie.

Forsvarsbygg må ikke bare ha økt fokus på sine leveranser, men i like stor grad på kostnadsreduksjoner gjennom effektivisering av interne prosesser og tilpassning av tjenestespekteret til endringer i Forsvarets behov. Forsvarsbygg skal ha fokus på salg av overflødig

bygningsmasse. Investeringer i bygningsmasse som ikke gir effekt i form av et mer relevant og anvendbart forsvar, skal unngås. Dette stiller krav til utvikling av nye flerbrukskonsepter og lette, flyttbare gjenbruksløsninger som kan tilpasses skiftende behov.

Det legges opp til at Forsvarsbygg gjennomfører en kostnadsreduksjon på minimum 20 pst. innen 2006 og ytterligere minimum 10 pst. innen utgangen av 2008, utover de kostnadsreduksjoner som er en konsekvens av arealnedtrekk fra 4,0 til 3,5 mill. m². Administrasjon og støttefunksjoner skal effektiviseres. Dette skjer både ved interne forbedringsprosesser og ved bruk av andre leverandører der egne støttetjenester ikke blir konkurransedyktige. Leveranser fra RSF forutsetter at disse blir konkurransedyktige i forhold til interne tjenester og eksterne leverandører.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen konstaterer at prinsippet om horisontal samhandel er innført angående forsvarssektorens EBA-virksomhet. Det er komiteens syn at mens disse mekanismene i stor grad har virket disiplinerte på "kunden", Forsvarets militære organisasjon, har de i mindre grad virket etter hensikten hva angår Forsvarsbyggs kostnadsnivå. Komiteen anser at dette for en stor del skyldes at Forsvarsbygg i mange områder i realiteten er i en monopolsituasjon. På denne bakgrunn slutter komiteen seg til proposisjonens anbefalinger knyttet til innsparinger i drift av Forsvarsbygg, men anmoder i tillegg om at Forsvarsbygg gjennomfører kostnadsreduksjoner utover det skisserte minimum på 20 pst. innen 2006 og ytterligere minimum 10 pst. innen utgangen av 2008. Komiteen understreker at urimelige utslag av etatens monopolsituasjon i største mulig grad må unngås.

Komiteen vil vise til viktigheten av at Forsvarets avhending av eiendommer skjer i samsvar med gjeldende lovgivning og retningslinjer, og vil spesielt vise til hensynet til friluftsliv og betydningen av reglene knyttet til allemannsretten i denne forbindelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er riktig å profesjonalisere eiendomsforvaltningen i Forsvaret og synliggjøre alle kostnader knyttet til areal- og lokalbruken. I denne forbindelse burde organisasjonsformen som statsforetak og aksjeselskap også vært vurdert fordi da vil det være kjente organisasjonsformer med klare lovfestede beslutningssystemer. Disse medlemmer vil be Regjeringen vurdere disse organisasjonsformer for forvaltningsbedriften.

7.5.13 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)

Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet har det overordnede sektorovergripende ansvar for forebyggende sikkerhet i henholdsvis sivil og militær sektor. NSM er opprettet som et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsdepartementet er etatsstyrende departement for NSM. Justisdepartementet skal innvirke på prosess og resultat i sty-

ringen av NSM så lenge dette har relevans for oppgaveutførelsen i sivil sektor.

I perioden vil det bli prioritert å videreutvikle NSMs rolle som fag- og tilsynsmyndighet innenfor forebyggende sikkerhet, og dermed samarbeidspartner i samfunnsikkerhetsarbeidet på tvers av militær og sivil sektor. Dette vil særlig være viktig i forhold til et fremtidig tilsyn med forebyggende sikkerhetstiltak for samfunnskritisk infrastruktur.

NSMs virksomhet finansieres i sin helhet over forsvarsbudsjettet. NSM må på samme måte som andre støttefunksjoner i Forsvaret, foreta driftsinnsparinger. Det vil i den forbindelse være viktig at NSM utvikler sitt samarbeid med sivile etater, særlig Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap, for å skape synergier på området. I forbindelse med mulige driftsinnsparinger, vil det i perioden bli gjennomført en vurdering for å se på alternativ finansiering av NSMs virksomhet i sivil sektor, herunder brukerfinansiering.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen viser til Innst S. nr. 9 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001-2002), der et flertall støttet forslaget om å oppgradere Forsvarets Overkommando/sikkerhetsstaben til direktorat under navnet Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

Flertallet påpekte viktigheten av klare kommandolinjer og ansvarsforhold, og viste til at NSM har ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste etter sikkerhetsloven. Flertallet merket seg videre at NSM skulle være faglig og administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, og rapportere til Forsvarsdepartementet i militær sektor og Justisdepartementet i sivil sektor.

Komiteen vil be om en kontinuerlig oppdatering på hvordan denne doble rapporteringen virker og be departementet sørge for at det ikke hersker tvil om at det er Forsvarsdepartementet som har etatsstyringsansvaret for NSM.

7.5.14 Forslag om nedleggelse av Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV)

Som beskrevet i kapittel 5.3.2, tas det sikte på at FOKIVs arbeid med å samle militære erfaringer fra internasjonale operasjoner videreføres ved FOHK. FOKIV i sin nåværende form foreslås derfor nedlagt.

Kompetansen knyttet til fredsoperasjoner, spesielt fredsbevarende operasjoner i FN-rammen, vil imidlertid bli ivarettatt innenfor rammen av undervisning og kursvirksomhet ved Forsvarets skolesenter, samt ved det operative miljøet ved FOHK, som skal styre alt norsk personell som deltar i operasjoner i utlandet.

Forslaget vil ikke ha økonomiske og administrative konsekvenser.

7.5.15 Forskning og utvikling

I 2003 brukte Forsvaret i underkant av 1 200 mill. kroner på forskning og utvikling (FoU). Av dette gikk om lag 450 mill. kroner til Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), og om lag 540 mill. kroner til større utvik-

lingsprosjekter, hvorav det største var Norsk sjømålsmissil, og utvikling innen større materiellanskaffelser, som inkluderer Joint Strike Fighter System Development & Definition (JSF SDD). Det resterende, om lag 175 mill. kroner ble brukt på andre prosjekter innen FoU og eksperimentering. Dette ble utført i Forsvarsbygg, ved Norwegian Battle Lab & Experimentation (NOBLE), i industrien og ved andre forskningsinstitusjoner (som f.eks. NUPI, SINTEF, universiteter og høyskoler).

Gjennom en lavere ambisjon innen utviklingsområdet, skal de årlige kostnadene til FoU reduseres med om lag 330 mill. kroner snarest mulig og senest innen 2008. Potensialet for reduksjoner knytter seg i første rekke til et tettere internasjonalt materiell samarbeid, og bortfall av store nasjonale utviklingsprosjekter. Kjøp av hyllevare ved materiellanskaffelser vil fordele FoU-kostnadene knyttet til materiell på flere kjøpere. Kostnadene ved utviklingsprosessen blir fordelt på flere, samtidig som risikoen blir minimalisert, og Forsvaret unngår å ende opp som enekunde.

7.5.16 Effektivisering av støttefunksjonene ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

Det foreslås å fortsette effektiviseringen av støttefunksjonene ved FFI. En utredning av virksomheten ved FFI har identifisert en mulig kostnadsreduksjon på 30 pst., relativt til virksomhetsåret 2002. Denne effektiviseringen er godt i gang, og vil bli fulgt opp av departementet gjennom etatsstyringsdialogen. Årlig kostnadsreduksjon anslås til om lag 30 mill. kroner basert på en omsetning på 475 mill. kroner. Noe av dette vil kunne tas ut i form av lavere basisfinansiering. Også ytterligere reduksjoner i FFIs ressurstilgang vil bli vurdert.

7.5.17 Til informasjon: Forsvarsmuseet

Nytt styre for Forsvarsmuseet vil bli gitt i oppdrag å utarbeide forslag til fremtidig organisasjons- og driftsmodell som ivaretar behovet for en helhetlig og kostnadseffektiv virksomhet.

Forsvarsdepartementet vil vurdere om driftskostnadene bør dekkes av en større andel av egeninntekter enn i dag, bl.a. som følge av at muséene har et besøkstall på om lag 300 000 pr. år. En større grad av samordning av forskningsvirksomheten med FSS vil også bli vurdert. Forsvarsmuseets tilknytning vil bli vurdert nærmere.

KOMITEENS MERKNAD

Komiteen har merket seg at Forsvarsmuseets styre skal utarbeide forslag om museets fremtidige organisasjons- og driftsmodell, og at Forsvarsdepartementet vil vurdere en større andel av egeninntekter enn i dag. Komiteen forventer at Forsvarsdepartementet kommer tilbake til Stortinget med dette på egnet måte.

7.5.18 Til informasjon: Festningenes fremtid

Forsvarsdepartementet vil videreføre samarbeidet med å se på fremtidig forvaltning av nasjonale fest-

ningsverk og kulturminner som Forsvaret i dag står som eier av. For å ivareta dette arbeidet, er det etablert en arbeidsgruppe ledet av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, med deltakelse fra Miljøverndepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Forsvarsdepartementet, Statsbygg, Forsvarsbygg og Riksantikvaren. Det vises til rapport fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens medlemmer viser til Budsjettinnst. S. nr. 7 (2003-2004) og til Innst. S. nr. 314 (2000-2001), jf. Dok. nr. 8:52 (2000-2001) om opprettelse av et fond for bevaring av festninger og andre militærhistoriske bygninger. En enstemmig komité understreket behovet for å organisere forvaltningen av festninger og andre bygg av kulturhistorisk verdi som ikke lenger har noen forsvarsmessig betydning. Det var politisk enighet om at forsvarsledelsen kunne fritas for denne oppgaven, og om at målet måtte være å ta vare på de kulturhistoriske verdier til glede og nytte for allmennheten. Komiteen viste til det arbeid som pågår mellom Forsvaret og miljøvernmyndighetene om kartlegging og vurdering av de eiendommer som har stor betydning kulturhistorisk og/eller betydning for naturvern, samt allmennhetens muligheter til friluftsliv.

Komiteen vil minne om disse merknader og vedtaket som ble fattet, og forventer at Regjeringen ved AAD, kommer tilbake til Stortinget med en utredning av ulike ordninger for organisering av eierskap og forvaltning av eiendommer, bygg og anlegg med historisk verdi, herunder et fond som skissert i Innst. S. nr. 314 (2000-2001), jf. Dok. nr. 8:52 (2000-2001). Komiteen viser for øvrig til Innst. S. nr. 196 (2002-2003), jf. Dok. nr. 8:80 (2002-2003).

8. GJENNOMFØRING AV DEN VIDERE OMLEGGINGEN

8.1 Innledning

Helheten av de tiltak som er beskrevet i denne proposisjonen innebærer en omstilling av Forsvaret i retning av økt relevans og operativitet, samt mer effektiv oppgaveutførelse innenfor logistikk- og støttevirksomheten. Tiltakene muliggjør - dersom de implementeres på en effektiv og tidsmessig måte - en videre omlegging i retning av et mer moderne og fleksibelt Forsvar. Omstillingen må bygge på følgende prinsipper:

Kontinuerlig omlegging: Forsvaret må kontinuerlig tilpasses endringene i det sikkerhetspolitiske bildet og videreutvikle organisasjonen i retning av mer ressurs-effektive tjenester. Dette innebærer at ytterligere tiltak vil identifiseres i perioden for å nå de overordnede målsettingene med omleggingen.

Strategisk styring og klare ansvarsforhold: Hovedansvaret for å gjennomføre omleggingen ligger hos forsvarssjefen som leder for Forsvarets militære organisasjon, og han har i denne egenskap ansvaret for å oppnå de overordnede omleggingsmålene (jf. kapittel 8.2 nedenfor). Disse vil brytes ned slik at den enkelte sjef

vil få et selvstendig ansvar for resultatene av omleggingen.

Kraft og tempo: Tiltakene må gjennomføres raskt og med kraft straks nødvendig implementeringsplanlegging er gjennomført. Dette er særlig viktig ettersom realiseringen av operativ ambisjon forutsetter en betydelig frigjøring av ressurser innenfor logistikk- og støttevirksomheten.

Åpenhet og kommunikasjon: Det er en forutsetning for å lykkes at Forsvarets ansatte, og andre som blir sterkt berørt av den videre omleggingen, holdes orientert på en etterrettelig og tidsriktig måte, og inkluderes i en dialog om de utfordringer og muligheter prosessen medfører.

8.2 Overordnede målsettinger

Det viktigste målet for omleggingen 2005-2008, er at Forsvaret skal bli best mulig i stand til å håndtere fremtidens utfordringer, og kunne fremstå som et mest mulig effektivt sikkerhetspolitisk virkemiddel. Dette forutsetter en modernisering av den operative struktur, gjennomføring av de personellpolitiske tiltak, samt en overføring av ressurser fra logistikk- og støttevirksomheten til operativ drift og investeringer.

Følgende omstillingsmål anbefales derfor, på bakgrunn av tiltakene skissert i denne proposisjonen:

Ved full effekt forskyves minimum 2 mrd. 2004-kroner fra logistikk- og støttevirksomhet til operativ virksomhet og materiellinvesteringer, relativt til 2004-nivået. Av dette frigjøres netto minimum 600 mill. kroner fra Forsvarets logistikkorganisasjon.

Samtidig søkes følgende økonomisk-administrative delmål oppnådd: Anslagsvis 34 mrd. 2004-kroner avsettes totalt til materiellinvesteringer i perioden; antall årsverk i Forsvarets militære organisasjon bringes ned til anslagsvis 15 000, eksklusive gevinster knyttet til den videre modernisering av FLO (jf. proposisjonens kapittel 8.5.6); Forsvarets eiendommer, bygg og anlegg reduseres til maksimalt 3,5 mill. m² (målet med pågående omlegging er en reduksjon fra 6 mill. til 4 mill. m²); og husleieutgiftene pr. m² reduseres med inntil 20 pst.

Målene skal oppnås snarest mulig og senest innen utgangen av 2008. Som skissert i kapittel 1, ligger de overordnede målsettinger for perioden frem til og med 2005, fast. Blant annet gjelder dette målet om at Forsvarets militære organisasjon skal bestå av maksimalt 15 300 årsverk ved utgangen av 2005. Ovennevnte mål utgjør en ytterligere ambisjon, utover dette.

8.3 Økonomiske rammer

8.3.1 Samlet forsvarsramme

Den forsvarstruktur som Stortinget vedtok våren 2001 i tilknytning til langtidsplanen for 2002-2005, inkludert kostnadene som følge av norske PCC-forpliktelse, innebar et budsjettbehov for 2005-2008 betydelig over dagens nivå, som varslet i St.prp. nr. 55 (2001-2002).

Gjennom de tiltak som anbefales i denne proposisjonen, blir dette ressursbehovet betydelig redusert. I sum

legger Regjeringen opp til at Forsvaret i perioden 2005-2008 tilføres 118 mrd. kroner 2004-kroner. Dette gir et årlig gjennomsnittsnivå på 29,5 mrd. kroner i perioden, hvilket innebærer en moderat økning i forhold til budsjettnivået for 2004. Regjeringen legger med andre ord opp til en fortsatt betydelig satsning på Forsvaret.

Det er av overordnet betydning å sikre tilstrekkelig ressurser til materiellinvesteringer, og derved sikre fundamentet for moderniseringen av Forsvaret. Derfor er dette også gjort til et hovedmål for omleggingen. Materiellinvesteringene økes gradvis, og vil ved en vellykket omlegging utgjøre ca. 29 pst. av totalbudsjettet.

Effektiviserings- og innsparingstiltakene muliggjør en svak reduksjon av driftsutgiftene i perioden, ned til

et nivå som i 2008 er ca. 900 mill. kroner lavere enn 2004-nivået. Samtidig vil i størrelsesorden 1,5 mrd. kroner overføres fra drift av logistikk- og støttevirksomheten til operativ drift inkludert deltagelse i utenlandsoperasjoner. Denne vridningen av ressursstrømmen er et hovedelement i omleggingen, og, ved siden av det økte materiellinvesteringsnivået og anbefalingene på personellsiden, det som skal gjøre Forsvaret enda bedre i stand til å løse sine oppgaver.

Det må påregnes en betydelig kostnad for å få realisert omstillingen og besparingspotensialet. Det er imidlertid viktig å merke seg at en betydelig andel av de omstillingsutgiftene som vises i tabell 8.1, relaterer seg til allerede vedtatt omstilling.

Tabell 8.1 Anslått utvikling innenfor Forsvarets viktigste kostnadselementer som følge av omleggingen 2005-2008 (mrd. 2004-kroner)

	2004	Gjennomsnitt 2005-2008	Status etter full- ført omlegging (gitt videreført budsjettramme)
Investeringer totalt:	9,3	9,8	10,3
Materiellinvesteringer	7,4	8,5	9,4
EBA-investeringer	1,9	1,3	0,9
Drift totalt:	18,6	18,1	17,7
Drift operativ og styrkeproduksjon	8,6	9,5	10,0
Drift logistikk- og støttevirksomheten	10,0	8,6	7,7
Internasjonale operasjoner (merutg.)	0,7	0,8	0,8
Omstillingstiltak	0,6	0,8	0,7
Sum	29,2	29,5	29,5

St.prp. nr. 42 (2003-2004), s. 125-126 gir en nærmere vurdering av finansiering av nye kampfly, som ventes gjennomført i neste langtidsplan for Forsvaret (2009-2012).

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at norsk deltagelse i utviklingen av JSF ennå ikke har materialisert seg i tilstrekkelig grad i form av konkrete kontrakter for norsk industri. Dette til tross for at det eksisterer flere industrielle muligheter i dag enn for ett år siden. Flertallet er ikke fornøyd med oppnådde resultater, men ser samtidig at hovedleverandøren av JSF, Lockheed Martin, og underleverandører i den senere tid har tatt kontakt med norsk industri for å sikre flere kontrakter. Flertallet er kjent med at flere norske bedrifter har besvart forespørsler som nå er til behandling hos Lockheed Martin eller dennes partnere og underleverandører, samt at Lockheed Martin og deres partnere har satt i gang stor aktivitet for å identifisere ytterligere muligheter for industrien. Flertallet mener at Forsvarsdepartementet også bør forfølge et spor mot Lockheed Martin som går ut over selve utviklingen av flyet, der hovedideen vil være å få innpass for norskutviklede produkter og systemer i Lockheed Martins egne hovedsystemer, markedsført og solgt over hele verden.

Med bakgrunnen i de muligheter og initiativ som er nevnt over, og i erkjennelse at fortsatt deltagelse i prosjektet er viktig spesielt for Forsvaret, men også for industriens muligheter, så mener flertallet at vi bør fortsette vår deltagelse i utviklingen av JSF. Flertallet understreker at norsk deltagelse i prosjektet må vurderes løpende, og at det industrielle utbyttet er en vesentlig del av en slik vurdering. Flertallet ber om å bli holdt løpende informert om utviklingen i prosjektet, herunder også i forbindelse med budsjettet til høsten.

Flertallet ber Forsvardepartementet om fortsatt innsats for å legge forholdene til rette for norsk næringslivs innpass i utviklingen av JSF.

Flertallet mener for øvrig at en forutsetning for å anskaffe nye kampfly er at norsk forsvars- og forsvarsrelatert industri får et godt og rettfærdig industrielt utbytte. Flertallet vil vise til at beslutning om eventuelt kjøp av nye jagerfly først skal skje omkring år 2008 og at deltagelse i utviklingsprosjekter ikke betyr at det er foretatt valg av fly på det nåværende tidspunkt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ønsker en snarlig avgjørelse på kampflyprosjektet og ser nødvendigheten av at det treffes en prinsipiell beslutning om en slik anskaffelse. Disse medlemmer viser til at finansieringen og omfanget av norsk deltagelse i utviklingsarbeidet og senere leve-

ranser må være inkorporert og ferdigforhandlet når Stortinget blir inviterte til beslutning. For disse medlemmer er det en selvfølge at deltagelse i og anskaffelse av nye kampfly må betales i tillegg til de normale forsvarsbudsjetttrammer og slås fast allerede nå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser til at statsråden, i den åpne høring 13. juni 2002 og ved senere anledninger, hevdet at norsk industris muligheter for deltagelse i utvikling og leveranser til JSF-prosjektet var avhengig av industriens egen dyktighet i markedsføring og kvalitet på produkter. Statsråden kunne således oppfattes som om det ikke var noen kobling mellom norske myndigheters deltagelse i prosjektet og industriens muligheter. Det ble også avvist og er senere blitt understreket at myndighetene kunne kreve større sikkerhet for gjenkjøp og norsk industris leveranser, slik som ellers har vært vanlig ved større utstyrsanskaffelser, f.eks. fregattkjøpet.

Disse medlemmer vil vise til brev fra NHO sendt til forsvarskomiteen 1. juni 2004 som lyder:

"FORSVARSDINDUSTRIENS BETYDNING FOR FORSVARETS LANGSIKTIGE UTVIKLING

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 42, vil Norske Forsvarsleveranser (NFL) peke på viktige momenter som vi håper at komiteen vil vektlegge i behandlingen av denne. Disse momentene er først og fremst av forsvarspolitisk art, men vi berører også momenter som er av stor forsknings-, nærings- og regionalpolitisk betydning.

1. Forsvarets behov for en nasjonal forsvarsindustri

Forsvarsindustriens betydning for Forsvarets langsiktige utvikling behandles ikke i proposisjonen, dette til tross for at temaet er av avgjørende betydning i denne sammenheng.

De disposisjoner Forsvaret gjør på investerings- og utviklingssiden i perioden 2005-2008, vil i realiteten bestemme om Norge har en forsvarsindustri ved utgangen av dette tiåret. Det vil igjen legge sterke føringer på Forsvarets handlefrihet i perioden 2010-2020, en periode som med stor sannsynlighet vil medføre et annet trusselbilde enn dagens.

Dersom man ønsker å utvikle/videreutvikle norsk forsvarsindustri, så må alle aktører som kan bidra til å påvirke utviklingen positivt ville det og samarbeide etter en felles langsiktig strategi. Stortinget sluttet seg til en slik strategi ved behandlingen av St.prp. 59 (1997-1998), jf. Inst. S. Nr. 236 (1997-1998). Strategien har en tidshorisont på 10-15 år. Industrien har forholdt seg til denne strategien som en sentral del av rammebetingelsene og gjort sine disposisjoner utfra dette. At Regjeringen nå ser bort fra denne strategien får derfor dramatiske konsekvenser.

NFL er i denne sammenheng særlig opptatt av at forsvarskomiteen legger vekt på at:

- Forsvaret av Norge er avhengig av utstyr utviklet for norske forhold. Dette er en norsk forsvarsindustri en garantist for.
- Det på lang sikt er fordyrende for Forsvaret å utelukkende kjøpe utenlandsk materiell når det ikke finnes norske konkurrenter.

- Transformasjonen av Forsvaret stiller nye krav som ikke kan møtes på en kosteffektiv måte uten et tett samarbeid mellom Forsvaret og industrien

2. Kampfly-saken

Den altoverveiende del av Forsvarets investeringer i perioden 2010-20 vil gå til utvikling og innkjøp av nye kampfly. NFL vil minne om at kampflysaken er den viktigste enkeltsaken Forsvaret står overfor i langtidsperioden 2005-2008.

NFL er svært opptatt av at kampflysaken trekkes inn i behandlingen av proposisjonen. Dette særlig fordi:

- Nye kampfly vil koste nærmere 40 mrd. NOK, noe som vil fortrenge andre materiellanskaffelser i mange år.
- Per i dag er det ingen signaler om at denne anskaffelsen vil komme norsk forsvarsindustri til gode. I realiteten vil dette bety en nedleggelse av den norske forsvarsindustrien med de konsekvenser dette får for Forsvaret, for norske distrikter og for våre 5.000 arbeidstakere og deres familier.

3. Teknologi og utvikling

En proaktiv holdning til teknologisk utviklingsarbeid preger våre alliertes handlinger i forsvarssektoren. Forsvarsindustrien ses på som en viktig teknologisk drivkraft - både for de militære styrker og for det sivile samfunn. Dette er en holdning som ikke gjenspeiles i vår langtidsproposisjon.

4. Nærings- og regionalpolitikk

Nærings- og regionalpolitikk har vært et sentralt tema på den politiske arena i mange år.

- Forsvarsindustrien har 5.000 ansatte og skaper i dag høyteknologiske arbeidsplasser i deler av landet som ellers er lite næringsmessig utviklet. Dette gjelder blant annet innlands-Norge, Sørlandet, Trøndelag og i Nordland. Disse virksomhetene og deres lokalsamfunn, blir i høyeste grad berørt av Stortingets behandling av langtidsproposisjonen.

5. Konklusjon

NHO/NFL foreslår at det ifm behandlingen av proposisjonen fattes vedtak om at en forutsetning for å anskaffe nye kampfly er at norsk forsvars- og forsvarsrelatert industri tilgodesees med oppdrag som i omfang og teknologinivå tilsvarer innholdet i kampflyanskaffelsen. Slik situasjonen er i dag, kan det se ut som at eneste mulighet for å få til industrikontrakter, er å kreve forsvarskontrakter overfor amerikanske myndigheter på andre områder enn JSF-prosjektet. Det betyr indirekte gjenkjøp. For å muliggjøre dette, må dette arbeidet starte så raskt som mulig.

I tillegg er det helt avgjørende at det etableres en reell konkurranse mellom de aktuelle kampflyalternativene Joint Strike Fighter og Eurofighter.

Videre vil vi be om at Stortinget presiserer at en forventer at Regjeringen umiddelbart følger opp strategien for norsk forsvars- og forsvarsrelatert industri (St. Prp. Nr. 59 (1997-98)). Dette betyr at samarbeidet mellom Forsvarsdepartementet, Forsvaret og industrien om å utnytte de mulighetene Forsvarets anskaffelser gir for å videreutvikle norsk forsvarsindustri og annen høyteknologisk virksomhet i Norge videreføres slik det er beskrevet i proposisjonen, og at nødvendige ressurser stilles til rådighet for dette arbeidet."

Videre vises det til at ikke eksisterer en proaktiv holdning i forhold til teknologisk utviklingsarbeid i

langtidsproposisjonen, dette er noe som preger våre alliertes handlinger i forsvarssektoren.

"ST.PR.P. 42 DEN VIDERE MODERNISERINGEN AV FORSVARET I PERIODEN 2005 - 2008

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 42 vil Landsorganisasjonen i Norge (LO) påpeke enkelte momenter av forsvars-, nærings- og regionalpolitisk betydning som vi mener Forsvarskomiteen må vektlegge i behandlingen av proposisjonen.

Forsvarets behov for en nasjonal forsvarsindustri

Forsvarsindustriens betydning for Forsvarets langsiktige utvikling behandles ikke i proposisjonen selv om temaet er av avgjørende betydning i denne sammenheng. De disposisjoner Forsvaret gjør på investerings- og utviklingssiden i perioden 2005-2008, vil i realiteten bestemme om Norge har en forsvarsindustri ved utgangen av tiåret.

For å utvikle og videreutvikle norsk forsvarsindustri må alle aktuelle aktører bidra til positivt å påvirke utviklingen og samarbeide etter en felles langsiktig strategi. Stortinget sluttet seg til en slik strategi ved behandlingen av St.prp. 59 (1997-1998), jf. Inst. S. Nr. 236 (1997-1998).

Forsvarskomiteen må vektlegge følgende forhold:

- Forsvar av Norge er avhengig av utstyr utviklet for norske forhold. Dette er en norsk forsvarsindustri en garantist for.
- Uten norske konkurrenter vil det på sikt være fordyrende å utelukkende kjøpe utenlandsk materiell.
- Omstillingen i Forsvaret stiller nye krav som ikke kan møtes på en kosteffektiv måte uten et tett samarbeid mellom Forsvaret og industrien

Teknologi-, nærings- og regionalpolitikk

Forsvarsindustrien er en viktig teknologisk drivkraft – både for de militære styrker og for det sivile samfunn. Dette forhold gjenspeiles ikke i langtidsproposisjonen. Forsvarsindustrien ansetter og skaper høyt teknologiske arbeidsplasser i deler av landet som ellers er svakt næringsmessig utviklet. Dette gjelder blant annet innlands-Norge, Sørlandet, Trøndelag og i Nordland. Forsvarsbedriftene, de ansatte og deres lokalsamfunn, blir i høyeste grad berørt av Stortingets behandling av langtidsproposisjonen.

Anskaffelse av nye kampfly

Forsvarets investeringer i perioden 2010-20 vil hovedsaklig være preget av utvikling og innkjøp av nye kampfly. Dette er den viktigste enkeltsaken Forsvaret står overfor i langtidsperioden 2005-2008. LO mener at kampflysaken må behandles i sammenheng med proposisjonen fordi størrelsen på kostnaden (40 mrd.) i seg selv gjør at den vil dominere materialanskaffelser i mange år. LO konstaterer dessuten at det ikke er noen konkrete signaler om at anskaffelsen kommer norsk industri til gode.

LO ber i likhet med NHO/NFL (Norske Forsvarleveranser) om at det i forbindelse med behandlingen av proposisjonen fattes vedtak om at en forutsetning for å anskaffe nye kampfly er at norsk forsvars- og forsvarsrelatert industri tilgodesees med oppdrag som i omfang og teknologinivå tilsvarer innholdet i kampflyanskaffelsen. Slik situasjonen er i dag ser det ut som at eneste mulighet for å få til industrikontrakter er å kreve forsvarskontrakter overfor amerikanske myndigheter på andre områder enn JSF-prosjektet. Det betyr indirekte gjenkjøp. For å muliggjøre dette, må dette arbeidet starte så raskt som mulig. Det er i tillegg av avgjørende

betydning at det etableres en reell konkurranse mellom de aktuelle kampflyalternativene.

LO ber Stortinget presisere at en forventer at Regjeringen umiddelbart følger opp strategien for norsk forsvars- og forsvarsrelatert industri, jf. St. Prp. Nr. 59 (1997-98), og at nødvendige ressurser stilles til rådighet for dette."

Disse medlemmer viser videre til brev fra LO sendt til forsvarskomiteen 4. juni 2004. I brevet pekes det på at de disposisjoner Forsvaret gjør på investerings- og utviklingssiden i perioden 2005-2008, vil i realiteten bestemme om Norge har en forsvarsindustri ved utgangen av tiåret. Videre sies det at for å utvikle norsk forsvarsindustri må alle aktuelle aktører bidra til positivt å påvirke utviklingen og samarbeide etter en felles langsiktig strategi. Disse medlemmer ser det som en nødvendighet at Regjeringen følger de signaler som gis fra arbeidsgiverorganisasjonen og arbeidstakerorganisasjonen for å sikre norske industriarbeidsplasser og at industrien får mulighet til å være med på kompetansehevende oppdrag som vil sikre innovasjon og vekst i næringen. Disse medlemmer vil slå fast at norsk industris deltakelse i utvikling og produksjon av nye kampfly må være en betingelse for senere anskaffelse. På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til grunn for anskaffelse av nye kampfly at norsk forsvarsindustri og forsvarsrelatert industri tilgodeses med oppdrag som i omfang og teknologinivå tilsvarer innholdet i kampflyanskaffelsen."

Disse medlemmer vil trekke frem at norsk forsvarsindustri i hovedsak på grunn av høye lønnskostnader, må satse på kompetansekrevede oppdrag. Dette medfører at det er av avgjørende betydning for industrien at de avtaler industrien får tilbud om i forbindelse med utviklingsprosjekter må være av en slik karakter at dette er sammenfallende med hva industrien kan tilby av tjenester og produksjon. Dette vil gjenspeile seg i at aktuelle oppdrag vil være av utviklende og høyt teknologisk karakter fremfor ren produksjon av allerede utviklede produkter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet konstaterer at det er påført kostnader på flere hundre millioner kroner, og at det er planlagt å bruke hundre millioner kroner per år for JSF-prosjektet, men at det er liten grunn til å være fornøyd med utviklingen, slik brevene fra NHO og LO viser. Disse medlemmer er ikke innstilt på å fortsette å støtte bevilningene til JSF med mindre NHO og LO erklærer seg fornøyd med utviklingen. JSF-prosjektet skal evalueres i juni måned og disse medlemmer anser det ikke for forsvarlig å benytte flere penger til dette prosjektet med mindre det senere kommer en dramatisk forbedret holdning fra JSF.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen avslutte den nåværende utviklingsavtale om JSF og begrunne dette med den mangelfulle realiseringen av utviklingsavtalen."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet ser det som en stor utfordring å kunne forutse de teknologiske og kapasitetsmessige behov som vil ligge til grunn for en kampflyanskaffelse ca. år 2020. Derfor ønsker disse medlemmer å gjøre anskaffelsen fleksibel på den måten at det åpnes for et delt innkjøp av nye kampfly. Det vil kunne innebære at man kan kjøpe inn fly fra eventuelt flere produsenter og anskaffelsen kan foretas over et bredere tidsaspekt, slik at ny teknologi og kapabilitet kan hensyntas i anskaffelsesprosessen.

Disse medlemmer fremmer med denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede mulighetene for delt innkjøp av nye kampfly, og at Regjeringen utreder konsekvensene ved split-buy-forhold til de nå aktuelle leverandører av nye kampfly."

Disse medlemmer finner det uansvarlig å fortsette et prosjekt med kostnader på ca. 100 mill. kroner pr. år over en tiårs periode, når de forutsetninger som lå til grunn for en videre deltakelse ikke er til stede, og vil derfor foreslå at utviklingsprosjektet skrinlegges fra og med juli 2004.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til de foreløpige planene om innkjøp av 48 nye kampfly etter 2001. Det er stor usikkerhet knyttet til det kostnadsmessige omfanget en slik anskaffelse vil ha, men Forsvarssjefen har anslått i sin militærfaglige utredning et samlet kostnadsomfang på mellom 26 og 38 mrd. 2004-kroner.

Dette medlem viser til at investeringsbehovet knyttet til anskaffelse av nye kampfly er svært omfattende. I tillegg ligger innkjøpene som er planlagt 10-15 år frem i tid, og er beheftet med stor usikkerhet i sin nåværende fase. Dette medlem vil på denne bakgrunn uttrykke stor skepsis til fremdriften av prosessen knyttet til innkjøp av nye kampfly. De inngåtte utviklingsprosjektene legger svært sterke føringer for valg av fremtidige kampfly, som i til dels omfattende grad legger til grunn Regjeringens syn på i hvilken retning norsk forsvar bør utvikles de neste 30 årene. Dette er imidlertid synspunkter det i høyeste grad er uenighet om.

Dette medlem mener derfor at de inngåtte utviklingsprosjektene må termineres. Det må isteden gjennomføres en bredere vurdering av mulige fremtidige alternativer for kontroll over eget luftrom til grunn, som andre kampflyalternativer, anskaffelse av færre kampfly enn vedtatt, ubemannede fly eller andre typer luftovervåking og luftvern. Dette medlem fremmer følgende forslag:

"De inngåtte utviklingsprosjektene knyttet til innkjøp av nye kampfly termineres. Det gjennomføres en

bred utredning om mulige alternativer for kontroll over eget luftrom i fremtiden."

KONTROLL MED DRIFTSKOSTNADSUTVIKLINGEN

En absolutt forutsetning for å realisere denne utviklingen, er at det gripes fatt i de underliggende faktorer som driver Forsvarets kostnadsutvikling. Etterberegninger viser at spesielt Forsvarets driftsutgifter gjennom årene har økt mer enn inflasjonen, samtidig som materiellinvesteringskostnadene øker som følge av et stadig høyere teknologisk nivå. På driftskostnadssiden er det maktpåliggende å oppnå en fremtidig utvikling som er på linje med utviklingen i samfunnet ellers. De kostnadsberegninger som ligger til grunn for anbefalingen om økonomiske rammer, er derfor basert på satser for driftskostnadsvekst som er betydelig lavere enn de historiske. De utfordringer som kostnadsutviklingen medfører, både på drifts- og materiellinvesteringssiden, søkes håndtert gjennom overordnede mål knyttet til Forsvarets driftskostnader og en rekke konkrete tiltak. Disse inkluderer bl.a.:

- Forsterket styring av tildelingen av driftsmidler, med prioritet til operativ aktivitet foran støtteaktivitet.
- Forslag og tiltak i tilknytning til personell med mål å ha den samme lønnsutvikling som samfunnet for øvrig (befalsordning, utdanning, revisjon av Forsvarets lønnssystem mv.).
- Flernasjonalt samarbeid og strengere prioritering av prosjekter for å få en bedre utnyttelse av ressursene som brukes på materiellinvesteringer og drift av materiellet.

8.4 Kostnader ved omleggingen

Personellrelaterte omstillingskostnader

Behov for midler til avgangsstimulerende tiltak (AST) for personell er på om lag 3,2 mrd. 2004-kroner i perioden 2005-2008, jf. tabell 8.1. Av dette er 1,7 mrd. kroner kostnader som følger av allerede vedtatt omstilling. Om lag 75 pst. av de totale omstillingskostnadene i 2005 er relatert til allerede vedtatte forslag. Tiltakene som foreslås i denne proposisjonen vil innebære kostnader på 1,4 mrd. kroner. Ettersom det er ønskelig å realisere besparelsene tidligst mulig, påløper en stor del av kostnadene de første årene.

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg

De organisatoriske endringene som følger av forslagene, krever relativt moderate investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Kraftsamlingen til færre baser og nyinvesteringer i kvarter som følge av nye vervede, medfører behov for EBA-investeringer. På den annen side vil nytt logistikk- og støttekonsept, omstillingen av FLO, færre lagre og verksteder, samt redusert antall distrikter som følge av kvalitetsreformen i HV, bidra til å redusere det totale behovet for EBA. Samlet sett er det avsatt 5 mrd. kroner til EBA-investeringer i perioden, hvorav en betydelig andel er knyttet til den allerede pågående omleggingen.

8.5 Sentrale virkemidler i omleggingen

Selv om omleggingen 2002-2005 i all hovedsak har vært vellykket, er det blitt klargjort et behov for ytterligere virkemidler knyttet til styringen av omleggingen. Dette gjelder spesielt på personellområdet. De viktigste virkemidler for perioden 2005-2008 er skissert i St.prp. nr. 42 (2003-2004), kap 8.5, side 114 - 120.

Komiteens kommentarer

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vise til at Regjeringen på flere områder legger opp til økt grad av bortsettelse av oppgaver til sivil sektor, gjennom privatisering, konkurranseutsetting, Offentlig-Privat Partnerskap (OPP), Offentlig-Privat Samarbeid (OPS) og annen bortsetting av oppgaver. Begrunnelsen for denne ønskede utviklingen fra Regjeringens side er gjennomgående at effektiviseringsgevinster angivelig vil kunne hentes ut ved ulike former for bortsetting av oppgaver til sivile.

Flertallet har merket seg at Regjeringen ønsker å bruke bl.a. ulike former for løsningsmodeller som involverer privat virksomhet for å oppnå dette. Flertallet viser til at dette kan inkludere konkurranseutsetting, bortsetting, partnering og offentlig-privat samarbeid (OPS), innenfor rammen av et helhetlig konsept for offentlig-privat partnerskap (OPP). Flertallet viser til at det også fra tidligere finnes eksempler på OPS i Forsvaret.

Flertallet støtter behovet for å finne løsninger som er totaløkonomisk gunstige for Forsvaret og samfunnet for øvrig gjennom å anvende et bredt spekter av virkemidler, og dermed bidra til å frigjøre ytterligere midler til operativ virksomhet og materiellinvesteringer i Forsvaret.

Flertallet vil imidlertid understreke at bortsetting og andre former for offentlig-private løsninger ikke er et mål i seg, og at eventuelle beslutninger om å iverksette slike løsninger må baseres på grundige og helhetlige vurderinger der alle relevante forhold belyses.

Flertallet mener at forutsetningen for kjøp og utsetting av støttefunksjoner skal være at det må dokumenteres at det gir mer kostnadseffektive og bedre tjenester for brukerne (Forsvaret) og høyere kvalitet og effektivitet totalt sett. Det må legges avgjørende vekt på beredskap og leveringssikkerhet. Flertallet vil også trekke frem kompetanse som en sentral dimensjon i denne forbindelse, og understreker at det er av stor betydning at Forsvaret har sikker tilgang til den kompetanse som er nødvendig for at virksomheten skal kunne utøves på en troverdig og effektiv måte både i fred, krise og krig. Flertallet mener at også samfunnsøkonomiske hensyn må vektlegges.

Flertallet viser til eksempler fra andre land der sivile kontraktører er benyttet som stridende og til f.eks. fangebehandling. Flertallet mener denne type bruk av private firmaer er uakseptabel, og understreker at denne typen avtaler ikke kan inngås av det norske forsvaret.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er meget tilfreds med at Forsvaret kan nyte godt av en aktiv konkurranse på de områder som egner seg for sivile bedrifter som leverandører til Forsvaret. For at det militære forsvaret kan konsentrere seg om sine egentlige oppgaver bør flest mulig tjenester kjøpes fra sivile vare- og tjenesteprodusenter, men da under den klare forutsetning at det ikke dreier seg om de tjenester Forsvaret må sikre seg en egen kompetanse på i tilfelle krig eller krigslignende situasjoner.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil for det første påpeke at det i svært liten grad er konsekvensutredet hvorvidt økt innkjøp av private tjenester og bortsetting av oppgaver til sivile faktisk vil ha store effektiviseringsgevinster for Forsvaret. Disse medlemmer vil gå imot at det settes ut oppgaver til private bedrifter med økonomiske innsparingshensyn som motiv, uten at det på en tilfredsstillende måte er godtgjort at dette faktisk vil bli konsekvensen av privatiseringen.

Disse medlemmer viser videre til at Forsvarets oppgaver og aktiviteter på mange måter skiller seg vesentlig fra oppgaver og aktiviteter som utføres i offentlig regi på øvrige samfunnsområder. Forsvarets oppgaver henger i overveiende grad sammen med vitale samfunnsinteresser og grunnleggende samfunnsikkerhet. Disse medlemmer er selvsagt ikke ukjent med at deler av Forsvarets virksomhet uten nevneverdige organisatoriske problemer kan ses på atskilt fra øvrig virksomhet, som nødvendigvis i større grad må være integrert i Forsvarets samlede aktivitet. Det er imidlertid urovekkende at dette er et moment som fra Regjeringens side i seg selv synes å være tilstrekkelig som begrunnelse for privatisering. Disse medlemmer savner derfor en grundigere analyse av mulige uforutsette konsekvenser av bortsetting av oppgaver til sivil sektor, og mener en slik analyse må gjennomføres før omfattende privatisering av Forsvarets oppgaver igangsettes.

Disse medlemmer vektlegger i tillegg det betydelige kompetanse- og kunnskapsgrunnlaget som vil kunne gå tapt ved overføring av oppgaver som i dag utføres i Forsvaret til sivil sektor. Selv oppgaver som det er vanskelig å argumentere for at nødvendigvis må utføres innenfor rammene av Forsvarets egen organisasjon, kan det av fleksibilitets-, kunnskaps- og kompetansehensyn likevel være hensiktsmessig å beholde innenfor rammene av Forsvarets egen organisasjon. Disse medlemmer vektlegger i denne sammenhengen at kunnskap- og kompetanse knyttet til utførelse av Forsvarets ulike oppgaver ikke nødvendigvis kan overføres til sivil sektor sammen med oppgaven som eventuelt overføres. Erfaringsgrunnlaget fra tidligere bortsetting av oppgaver i Forsvaret er svært begrenset. Regjeringen synes ikke å ha til hensikt å fremskaffe slikt erfaringsgrunnlag før slik bortsetting gjennomføres. Dette er bekymringsfullt.

Disse medlemmer vil derfor gå sterkt imot bruk av privatisering, konkurranseutsetting, Offentlig-Privat

Partnerskap (OPP), Offentlig-Privat Samarbeid (OPS) og annen bortsetting av oppgaver i Forsvaret. Regjeringen må etter disse medlemmers syn gjennomføre en helhetlig og grundig utredning av ulike konsekvenser denne typen overføring av oppgaver til sivil sektor vil kunne ha.

9. PREMISSE FOR UTVIKLINGEN AV FORSVARET

Omleggingen vil bidra til at Forsvaret står bedre rustet til å møte fremtidens utfordringer. Gevinster ved omleggingen hentes derfor ikke bare ut i inneværende og neste langtidsperiode. De grep som foretas nå, er også med på å legge grunnlaget for et bedre norsk forsvar i perioden etter 2008. Nedenfor skisseres kort noen av de utfordringer Forsvaret blir stilt overfor, hvordan de grep som foretas i den pågående omleggingen bidrar til å styrke Forsvarets evne til å kunne møte disse, samt hvilke utfordringer som gjenstår. St.prp. nr. 42 (2003-2004), s. 121-126 redegjør nærmere for disse premissene, og de viktigste momentene er:

- Uforutsigbarhet krever et kontinuerlig fleksibelt forsvar
- Fortsatt høy oppslutning om Forsvaret er avgjørende
- Operativ evne må være kjernen i Forsvarets virksomhet
- Forsvaret må rekruttere rett personell med rett kompetanse
- Forsvaret må få kontroll over utgiftsveksten og gjennom ytterligere rasjonaliseringer, skape rom for å prioritere materiellinvesteringer
- Forsvaret må være relevant i dag og for fremtiden.

9.1 Konklusjon

De prinsipper, økonomiske rammer og virkemidler som er beskrevet i det foregående, skaper til sammen et godt grunnlag og den nødvendige handlfrihet for å lykkes i den videre omleggingen av Forsvaret. Dette arbeidet vil være krevende, og medføre betydelige utfordringer også i perioden 2005-2008.

Skal utviklingen i Forsvarets driftsutgifter holdes innenfor de rammer som er omtalt ovenfor, må alle de tiltak som beskrives gjennomføres med kraft og hurtighet. Alternativet til fortsatt omlegging er stagnasjon og en gradvis svekkelse av Forsvarets relevans og troverdighet. Gjennom å bygge videre på de gode resultater som er oppnådd i inneværende langtidsperiode, vil en gjennomføring og aktiv oppfølging av de tiltak og grep som er beskrevet i denne proposisjonen, bidra til å gi oss et enda bedre norsk forsvar.

Komiteens merknader

Komiteen vil bemerke at erfaring med kostnadsberegninger i Forsvaret viser at det er risiko for at kostnadene blir høyere enn antatt både ved anskaffelser og drift. Driftsinnsparinger gjennom rasjonaliseringstiltak støter ofte på motstand som igjen fører til at de bestemte innsparingsmålene ikke blir oppnådd.

Komiteen mener det er grunn til å ta inn over seg at det ligger økonomisk usikkerhet i de beregninger og forutsetninger i den fremlagte proposisjon. Komiteen understreker også at ovennevnte betraktninger ytterligere virker til å forsterke budskapet om at de rasjonaliserings- og effektiviseringsgrep som anbefales i proposisjonen, og som støttes i denne innstillingen, er av overordnet betydning for å skape et moderne og fleksibelt forsvar. På denne bakgrunn er det komiteens syn at en vellykket gjennomføring av disse tiltakene må ha den aller høyeste prioritet for hele forsvarssektoren i perioden. Dette inkluderer de tiltak som er skissert som virkemidler for å bringe driftskostnadsveksten under kontroll. Komiteen understreker at nettopp den usikkerhet som ligger i forutsetningene, ytterligere styrker behovet for å gjennomføre omleggingen med kraft, styrke og hastighet. Komiteen ber derfor om at kostnadsutviklingen og de foreslåtte innsparingstiltak følges nøye, og at Stortinget orienteres ved avvik.

Komiteen er klar over at enkelte forslag i denne innstillingen innebærer noe økte utgifter ift. proposisjonens forslag. Imidlertid anser komiteen at det også fremmes forslag som gir en betydelig innsparing ift. proposisjonen. Totalt sett er det komiteens syn at disse forhold balanserer hverandre ut i rimelig grad. Komiteen viser i denne sammenheng også til at det bør etterstrebes å hente ut betydelig større innsparinger i FLO enn det proposisjonen anbefaler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti understreker at det er av overordnet betydning - gitt det generelle presset på statsbudsjettet - at Forsvaret holder seg innenfor rammen på 118 mrd. kroner i perioden. Skulle det vise seg at det i perioden oppstår en ubalanse mellom Forsvarets utgifter og dets bevilgninger, er det disse medlemmers syn at dette må håndteres ved at departementet kommer tilbake til Stortinget med ytterligere forslag til innsparingstiltak, da fortrinnsvis innenfor logistikk- og støttevirksomheten.

Komiteen er bekymret over kostnader knyttet til overtid og eksterne konsulenter. Komiteen presiserer at ansatte som mottar avgangsstimulerende tiltak ikke samtidig kan leies inn som konsulenter. Komiteen vil advare mot overdreven bruk av konsulenter.

Komiteen vil videre be om at budsjett disiplinen og regnskapsfunksjonene bringes i samsvar med økonomireglementet for staten.

Komiteen viser til at det fortsatt synes vanskelig å få full kontroll over driftsutgiftene innen Forsvaret. Komiteen vil i den sammenheng peke på at Forsvarets lønnsutvikling i dag er om lag 1 pst. høyere enn i staten for øvrig og kostnadene ved den planlagte nedbemanning er betydelige. Dette erkjennes i proposisjonen når at det slås fast at:

"Forsvarets driftsutgifter, i første rekke personellkostnader, har økt betydelig mer enn kostnadsutviklingen i samfunnet for øvrig."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er bekymret over at kostnader knyttet til overtid og eksterne konsulenter i løpet av 2003 og så langt i 2004 beløper seg opp mot 1 milliard kroner. Disse medlemmer kan ikke se annet enn at dette innebærer at man samtidig som faste stillinger reduseres, ikke evner å løse oppgavene uten at det brukes store beløp til ekstern arbeidskraft. Dette er uheldig både i forhold til Forsvarets prioriteringer og i forhold til de som utsettes for nedbemanning. Disse medlemmer vil anmode om at Regjeringen snarest bringer lønnsutviklingen i Forsvaret i samsvar med staten for øvrig og at man søker å få kontroll over bruken av ekstern kapasitet og overtidbruk. Disse medlemmer vil også be Regjeringen om å intensivere arbeidet med å samordne stillingsvern og arbeidsbetingelser i Forsvaret med de alminnelige bestemmelsene i tjenestemannsloven. Disse medlemmer kan ikke se at det er akseptabelt dersom en for høy lønnsutvikling eller yrkesoffiserers privilegier skulle bidra til å svekke den nødvendige omlegging av Forsvaret.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at etter at en regjering på nytt har sviktet sine klare og forpliktende løfter til befolkningen og Forsvaret er forutsigbarheten om de budsjettmidler Forsvaret kan planlegge basert på enda dårligere enn tidligere. Når dette sees på bakgrunn av at noe av hovedgrunnlaget for Forsvarsstudien og langtidsplanen i St.prp. nr. 45 var å sikre nettopp forutsigbarhet etter mer enn et tiår med uforutsigbarhet er situasjonen verre enn noen gang. Dette viser seg på nytt i St.prp. nr. 55 og sist nå i forbindelse med den fremlagte langtidsproposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet ser det slik at det nå er tvingende nødvendig å innføre mer forutsigbare langtidsbudsjetter for det norske forsvaret og disse medlemmer tar på denne bakgrunn opp følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede og legge frem forslag om et 4-årig langtidsbudsjett for Forsvaret, gjerne basert på en tilpassing av et tilsvarende system i Danmark."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti legger til grunn en ramme for den økonomiske dimensjoneringen av Forsvaret for perioden 2005-2008 på maksimalt 100 mrd. 2004-kroner, eller 25 mrd. årlig.

Det vises i denne sammenhengen til at Norge er det medlemsland i NATO som bruker nest mest utgifter til Forsvaret pr. innbygger. Med SVs forslag til økonomisk dimensjonering vil denne situasjonen endres. Norge vil da være det medlemslandet i NATO som bruker tredje mest utgifter til Forsvaret pr. innbygger. Skulle Norge eksempelvis redusert sine forsvarsutgifter til Finlands nivå, ville våre årlige forsvarsbudsjetter

bli på i underkant av 15 mrd. 2004-kroner. Utviklingen SV foreslår kan i et slikt perspektiv vanskelig karakteriseres som spesielt dramatisk.

I overkant av halvparten av innsparingen SV foreslår på forsvarsbudsjettet kan etter dette medlems syn tas inn gjennom innsparings- og effektiviseringstiltak innenfor driften av Forsvaret. Den øvrige innsparingen tas inn ved at en del planlagte investeringer termineres, og ved at investeringsprofilen blir noe mindre omfattende. SVs forslag til mindreforbruk innebærer vel og merke en mindre ekspansiv satsning på investeringer i kapasiteter og aktiviteter som det i hovedsak foreslås brukt midler på ut fra Regjeringens uttrykte ønske om at Forsvaret i større grad skal benyttes til internasjonale oppgaver. En konsekvens av SVs økonomiske dimensjonering for Forsvaret vil måtte bli mer effektiv drift og et lavere utgiftsnivå innenfor enkelte av Forsvarets aktiviteter.

10. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Alle stillinger knyttet til TRADOK, med unntak av Krigsskolen, lokaliseres til Østerdal Garnison.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen opprettholde Forsvarets forvaltningsskole i Halden.

Forslag 3

335-skvadronen videreføres på Gardermoen.

Forslag 4

337-skvadronen lokaliseres til Bardufoss.

Forslag 5

Forsvarets ARBC-skole etableres på Rena.

Forslag 6

Regjeringen bes om å sette i gang arbeidet med en offentlig utredning om verneplikten. Formålet er å belyse de prinsipielle sidene ved verneplikten, og på bred basis vurdere hvilke militære og sivile formål som kan være aktuelle å knytte en modernisert verneplikt til.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen legge ledelseelementet i PRE/landsdekkende til Hovemoen på Lillehammer.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet

Forslag 8

Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim opprettholdes.

Forslag 9

Hauk-klasse MTB-er videreføres og benyttes ut den tekniske levetiden.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen utrede mulighetene for delt innkjøp av nye kampfly, og at Regjeringen utreder konsekvensene ved split-buy-forhold til de nå aktuelle leverandører av nye kampfly.

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen opprettholde dagens 18 HV-distrikter.

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen fastsette antall HV-soldater til 70 000.

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen utrede og legge frem forslag om et 4-årig langstidsbudsjett for Forsvaret, gjerne basert på en tilpassing av et tilsvarende system i Danmark.

Forslag 14

Stortinget ber Regjeringen legge til grunn for anskaffelse av nye kampfly at norsk forsvarsindustri og forsvarsrelatert industri tilgodeses med oppdrag som i omfang og teknologinivå tilsvarer innholdet i kampflyanskaffelsen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:*Forslag 15*

Avgjørelse om nedlegging av LDKS utsettes inntil en evaluering av nåværende kommandostruktur foreligger.

Forslag 16

Den samlede IKT-virksomheten i FLO/M forutsettes organisert under én faglig ledelse hvor også styring av den samlede IKT-verdikjede i FLO blir ivarettatt, slik at sikkerheten ivaretas og leveranseevnen styrkes.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen opprettholde befalsskolene som i dag.

Forslag 18

Stortinget ber Regjeringen utrede omfanget og konsekvensene av planlagt framtidig bruk i alle norske skytefelt, og fremme en sak om dette for Stortinget på egnet måte.

Forslag 19

Stortinget ber Regjeringen utrede bruken av Halkvarre skytefelt, og aktuelle konsekvenser av økt bruk, og fremme en sak om dette for Stortinget på egnet måte.

Forslag 20

FLO lokaliseres med delt divisjonsledelse på henholdsvis Kjeller og Kolsås, som vedtatt i forbindelse med St.prp. nr. 12 (2003-2004), Innst. S. nr. 93 (2003-2004).

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 21*

Stortinget ber Regjeringen avslutte den nåværende utviklingsavtale om JSF og begrunne dette med den mangelfulle realiseringen av utviklingsavtalen.

Forslag 22

Nye transportfly til erstatning for dagens C-130-flåte anskaffes utenfor og som tillegg til den ordinære budsjettramme for Forsvaret.

Forslag 23

Stortinget ber Regjeringen sikre norsk deltakelse i prosjekter om utviklingen av nye transportfly.

Forslag 24

Stortinget ber Regjeringen videreføre dagens krigsskole og utdanningsløp.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 25*

ISTAR-enheten opprettes ikke.

Forslag 26

Stortinget ber Regjeringen terminere byggingen av fregattdokken ved Haakonsværn.

Forslag 27

De inngåtte utviklingsprosjektene knyttet til innkjøp av nye kampfly termineres. Det gjennomføres en bred utredning om mulige alternativer for kontroll over eget luftrom i fremtiden.

Forslag 28

Heimevernet dimensjoneres til 65 000 mann, samt 2 000 innsatssoldater.

Det gjøres følgende endringer i den geografiske heimevernsstrukturen som er foreslått fra Regjeringens side:

- HV 17, med distriktsstab i Alta opprettholdes.
- HV 10, med distriktsstab i Jølster opprettholdes.
- HV 06 med distriktsstab på Eggemoen opprettholdes.
- HV 04 med distriktsstab på Kongsvinger Festning opprettholdes. Distriktsstab på Terningmoen opprettholdes ikke.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 29*

Førstegangstjenesten i Heimevernet skal være på minimum 100 operative dager.

11. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og det som står foran og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

(Styrkestruktur)

I

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i tabell 5.5 i St.prp. nr. 42 (2003-2004) Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

(Kommandostrukturen)

II

Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim nedlegges.

(Hæren)

III

Hærens virksomhet organiseres i to deler: Hærens styrker (HSTY) og Hærens transformasjons- og doktrinekommando (TRADOK).

IV

Hærens jegerforband nedlegges. Deler av virksomheten innlemmes i en ISTAR-enhet. FIST/H videreføres i HSTY, og utvides til å omfatte Brigade Nord og øvrige operative elementer i Hæren.

V

Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens Samband (SBUKS), Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens kamptropper (KAMPUKS) og Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens trenvåpen (LOGUKS) nedlegges. Oppgavene videreføres hovedsakelig innenfor HSTY, jf. vedtak III, Forsvarets kompetansesenter for logistikk på Base Sessvollmoen, jf. vedtak XXI, og Forsvarets kompetansesenter for KKIS på Base Jørstadmoen (Lillehammer), jf. vedtak XXIV.

VI

Hærens befalsskole opprettes som en del av HSTY. Samtidig nedlegges Befalsskolen for Hærens kampvåpen, Befalsskolen for Hærens samband og Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen. Virksomheten ved Befalsskolen for Hærens logistikkvåpen videreføres dels ved Hærens befalsskole og dels ved Forsvarets kompetansesenter for logistikk på Base Sessvollmoen, jf. vedtak XXI.

(Sjøforsvaret)

VII

Kystjegerkommandoen opprettholdes på Trondenes.

VIII

Det bygges tørrdokk på Haakonsværn, jf. vedtak i Innst. S. nr. 232 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001-

2002), primært i offentlig regi, subsidiært som OPS på Haakonsværn.

(Luftforsvaret)

IX

Virksomheten ved Luftforsvarets stasjon Mågerø opprettholdes.

X

Stortinget ber Regjeringen lokalisere de nye enhets-helikoptrene for Kystvakten i nord, når disse ikke er på fartøy eller under vedlikehold av leverandør, til Bardufoss. Regjeringen bes fremme konkrete forslag innen innfasing av de nye enhetshelikoptrene skjer.

XI

De deler av FLO/TVs virksomhet, samt annen forsvarsvirksomhet, som er avhengig av flystripa på Kjeller flyttes til Gardermoen. Overflødig område avhendes i tråd med retningslinjer for avhending. 335-skvadronens virksomhet på Gardermoen flystasjon legges ned og skvadronen gjenopprettes ved Rygge flystasjon.

XII

Evenes, Torp, Langnes, Værnes og Flesland nedlegges som mobiliseringsflyplasser.

XIII

Styrkeproduksjon til luftvern (NASAMS) ved Base Bodø opprettholdes.

XIV

Luftoperativt inspektorat (LOI), Luftkommando- og kontrollinspektorat (LKKI), Bakkebasert støtteinspektorat (BBSI) og Luftvernets utdannings- og kompetansesenter (FLVUKS) nedlegges. Virksomhetene videreføres under Luftforsvarets utdannings- og kompetansesenter (LUKS) på Base Rygge.

(Heimevernet)

XV

Det etableres 13 nye HV-distrikter med distriktsstaber og nye geografiske grenser, som erstatning for de 18 eksisterende distriktene:

Ett distrikt omfattende Oslo og Akershus fylker, med distriktsstab på Lutvann, Oslo.

Ett distrikt omfattende Østfold og Vestfold fylker, med distriktsstab på Rygge, ved Moss.

Ett distrikt omfattende Hedmark og Oppland fylker, med distriktsstab på Terningmoen, Elverum, med et underlagt kommandantskap på Kongsvinger festning.

Ett distrikt omfattende Telemark og Buskerud fylker, med distriktsstab i Kongsberg.

Ett distrikt omfattende Aust-Agder og Vest-Agder fylker, med distriktsstab på Kjevik, Kristiansand.

Ett distrikt omfattende Rogaland fylke, med distriktsstab i Vatneleiren, Sandnes.

Ett distrikt omfattende Hordaland fylke og søndre del av Sogn og Fjordane fylke, med distriktsstab på Bergenhus i Bergen.

Ett distrikt omfattende Møre og Romsdal fylke og nordre del av Sogn og Fjordane fylke, med distriktsstab på Setnesmoen ved Åndalsnes.

Ett distrikt omfattende Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylker, med distriktsstab på Værnes, Stjørdal.

Ett distrikt omfattende Nordland fylke, med unntak av den nordre delen, med distriktsstab på Drevjamoen, i Vefsn kommune.

Ett distrikt omfattende Troms fylke og nordre del av Nordland, med distriktsstab på Bjerkvik, Nordland.

Ett distrikt omfattende Vest-Finnmark. Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med anbefaling om hvorvidt distriktsstaben skal lokaliseres til Alta eller til Porsanger.

Ett distrikt omfattende Øst-Finnmark med distriktsstab på Høybukmoen, Kirkenes.

XVI

Heistadmoen leir nedlegges. Regjeringen gis fullmakt til å avhende overflødige deler av leiren.

XVII

Førstegangstjenesten i Heimevernet skal være minimum 4 måneder, med inntil 3 inntak i året.

Det legges opp til et nytt differensiert øvingsmønster i Heimevernet, slik det er anført i St.prp. nr. 42 (2003-2004).

(Forsvarets logistikkorganisasjon)

XVIII

Mellomnivå vedlikehold for F-16 opprettholdes på Ørland og i Bodø som i dag.

XIX

Stortinget ber Regjeringen utrede en ny etat under Forsvarsdepartementet med et helhetlig ansvar for den utøvende delen av Forsvarets investerings- og innkjøpsvirksomhet. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med en sak om FLO der innkjøps- og materiellanskaffelser er tatt ut av FLO.

(Personell)

XX

Gjeldende befalsordning justeres slik beskrevet i Innst. S. nr. 234 (2003-2004). Ordningen evalueres i perioden i nært samarbeid med personellorganisasjonene.

(Felles skoler og kompetansesentra)

XXI

Forsvarets kompetansesenter logistikk (FKL) opprettes på Base Sessvollmoen.

XXII

Virksomheten ved Forsvarets ammunisjonsskole i Kjevik (FASK) flyttes til Base Sessvollmoen og videreføres ved Forsvarets kompetansesenter logistikk (FKL), jf. vedtak V. FASK nedlegges.

XXIII

Forsvarets ARBC-skole videreføres på Base Sessvollmoen. Vedtak om å flytte skolen til Base Østerdalen oppheves.

XXIV

Forsvarets kompetansesenter for KKIS (kommando-, kontroll- og informasjonssystemer) etableres på Base Jørstadmoen (Lillehammer).

XXV

Virksomheten ved Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV) videreføres ved FOHK og Forsvarets skolesenter, Akershus festning. FOKIV nedlegges.

XXVI

Forsvarets forvaltningsskoles virksomhet i Halden avvikles, og deler av virksomheten videreføres ved Base Sessvollmoen og ved Forsvarets stabsskole, Akershus festning.

(Forsvarets musikk)

XXVII

Kongelige norske marines musikkorps i Horten og Forsvarets distriktsmusikkorps Trøndelag opprettholdes.

(Investeringsfullmakter)

XXVIII

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet kan inngå avtaler med andre nasjoner om materiellbytte. Omfanget av slike avtaler vil være regulert av de enkelte delavtaler som inngås. Materiell som avgis vil være erklært som overskuddsmateriell. Materiell som anskaffes skal være innenfor rammen av vedtatt forsvarsstruktur.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 7. juni 2004

Marit Nybakk
leder og ordfører

